Ioniţă Tuzlaru

PASĂREA FĂRĂ ARIPI

Ioniţă Tuzlaru

PASĂREA FĂRĂ ARIPI

Editura Sfântul Ierarh Nicolae
2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
TUZLARU, IONIŢĂ
Pasărea fără aripi / Ioniţă Tuzlaru. - Brăila : Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2017
ISBN 978-606-30-1093-4

821.135.1

Ca să nu uităm rădăcinile din care ne tragem fiinţa şi gura de Rai
către care dorul mai rătăceşte uneori pe aripi de înger.

Părinţilor mei, Nicolae şi Ana, cu nemărginită iubire.

PASĂREA FĂRĂ ARIPI

Cine suntem? Oare câte suflete şi-au unit, şi-au amestecat şi şi-au topit destinele în curgerea fără de grabă a timpului, până la noi, până la mine? Cum au mistuit ele văpaia de nemurire înaintea adormirii lor veşnice? Au iubit? Scânteia divină din inima lor a aprins cerul? Au urât? Tăciunele răului din măruntaiele minţii lor a întunecat pământul? Cât din străbunii noştri cunoscuţi ori dintre cei uitaţi pentru totdeauna mai trăieşte în noi, mai trăieşte în mine?

Bunica Ana era în primul din cele cinci vagoane de persoane ale trenului cu aproape întreaga familie: Andrei, fiul ei cel mare şi soţia lui Ileana, părinţii mei; unchiul Mitiu şi soţia sa Ecaterina; cei doi băieţi necăsătoriţi, Vasile şi Tudor şi mătuşa Rada, cea mai mică dintre cele două fete ale bunicii. Unchiul Petre, cel de-al doilea fiu după tata, căsătorit la Trestenic, şi mătuşa Paraschiva, măritată și devenită Barbu, au refuzat s-o urmeze. Vagoanele de persoane erau urmate de cele de marfă în care peste o sută de familii au încărcat tot ce au putut căra cu căruţele în câteva zile. În spatele trenului erau vagoanele pentru animale, încărcate cu boi şi cai. Numai locomotiva lipsea. Trebuia să ajungă la prima oră a dimineţii de la Babadag, şi la orice dâră de fum văzută dinspre Denistepe, oamenii se îmbulzeau călcându-se în picioare în ușile vagoanelor și în dreptul ferestrelor înguste și afumate. Aproape de ora prânzului plecarea trenului s-a amânat cu trei zile. Lumea a coborât supărată şi s-a înghesuit gălăgioasă în faţa uşii şefului de gară. Impiegatul, după ce a suflat minute bune în ţignal, şi lumea a tăcut, le-a spus că şeful a plecat de ieri la

băi la Amara cu cucoana şi se întoarce după Sf. Dumitru, iar ordinul a venit tocmai de la Tulcea şi el n-are ce face. Atunci oamenii s-au liniştit.

- Dacă şeful era aici, a completat impiegatul înainte de a închide uşa biroului, punea umărul să plecaţi mai digrabă, că de-o săptămână de când cu trenul ăsta blestemat, cucoana n-a pus geană pe geană. Săraca!

Mulţi au compătimit-o pe cucoană cu vorbe mai mult sau mai puţin ortodoxe, dar numai după ce impiegatul s-a făcut nevăzut.

Şi pentru că nu mai era nimic de făcut, lumea şi-a întins preşurile în iarba uscată de pe marginea liniei ori în miriştea din spatele gării.

- Matale nu eşti lelea Ana a lui Grigore Arapu din Nalbant?

- Da maică, răspunde bunica mirată, da matali cini eşti bre omule di mă ştii? Avea glasul blând şi dulce ca acadeaua.

- Apoi, eu îs din Ortachioi, mă cheamă Vasile şi sunt rudă cu cuscră-tu Gheorghe Năstase din Medanchioi.

- Ia uiti-ti! Chiar aşa? Şi un-ti duci cuscre?

Am lăsat-o pe bunica să-şi cunoască noile rude şi am plecat printre oameni, către vagoanele de animale, la tata. La fiecare pas, aceleaşi dialoguri pe care le auzisem cu câteva ore în urmă, în tren :

- E adevărat că ne dă câte trei ha. de om şi case pe alese? Că aşa s-o spus la noi la Başchioi.

- Aşa cred, că şi la noi la Cerna s-a auzit la fel.

- I-auzi ce spune cheferistul ăsta, intervine altul, că n-ar da decât ce ai pe actul de-aici.

- Nu se poate. Răspunde primul, supărat. Cică au pământ nemuncit cât vezi cu ochii. De aia şi plec acolo.

- Da aicea cât ai? Întreabă altul.

- Numai cinci ha.

- Şi nu-ţi ajunge? Întreabă unul cu mustaţă.

- Păi la şapte copchii zi şi matale cum ajunge.

- Da, da, aşa-i. Eu n-am nicio palmă. Şi dacă nici acolo nu-mi dă, n-am făcut nicio brânză. La noi la Alibichioi e unul a lui Tranulea, grec, are zeci de ha. şi le dă în jumătate. Tu munceşti tot anul, ari, semeni, culegi şi toamna îi dai jumătate lui. Păi e drept?

- Drept, nedrept aşa-i peste tot, zic ceilalţi. Pământul e scump.

Lume cât vezi cu ochii, din spatele gării şi până sub muchia Uzumbairului. Nici nu ştiu cum de-au încăput în numai cinci vagoane.

- Auziţi ce spune cheferistul de la belete? Strigă unul uscat ce tocmai iese pe uşa sălii de aşteptare. Cică o să dureze mai mult de cinci zile. Locomotiva-i în reparaţie la Medgidia.

- Mă miram eu ca ăştia să fie mai breji. Se supără unul cu barbă roşcată şi burta umflată ieşită din cămaşă ce stă pe buza fântânii. Români, turci, bulgari, greci, toţi un drac. Balcanism domnule. Şi repetă pe silabe arătând cu degetul spre clădirea gării: Balcanism.

Unii sunt bucuroşi, plini de încredere cu speranţe şi vise.

- Noi vrem să ne stabilim lângă Turtucaia la Acadânlar, acolo unde badea Halarambie trăieşte din ’919. Îl ştii pe badea Halarambie? Ăla cu piciorul de lemn. L-a pierdut chiar acolo in ’916 şi s-a mutat după război în Cadrilater, acolo unde regele i-a dat pământ. Ce să se mai întoarcă. S-a însurat c-o bulgăroaică văduvă. Au cinci copii.

Doi, bulgari, ai nevesti-sii şi trei corciţi. Dacă ne dă câte trei ha. de om şi cu cele şapte de pe acte, ohoo cât pământăret! Badea are şi el vreo unsprezece. O să semănăm bumbac, ne-a scris badea. Cică se caută în draci şi-n doi trei ani te îmbogăţeşti nu glumă.

Alţii sunt triști, de-a dreptul revoltaţi de ce li se întâmplă.

- Leleo, să-ţi spun drept, am o piatră pe inimă. Mi-aş da acum boarfele jos din tren. Numai dracul, Doamne iartă-mă, l-a împins pe al meu să se ia după unul nebun, a lui Geaghi. Să las casă în gura pădurii pe malul Taiţii, să las părinţi, fraţi şi să plec unde a înţărcat mutu iapa, pentru o palmă de pământ, Doamne, cred c-am să mor!

Jos la umbra vagonului în care ai noştri au animalele, tata si unchiul Mitiu trag din lulea.

- Auzi nenică ce zvonuri sunt prin gară?

Tata îl întreabă din priviri şi unchiul continuă: Cică vin unii de-a colo să ne testeze la limbă.

- Adică cum la limbă? Întreabă tata nedumerit.

- Cine nu ştie bulgăreşte se dă jos din tren. Ăsta-i zvonul. De asta trenul nu pleacă.

Tata râde cu poftă.

- Taci mă Mitiule că sperii lumea. Crezi că în trenul ăsta este vreunul care ştie?

Unchiul răspunde repede :

- Cică ar fi câţiva din Hagilar care au neveste bulgă-roaice.

- Uite, îl întrerupe tata scoţând din buzunarul cămeşii o hârtie. Anunţul e clar, pleacă cei cu rădăcini bulgăreşti nu cei care ştiu bulgăreşte.

- Şi noi avem?

Întrebarea unchiului pare să-l pună în încurcătură pe tata. Împătureşte hârtia dând din umeri şi o ascunde la loc în buzunarul de la piept. Am trecut pe lângă ei, printre oameni, fără să mă vadă, până la capătul trenului, la marginea livezii de gutui. Dincolo de gardului din sârmă ghimpată mişunau în sus şi-n jos paznici vânjoşi cu măciuci groase pe umeri. De la capătul livezii, din spatele magaziei de lemne aleargă către mine Pavel cu torba plină. Îmi întinde o gutuie galben verzuie aproape la fel de mare ca cele din faţa casei pe care bunica o părăsise. Am mirosit-o lacom câteva clipe şi am ascuns-o repede la sân. Îl apuc de braţ pe Pavel şi-l trag către tren.

- Hai la bunica.

La cei cincizeci şi cinci de ani bunica Ana este încă o femeie frumoasă. Bună la suflet şi blândă ca un miel, numai Dumnezeu ştie cum i-a convins pe toţi s-o urmeze. Încă nu împlinise șaisprezece ani când Grigore Stoian, bunicul meu, a furat-o chiar de pe drum, doar într-o rochiţă albă de in, brodată la poale cu fluturi albaştri din borangic şi în picioarele goale. Chiar înainte de plecare mi-a dat s-o probez. Uiti, vezi, îmi spuse ea cu dulceaţă în glas, nu eram cu mult mai mare ca tine când bunică-tu m-a luat. O să ţi-o dau ţie într-o zi. Abia vara aceia ieşise la horă iar pe bunicul îl văzuse prima dată cu câteva luni înainte, când, aproape de postul mare a venit cu străbunica Mariţa şi străbunicul Constantin, s-o peţească. Şi nu l-a mai văzut, pentru că i-au interzis să mai iasă din curte dar l-a visat deseori cum o fură, de pe drumul izlazului - aproape de marginea satului - cum de altfel s-a și întâmplat chiar în vară, în ziua de Rusalii.

A doua zi dimineaţă se trezise femeie şi a înţeles că Dumnezeu hotărâse, şi ea nu s-a opus destinului. Numai

bătrânul ei tată, Toader Băjenaru, deşi mai avea acasă două fete, ce-i drept mai mari decât ea, şi erau primele la măritat, s-a supărat aşa de tare că doi ani de zile, până la nuntă, n-a vrut s-o mai vadă şi asta o întrista din când în când. Şi se mai întrista uneori când soacră-sa, străbunica Mariţa, o lăsa singură în bucătărie să mestece mămăliga, şi ea nu făcuse asta niciodată acasă, şi atunci se întreba supărată: ce-a căutat singură tocmai în drumul pădurii cu rochiţa cea nouă şi în picioarele goale? Până când mămăliga era gata îi şi trecea supărarea. Ştie ea ce căutase acolo! Peste un an veni pe lume Andrei, tatăl meu, primul din cei şapte copii ai bunicii. La optsprezece ani, în mai când tocmai înfloriră salcâmii, chiar de ziua regelui, bunicul a dus-o în târg la Tulcea să-şi aleagă rochia de mireasă. Tot drumul de întoarcere a ţinut la piept lădiţa din lemn roşcat de cireş, cu capacul bombat, și pictat cu flori de salcâm năpădite de-un roi de albine urâte pe care o are şi acum, în care, în hârtie colorată avea rochia albă din în cu mâneci brodate şi guler de mătase și voalul de mireasă. Şi atunci, în clipele acelea, când macii începură a se aprinde în lanurile de ovăz, s-a îndrăgostit nebuneşte de omul ei negricios pe care satul îl poreclise Arapu, Grigore Arapu. Şi în prima duminecă, cu voalul de mătase până în pământ, prins pe cap cu un lanţ nesfârşit de lacrimi de argint, cu o salbă de şapte lifţi de aur pusă la gât de soacră-sa, străbunica Mariţa, avea să se cunune în biserică cu omul ei.

Şi timpul a continuat să curgă la fel de lin şi îngăduitor ca şi înainte peste toate sufletele care mişunau încolo şi-ncoace, anotimp după anotimp, după rutina împământenită de la naşterea vetrei de pe valea Techei. Fără grabă, fără întârziere, pruncii şi vremurile veneau când le soseau sorocul. Nimeni şi nimic nu uita să se nască.

Salcâmii nu uitau niciodată să înflorească primenind cu parfumul lor toate ogrăzile şi înnebunind roiurile de albine. Macii se aprindeau întotdeauna topind aurul din praful stelar căzut de milenii peste izlaz şi poleiau lanurile de ovăz. Cete de copii, goi puşcă se zbenguiau la iaz în apa sfântă a Techei în fiecare vară, iar ţipătul lor nu-l lăsau pe moş Timoană, paznic la dulapul de la grădinărie, să doarmă. Maidanul de la fântâna cu cumpănă era seară de seară, până întunericul şi foamea se lăsa peste vale şi sufletele ei, locul în care copii mai răsăriţi, flăcăi, oameni în toată firea, ori chiar moşnegi care încă mai puteau ţine măciuca în mâini, băteau hâlca[1] alergând înainte şi-napoi de la linia de bătaie până la cea de fund într-un vacarm de nedescris făcut de lumea adunată pe margini, din care rareori lipsea popa Coşug ori jandarmul Calenic. Duminecile, după slujbă şi masa de prânz ori în zilele de sărbători, horele ocupau maidanul. Era scena satului în care uceni-ceau echipe de lăutari. Copiii se învârteau în primele lor hore. Se învăţau strigături de tot felul, care de care mai colorate ori mai deocheate. Se înfiripau primele idile. Se rupeau sau se legau logodne. Şi uneori, ameţiţi de atâta joc ori de pahare în plus, satul era înconjurat de vii şi livezi şi toată suflarea avea vin şi ţuică-n bătătură, horele se rupeau în ţipătul piţigăiat al muierilor, şi îndemnaţi de cete de flăcăi şi acompaniaţi de lăutarii care grăbeau ritmul, se găseau câte doi care-şi plăteau poliţe mai vechi ori mai noi. Uneori se scoteau cuţitele de la obiele ori de la cizme. Cine-s cuţitarii? Cine-s cuţitarii? Întreba lumea curioasă. Cei din faţă răspundeau îndată: Ion, nebunul lui Toader Neacşu şi Costică a lui Iordan Stan. Săriţi, se omoară! Ţipau fetele speriate. Nu te lăsa Constantine! Omoară-l pe mârlan! Dă-i

[1] Joc asemănător oinei de azi

la maţe! Ia-i gâtul! Dacă părintele Coşug nu-i despărţea la timp cu palme şi dojeni nu tocmai ortodoxe, de la horă se pleca uneori la priveghi. Dar asta nu era în ordinea firii pe valea noastră. Oricum nimeni şi nimic nu rămânea veşnic. N-a uitat nimeni să moară, nici chiar moş Mihalea care împlinise de Paşti o sută unsprezece ani. Cortegiul s-a lungit din faţa bisericii până în deal, aproape de cimitir în spatele dricului tras de boii adormitului. Veşnica lui pomenire! Pământul de pe mormânt e curat fără pic de iarbă. Peste o lună două, chirăul[2] va pune stăpânire iară pe loc. Crucea albă din lemn de tei ne mai aminteşte o vreme numele lui. Uneori pe morminte, lângă lemnul putred, apare o cruce de piatră. Chiar şi aşa, peste o altă vreme, adormiţii vor intra în rândul celor uitaţi, nemaiştiuţi, nenumiți, fără cruci, fără morminte, peste oasele cărora vor odihni alţii şi împreună vor veghea valea Techei până când Domnul va voi să-i trezească. La aproape patruzeci de ani, când se pornise războiul cel mare, bunicul a fost concentrat şi trei ani au dispărut ca o clipă din viaţa bunicii Ana. Avea patru băieţi, douăzeci de ha de pământ şi timp prea puţin la câte erau de făcut. O teamă cumplită o cuprinsese în primele zile după plecarea omului ei. Cum avea să răzbească singură? Când trebuia să are? Când trebuia să semene? Un foc ardea mocnit în sufletul ei şi-i era teamă ca pălălaia va da îndată pe-afară şi-i va aprinde şi pe copii. Plăpândă ca o floare de mac şi fragilă ca paiul de ovăz, bunicul n-o lua in izlaz decât foarte rar când ceda la insistenţele ei. Hai urcă repede în spate lângă Mitiu, să nu mă răzgândesc. O certa el făcând pe supăratul. Ai atâtea de făcut acasă şi ţie-ţi arde de bătut câmpii, de alergat după fluturi. Avea dreptate săracul, mai alergam după ciocârlii să le caut cuibul, să le mângâi puii

[2] pir

acoperiţi cu puf galben ca aurul de pe gutuie, toamna. Mai erau şi fluturii, îndeosebi cei albaștri. Îmi aduceau aminte de copilăria mea frumoasă pe care o pierdusem la șaisprezece ani când mi se-nfierbântaseră tălpile şi plecasem de-acasă. Îl lăsam să mă certe. Ce-o să zică lumea? Baba Sinina abia aşteaptă să scuipe în sân şi să-şi facă cruce cu mâna ei lungă cât coada de furcoi, de atinge pământul nu alta când o coboară către buric, şi să vorbească singură toată ziulica: Uite-o pe Arăpoaica asta mică cum dă în mintea copiilor. Săream fericită în coşul căruţii şi tăcută mă ghemuiam în spatele leagănului, în umbra lui. Tata a simţit teama bunicii din prima clipă. N-a lăsat-o să se frământe prea mult. A prins-o de umeri și i-a spus râzând: Mamă, noi ştim rosturile câmpului, tu ştii rostul casei. Nici n-o să se simtă că tata-i plecat. S-a liniştit îndată. După o lună se mira singură de unde ştie atâtea lucruri pe care nu le mai făcuse vreodată. Nu era singura femeie din sat cu bărbatul plecat la război dar era singura în stare să-şi ţină gospodăria fără ajutor din afară. Pentru băieţii ei, toţi, până la cel din urmă, Vasile, care avea doar șase ani, cuvintele lăsate de tatăl lor erau lege. La fel se întâmplase şi-nainte. Toţi erau în stare să ţină coarnele plugului. I-a învăţat cu munca încă din fragedă pruncie. Şi tot de atunci cu frică de Dumnezeu şi respect faţă de bătrâni. Andrei, fiul ei cel mare, tatăl meu, chiar şi după ce s-a însurat şi a plecat la casa lui tot mai cerea încuviinţarea bunicului pentru te miri ce. Mai fă şi de capul tău, îl certa mama, că de aia ţi l-a dat Domnul. După un an, doar bunica şi lelea Maria Ariton și mătușa Neda nu rămăseseră văduve în sat. Seara, când frântă de oboseală rămânea la masa din tindă până ce toţi ceilalţi adormeau, îi povestea bărbatului ei, aşa cum făcea şi ziua în izlaz, toate câte se întâmplau în ogradă şi în sat. Azi am terminat de

cules via. Ştiu că-i devreme, dar dogoarea din vara asta a copt-o din august. Dacă o mai lăsam o mânca pe toată graurii. De Sf. Dumitru dacă-i ajunge acasă, că poate s-o sătura lumea de-atâta ceartă, vinul e aproape stat din fiert şi-i turbat aşa cum îți place ţie. Moş Leucă, îl ştii, ţi se tot plângea de-un veac că l-a uitat Domnul atâta pe-aici de i-a putrezit coşciugul în pod şi crucea de frasin a făcut-o cariile ciur, s-a întins pe treptele beciului învăluit de damful vinului în fierbere şi-a dat ortu' popii. Mâine-l îngroapă nurorile. Fie-i ţărâna uşoară! Şi eram să uit, Florica a fătat săptămâna trecută un mânz negru ca tăciunele. Măcar o pată albă să fi avut pe undeva, afurisitul!. Ieri a dat buzna în tindă de-am zis că-i Nichiduţă, bătu-l-ar… Eşti bine? Cât mai stai? Bunicul s-a întors din război în 1918, odată cu plecarea bulgarilor din Dobrogea, întreg la trup şi la minte aşa cum îl rugase bunica pe Dumnezeu în fiecare seară, ore lungi, pline de chin, lacrimi şi speranţe, până în miez de noapte. Două luni a stat mai mult la Tulcea şi nu s-a lăsat până n-a primit câte un ha de pământ pentru fiecare copil. Pe atunci avea patru băieţi. Cele două fete şi Tudor, ultimul băiat, au venit imediat, unul după altul în primii ani de pace. L-am întrebat când s-a întors, îmi povesteşte bunica, cum a fost la război, dacă a fost în primejdie, dacă a omorât oameni. M-a luat în braţe şi a plâns în hohote cum nu-l mai văzusem şi nici n-aveam să-l mai văd. Lacrimile lui mi-au udat faţa de parcă răsturnase ciutura peste mine. Aproape mă sufocase dar n-am îndrăznit să-l opresc. N-am putut niciodată să citesc ce nenorociri ascunde sufletul lui. I-am respectat dorinţa şi n-am mai vorbit niciodată despre anii aceia. Mult mai târziu când amarul din inima lui s-a mai stins, mi-a arătat crucea primită la Oituz, Era înfăşurată într-o bucată de manta aproape putredă. A pipăit-o cu

vârfurile dege-telor, tremurând. Chiar regele Ferdinand mi-a agăţat-o la piept. Mi-a şoptit cu teamă să nu-l mai audă cineva. Eram singurul întreg la trup, şi regele, după ce mi-a prins crucea sub buzunarul tunicii, aproape de inimă, m-a măsurat câteva clipe mirat, din cap până-n picioare. A făcut o jumătate de pas înapoi şi a privit iară la camarazii pe care tocmai îi decorase. A întrebat ceva în şoaptă rotind barba spre ofiţerul din dreapta sa, şi a trecut mai departe. Ani la rând l-am visat aproape noapte de noapte cum îmi smulge cruce din piept şi mă apucă de guler. Tu eşti plugarul Grigore Stoian? Eu îl privesc mut cu gura căscată. Nu eşti Grigore Stoian! Badea Grigore a murit la Turtucaia. A murit la Cobadin. A murit la Hârşova. A murit la Mărăşti. Tu cine eşti? Cine eşti? Cine eşti? Palma grea a regelui mă plesnea peste obraz şi mă trezeam de fiecare dată tremurând într-un lac de sudoare fără să-i fi putut spune o vorbă. Peste mulți ani, după potopul babii Varvara când eu împlinisem zece ani şi bunicul ne părăsise, aveam să aflăm, la nunta unchiului Mitiu, câteva întâmplări din anii petrecuţi de el în război.

Şi Dumnezeu a continuat s-o asculte pe bunica şi să-i îndeplinească dorinţele. Mergi pe la baba Dobriţa, îi spune bunicul la câteva săptămâni de la întoarcerea sa din război, să-ţi facă un descântec, să-ţi dea ceva, că-i timpul să ne gândim şi la bătrâneţe că doar nu ne-o îngriji nurorile. Ce ţi-a venit omule? I-a vezi! L-a certat bunica blând. Domnul m-a asculta întotdeauna şi-o să mă asculte şi acuma. Şi in doi ani au venit pe lume fetele ei dragi, Paraschiva şi Rada, care i-au umplut inima de bucurie. Şi cu cât anii se adunau pe umerii bărbatului ei şi coama aspră şi neagră ca tăciunele începuse a se rări şi albi pe ici pe colo, cu atât dragostea ei pentru el era mai mare. Băieţii îi crescuseră şi deveniră

bărbaţi şi aşa cum era obiceiul pământului trimisese peţitori pentru Andrei, primul ei copil care semăna leit cu bunicul.

Mama, Ileana, era cea mai mare dintre fetele lui Gheorghe Năstase din Medanchioi şi aşa cum era datina era prima la măritat. După vizita viitorilor socri, pe care i-a văzut doar în treacăt, aflase, întrebând în dreapta şi-n stânga că ursitul era la fel de închis la culoare ca şi taică-su. O săptămână a plâns întruna şi a ameninţat-o pe bunica Anica că fuge la mânăstire ca Didina lui moş Todirel. Numai că Didina, ştie toată lumea din sat, a fugit cu unul însurat, la Ortachioi. Şi moş Todirel, o rudă mai îndepărtată de-a bunicului, după ce i-a tras o mamă de bătaie zdravănă celui însurat, care-i sucise minţile fetei, bătaie dată chiar în ograda lui, de unde nu demult îşi alungase nevasta cu doi copii, şi-a luat fata în căruță, așa vânătă cum era, pentru că-şi vărsase năduful şi pe Didina, şi a dus-o peste deal la mănăstirea Celicu la maica Tereza, o soră de-a nevesti-sii. Şi după alte patru zile în care mama n-a pus în gură nici fărâma de anafură, nici picătură de agheazmă, bunica Anica, care-şi creştea fetele într-o stricteţe aspră, aşa cum avea să ne crească şi mama pe noi, a luat-o de mânuţă, şi la fel ca moş Todirel, fără însă s-o învineţească pe undeva, a urcat-o în căruţă. Gheorghe! L-a strigat ea pe bunicul. Nu Gheorghiţă, aşa cum îi strigă ea când nu-i supărată. Gheorghe! Şi bunicul ştia că nu-i de glumă cu Anica lui când e furioasă. Du fata asta la mănăstire că vrea să se călugărească! În câteva luni, viitorii cuscrii, bunicii mei, s-au înţeles, în cele din urmă, şi într-un an aveam să le fiu prima nepoată. Îmbrăcaţi în straie de sărbătoare, cu caii împodobiţi cu năframe albe de borangic, oamenii socrului mare, însoțiți de lăutari, în zece căruţe, pornesc spre satul

miresei. Bunicul Grigore în fruntea alaiului e mândru şi fericit. Ocolesc Carasănul. Se opresc la Trei Izvoare. Răsună valea. Împodobesc căruţele cu ramuri de tei înflorit. Într-o oră sunt în dealul Medanchioiului. Bunica se închină mulţumind cerului. Faţa ei bălaie este tot un zâmbet. Pare aproape la fel de tânără ca fetele ei care cântă fericite pe leagănul din spatele căruţii. În deal oamenii socrului mic întâmpină alaiul. Chiotele lor se unesc şi ecoul lor se pierde departe în pădure. Toată suflarea satului este în drum. Socrul mic deschide poarta ogrăzii. În faţa casei, sub cireşul de lângă pridvor, mesele sunt întinse. Se încinge o horă în care se prind şi se amestecă toţi. Tata, mirele, priveşte cu emoţie fetele de pe prispă. Nu şi-a văzut încă mireasa dar ştie de la bunica Ana că nu-i alta mai frumoasă pe lume. După o oră naşul, Pavel Popescu, opreşte muzica. Nuntaşii fac cerc în ogradă. Lângă scările din faţa pridvorului care duc spre prispă, socrii mici, bunicul Gheorghe și bunica Anica se îmbrățișează cu cuscrii. Bunica Anica este subţire ca trestia şi mai înaltă cu un cap decât bunicul. Are faţa albă ca laptele şi părul galben ca soarele în amiază. Naşul, deşi mult mai in vârstă, sărută mâna socrilor mici şi cere în numele mirelui, după cum e datina, mireasa. Bunica Anica priveşte către prispă şi face un semn. De pe tâmplele mirelui izvorăsc boabe de rouă. De sus, de pe prispă se aude un murmur. Unchiul Toader, cel mai mare dintre băieţii bunicului Gheorghe, şopteşte ceva bunicii la ureche. Bunica se înfurie. Pe faţa prelungă se văd pomeţii tremurând. Urcă scările şi intră în casă. O palmă strașnică răsună în ogradă tocmai când lăutarii încep o învârtită. Nu mă mărit mamă, o să râdă satul de mine. Nu vezi ce negricios este? Nu mă mărit! Ţipă mama printre lacrimi. Dacă nu vrei tu, mă mărit eu. Strigă tanti Zenobia, cea de-a

doua fiică a bunicii. Bunica o plesneşte şi pe ea. Aţi înnebunit amândouă? Vreţi să râdă satul de noi? O smuceşte pe mama trăgând-o în uşă. Să nu scoţi o vorbă, ai auzit? Şi n-a mai scos niciun cuvânt până dimineaţă când şi-a luat rămas bun de la toţi. A coborât scările cu obrajii în lacrimi, tata a luat-o de mână şi au îngenunchiat pe un prosop de în alb în faţa bunicilor. Au fost binecuvântaţi şi stropiţi cu agheasmă păstrată de la Izvorul Tămăduirii. Bunica Anica i-a ridicat şi îmbrăţişat sărutându-i. A urmat bunica Ana aproape plângând de fericire. Bunicul Grigore a pus la gâtul miresei, în văzul tuturor, aşa cum se înțelesesera, salba cu şapte lifţi de aur primită cu mult timp înainte de bunica Ana. Horele au pornit a se învârti până aproape de revărsatul zorilor, timp în care lacrimile mamii n-au încetat să curgă. Tata n-a scăpat-o o clipă din ochi. O juca ţanţoş în mijlocul horei învârtind-o domol să vadă lumea ludovicii de la gâtul miresei. Vedeţi, părea să spună faţa lui toată un zâmbet, o fi ea fiica lui Gheorghe Năstase, posesor de cazan de ţuică aici la voi, dar nici eu nu sunt chiar oricine. După cum îl ştiu, sunt sigură că tata, chiar acolo în timpul dansului, lângă frumoasa lui mireasă, socotea în gând cam cât pământ ar lua pe salbă, cum de altfel s-a şi întâmplat nu prea mult după aceia când a schimbat cinci ludovici pe câteva hectare în izlaz. Dimineaţa s-au încărcat lăzile cu zestre, în timp ce Ciuciulan, acompaniat de ceilalţi lăutari, cânta de zor în poartă, repetând de zeci de ori refrenul: Ia-ţi mireasă ziua bună, spre disperarea mamii, căreia încă nu-i venea să creadă că mustăciosul negricios de lângă ea este bărbatul la care visase. S-au îmbrăţişat iară, lacrimi noi din ochii miresei au izvorât, şi alaiul, ameţit, s-a urnit din ograda bătătorită, şi s-

a îndreptat chiuind anemic pe drumul ce coboară către pădure.

Şi timpul a vindecat repede rana din sufletul tinerei mirese şi a pregătit-o pentru altele care aveau să tot vină. Casa din drumul pădurii în care am văzut lumina zilei, au terminat-o chiar în vara aceia. Zidurile groase din ciamur, pământ amestecat în copitele cailor cu paie şi apă, se înălţau văzând cu ochii. La clacă erau mâini multe şi harnice. La masă erau guri multe, flămânde şi setoase. Bunicul Grigore avea grijă ca nimeni să nu rabde de sete. În beciul lui vinul nu se termina niciodată. Nu lipsea nici bunicul Gheorghe cu cei doi flăcăi, unchiul Toader şi unchiul Tănase. Mama gătea toată ziua ajutată de bunica Ana, chiar acolo în ogradă, la pirostrie, în ceaun, lângă temelia înaltă a beciului, zidită din piatră albă adusă de tata de la carierele din Baschioi. Se împăcase cu soarta pe care cerurile i-o hărăzise. Şi încet-încet, omul ei muncitor şi blând parcă nu mai era aşa de negricios. Bunica Ana o mângâia cu glas dulce şi vorbe de duh. Între cele două se înfiripă în câteva luni o relaţie caldă ca între o mama şi fiica ei bună. După Sf. Dumitru s-au mutat la casa lor. Şi chiar dacă mai erau multe de făcut, erau în rândul lumii, stăpâni la casa lor iar rutina rurală, împământenită de veacuri în satul de pe malurile Techei i-a înghiţit repede şi pe ei.

Când mama, fiica cea mare a lui Gheorghe si a Anicăi Năstase din Medanchioi m-a adus pe lume, chiar în ziua de Sf. Ana, în pragul toamnei, tata, fiul cel mare al lui Grigore Stoian Arapu din Nalbant şi al Anei lui Toader Băjenaru, mâhnit, nu i-a mai vorbit aproape trei luni. Până la Sf. Andrei când m-a văzut pentru prima dată, şi-a înecat supărarea lucrând singur cele patru ha din izlaz, pământ primit ca dar de nuntă de la ambii bunici. Dimineaţa, cu

mult înainte de răsăritul soarelui, părăsea odaia de pe beci care-i devenise dormitor şi se întorcea târziu, în puterea nopţii când pe valea Techei doar murmurul apei ce luneca domol în izma argintie se auzea şoptind. Uneori, spre disperarea mamii care nu se putea culca până nu auzea scârţâitul uşii odăii, rămânea în nopţile cu lună în tarlaua cu porumb, culegând fără încetare. Vorbea singur aşa cum peste mulţi ani aveam să mă surprind şi eu de multe ori, şi cerea socoteală Celui de Sus pentru necazul ce i-l pricinuise tocmai lui, Andrei Arapu, fiul lui Grigore Arapu, a lui Constantin, a lui Gheorghe, a lui… Toţi truditori şi cu frică de Dumnezeu. Vorbea uneori atât de tare încât caii, legaţi la coşul căruţii în miriştea de la marginea tarlalei îi auzeau vocea de departe şi nechezau bucuroşi. Se întoarce. Poate că acum n-o să uite să ne mai dea un paner de ştiuleţi. Bunicul Grigore, căruia Ana, bunica mea, subţire şi mlădioasă ca paiul de secară şi cu vocea duioasă şi dulce ca acadeaua, îi dăruise la început trei băieţi unul după altul, aşa cum făcură şi nevestele celorlalţi înaintaşi din familie, i-ar fi spus tatei supărat chiar în ziua în care am văzut lumina zilei, că, deşi-i dăruise la nuntă o salbă cu şapte lifţi de aur, nora lui n-a fost în stare să-i aducă un nepot.

La Sf. Andrei, de ziua primului lor ginere, bunicii mei din Medanchioi au venit să-şi vadă nepoata, adică pe mine, care nu putu să primească alt nume decât Ana. L-au felicitat îmbrăţişându-l cu căldură. O fată face cât cinci băieţi, i-a zis bucuros bunicul Gheorghe. Iată, mie mă-ta mi-a dăruit la început, până la primul băiat, trei fete una după alta. La început, trebuie să recunosc, n-am fost prea bucuros. După cea de-a doua am umblat două săptămâni prin pădure supărat pe toată lumea şi pe Dumnezeu. Când a venit cea de-a treia, Ioana, şi casa s-a umplut de îngeri,

trei îngeraşi unul mai frumos ca altul, puteam să nu mă bucur? I-am mulţumit Domnului şi L-am rugat să dea uitării cuvintele spurcate spuse la supărare de umilul său rob. Am ridicat cişmeaua cu troiţă de jos de la drumul Albei şi peste un an a venit primul băiat, Toader. Şi degrabă după el, cei de-al doilea, Tănase. Şi poate mai veneau dacă era pământ mai mult de împărţit. După Ileana, nevastă-ta, a venit şi rândul Zenobiei. Deşi are numai şaptesprezece ani şi nici mămăligă nu ştie a face, a fost cerută de noră în casa unui om vrednic cu stare şi prăvălie de la noi din sat şi va pleca curând. Lasă cuscre, ne-au asigurat viitorii ei socrii, cum o ieși mămăliga aşa o s-o mâncăm. Şi Ristea, viitorul ginere-i băiat bun, muncitor şi n-are darul beţiei la fel ca tine. Ce-o să mă mai fălesc după Bobotează cu doi gineri ca stejarii în ogradă şi cu o nepoată albă ca laptele (şi bunicul ar fi accentuat suspect cuvântul lapte, aluzie la culoarea prea închisă a ginerelui său) şi frumoasă ca un îngeraş. Şi chiar atunci tata m-a ridicat din copaie şi m-a strâns la piept gata să mă sufoce în timp ce mama a izbucnit în plâns, trezind bunicilor oarece bănuieli. După aproape doi ani veni pe lume Pavel, singurul meu frate, şi tata înceta să mai vorbească singur. Îi reveni buna dispoziţie dinaintea naşterii mele şi reîncepu să fredoneze imitând din frunză, cântecul ciocârliei ce plutea nevăzută pe cer, deasupra lui, in izlaz.

Am crescut prea repede. Inocența copilăriei m-a părăsit aproape violent. O mână nevăzută m-a smuls din Rai şi m-a azvârlit, la cei cinci ani pe care-i aveam, afară. Într-o clipă, copilul din mine a murit şi mult timp după aceia am crezut că asta intră in ordinea firii. Abia când Lenuţa, cel de-al patrulea copil al mamii a trecut de cinci şase ani şi continua sa fie naivă şi chiar prostuţă de-a binelea, (lătra

întotdeauna, așezată în patru labe, în faţa cirezilor care se întorceau de la păscut aproape de apusul soarelui, prin faţa porții noastre, chiar dacă cu doar câteva zile, una, o săltase în coarne şi o tăvălise în urzica de pe marginea drumului spre disperarea lelii Nastasia, vecina noastră, care sări de pe gard şi alungă animalul speriat) am început să-mi pun întrebări. Nu i-am spus mamii ce mă frământă de teamă să nu-mi dea mai multe de făcut. Şi cum spuneam, abia împlinisem cinci ani, şi tocmai trecuse Sf. Niculai. Era o zi de decembrie neobişnuit de caldă şi tata ara în izlaz pământul pe care abia-l liberase de coceni. (Anul acela a arat până în ziua de Ignat când peste noapte, un viscol straşnic s-a pornit troienind drumurile până dimineață.) În timp ce frământa aluatul dospit din covată, mama, însărcinată a treia oară, ţipă din uşa odăii de câteva ori. Am lăsat păpuşile din pănuşi şi mătase de porumb cu care rar mă mai jucam şi am alergat speriată. Întinsă în uşa odăii tocmai îi venise sorocul. Cu poalele rochiei pline de sânge se văita ținându-se cu ambele mâini de burta spartă. Aleargă la bulea Mariţa şi cheam-o degrabă aicia. Du-te acuma. Nu mai sta ca proasta-n drum! Bulea Mariţa (n-am înţeles niciodată de ce toată mahalaua îi spunea bulea, in loc de lelea Mariţa) era plecată in sat să urzească lelii Dochia lui Vanea Culibec. M-am întors. Întinsă pe rogojină, mama se chinuia să nască. Anuţă, acuma copilul vine, apucă-l de cap şi trage-l uşor. Mânuţele copilului ce încă nu ieșise cu totul din pântec se încleştară de degetele mele firave. Mama îmi vorbea întruna dar n-o mai auzeam. După o oră când a sosit bulea Mariţa, mama, primenită, cu pruncul înfăşat, se odihnea pe pat între perne. Când negura deasă ce învăluia toată valea Techei se cufundă într-o beznă neagră ca tăciunele, a sosit şi tata. Bulea Mariţa, care tocmai ieşea

din ogradă i-a dat vestea. A trecut multă vreme până ce-a legat boii la iesle în dam şi le-a dat ca întotdeauna coşul cu pleavă amestecată cu tărâţe şi ovăz. A intrat, a aprins focul în tindă şi aşezat pe vatra înaltă din gura sobei a privit minute în şir jocul flăcărilor. M-a văzut abia când Pavel s-a prins de mâna lui bătătorită. De ce le-arunci în foc? Crezi că ţăţica Rada o să-ţi mai împletească altele? Mi-a vorbit încet fără să mă privească. Lasă tată, sunt doar nişte pănuşi. Şi-apoi pentru mine vremea păpuşilor a trecut. M-am apropiat şi l-am mângâiat pentru prima dată pe obrazul ţepos, fierbinte, pe care flăcările desenau câmpuri cu maci.

Ioana ne-a părăsit repede. Peste opt luni, în vară, când pe armanul din curte încă se mai băteau snopii de grâu, bolnavă de dizenterie, a plecat aşa cum venise, în braţele mele. După ce a zăcut câteva zile scâncind, în convulsii ritmice, s-a liniştit şi a adormit. O noapte şi-o zi. Mama, plină de resturi de spice în păr, o ocolea des verificându-i răsuflarea cu o bucată spartă de oglindă. Vegheam lângă pat cu lumânarea şi chibritul în mână. Când s-a trezit, aproape de apus, mama s-a bucurat şi s-a închinat lung în faţa icoanei. Mi-a pus-o în braţe şi am ieşit pe prispă sub dud. M-a privit intens cu ochişorii ei negri şi mari, cu un zâmbet larg, ireal, luminos. După câteva clipe şi-a lăsat capul pe umărul meu şi a oftat greu, asemenea unui om ce termină o muncă grea şi se aşază la umbră să-şi odihnească şalele. Am culcat-o în poală cu capul pe genunchi cu teamă să n-o trezesc, deşi simţisem când ultima ei suflare mi-a atins bărbia, că plecase. Degetele ei lungi şi albe ca laptele se încleştaseră pe arătătoarele mele vinete întocmai ca atunci când, cu opt luni de zile în urmă se zbătea să iasă în lume. Din ochii deschişi care păreau că încă mă privesc, boabe de rouă alunecau pe obrajii micuţi

peste care un zâmbet misterios încremenise. Sufletul ei s-a desprins ca o negură lăptoasă de pe trupul firav în forma unei aripi de îngeraş, m-a mângâiat pe frunte (şi acum după mai bine de optzeci de ani mai simt uneori atingerea rece) şi s-a înălţat direct prin ramurile dudului la cer. Simţise oare mama că micuţa ei fiică ne părăsise? A venit în fugă de pe arman. M-a izbit violent cu capul de dud şi-şi culese pruncul mort din poala mea. A întins-o pe rogojina de papură de pe prispă, a închinat-o şi i-a pus lumânarea aprinsă în cana de lut de la cap. La câţiva paşi, în ogradă, tata cu capul descoperit, rămase mut în lumina roşcată a apusului ce-i aprinse părul măsliniu.

După câteva luni, în timp ce păzeam de grauri via de la marginea satului, am încercat să-mi amintesc chipul Ioanei. I-am găsit într-un ungher al memoriei doar ochii negrii care sorbeau ultimele clipe de lumină şi primele clipe de întuneric. Seara am întrebat-o pe mama. O uitaserăm cu toţii.

Peste două veri mama aduse pe lume cea de-a treia fetiţă. Bunica Ana a înfăşat-o în pânză albă de in cu margini împodobite cu flori roşii din borangic. Ne-a chemat în odaie pe toţi. Ai o fată frumoasă ca un lan de secară în dogoarea lui iulie, l-a anunţat ea pe tata care stătea nemişcat în prag. Venise pe lume Lenuţa. M-am repezit spre mama şi am bătut cu pumnul în marginea de fier forjat a patului şi am ţipat la ea supărată: Numai fete eşti în stare să faci? Am simţit îndată palma grea a tati peste gură şi gustul sângelui ce izvora din buzele mele sparte. (Peste mulţi ani, în vara când tata ne-a părăsit, mi-a amintit şi şi-a cerut iertare. Ura cu care te-am lovit, îmi mărturisi el, era îndreptată spre mamă-ta. Să mă ierţi. A fost mai bine că ai spus tu ce tocmai aveam eu pe buze.)

Cum cele patru ha. primite la nuntă nu erau de ajuns, tata a vândut cinci din lifţii de la salba mamii şi a cumpărat pământ. Când împlineam şapte sau opt ani avea deja unsprezece ha, spre disperarea mea şi a lui Pavel, care munceam cot la cot cu el. Când bobul de secară începea să se întărească, tata ieșea la cosit. Paiele stăteau două zile la soare aşa cum au căzut sub tăişul coasei. Le întorcea apoi să se usuce bine. După trei zile pleca împreună cu mama şi adunau paiele în căpiţe. Acasă, în ogradă, eu cu Pavel pregăteam armanul. Nici un fir de iarbă nu trebuia să rămână. Când soarele se ridica destul ca să simţi dogoarea, udam din belşug pământul curat. După un timp, când simţeai la tălpi că răcoarea s-a dus, trăgeam după noi un tăvălug greu de piatră până cădeam frânţi de oboseală. Lenuţa alerga după noi veselă încercând să se urce pe tăvălug. Cădea deseori în faţa cilindrului de piatră gata-gata să trecem peste ea. Adormea de fiecare dată după ce două palme-i înroșeau coapsele. După o oră două, udam iar. În patru cinci zile armanul e tare ca piatra. Tata îl încearcă trecând cu caii peste el. Dacă potcoavele nu lăsau urme adânci, puteam începe. Noaptea târziu se descărca în ogradă primul car. Dimineaţa, la răsăritul soarelui când mama ne trezea, şira imensă de paie ne tăia respiraţia. Până la apus nici un bob de secară nu trebuia să rămână în spice. Acopeream armanul cu un strat gros de paie aşa cât să te poţi ascunde, în timp ce Pavel înhăma caii şi-i lega la tăvălug. Mişu şi Mariţa sunt caii primiţi de tata ca dar de nuntă de la bunicul Grigore. Au mers împreună în târg la Ortachioi şi l-a lăsat să şi-i aleagă singur. Chiar acolo i-a şi botezat. Nu cu mult timp în urmă murise străbunica şi iepii i-a pus numele Mariţa. Paiele sunt bine uscate şi boabele sar ca greierii. Pavel, călare pe Mişu ţine caii la galop

trecând cu tăvălugul peste arman de zeci de ori. Mama îl opreşte. Întoarcem paiele zdrobite. Boabele alunecă la fund. Lenuţa plânge agăţându-se de poalele mamii. O aşază în cele din urmă în braţele lui Pavel, călare pe Mişu. Soarele se joacă în părul ei galben ca paiele de secară. Cu mâinile întinse zboară râzând. Tăvălugul saltă peste paiele sfărmate. Pavele, lasă caii la galop. Ai să pierzi neastâmpărata ceia de fată. Îl ceartă mama deseori. Ţine-o mai straşnic că acuş e sub tăvălug, zvăpăiata! Hai, încă un ocol şi scoate caii afară. Luăm furcile de lemn şi adunăm paiele de pe arman scuturând cu grijă. Pe pământ a rămas pleava şi boabele roşcate. Nu-i pic de vânt, nu le putem vântura azi.

Deşi muncea cot la cot cu noi, Pavel, la cei şase ani nu-şi pierduse nimic din bucuria naivă a copilăriei. Tata ne făcuse un etac mic (etacul era un coş din nuiele împletit pe doi araci lungi care ţineau loc şi de mânere) aşa pe măsura noastră cu care căram din arman pleava. Pentru că pe atunci încă nu aveam samalâc, depozitam pleava într-o nişă mărginită de şirele de paie din fundul ogrăzii. Urcam etacul plin pe şira în pantă şi-l goleam de sus în cămara ce în final se acoperea cu paie. În dogoarea nemiloasă de iulie greutatea coşului plin se dubla. Cădeam epuizaţi după fiecare drum. (Mult mai târziu, oameni în toată firea fiind, ne-am amintit cu nostalgie de momentele acelea şi am numit în glumă drumul ce urca spre cămara de pleavă ca fiind Golgota copilăriei noastre.) Mama ne umplea etacul şi ne îndemna cu blândeţe. Hai, încă olecuţă! Numai de data asta şi vă las să plecaţi la cireşi la vie. Într-una din zile, obosit, neatent şi pus mai mereu pe şotii, Pavel a căzut în hăul întunecat de norul de pleavă şi praf din etacul ce tocmai îl golisem. L-am strigat, dar năstruşnic din fire n-a

răspuns. După câteva clipe razele au pătruns prin praful încă dens şi am reuşit să văd până jos. Părul mi-a săltat băsmăluţa de pe cap şi am început să tremur ca la Bobotează. Am strigat speriată la tata ce sosise de ceva vreme cu carul încărcat. A aruncat furcoiul din mâini şi pălăria de pe cap şi a urcat într-o suflare sus. Pavele! A sărit şi a început nebuneşte a răscoli pleava cu braţele. Pavele! Pavele! Când a ajuns la colţul în care era pitit sub pleavă, năzdrăvanul a sărit ca blestematul speriindu-l cumplit pe tata. S-au tăvălit râzând zgomotos până când mama a lăsat scara să alunece la picioarele lor. Când i-am văzut negrii de praf, (şi Pavel moştenise culoarea închisă a tatei) plini de pleavă în păr şi râzând încă, frica ce mă cuprinsese s-a topit într-o clipă.

Tata pleca cu mult înainte de răsăritul soarelui în izlaz. Cosea şi aduna paiele în căpiţe. Singur. Spre seară încărca. Se urca pe oişte, şi de pe spinarea boilor, în car. Călca şi aşeza paiele cu meşteşug. Când soarele cădea după Carasăn şi începea a se amurgi, îl zăream păşind agale în faţa boilor. Moş Niculae Mocanu, vecin la câteva case, rămânea cu gura căscată privind în cer spre vârful carului. Ăăăă! Mare calic Arapu ista, vrea să aducă tot izlazul odată. Bunicul Gheorghe şi bunica Anica i-au dăruit mamii un car nou nouţ şi o perechea de boi bălţaţi pe când nu împlinisem încă şase ani. Eu şi Pavel i-am botezat îndată: Gheorghiţă, mai robust, cu o pată neagră pe ureche şi pe jumătate de spinare, semănă izbitor cu Gheorghe Cioată, un ţigan simpatic, sărac lipit şi leneşi cum altul rar găseai în rasa lui, căruia tata-i botezase din milă un puradel şi de-atunci multă vreme, până mama a pus piciorul în prag, n-am mai scăpat de el. Gheorghiţă, să vii finuţu să ne dai o mână de ajutor la săpat la vie. Viu, năşica, viu, acuma. Şi

finuţu ajungea tocmai dumineca, taman la masă, cu finuţa şi cei trei prichindei. Gheorghiţă să vii la… Viu naşică, viu acuma. …Şi dumineca iară. Cine-a spus-o bine-a spus-o, a râs tata într-o zi. Săracu-i dracu! Gol. Viorel, după numele unui vecin mătăhălos cu căpăţâna cât baniţa şi mintea puţină că-i suna ţeasta a doagă putredă când se lăsa călărit de copiii din mahala când juca gâsca are ouă, părea a fi cu un an doi mai tânăr decât Gheorghiţă, cu pete pe gât şi pe picioarele din spate. O să stau două zile să te obişnuieşti cu ei, îi spune bunicul tatei. Hai la câmp să încărcăm. Mă ridică pe spinarea lui Gheorghiţă lângă Pavel. Haideţi mă! Îi loveşte bunicul ușor pe spinare. Gheorghiţă şi-a întors greoi căpăţâna masivă spre noi copii şi ne-a privit câteva clipe. Ţineţi-vă bine. N-aveţi nicio grijă. Am să merg ușor, legănat. O să vedeţi cât de mult o să vă placă.

Gheorghiţă duce greul. E blând ca un miel, nu face un pas până nu aude vocea tatei. Viorel este mai sălbatic. A mai rămas într-un ungher din capul lui amintiri ale tăuraşului ce-a fost. Privindu-l aşa cum arată, greoi şi mereu adormit, n-ai crede că acum o lună tata a alergat după el prin izlaz până în gura pădurii aproape o zi întreagă. Boul tot bou rămâne, zice tata. Trage ca boul şi nu te lasă în drum. Pe când mârţoagele astea care toacă zi şi noapte la ovăz, au nărav, trebuie să pui biciul pe ele şi mie nu-mi place asta. Taică-su, bunicul Grigore Arapu, n-ar fi lucrat niciodată cu boii. Avea cei mai frumoşi cai din sat. Vara îi ţinea la iesle sub şopron să nu-i ardă soarele iar iarna în grajd, feriţi de frig si viscol. De la noi de-acasă de pe uliţa din drumul pădurii până la bunica Ana, la podul lui Ieremia Bogdaproste de peste Techea, era cale de-un galop de mârțoagă. Dumineca, după ce veneam cu mama de la biserică (Tata mergea rar, din Paşte-n Crăciun, şi în fiecare

dimineaţă de duminecă asculta cu stoicism ameninţările mamei care mie îmi făceau pielea de găină: Ai să arzi în focurile iadului şi pucioasa o să-ţi umple bojocii. Amară o să-ţi fie atuncea căinţa. O să strigi şi o să întinzi mâna către mine şi eu n-o să te aud, n-o să te văd. Tata zâmbea pe sub mustaţă. Haidi fa Ileană, lasă, lasă… se apăra tata blajin. Mai încetişor că sperii fata. Ce vei să mă deoache vre-o babă? Şi-i promitea că dumineca viitoare negreșit o va însoţi.) îl luam pe Pavel de mână şi alergam în vale la bunica. Unchiul Mitiu ne aştepta în poartă. Ne lua în braţe pe amândoi şi ne ducea sub şopron. Ia hai să vă arăt ce baligă fac caii noștri - şi se prefăcea că răscoleşte paiele de pe jos. Noi ştiam că are buzunarele pline cu nuci şi bomboane înfășurate în hârtie lucioasă de argint. Ţine, Anuţă, băsmăluţa! Ţine şapca, Pavele!

Când bunicul Grigore pleca devale la ceainăria lui Anghel să discute politică, sâmbăta spre seară, unchiul Mitiu înhăma la căruţa cea nouă cei doi armăsari roşcaţi pe care rareori îi folosea la munca în câmp. Mergeau întotdeauna la galop călcând apăsat colbul în copite şi până la cârciuma lui Pavel Popescu, bunicul, ţeapăn în leagăn, îi strunea trăgând des de hăţuri. Badea Pavel, naşul de cununie al tatei şi naşul nostru de botez, îl urmărea râzând de sub şopron, de la masa de sub fereastră, unde n-avea voie să se așeze nimeni fără încuviinţarea sa, şi-i făcea cu mâna. A dracului armăsari mai are Arapul ăsta! Tulă-n cur pe mă-sa! Uite la el parcă ar fi birjarul regelui. Făcea un ocol prin faţa primăriei să-l vadă toată lumea şi cobora ţanţoş pe ulube sprijinindu-se pe crupa armăsarilor. Hai bade Grigore, trage una din picioare că ne aşteaptă Anghel. I-a adus Iordan învățătorul o foaie nouă de la oraş. Şi unchiul Mitiu stătea pe lângă armăsari până când foaia era

citită pe ambele feţe şi comentată aprig de cei cinci şase bărbaţi din jurul ei. Şi pentru că rare ori cădeau de acord cu vreo hotărârea a primului ministru de-atunci, Patriarhul Miron Cristea, privind cine ştie ce doleanţă absurdă a regelui Carol, de la ceainărie se pleca la cârciumă, spre disperarea unchiului Mitiu care adormea în căruţă, şi târziu, spre dimineaţă cei cinci şase, plecau prieteni aşa cum se întâlniseră, fără să-şi mai amintească vreunul cu exactitate chestiunea ce-i înfierbântase. Via din marginea satului, din drumul pădurii, tata a primit-o cadou de la unchiul său Ionică Popescu, soţul mătuşii Axinia, sora bunicului. I-o promisese la nuntă şi cum îmbătrânise şi n-o mai putea lucra, s-a ţinut de cuvânt pe când eu aveam patru cinci ani. Din cei cinci copii ai unchiului Ionică, trei băieţi și două fete, doar unul singur rămăsese în sat, Iordan, învăţătorul cu care eu am făcut primele patru clase. Ceilalţi doi băieți erau ofiţeri. Din păcate cel mai mare, Vasile, a căzut pe frontul de Est, undeva lângă Sevastopol. Era căpitan la Regimentul 33 Tulcea. Celălalt, Ieremia, locotenent la terminarea războiului, a rămas în armată avansând până la gradul de general.

La vie, care nu era prea departe de casă, ne simţeam cu adevărat copii. Uitam cu desăvârşire de toate muncile grele trecute sau care aveau să sosească. În cerdacul din mica livadă din spatele viei timpul se oprea în loc. Îi priveam cu bucurie pe Pavel şi pe Lenuţa cum se alergau la nesfârşit printre cireşi. Aşa subţire şi plăpând n-ai fi crezut că era omul de nădejde al tatei. Chiar dacă trebuia s-o săpăm de două trei ori pe an, aici, la vie, era raiul meu. Aici îndrăzneam să visez. Aici intram în poveştile citite de domnul Iordan, învăţătorul, vărul tatei. Eu eram de fiecare dată zâna florilor. Pentru că nu iubea florile şi alerga fără

să-i pese prin stratul de zambile strivindu-le, o pedepseam pe Lenuţa şi-o transformam întotdeauna în bondar. Uneori mergeam mult mai departe. Cu bagheta mea magică îl atingeam pe Viorel, care păştea priponit la marginea livezii, iar el devenea pe loc un cal năzdrăvan cu aripi de înger. Zburam împreună peste Corniş, în pădure, până sus pe Carasăn. Hai, Viorel, îl mângâiam atunci pe coama de aur, acolo sus după dealul ăla golaş e Medanchioiul, hai s-o vedem pe bunica Anica. Şi bunica ne făcea cu mâna de la geamul pridvorului, din dreapta cireşului trăsnitor, acolo unde-i plăcea ei cel mai mult să stea şi să privească pădurea. De multe ori mă cuprindea teama. Dacă ar fi ştiut mama ce-mi trecea prin cap, mi-ar fi tras sigur o bătaie zdravănă. Când cireşele sunt aproape coapte, mama ne trimite mai des să le păzim de grauri. Dălbăzanele, alb roşcate şi dulci ca mierea, se coc primele. Le culegem cu mama şi Pavel, şi sâmbăta, tata le vindea în târg la Tulcea ori la Ortachioi. Rămân trăsnitorii de lângă cerdac cu cireşe mari, roşii şi tari ca piatra. Nu fac niciodată viermi. Din ele mama face dulceaţă şi compot pentru iarnă. Tocmai culegeam la trăsnitoare când cerul s-a întunecat peste pădure. Un vălătuc de abur în clocot a acoperit Trestenicul. Pavel a sărit din cireş şi a dezlegat boii. Gheorghiţă, pe care nu-l văzusem niciodată grăbit, alerga spre casă legănându-şi burta enormă. Apăru şi mama în picioarele goale în faţa viei. Un trăsnet violent a spart cerul. Până acasă n-am mai auzit nimic. Nourii se sprijineau de coroana salcâmilor. Se făcuse întuneric ca in miezul nopţii. Nu mai ploua, apa cădea de-a dreptul în valuri din cer. Mama, cu picioarele pline de noroi, căzu în genunchi în faţa icoanei închinându-se larg. Un vuiet prelung răsuna de pretutindeni. În vale, Techea urla sălbatec. Fiecare trăsnet cutremura pământul.

Fulgerele luminau faţa îngrozită a mamii. Pe bunicul Grigore, potopul l-a prins pe Caratepe, dealul din stânga ceairului, aproape de hotar. Dacă ar fi fost acasă, lângă Ana lui, poate nu s-ar fi prăpădit aşa de devreme. Împreună cu Vasile şi Tudor, băieţii lui cei mai mici, au mânat în grabă oile în târla de la piciorul dealului. La fiecare tunet ele se zbăteau speriate, gata să rupă gardul subţire de nuiele. A ieșit din bordei şi s-a dus în mijlocul lor lângă poarta de scândură. Fulgerele loveau pretutindeni luminând valea. I s-a părut, a povestit el bunicii după câteva zile, pentru câteva clipe că vede totul de sus şi el şi oile lui sunt furnici cărate la vale de torent. Puhoaiele au început să se prăvălească înspumate de pe deal şi vuietul lor amestecat cu trăsnetele ce clătinau cerul şi pământul îi aminti de ultima lui bătălie de la Oituz. Pe câmpurile de luptă nu cunoscuse teama. Când artileria începea să toace de-o parte şi alta, pregătind încleştarea diabolică între trupuri, frica-l părăsea ca prin minune şi ieşea primul din tranşee. Dumnezeu îl scăpase de-atâtea ori din ghearele nemiloase ale morţii care-i spintecau camarazii la o palmă în jurul lui. Obuzele pocneau peste tot iar lângă el resturi de oameni se amestecau cu țărâna. Salvează-mă bade Grigore! Ţipătul sublocotenentului Mihaiu îi mai răsună şi acum în urechi. La nici douăzeci de ani, încă elev la şcoala militară, sublocotenentul era comandant de pluton. Cu două zile înainte îl vizitase de la Iaşi mama şi Ilinca, o moldoveancă subţire ca paiul de secară. Iubita lui. Am îngenunchiat şi l-am strâns la piept, sub privirea disperată a colonelul Avramescu care nu ştia din al cui trup sângele clocotea revărsându-se la vale ca dintr-un izvor. Mâinile muribundului s-au încleştat în jurul gâtului meu gata să mă sufoce. Salvează-mă, bade Grigore! Salvează-mă, bade Grigore! Toată puterea trupului despicat

se concentră in ultimul lui ţipăt. De la mijloc în jos, jumătate din el, zăcea mai departe pe cealaltă margine a gropii de obuz. După ce armele tăceau şi moartea-şi luase iară tributul, imaginea din faţa ochilor celor rămaşi vii era apocaliptică. Doamne, mai eşti aici? Îl întrebam plângând. Şi El îmi răspundea la fel, plângând: Da, Grigore, sunt aici. Sau poate numai mi se părea mie că-L aud. Tocmai când deasupra Carasănului văzu o pată de lumină şi potopul mai slăbi, un fulger îi trecu aproape pe deasupra capului şi lovi păducelul din spatele bordeiului. Trăsnetul despică dealul. Îngrozite oile au rupt poarta. În zadar s-a zbătut bunicul sărind în calea lor să le oprească. S-au rostogolit ca un bulgăre de zăpadă la vale. Le-a privit plângând cum le înghite puhoiul. O gheară otrăvită i s-a înfipt în inimă. A rămas răstignit pe lemnul porții rupte până ploaia s-a oprit. Şi Techea s-a umflat cum n-o mai văzuse nimeni vreodată şi nici până acum, la aproape optzeci de ani de atunci. Sub Cheltepea, la bostănărie, pe văioagele pe care şuvoaiele se adunau, pepeni şi căuni, nu mai mari ca gutuiele toamna, se rostogoleau la vale cu vrejuri cu tot. Speriată de trăsnete, baba Varvara fugi de lângă măgăruşul legat sub cireş, la cerdacul din mijlocul bostanii. Sub pistelca de in ţinea strâns la piept pe Ionaş, primul ei nepot. Când cerdacul s-a lăsat într-o parte, au căzut amândoi în şuvoi. Strigătele ei disperate au fost auzite prea târziu. Ai lui Gândac au alergat până jos în ceair gata să fie şi ei traşi în puhoi lângă baba Varvara dar n-au putut-o salva. Au mai văzut-o câteva clipe ieșind deasupra cu copilul în braţe. Techea a dus-o şi a îngropat-o împreună cu Ionaş undeva prin balta Toprachioiului sau mai la vale în balta Zebilului, numai Dumnezeu ştie. De pe Caratepe viitura s-a rostogolit la vale drept prin sat, printre case şi acareturi. Bietul moş

Onofrei abia a scăpat din tinda dusă la vale. A rupt șoseaua abia pietruită de la postul de jandarmi din faţa prăvăliei lui Pavel Popescu şi s-a năpustit drept în hambarul din lemn în care Ivan Șchiopul deschisese cu un an înainte o cârciumă. S-a ales praful de ia. Hambarul s-a crăcănat scârţâind din toate încheieturile şi-a luat-o la vale pe dereaua umflată. După ce puhoiul s-a dus, în beciul care numai cu două ore în urmă era sub cârciumă şi în care badea Ivan ţinea butoaiele cu vin şi lăzile cu mastică, zăceau leşuri umflate de oi din cârdul bunicului Grigore. Băieţii l-au adus pe bunicul acasă. Era pleoştit şi moale ca zdreanţa. Privea mut pe pereţi fără să ştie ce i se întâmplă. Bunica l-a scăldat ca pe un copilaș în ciubăr, într-o fiertură de flori de câmp şi busuioc. L-a culcat pe pat şi l-a învelit cu pânză albă şi nouă de in. A îngenunchiat în faţa icoanei şi a plâns pentru prima dată în viaţa ei. Ore in sir. După câteva zile bunicul şi-a mai revenit. Stătea singur sub şopron, într-un jilţ cu speteaza înaltă, peste cap, fără să scoată un cuvânt, ore in şir. Bunica îl urmărea de la geamul tindei rugându-se. Uneori vorbea singur atât de tare încât îl auzea bunica tocmai din odaia de pe beci. Alerga la el, îl prindea de umeri strângându-l la piept şi-i mângâia obrajii palizi. Ducă-se pe pustii! Nu te mai gândi. Îi şoptea bunica la urechi. Om lua altele la anu'. Că doar nu oile ne-au făcut pe noi cine suntem! Nu mai era el. Sufletul lui mândru şi vesel se înecase odată cu oile lui la vale pe Caratepe. La insistenţele cumnatului lui, Ionica Popescu soţul mătușii Axinia, primar de câțiva ani pe valea Techei, Pavel Popescu, naşul nostru, l-a dus pe bunicul la spital la Tulcea. Colonelul Avrămescu şi soţia sa Maria erau zilnic lângă patul lui. Îi crescuse la ceafă o buba neagră şi urâtă, ne-a povestit colonelul la nunta unchiului Mitiu. Parcă strânsese în el tot veninul şi răul lumii prin care

trecuse. După o lună de zile, cu o seară înainte de a pleca, s-a trezit. Chiar şi umflătura de la ceafă dispăruse. M-a strâns de braţ iar în ochi i-am văzut acelaşi foc ca atunci când s-a aplecat să mă culeagă din sârma ghimpată de sub parapet, la Turtucaia. Ai venit să mă salvezi don' colonel? A zâmbit el palid. Maria plângea de bucurie ca un copil, la picioarele lui. A început să vorbească în şoaptă cu ochii închişi: Voiam să le vând şi să cumpăr şi nevestei lui Petre câţiva lifţi de aur aşa cum am făcut cu prima noră. După nuntă a plecat supărat la socru-su la Trestenic şi nu ne-am mai vorbit de atunci. Puteam să vând două trei ha. dar n-am făcut-o. A plecat peste cuvântul meu şi mi s-a umplut inima cu o răutate pe care n-o mai cunoscusem. L-am lăsat să-şi descarce veninul din inima. De zeci de ori am plecat hotărât cu oile la târg şi tot de atâtea ori m-am răzgândit cu furie şi răutate. Mă certam deseori cu Dumnezeu şi găseam vină la toţi ceilalţi. De zeci de ori ajungeam până la hotar la Trestenic, hotărât să ajung la Pertica al meu şi de fiecare dată dracul îmi tulbura inima şi mintea. Sălăşluieşte în noi şi binele şi răul? Nici acum când Bunul şi-a întors iară faţa către mine nu ştiu dacă aş fi în stare să uit, să ajung în târg, să trec hotarul. A tăcut mult timp şi lacrimi fierbinţi i-au umplut găvanele adânci ale ochilor. În clipa aceia am fost sigur că focul lacrimilor a topit lanţurile din inima lui. Ne-a rugat să plecăm, să-l lăsăm singur să vorbească cu Dumnezeu. Să-L roage să se împace cu el. Să-i alunge răul din inima. A doua zi, puţin după apusul soarelui s-a ridicat cu greu în capul oaselor şi mi-a căutat tremurând palma. A privit ţintă peste umărul meu. Ai venit şi tu Petre? O lumină stranie i-a căzut pe faţă şi un zâmbet i-a încremenit pe obraz. Pleoapele au alunecat încet peste focul din ochi. Am

mai simţit o clipă căldura palmei sale peste degetul meu mare. A adormit împăcat cu el şi cu Dumnezeu.

Nu ştiu unde-şi doarme somnul de veci. Cei de la spital au hotărât că bunicul a fost răpus de o boală rea, molipsitoare şi ai noştri au fost obligaţi să-l îngroape în cimitirul din Tulcea. După mulţi ani l-am căutat împreună cu tata. Locul pe care-l memorase în urmă cu treizeci de ani era ocupat de cavouri din marmură păzite de statui din marmură și aramă coclită. Într-un colţ năpădit de tufe înalte de liliac, câteva bucăți de piatră gălbuie zăceau în iarba deasă amestecate cu resturi sparte de monumente funerare. Pe trupul mutilat a unei foste cruci, piatra mai păstra numele adormitului şi anul in care Creatorul îi îngăduise să vadă lumina: Grigore Stoia n. 1874. Cealaltă aripă în care fusese săpat anul în care-şi începuse somnul de veci, lipsea. Să mă îngropi sus lângă gard, aproape de cireşii lui moş Ion Matei, să pot veghea toată valea Techei până departe sub Denistepe, îi spuse el bunicii, cu câteva zile înainte de a pleca la spital. Valea, pe care-a iubit-o ca pe Ana lui, din lutul căreia trupul îi fusese zămislit, şi-l purtase de-atâtea ori, încă de copil, pe cărări tainice, de sub Carasăn, prin pădurea de tei, până la balta Toprachioiului, prin păpurişi şi lanuri de trestie, l-a așteptat multă vreme şi poate încă-l mai aşteaptă. După un an bunica lepădă hainele negre aşa cum făcuse şi după moartea părinților bătrâni din familie. Mai devreme sau mai târziu, după cum îți este dat, te întorci în lutul din care ai fost modelat pentru somnul din urma. Şi toate sufletele de pe valea noastră ştiu bine asta.

După şase luni petrecute ca ucenic la hămurăria Regimentului 33 de cavalerie din Tulcea, unchiul Mitiu a cunoscut-o pe Ecaterina, servitoare în casa socrului

colonelului Avrămescu, administrator la o veche podgorie de pe dealurile Mahmudiei şi fost renumit profesor de limba româna, de care s-a îndrăgostit nebuneşte. Şi ea la fel. Şi nunta nu mai putea fi amânată. În a doua duminecă după Paşti, când satul era învăluit de parfumul florilor de salcâm, cu tata şi mama în căruţă, împreună cu ceilalţi fraţi ai unchiului Mitiu, cu caii împodobiţi cu flori, şi năframe colorate de borangic, aşteptăm la Canton, dincoace de Caratepe, naşii şi mireasa. Din vale, pe drumul Frecăţeiului urcă la pas un şir de căruţe. În şareta din faţă condusă de ordonanţă, un soldăţel pricăjit şi uscat, naşul, colonelul Avrămescu, îmbrăcat în costum de paradă stă alături de soţia sa Maria. După ei, socrii colonelului, cu mireasa îmbrăcată într-o rochie de alagea din in şi mătase albă ca laptele cu dungi galbene la mâneci şi poale. Alte trei căruţe cu invitaţi îi urmează. Mirele a alergat înainte şi şi-a îmbrăţişat aleasa în uralele celor două alaiuri. Ciuciulan lăutarul a dat tonul cu vioara lui scorojită şi împreună cu tata ne-am prins într-o horă chiar acolo pe hotar într-un lan verde de ovăz ce se legăna în bătaia uşoară a vântului mângâind rochia lungă a miresei. Deasupra noastră, în cer, peste Caratepe până dincolo de valea Techei, deasupra Cheltepii şi mai sus peste dealurile Bulacului, cântecul orchestrelor de ciocârlii a condus alaiul până acasă.

Bunica Ana se certase o vreme cu Dumnezeu pentru pierderea omului ei drag dar simţea în sinea ei ca El a iertat-o şi continuă s-o asculte. Imediat după plecarea bunicului, la fel ca în urmă cu douăzeci de ani, a început să îi povestească în fiecare seară ce se mai întâmplă sub soare, în ograda lui şi în satul de pe valea Techei: Mâine dimineaţă ne soseşte cea de-a treia noră. Şi avem atâtea de făcut! Bine că-i lustruit ludovicii când ai plecat. Îmi lua

acum o groază de timp. Da, hai să ne culcam că acuşi se ivesc zorile. Nuntaşii sunt în faţa casei. Bunica îi întâmpină în poartă şi mulţumeşte Cerului pentru cea de-a treia noră. Şi în ogradă, după cununia religioasă, chiar în mijlocul horei, în văzul tuturor, invitaţi ori gură cască din sat, cu mâinile ei a prins la gâtul Ecaterinei salba cu cinci lifţi pe care bunicul o răscumpărase cu ceva ani în urmă de la tata. Numai unchiul Petre şi mătuşa Catrina, cea de-a doua noră a bunicii, au privit cu tristeţe momentul de care ei nu avuseseră parte. După miezul nopţii colonelul căzu răpus în braţele lui Bachus şi mama pregăti patul în camera de la deal ţinută numai pentru proaspeți. La casa bunicii veselia ţinu până în zori. Când ograda se goli şi oaspeţii de la oraş fură conduşi în odăile curate de sus de pe beci să se odihnească, la masa de sub gutui trosneau fălcile lăutarilor, rupţi de foame şi sete, de parcă trăgeau turcii la Plevna.

Badea Grigore, povesteşte colonelul a doua zi în timp ce lua masa cu tata sub cerdacul din faţa casei, a fost îngerul meu păzitor. Când nemţii şi bulgarii au năvălit în linia a doua la Turtucaia, am rămas prins sub parapet, între linii, înfăşurat în gardul de sârmă ghimpată gata să fiu ciopârţit de baionete. Frica pusese stăpânire pe toţi şi cele doua linii se retrăgeau în dezordine către centrul de comandă. Atunci, în clipa aceia de groază pe care aveam din păcate s-o mai trăiesc curând, badea Grigore apare precum Arhanghelul Mihail, dintr-un nor de fum, ridică parapetul şi-l prăvăleşte în şanţ peste bulgari şi mă culege viu şi nevătămat. Peste o lună pe linia Cobadin - Topraisar am căzut sub un foc năprasnic de mitraliere a unei divizii germane. Calul de sub mine aproape că s-a rupt în doua şi nu mai ştiam dacă maţele revărsate peste tunică erau ale mele sau ale calului. Badea Grigore mi-a înfăşurat burta cu

cămeşa lui şi m-a purtat în braţe cincisprezece km. până la spitalul de companie care se retrăgea spre Hârşova. Peste opt luni m-am întors la regiment şi l-am întâlnit la Oituz. M-a îmbrăţişat ca pe fiu-său. L-am sărutat şi îmbrăţişat ca pe tata. Don' căpitan, mi-a zis el râzând, când o fi să ne încăierăm cu ăştia să staţi mai lângă mine să vă pot aduna mai uşor. În dimineaţa când a fost decorat m-a căutat la Statu Major şi pentru prima oară l-am văzut trist. Cum nu-şi pierduse nici măcar un nasture de la manta tot războiul, chiar dacă a fost mereu în linia întâi, socotea că această onoare nu i se cuvine. El nu si-a făcut decât datoria faţă de glia strămoșească. Și dacă n-a avut norocul să cadă ori mai rău, să-şi piardă vreo mână ori vreun picior, ca mulţi alţii, crucea ar trebui dată altuia. Colonelul Dumitrescu, căruia-i vorbisem de badea Grigore în câteva rânduri, l-a ascultat în lacrimi şi l-a îmbrăţişat și sărutat cu căldură. Am credinţa că Domnul va avea grijă de sufletul lui bun şi-i va da loc frumos de odihnă.

De sus, de pe cerdacul din via de la marginea satului, valea Techei se vedea şerpuind printre sălcii, de la Trestenic până la intrarea în sat, la răţăria lui moş Ghezaru. Acoperită de pădurea de salcâmi şi sălcii din vatra satului, lunecă nevăzută printre case şi pe sub poduri până la ieșirea din sat în ceairul grădinilor de zarzavat. De-acolo, desenată iar de şiruri mai subţiri ori mai groase de sălcii şi plopi, se pierdea după coama Cheltepii Mari, murmurând leneş în stufărişul de la hotar, în drumul spre albia Taiţei, surata ei mai mare. Octombrie începu să arunce rugină în livezile de cireşi de pe valea Cornişului, din drumul pădurii, iar verdele închis al sălciilor din ceair pălise. Sprijinită de prăjina înaltă şi lustruită a cerdacului m-am rotit privind pentru ultima dată câmpia mărginită la orizont de

cocoaşele dealurilor domoale ori de vârfurile acoperite cu argintul ruginit al teilor de la marginea pădurii. Simţisem tensiunea ce cuprinsese ograda de câteva săptămâni. Lacrimile mamii curgeau tot mai des fără să se mai ferească de mine. Abia în dimineaţa în care tata începu să încarce sacii în car, mama mi-a spus plângând de-a binelea, că vom părăsi satul, urmând-o pe bunica Ana în Cadrilater, peste graniţă, în Bulgaria. Din acele zile, între noră şi soacră s-a lăsat o iarnă rece ce nu s-a mai transformat în primăvară niciodată. Deşi după şapte ani aveam să revăd totul, (cerdacul, via şi mica livadă dispăruseră între timp) imaginile privite atunci printre lacrimi aveau să-mi rămână pentru totdeauna în memorie ca făcând parte dintr-o grădină a Edenului în care doream nebuneşte să mă mai pot întoarce. Am coborât din cerdac plângând şi am îmbrăţişat cireşii din mica livadă. Bătrânul dălbăzan, încă maiestos şi falnic, mi-a şoptit trist : Să nu mă uiţi copilă dragă, să nu mă uiţi niciodată. Din dreapta şi stânga lui, trăsnitorii cu trunchiurile lucioase şi frunzele încă negre au strigat in cor: Să nu ne uiţi! Să nu ne uiţi!

- În vagoane! Toată lumea în vagoane! Într-o oră trenul pleacă! Ţignalul impiegatului sună fără încetare. Urletul locomotivei îi trezeşte pe toţi din toropeală. Se năpustesc la scări călcându-se în picioare. În zece minute nu mai este nimeni jos. Coşuri rupte şi preşuri multicolore zac peste tot. Nimeni nu are curaj să coboare şi să le adune.

- În vagoane! În vagoane! Ţignalul sună lung. De pe vrana lui sar picături de salivă. Lumea se caută din vagon în vagon. Se strigă unul pe altul. Într-o oră se face linişte.

- Dă-i la dracu' drumul odată. Fluieră! Ţipă mocanul cu barbă roşie şi burta umflată, proptit în uşă. Alte zeci de glasuri îl imită.

- Irino! Se aude un glas disperat venit din vagoanele din spate. Irino! Ajunge în vagonul nostru. E înalt şi subţire cu urechile clăpăuge. Nu-i răspunde nimeni. Se întoarce îl împinge pe bărbos şi coboară din tren. Explică ceva omului cu ţignalul. Acesta îi întoarce spatele.

- În vagoane! Își înfige ţignalul în gură. Îşi umflă obrajii ca două băşici şi suflă cât îl ţin plămânii. Clăpăugul ţipă disperat.

- A plecat de dimineaţă cu fiică-sa, ne şopteşte bunica Ana, e din Iulia, cred că a ieşit de mult din Cataloi.

- Las-o bă, strigă unul de la geam, ai să găseşti una şi acolo. Văduve pe toate drumurile.

- Dă drumul odată la tren domnule, ce dracu'! Înnebunim de tot aici. Ce lume domnule, ce lume. Strigă bărbosul înroşindu-se la faţă ca roşcova.

- Irinoo!

- Omule, n-o mai striga, ţipă o femeie de la geamul din spatele nostru, a plecat de dimineaţă cu copil cu tot. Trenul se mișcă. Clăpăugul aleargă disperat când spre tren când spre peron. Nu-l mai văd. Plecăm? Unde plecăm?

Călătoria cu trenul de la Cataloi la Bazargic m-a fascinat şi m-a îndurerat în egală măsură. Sorbeam cu nesaţ imaginile ce lunecau grăbite pe geamurile afumate ale vagonului. În dreapta Denistepe, uriaşul cocoşat căzut în mijlocul câmpiei pe care îl vedeam zilnic de pe partea cealaltă, de-a casă, de pe valea Techei, pe care tocmai o părăsisem. Balta nesfârşită a Teliţii în stânga. Stoluri de stârci şi becaţe se ridicară din stufărișul Toprachioiului când locomotiva mugi din toţi rărunchii la trecerea prin halta

Zebilului. Lacul aproape rotund şi negru în care zidurile năruite ale Ienisalei se oglindesc şi prind iară viaţă în bătaia uşoară a brizei. Pădurile galben roşcate de tei şi stejari ce împodobesc dealurile Babadagului. Lacrimile ce nu încetează să scalde faţa absentă a mamii ce zace pe canapeaua din faţa mea, mă smulg violent din clişeele ce se rostogolesc fără încetare. La Babadag locomotiva s-a alimentat cu apă şi la tren s-au mai legat două vagoane cu câteva familii din Visterna şi Sarichioi Timp de patru ore până când trenul a părăsit greoi gara, unchiul Ilie Milea cu mătuşa Stana au rămas şi au plâns împreună cu noi. După codrii întunecaţi ai Babadagului câmpia s-a deschis până la orizonturi şi trenul a rătăcit prin lanuri nesfârșite de porumb şi pârloage cu mărăcini până întunericul le-a înghiţit bucată cu bucată. La miezul nopţii ajungem la Medgidia. Până la răsărit suntem plimbaţi de pe-o linie pe alta şi abandonaţi într-un depozit de lemne la marginea gării. Soldaţi înarmaţi se postează în fugă în faţa uşilor şi nu ni se permite să coborâm. Un plutonier gras, cu ochii bulbucaţi şi mustăţi răsucite strigă ceva din vagon în vagon. Zabraneno e da se poluchi ot vlaka![3] Nu înțelege nimeni. Aproape de coşul fabricii de cărămidă se vede minaretul unei mici geamii. Bărbosul, cu burta ieşită din cămaşă vrea să coboare. Doi militari îl împing înapoi cu armele. Plutonierul cu cascheta în mâini şi chelia transpirată se întoarce. Zabraneno e da se poluchi ot vlaka! Cineva din urma lui ne traduce. După câteva ore soldaţii dispar la fel de repede în spatele depozitului, în curtea fabricii de cărămidă. Linia spre Negru Vodă e ocupată câteva zile de trenuri militare. Lumea coboară şi se împrăştie în marea nesfârșită de vagoane. Cobor cu tata şi unchiul Mitiu. Un

[3] Este interzisă coborârea din tren.

ceferist cărunt, subţirel, îmbrăcat într-o salopetă mânjită de catran ne conduce spre gară ocolind şirurile de vagoane acoperite cu prelată verzuie. Pe peron mişună în colo şi-n coace o adunătură pestriţă, gălăgioasă şi grăbită. Militari cu raniţe şi arme. Ţărani cu coşuri roase de papură şi saci de pânză. Domni în costume din stofe fine şi doamne în rochii de mătase şi pălării ciudate. Turci în nădragi, ilic şi fes cu cobiliţe în spinare şi bidoane cu bragă. Turcoaice în şalvari, cămăși largi şi feregea pe faţă, cu tăvi pe cap încărcate cu rahat şi baclavale. O mulţime de pierde vară şi gură cască, gata să-ţi bage mâna în traistă dacă te holbezi aiurea. Trecem prin sala de aşteptare şi ieşim în faţa gării spre târg. Drept în faţă, o uliţă bătută cu piatră cubică de culoare neagră, străbate, peste un pod de lemn o mlaştină îngustă printre sălcii pletoase şi urcă o culme domoală spre minaretul unei geamii. Căruţe, cotigi, birje de toate culorile, măgari şi catâri cu samare cât toate zilele, coboară şi urcă întruna.

Lângă gară, de-o parte şi alta a uliței pietruite, până la stufărişul bălţii, dughene dărăpănate, acoperite cu olană roşcată ori stuf, se înghesuie laolaltă cu prăvăliile înalte şi frumos vopsite. Grătare ruginite şi slinoase din care mirosul se seu ars îţi întoarce stomacul pe dos, se amestecă cu tarabe din lemn lăcuit încărcate cu haine, funii de covrigi de toate mărimile, burlane de tablă ori tăvi cu plăcinte. Intrăm pe un hol îngust şi ajungem într-un obor pietruit în care, sub un şopron acoperit cu stuf, câteva mese înguste şi lungi sunt încărcate cu resturi şi căni goale de lut. Un turc roşcovan, chel, cu mustaţa răsucită şi cu un şorţ din piele albă pătat de vin şi ulei ne curăță îndată un colţ de masă. Tata îi spune ceva. După o aşteptare cam lungă, (unchiul Mitiu se plictiseşte, aruncă câteva sudalme deocheate la

adresa turcului şi tocmai se ridică să plece) omul în şorţ apare în fugă cu o tavă ruginită din tablă încărcată cu covrigi, căni cu vin şi castroane de lut umplute cu iaurt de oaie tare ca untul. Se tocmeşte cu unchiul Mitiu vreo două minute, ne zâmbeşte larg zburlindu-şi mustăţile şi scutura mâinile deasupra tăvii încărcate. Haidi bre, fie pomană! Ducă-se la dracu! Şi înhaţă banii fără să-i numere. Pleacă în fugă printre mese, laudă produsele ţipând, şi dispare pentru o clipă pe o uşă din fundul oborului. Apare îndată cu o cană cu bragă, o îndreaptă cu toarta spre mine şi se înclină zâmbind larg lăsând să se vadă pe sub mustaţa lucioasă ultimii doi dinţi care-i mai rămăseseră pe maxilar. Haidi bre! Îi dă tatei peste mână, care se grăbi s-o plătească. La moş Ceacâr braga-i chilipir.

După trei zile linia spre Negru Vodă este liberă. Ajungem la Bazargic. Suntem împinşi într-o parte şi alta câteva ore. Trenul se opreşte undeva în câmp într-un depozit de cărbuni. Toată lumea coboară. Ne strângem toţi lângă un şopron. De pe o platformă înaltă de scândură câţiva militari şi doi civili ne fac semn să tăcem. După atâtea zile şi nopţi în care zarva n-a încetat o clipă, tăcerea care s-a aşternut peste noi îmi apasă timpanele. Unul dintre civili vorbeşte mulţimii în limba bulgară vreo douăzeci de minute. Cel de-al doilea ne traduce un minut două ștergându-şi des sudoarea de pe frunte. S-au format patru convoaie de care şi căruţe după localitățile în care au fost repartizaţi fiecare. Noi mergem spre Silistra, ţipau unii. Noi la Cara Nasuf, răspundeau alţii. Noi la Turtucaia. Noi la Acadânlar. Noi la Ghiaur Suiciuc. Şi-au luat rămas bun, s-au îmbrăţişat şi convoaiele au plecat spre patru zări. În două zile ajungem la Cavarna. Ocolim târgul coborând pe drumul spre Balcic. La o intersecţie cu un drum negru suntem

îndrumaţi spre est către capul Caliacra. Ajungem pe un deal sterp de lut galben de unde zărim cerneala închisă a mării. La doi paşi mai jos după tufele pitice de oţetari e destinaţia noastră. Ghiaur Suiciuc. Bunica cu cei trei copii necăsătoriţi, Vasile, Tudor şi Rada, împreună cu unchiul Mitiu şi mătuşa Ecaterina mai merg o oră două, până la un sătuc aproape de mare, cu trei rânduri de case, ce se vede bine de pe deal. Sf. Nicolae. Tata opreşte căruţa şi coboară. Îşi descoperă capul aruncând pălăria pe saci. Părul creţ şi negru ca tăciunele i s-a lipit de tâmplele ude. Simt încordarea şi tristeţea ce-l macină de câteva zile. Se ascunde în spatele căruţii, îşi prinde capul între mâini şi oftează. În urmă, mama cu carul cu boi abia se zăreşte. Briza rece scutură nisipul fin de pe frunzele galbene de oţetar şi mi-l aruncă în ochii plini cu lacrimi. Mă așez pe o tufă uscată de cimbru sălbatec din dreapta cailor. Firele uscate, strivite şi rupte împrăștie în jur mirosul parfumat, înţepător, caracteristic. Caut printre lacrimi, către miazănoapte fierăstrăul de dealuri ascuţite, negre argintii, dominate de Carasăn cu parapetul lui de lemn care sprijină cerul. Nu-l văd. Nu mă pot abţine să nu plâng. Nici cocoaşa Denistepii n-o găsesc spre miazăzi. Câţiva ciurlani uscaţi sunt rostogoliţi la vale spre marginea satului de vântul uscat. Pentru asta am lăsat paradisul de pe valea Techei? Mi-e teamă să scot un cuvânt. Cred că-i este teamă şi tatii. Când mama ajunge pe deal şi opreşte boii lângă noi, căruţele bunicii se pierd în fâşia de salcâmi ce înconjoară Sf. Nicolae. Lenuţa şi Pavel dorm pe sacii cu grăunţe. Faţa bălaie şi rotundă a mamii pare de piatră. Tace şi ea. Privirea i-a rămas agăţată în brazda de cerneala ce mărgineşte pintenul stâncos ce se scaldă în mare. În faţa primăriei ajungem odată cu alte cinci căruţe. Îi cunosc din tren. Nu

ştiu dacă oboseala sau decepţia a zugrăvit pe chipurile lor atâta dezamăgire. Ne privim cu tristeţe fără cuvinte. După câte-l cunosc pe tata, nu se va plânge. Un jandarm cu o caschetă imensa îmbrăcat in negru ne întreabă dacă ştim bulgăreşte. Bine, bine. O să învăţaţi. Un tânăr subţirel strigă câteva nume de pe un registru gros cu coperţi din carton. Notează ceva şi intră pe una din uşi în care doi soldaţi înarmaţi ne privesc curioşi. Până-n seară suntem la noua noastră casă. Intrăm într-o ogradă imensă fără gard la drum, năpădită de bălării. Sub coroana generoasă a unui cireş bătrân, casa aproape că nu se vede. Mama începe să plângă şi refuză să coboare din car. De pe o ramură mai groasă a cireşului atârnă un leagăn din lanţ fără scaun. Pavel se aşază şi-l încearcă. O ridică pe Lenuţa pe picioarele lui şi ţipetele ei trezesc ograda şi vecinii. Mă apropii de peretele scorojit al casei. Nu-i mai gros de-o palmă. Sub lutul crăpat, nuielele albe de oţetar par oasele unei Ane osândită acolo fără noimă de un meşter zidar fără minte. Tata discută în car cu mama o vreme. Vorbeşte în şoaptă în timp ce mama continuă să plângă. Uşa de la intrare e legată cu un lanţ prin zalele căruia e trecut un lacăt ruginit. Privesc prin geamul prăfuit şi încărcat de pânză veche de păianjen. Lacrimile mă împiedică să văd înăuntru. N-am să plâng. L-aş întrista şi mai mult pe tata. Prin spărtura din gard, un bătrânel scund cu chelie lucioasă şi câteva șuvițe albe trecute peste urechi, vine spre cireş. Are în mână un ulcior roşcat din lut şi o cănuţă de tablă. Îl urmează o femeie tânără şi subţire cu basma albastră prinsă pe creştetul capului. Moş Tinciu şi nora lui ne urează bun venit. Sunt români din Ardeal ajunşi aici înainte de războiul cel mare. Douăzeci şi şase de ani au trudit şi nu mai vor să plece. Au casă, au pământ, au un rost. Om învăţa şi

bulgăreşte așa cum o trebuit să ştim şi ungureşte. Feciorul lui, Titus, fost ofiţer în armata imperială, a dezertat în timpul unei răscoale a ţăranilor undeva în Galiţia unde a fost trimis cu un pluton de husari să-i măcelărească, şi a trecut munţii în Regat. A fost învăţător la școala din Ghiaur Suiciuc până în vară, înainte de venirea noastră. Moş Tinciu, ajutat de oierii de pe coastele Făgăraşului a ajuns dincoace cu nora şi cei patru nepoţi la un an după fecior. După zece ani în Cadrilater baba Raina, soţia lui s-a topit pe picioare de dor. Şi când Ionaş al ei s-a hotărât s-o ducă într-o vizită peste Dunăre şi munţi, la rude, Riţa, cum îi plăcea lui s-o alinte, a căzut la pat şi-n două zile s-a stins.

Au înmormântat-o pe valea stâncoasă de la oţetari lângă vechiul cimitir turcesc. Să nu mă laşi aici Ionaş dragă. Să nu mă laşi în pietroaiele turcilor. Îl implora ea pe patul de moarte. Promite-mi că mă duci acasă. Promite-mi! Tanti Rozalia, nora lui moş Tinciu, o îmbrățișează pe mama şi-i şterge cu poala şorţului lacrimile. În clipa aceia mama îşi găsise pentru şapte ani o nouă soră.

Stăm la ei câteva săptămâni până ce tata repară casa ajutat de noii noștri vecini. Ne înscriem la şcoală. Eu în clasa a cincea, Pavel în a treia. Învăţătoarea, domnişoara Kati este grecoaică. Nu cred că-i mai tânără ca mama. S-a născut in Balcic. Şi mama şi bunica ei la fel. Au o casă sub deal chiar în centrul micului golf de unde marea se vede ca-n palmă. Din curtea lor pietruită, năpădită de trandafiri de toate culorile se vede castelul Reginei Maria. E atât de fericită c-a fost supusă unei regine atât de frumoasă şi cultă pe care aproape o diviniza. Îmi povestea deseori de grădina cu flori a castelului pe care însăşi regina o îngrijea. Abia când am terminat clasa a VII-a şi începusem să mă mai luminez, am înțeles-o de ce lăcrima când îmi vorbea de

regina inimii ei. Până acum un an a fost învăţătoare la şcoala de fete de la Balcic. Pe atunci era româncă. Acum au trimis-o la Ghiaur Suiciuc să ne înveţe bulgăreşte. Ştie şi turcește la fel de bine. Mi-a intrat la suflet încă din primele zile. Este subţire şi aproape la fel de înaltă ca bunica Anica de la Medanchioi. Are însă faţa măslinie şi ochii negrii ca murele. Dacă te uiţi în ochii ei simţi cum te ia ameţeala. A avut o soră geamănă. Afrodita. Marea a răpit-o la cincisprezece ani, ne-a povestit domnişoara Kati fără pic de tristeţe în glas, într-o zi la școală. Sau poate s-a lăsat răpită de-o făptură fantastică din adâncuri pe care numai ea o cunoştea. Iubea marea aşa cum un fluture iubeşte o floare. O dezmierda zilnic, cu versuri de o frumuseţe nepământeană. O săruta în fiecare dimineaţă de la balconul dormitorului ei. Nu pierdea niciodată ocazia de a merge în larg, la pescuit cu tata şi cu Nicos. Aveam o barcă mai mare cu o punte şi motor, cumpărată de la Salonic. La începutul toamnei chiar de ziua noastră l-a rugat pe tata s-o ducă pe mare numai până la orizont să vadă Balcicul din larg. Tata nu-i putea refuza ceva Afroditei. Haide şi tu Katerina, mă strigă tata din poartă, până doamna Sebatie aduce tortul şi baclavalele, suntem înapoi. Am refuzat. Nu-i puteam fura nicio clipă din bucuria întâlnirii ei secrete cu marea şi fapturile misterioase despre care scria zilnic. Au plecat. Afrodita ne-a făcut fericită cu mâna până când s-a topit odată cu barca între cer şi mare. După câteva ore de aşteptare tensionată în care toţi am măturat cu privirea de sute de ori orizontul, bunicul a fugit în port. Pe mica măsuţa din dormitorul ei, caietul de versuri era deschis. Le-am citit pe ultimele:

Să mă dizolv în sus şi până jos,
în fiecare zbor de albatros.
Să mă amestec în fiecare val,
în fiecare Balcic de la mal.

Când l-au găsit, a doua zi singur în barcă, tata era complet alb şi n-a mai putut vorbi câteva săptămâni. Mama n-a mai vrut să-l vadă. L-a pedepsit Dumnezeu destul de ce-l pedepseşti şi tu Penelope? Încerca bunicul s-o îmbuneze. Atunci părinții mei s-au despărţit. Ioanidis Tasos, tatăl meu, negustor de vite, a plecat din Balcic doar cu hainele de pe el. S-a stabilit la Constanţa. Nikos fratele meu mai mic l-a urmat după câteva luni. Încercările lui disperate de a schimba hotărârea mamei au eşuat. Mă voi întoarce acasă numai împreună cu Ionaş, aşa-i spunea el tatii. Inima mamii a rămas de piatră. Acum doi ani am fost la nunta lui Nicos. Aproape că nu l-am mai recunoscut pe tata. De sub ochi, riduri adânci i-au săpat obrajii până sub bărbie. Părea că plânge întruna. Îmbătrânise în zece ani cât în cincizeci. Poţi să te muţi oricând aici, mi-a şoptit el între două dansuri. Sunt atâtea şcoli care n-au învăţători şi apoi casa din spatele catedralei stă nelocuită. Şi dacă Penelope vrea … Să-i spui. Să nu uiţi! Să-i spui negreşit. O aştept şi pe ea. Dacă mă iartă, mă întorc. Mă întorc acasă lângă Afrodita. Să-i spui…

La întoarcere mama mi-a poruncit încă de la poartă să nu încerc să-i spun vre-o vorbă. Acolo domnişoara Kati l-a cunoscut pe Atanasios, un prieten de-al tatălui ei. Zosim Atnasios are câteva vapoare. Face negoţ cu cereale. Le cumpără vara de la Brăila şi Galaţi numai dacă preţul scade, şi le vinde la Istanbul sau Salonic dacă preţu-i convine. Într-un an vorbeam bulgăreşte la fel de bine ca şi ea. În iunie,

înainte de vacanţa mare, domnişoara Kati ne-a luat pe toţi din a cincea şi ne-a dus la mare. Am coborât pe un drum îngust pe sub mal, pe o plajă întinsă cu nisip alb ca varul. Atunci am făcut prima baie in mare. La nunta lui Nicos, îmi povesteşte ea în timp ce ne uscam pe un cearşaf, Atanasios, mai mare cu vreo cincisprezece ani, m-a cerut de soţie. Ne mutăm la Constanţa ori la Salonic, mi-a spus el. Chiar la Atena dacă vrei. Mi-am cumpărat o căsuţă mică chiar sub Acropole. Bunicul Harilas, care m-a însoţit la Constanţa, la nuntă, mi-a şoptit la ureche între două dansuri: Katirina, ai grijă! L-am citit, e pezevenchi. O să-ţi umple inima de pelin. Peste trei zile când am plecat din Constanţa, a venit în port şi mi-a dăruit un inel. Aşteaptă încă răspuns de la mine. Tu ce zici? Nu ştiu daca i-am răspuns atunci. Deşi fusesem smulsă violent din Raiul copilăriei încă de la cinci ani şi aruncată în realitate crudă a lumii adulţilor, mi-au rămas necunoscute, multă vreme, datorită stricteţii excesive a mamii, multe din tainele lor.

Ni s-au dat cele unsprezece ha. şi tata a continuat să-şi primească osânda zilnică în lupta lui cu pământul. Mama, care-şi făcuse ucenicia de croitoreasă înainte de a se mărita, la Niculiţel, la atelierul unui croitor evreu mereu nemulţumit, şi-a cumpărat în sfârşit maşina de cusut la care visa. În scurt timp, spre nemulţumirea tatei, croitoria îi ocupă aproape tot timpul. Chiar şi cucoane de la Balcic veneau din când în când să coase rochii sofisticate, ori te miri ce alte minuni la modă pe bani puţini ori la schimb cu rochii vechi. După doi ani unchiul Mitiu s-a săturat de pământ, a vândut tot şi s-a mutat la Bazargic, într-o casă veche de cărămidă nu departe de moscheea cea mare. A intrat ucenic la căile ferate la un atelier de reparat locomotive şi astfel deveni primul muncitor din familie.

Curând după aceia unchiul Vasile care stătea cu bunica Ana la Sf. Nicolae, s-a însurat cu Maria, fiica cea mică a unui vecin de-al nostru din Ghiaur Suiciuci. A venit pe lume şi Geta, sora mea cea mică, ultimul copil al mamii. Mătuşa Rada a intrat la un atelier de ţesut la Cavarna împreună cu mătuşa Ecaterina. Avea să se căsătorească după câteva luni cu iubitul ei de pe valea Techei venit în Cadrilater la un an după noi, Gheorghe Caragia. S-au stabilit în Sf. Nicolae şi au făcut doi copii. Mitku şi Nivena pe care însă nu i-am văzut niciodată. Într-una din zile domnişoara Kati ne-a dus pe mine şi pe tata, sub mal, nu departe de locul unde aveam pământul, pe plajă, într-un mic golfuleţ spre capul Caliacra, la pescăria fraţilor Selim care erau vecinii ei la Balcic. Curând tata s-a împrieteni cu ei si făceau schimb de produse. Ridicată pe un pinten de calcar ros de vânturi, clădirea de lemn se sprijinea pe stâlpi de beton chiar deasupra apei. În spate se ajungea cu căruţa până la uşi, pe un drum ce cobora în serpentină pe platoul stâncos. Scări în trepte coborau cinci şase metri de-o parte şi alta a hambarului, până la o platformă din scândură pe care mai mereu erau resturi de peşte şi roiuri de muşte. Nenea Sinan, paznicul pescăriei, un turc bătrân cu barba albă, ţepoasă şi faţa brăzdată adânc de ani şi briză, ne arată spre larg. Câteva bărci par să se îndrepte spre ţărm. Pe platformă, printre picioarele turcului, un albatros aleargă ţipând, sprijinin- du-se în coada enormă. Domnişoara Kati îl culege cu uşurinţă de jos. Abia în braţele ei am văzut că pasărea nu avea aripi. Sub pene, în locul aripilor, erau două cioturi nu mai mari ca degetul meu arătător acoperite cu puf alb ca zăpada. A apărut la pescărie de când era pui, povesteşte Sinan, Dumnezeu ştie cum a supravieţuit. L-am înfiat, ca să zic aşa, şi a rămas cu mine paznic la pescărie.

Anul trecut s-a urcat în barcă şi a plecat cu pescarii în larg. O furtună s-a iscat din senin şi un val l-a măturat din barcă. Am plâns de parcă-mi murise propriul copil, deşi Domnul n-a dat la Sinan nici unul, în timp ce toţi ceilalţi au râs de mine până la lacrimi. Prost mare la tine bre Sinan, ai văzut matale gâscă înecată? După trei zile s-a întors mort de foame. A învăţat bine lecţia, dacă-l pun acum în barcă, sare afară ţipând cât îl ţine guşa. Fraţii Selim, Mustafa şi Murat sunt copii unui turc bogat din Silistra. Unii zic c-ar fi fost chiar bei. Când Ataturk a chemat acasă toţi turcii din fostul imperiu, el Memet Selim şi-a luat cele cinci neveste şi a plecat la Istanbul. Ei doi şi un frate mai mic pe care l-au pierdut într-o încăierare, au rămas la Balcic la pescărie. Au şase bărci şi o iola cu motor şi pânze cu care au dus peşte chiar şi la Constanţa. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, după plecarea bătrânului Selim, duceau în fiecare săptămână kefal la Mangalia, la prăvălia unui tătar, în port. Moş Bechir, tătarul, stăpânul prăvăliei, era scorţos ca un evreu. Se tocmea şi o zi pentru câţiva bănuţi. Ţinea prăvălia cu cei trei feciori care plecau în fiecare dimineaţă cu peşte în târgurile din jur. Tătarul avea şi două fete oacheşe şi rotunde la faţa şi la trup, precum pepenii. Uscau peştele nevândut sau preparau marinată pentru iarnă. După câteva drumuri, cei doi au pus ochii pe tătăroaice şi s-au înțeles cu ele din priviri, peste umărul bătrânului Bechir. Sebatie şi Nebatie, n-au scos o vorbă. Peste o săptămână, miercurea, când veneau turcii cu peştele, au luat în bocceluţă câteva haine, să nu bată la ochi şi banii din cufărul lui moş Bechir. Toţi! Au descărcat, ca şi până atunci, fără grabă, peştele. S-au tocmit o ora cu tătarul până au bătut palma. Cel mic, Ibrahim, stătea în barcă cu motorul pornit aşa cum plănuiseră. Au numărat banii în prăvălie de faţă cu moş

Bechir şi fii lui, timp în care fetele s-au strecurat şi s-au pitit sub prelată, în barcă. Până să se dumirească cei de la mal, barca turcilor era departe în larg. Şi cum în partea asta de lume aşa ceva nu rămânea nepedepsit, după câteva luni tătarii, feciorii lui moş Bechir, au năvălit la pescărie şi sub privirile lui Sinan, ascuns în lăstăriș, deasupra malului, l-au căsăpit pe Ibrahim care dormea dus, într-o barcă legănată de valuri. Până să sară pescarii de pe plajă, unde reparau năvoadele, tătarii s-au făcut nevăzuţi iar sufletul bietului Ibrahim se ridicase la ceruri. Cu banii lui moş Bechir, fraţii Selim şi-au deschis prăvălie chiar în centru, lângă bazar. Şi multă vreme de-atunci, cel mai bun kefal marinat, de la Istanbul până la Constanţa, doar la Balcic îl mai găseai. Întruna din zile când mama m-a trimis la pescărie cu un coş de ouă, după peşte, l-am găsit pe bătrânul Sinan cu barba răvăşită şi cu ochii în lacrimi. Amestecând cuvinte din toate limbile vorbite în partea asta de lume, abia l-am înțeles. A luat albatrosul până sus pe mal, deasupra pescăriei, cum făcea deseori, să vadă şi el marea de sus. Numai că acum, ajuns pe deal, a început să ţipe la suratele lui care zburau deasupra hăului. Şi-a luat vânt şi s-a aruncat în gol. Cu picioarele întinse şi coada desfăcută, a planat până aproape de mare, printre zburătoarele sănătoase gâgâind fericit. S-a prăvălit apoi ca un bolovan pe pintenul de piatră din spatele pescăriei fără să mai mişte. A lăsat la Sinan singur cuc! În clipa aceia o bucurie de nedescris mi-a inundat sufletul. Poate mai simţisem aşa ceva în urmă cu mulţi ani în cerdacul din livada de cireşi de pe valea Techei, când singură, printre ramurile potopite de petale albe ca zăpada, în care albinele părintelui Coşug murmurau vesele sărutând floare cu floare, desenam pe orizont vârful ascuţit al Carasănului, cocoaşa Denistepii şi pe deasupra lor coloram

cerul cu o mână şi ţineam în cealaltă mână ciocârliile ca să nu-şi mânjească aripile de albastru. Pasărea fără aripi a zburat! Şi-a atins menirea pentru care natura i-a îngăduit să se nască.

Primeam veşti de la mătuşa Paraschiva şi rareori de la bunica Anica de la Medanchioi. Le citeam mamii de multe ori până le învăţa pe de rost. La un dintre ele am plâns în hohote spre amuzamentul Lenuţii si Getii care nu ştiau ce m-a lovit. Via, ce fusese dată unor oieri strămutaţi din Cadrilater, ne-a scris mătuşa Paraschiva, s-a uscat năpădită de buruieni, iar livada de pruni şi cireşi au tăiat-o din primul an pentru foc. Ce-i în capul unora de comit astfel de păcate? Ce-au avut alde Granzulea cu livada de cireşi încă tânără s-o doboare când pădurea-i la o fugă de cal în Corniş. N-au mai avut izlazul lor, via lor, livada lor, în drumul lor prin Balcani? Au avut numai oi? Parcă tăiase ceva din mine. Mica livadă de cireşi fusese până atunci cordonul ombilical care mă ţinea încă legată de paradis. Tata înjura şi ieșea în ogradă.

Era din ce în ce mai abătut şi mai trist. Mai ţineţi minte, încerca uneori să ne povestească întâmplări din satul de pe valea Techei, când am găsit în izlaz sub lama plugului oala aceia de lut? Se oprea în mijlocul ideii şi rămânea cu ochii aţintiţi undeva la o palmă în faţa lui. Ofta şi pleca găsindu-şi ceva de lucru. Bineînțeles că toţi ne aduceam aminte. Parcă a fost ieri. Mama s-a mirat când l-a văzut în poartă aşa devreme. Da ce-i omule ţi s-a rupt plugul? Întrebă mama în glumă. Ori ce-ai păţit? A adus în tindă, înfăşurată în cămaşă, o oala veche din lut galben roşcat, cu gura strâmtă şi capac. Mama şi-a făcut cruce scuipând către oală. O fi ceva blestemat într-însa, n-o deschide aici omule. Tata îi face semn să vorbească mai

încet. Anuţă, făcu semn tata către mine, adu icoana de pe perete. Îi duc icoana. O plimbă în jurul oalei spunând Tatăl Nostru de câteva ori. O clatină ţinând-o de torţi. Parcă sună ceva. Pune mâna pe capac. Mama fuge la uşă. Capacul cedează în cele din urmă. O răstoarnă cu mâinile tremurând în timp ce de pe faţă-i curg şiruri de sudoare. Un muşuroi de praf şi de orz uscat ca piatra se scurse pe duşumeaua de scândură. Căzu în genunchi şi râse de-l duru șalele. Când tristeţea îl doboară, îşi mai aduce aminte uneori de oala lui şi-i mai trece.

Unchiul Petre a fost concentrat şi trimis în Crimeea, ne scrie mătuşa într-o altă scrisoare. Să nu-i spuneţi mamei că poate o avea norocul lui tata şi s-o întoarce teafăr. În sat nu vezi decât copii, moşnegi şi muieri. La primărie listele cu morţi sunt tot mai lungi. Unul din feciorii lui moş Chirita, socru-miu, Niculai Barbu, fratele lui Vasile al meu, a căzut în Basarabia chiar când trecea Prutul. Al meu a trecut Nistru şi nu mai ştiu nimic de el. Rugaţi-vă şi voi pentru mine, să scape, să nu mă lase singură cu patru copii. E jale în sat. La voi cum e? Fănică şi Tăsel a Vetii lui Băldău, vecinul vostru de jos, au murit la Nistru, şi mă'sa, Veta s-a scrântit la cap. Dacă n-o leagă Niculai cu lanţul de stâlpul prispei umblă creanga goală pe dealuri. La voi cum e? Am citit-o şi am recitit-o fără s-o pot înțelege prea bine. De ce l-au trimis pe unchiul Petre in Crimeia. Ce făcea acolo? Avea de arat, avea de cosit? Am ascuns scrisoarea în sân şi i-am arătat-o întruna din zile domnişoarei Kati la şcoală. A citit-o în fugă şi mi-a îndesat-o în buzunarul şorţului. Ai noştri au eliberat Basarabia, mi-a şoptit ea la ureche. Şi a continuat zâmbind: Curând se va întoarce la coroană Cadrilaterul şi regina noastră se va întoarce acasă. Nu mă lămurise deloc. Am admis atunci că trebuie să mai cresc ca

să pot înţelege ce se-ntâmplă cu lumea în care trăiam. O sumedenie de întrebări m-au năpădit multă vreme. De ce se pornise iară război? De ce o ia lumea razna din când în când? Cine tulbură ordinea firească a lucrurilor? Ce întunecă mintea oamenilor de-şi elimină cu barbarie semenii? În numele cui se calcă în picioare morala creştină şi se seamănă ura între neamuri? Ce gânduri a răscolit-o pe bunica Ana de a făcut-o să-şi părăsească valea în care odihneau străbunii ei şi a copiilor ei? Să-şi fi lăsat o parte din copii, surori, amintiri dragi si agoniseala de-o viaţă a ei şi a bărbatului ei, pentru fel şi fel de zvonuri auzite în sat? A simţit ea oare, o ţărancă simplă şi fără carte, crescută în armonie cu Cerul şi pământul ce vremuri aveau să vină? Îşi imaginase oare că astfel îşi va salva băieţii din vâltoarea ce-a măcinat milioane de suflete? Cu câteva luni înainte de a trece peste ultima ei graniţă, când rămăsese o mână de trup, adusă de spate, cu coloana curbată, de mă miram privind-o, cum oare mai putea sufletul ei locui acolo, am întrebat-o iară cum o mai făcusem cu zeci de ani in urmă: De ce? Îmi era teamă că voi primi acelaşi răspuns. Mă înșelasem. S-a întins repede către urechea mea de parcă aştepta întrebarea asta de multă vreme. Am avut un vis. Încă mai cred c-a fost adevărat. În miez de noapte odaia s-a umplut cu vâlvătaia unei lumini orbitoare. N-o puteam privi însă simţeam cum îmi ard ochii prin pleoape. Am vrut să ţip dar gura nu mi se deschidea. Am vrut să mă ridic şi să fug dar nu puteam mişca niciun deget. Atunci am început să mă rog Domnului Isus în gând. O voce mi-a spus ce să fac, şi-am făcut. Poate am greşit. Poate nu. Eu ştiu că am fost şi mai sunt şi acum aspru judecată. Năprasnic m-am pedepsit eu însămi dar despre asta numai inima mea vreau să ştie.

În clasa a şaptea, ultima din şcoala primară obligatorie, veneau tot mai des de la Bazargic şi Varna profesori care ne testau la limba bulgară. Unul a certat-o pe domnişoara Kati chiar în faţa noastră că ne mai vorbea încă în limba româna. Doamna directoare, o femeie deşirată, cu părul roşcat şi mustăcioară galbenă, umbla printre noi cu o vergea subţire din alamă şi ne croia ori de câte ori auzea alte graiuri decât cel bulgar. Îi scotea în faţa careului pe turci şi-i punea să citească cu voce tare. Cei mai mulţi se încurcau de frică. Nu ierta nici fetele. Vergeaua flexibilă şuiera lăsând urme. De multe ori când gândurile mele o luau razna, şi gândeam totdeauna numai în limba maternă, mă uitam cu teamă să nu fie prin preajmă. Cei mai mulţi fiind români o poreclisem domnişoara Vergica. Şi colegii bulgari învăţaseră porecla şi o strigau în curtea şcolii pe după colţuri. Ne pedepsea deseori numai dacă afla că în sat părinţii noştri încă nu foloseau limba bulgară. Deseori tata mă lua cu el la prăvălie în sat. Îl rugam în şoaptă să nu-mi mai vorbească româneşte. Înjura ţipând fără să-i pese. Dă-i în mă-sa! Cui nu-i place limba română să-şi bage ceva în urechi.

Când am terminat şcoala primară, (în toamna lui ’40, la Ghiaur Suiciuc, satul în care am fost repartizaţi de autorităţile bulgare, m-am înscris în clasa a cincea) la serbarea de sfârşit de an domnişoara Kati, mi-a pregătit o scurtă poezie a lui Hristo Botev[4]. Ca s-o pot memora mai uşor mi-a tradus-o în româneşte. În faţa corpului didactic şi a unei echipe de inspectori şcolari de la Varna, m-am fâstâcit atât de tare încât am uitat ultimele strofe şi le-am recitat, spre disperarea domnişoarei Kati, în limba română. Directoarea, domnişoara Vergica, s-a ridicat de pe scaun

[4] Poet şi revoluţionar bulgar 1848-1876

gata să sară pe mica scena, să mă înşface de guler, când unul dintre inspectori, un bătrânel cu barba scurtă şi privire blajină, a tăiat calea directoarei şi m-a aplaudat zgomotos strigând de câteva ori:

Bravo! Bravo! Când peste o oră am primit premiul de merit, domnişoara Vergica, care mi l-a înmânat personal, odată cu diploma de absolvire, n-a scăpat ocazia să-mi şoptească pe sub mustaţa gălbuie, printre buzele subţiri, câteva cuvinte imposibil de tradus în română. Domnişoara Kati m-a sărutat cu atâta bucurie şi căldură încât am uitat pe loc de înjurăturile directoarei. Doamne, am crezut că mi se oprește inima în loc, îmi şopteşte domnişoara Kati încă speriată. Noroc cu domnul inspector Savici care cunoaşte bine limba lui Eminescu, altfel, Doamne, nici nu vreau să mă gândesc ce se putea întâmpla! Mâine dimineaţă, continuă domnişoara Kati de data asta strigând către noi, toată clasa a şaptea merge la Balcic la cofetăria fraţilor Selim. Avem bragă şi baclavale pe săturate. Gratis!

Pentru că rezultatele mele în cei trei ani de şcoală erau excelente, tata îmi promisese că voi continua şcoala secundară la Bazargic, deşi mama hotărâse de mult, fără să ştiu, altceva. N-am protestat. Nu învăţasem aşa ceva acasă. Când era vorba de fiice, în familiile noastre, hotărârea mamelor nu putea fi schimbată. Nici chiar tata, a cărui cuvânt în casă era aproape sfânt, n-a încercat s-o facă pe mama să se răzgândească. Domnişoara Kati, la al cărui sfat tata făcuse promisiunea, a înțeles cum stau lucrurile şi n-a mai insistat. Şi câte vise îmi făcusem în lunile acelea de vară ale anului 1943! O să stea lângă mine până se mărită aşa cum am stat şi eu şi mama şi bunica şi toate muierile din familia noastră! A pus mama punct oricăror discuţii. Lasă Anuţă, m-a consolat cu lacrimi în ochi domnişoara Kati la

ultima vizită pe care ne-a făcut-o, în timp ce-o conduceam spre poartă. Nu-i târziu nici la anul. Poate se mai gândeşte. Cine ştie ce ne poate aduce ziua de mâine. O ştiam bine pe mama. Încă copilăroasă şi chiar naivă uneori, când îi intra ceva în cap, bun sau rău, mergea până la capăt. La poartă ne-am luat rămas bun. Deşi mai aveam să stau în acea parte de lume încă patru ani, aveam presimţirea că o văd pentru ultima dată. Şi nu mă-nşelasem. Am întrebat-o dacă i-a răspuns lui Atanasios. Chipul ei s-a întunecat într-o clipă împuns de o durere ascunsă. Negrul intens de abanos din ochi parcă i se mai ofilise. A mângâiat inelul de pe deget răsucindu-l şi a încercat să zâmbească. Cred c-aş muri dac-aş pleca vreodată din Balcic. Chiar în toamna aceea a plecat la o şcoală nouă la Varna. Am urmărit-o din poartă până a ajuns la şosea. Nu s-a mai oprit ca altădată să-mi facă cu mâna. Îi dezgropasem poate amintiri pe care voia să le uite. Domnişoara Kati, un suflet blând şi plin de dragoste. Sper să-i fi răspuns lui Atanasios şi acesta s-o fi dus în cele din urmă la Atena, sub Acropole.

Satul Ghiaur Suiciuc, înghesuit în căuşul unui deal galben acoperit cu tufe pitice de oţetari şi măceşi, n-avea mai mult de două sute de case. Cele mai multe, pitice, fără pod, construite din beţe acoperite cu ciamur erau lipite la interior cu pământ galben şi baligă de cal şi puţine erau văruite în alb aşa cum era casa pe care o primisem. În doi ani tata a ridicat una nouă din chirpici în faţa celei vechi pe care a transformat-o în dam pentru vite. Ţigla roşie ca floarea de mac, adusă de la Cavarna, se vedea de departe de la şapte kilometri de pe promontoriul de deasupra mării unde aveam cele unsprezece hectare de pământ. Şi eu eram mândră de asta. La fel şi tata. Când opera boii ca să-şi mai odihnească şalele, la arat, se întorcea şi zâmbea

mulţumit cu ochii ţintă pe acoperiş. La tinda de la intrare şi la cele două odăi, a mai ridicat în anul următor o cameră numai pentru noi, fetele. Când Pavel se întorcea de la şcoală, înhăma caii şi plecam în jos la tata să-l ajutăm. Rareori ne însoţea şi Lenuţa. Numai când avea chef. Sălbatecă din fire şi pusă mereu pe harţă făcea numai ce voia. Mama o ruga cu frumosul câteva minute: Hai Lenuţă mamă, du-te şi tu. O jumătate de rând să culegi şi tata o să se bucure. Hai înţelege şi urcă-te în căruţă. Nu vreau şi gata! Poţi să mă omori că nu vreau. Tu de ce nu te duci? Mama se înfierbânta repede şi o plesnea cu nuiaua peste picioare. Ţipătul ei trezea mahalaua. Taci fă zăludo că ne râde lumea. O ameninţa mama cu nuiaua. Taci acuma! Nu tac! Nu tac! Ţipa Lenuţa şi mai tare. Nu tac! Cum să tac dacă nu pot? Mama se închina şi ne făcea semn să plecam. Evenimente obişnuite şi mărunte se înşirau ca rândunelele pe sârmă în trecerea domoala a timpului. Toţi arau, semănau, unii mai săpau şi tot aşa de la răsărit la apus de luni până duminecă. Rar avea loc ceva de care să vorbească tot satul. Şi atunci umbla vorba de colo colo: A născut iar Ivanca lu' Todor Tăpălău, ăla de-i venit din Hagilar. Are iar gemeni. Două naşteri la rând cu gemeni nu se mai întâmplase în sat de zeci de ani, de când cu Giumalaia lu' Medalin, un turc bătrân şi șchiop cu un măgar la fel de bătrân şi chior de ambii ochi. Pe mă-sa-n… Înjura tata apăsat. Mare scofală, a umplut ograda de proşti! Şi unul şi altul. Despre războiul ce aprinsese lumea se auzea la noi rar. La fel de rar era concentrat câte unul din sat, dar niciodată dintre cei veniţi de dincolo. Şi culesul porumbului lua săptămâni bune dacă nu cumva venea un viscol şi-l ascundea sub zăpadă mult timp. Rândurile erau lungi de ţi se lungea gâtul căutând capătul. Când după două ore ţi se

muiau picioarele şi mâinile abia te mai ascultau şi se zăreau în sfârşit oţetarii de pe buza promontoriului, şi se auzea cântecul mării, oboseala se topea atunci ca prin farmec. După o hodină scurtă în care, dezmierdată de briza încă călduţă, mă pierdeam printre albatroşi, deasupra mării de sineala, până la orizont, la fel ca pe vremuri în cerdacul din mica livadă cu cireşi, găseam destulă putere să mă întorc pe alt rând până la drumul din vale. Unghiile mi se rupeau până la carne şi pănuşile uscate mă tăiau deseori la degete. Eram însă de mult învăţată cu gustul sângelui. Câteva picături de gaz lăsate să curgă peste rană din sticluţa purtată la cingătoare de Pavel şi plecam mai departe. Tata nu ne zorea niciodată. Ne certa blând când ne chinuiam să ieşim la capăt înaintea lui. (Oricum ne lăsa întotdeauna să ajungem primii) Mai domol. Mai domol. Avem timp destul. Dacă terminăm prea repede ne-om plictisi acasă şi n-o să mai avem nici poftă de mâncare. El însă avea ritmul lui. Îl pierdeam iute din faţa ochilor ca să-l vedem pe neaşteptate întors pe rândurile noastre. Când oboseala nu mai putea fi alungată cu nici un chip, oricâte pauze de odihnă luai, priveam tot mai des către soarele ce se încăpăţâna să rămână pe dealul cu oţetari, deasupra satului. Dar când tufele de măceşi îl prindeau în ghearele lor ţepoase, seara venea ca o binecuvântare. Culcată pe grămada de ştiuleţi din căruţă, adormeam până acasă ameţită de mirosul de vanilie a porumbului proaspăt cules. O întâmplare neaşteptată petrecută la sfârşitul toamnei anului 1943 a făcut ca banalul cotidian din viaţa satului nostru să se tulbure pentru câteva zile şi să ne reamintească totuşi, că în lume, nu prea departe de noi era război. La un miez de noapte un avion de bombardament lovit deasupra Ploieştiului, cum aveam să aflăm mai târziu, a tuns câteva

tufe de măceşi de pe coama dealului şi într-un zgomot asurzitor care a speriat cumplit toți câinii din sat, s-a prăbuşit dincolo de promontoriul înalt de la tarlaua de porumb, în mare. A doua zi un şir de maşini acoperite cu prelată au oprit la şoseaua de la marginea satului şi o mulţime de militari înarmaţi au măturat în sus şi-n jos de la mare până dincolo de cocoaşa galbenă, toate tarlalele cu porumb. Au plecat după două zile fără să ştim dacă au găsit ceva. După alte două zile, nimeni n-ar mai fi vorbit de războiul ce-a trecut şi pe la noi, dacă moş Tinciu, care strângea cocenii din câmp, n-ar fi găsit într-o glugă pe unul din piloţi. Era aproape mort, plin de sânge şi cu picioarele umflate butuc. L-a dus îndată la jandarmerie. Lumea a aflat repede şi a dat buluc să vadă inamicul. Hai şi noi Pavele, să vedem americanii. A ţipat Lenuţa în ogradă. Pe platoul pietruit din faţa primăriei, lumea în cerc era ţinută la oarece distanţă de domnul Cotev, jandarmul. Culcat pe targa infirmeriei, un tânăr roşcat acoperit cu o pătură, zăcea cu mâinile atârnate. Sub mânica hăinii de piele, pe una din palme, un fir de sânge i se uscase pe linia destinului.

Iarna care a urmat a fost una neobişnuit de blândă cu multă moină şi zăpadă puţină. Numai vântul nu şi-a schimbat năravul. Când vremea nu-l lăsa să iasă la arat, tata lustruia de zor cu hârtie şi nisip plugul cu două brazde ce tocmai îl cumpărase de la un negustor din Bazargic. Lamele trebuie să fie lucioase ca gheaţa, ne spunea tata ştergând mereu cu mâneca, să nu se lipească pământul cleios de ele că atunci brazda-i în faţă şi arătura proastă. În câteva săptămâni căuşul lamelor deveniră oglindă. Cu cât te apropiai de ele imaginea se deforma schimonosind hazliu formele feţei. Câteva zile la rând, până am scos-o pe mama

din minţi şi tata a acoperit cu coceni plugul, ne strâmbam în fel şi chip la oglinzi făcând o hărmălaie ce răsuna în tot satul. După Bobotează, chiar în dimineaţa de Sf. Ion Mariţa a fătat primul ei mânz. Mama l-a închinat şi l-a stropit cu agheasmă proaspătă cu mănunchiul de busuioc de sub streaşina damului. O să-l cheme Ionaş ca pe moş Tinciu! Am strigat eu bucuroasă. Mama m-a dojenit cu o privire aspră. Geta, care nu împlinise trei ani si încă nu vorbea, a strâns căluţul de gât şi l-a pupat drept pe boticul catifelat şi moale pe care iapa nu-l linsese şi a ţipat fericită: Onaş al meu! Onaş al meu! Ca să nu se supere nici moş Tinciu, a fost de acord până şi Lenuţa să-l botezam Onaş. Şi Onaş deveni cel mai răsfățat suflet din ogradă. Spre sfârşitul iernii negustorul de unelte agricole din Bazargic a revenit şi a descărcat în ogradă sub cireşul din faţa casei câteva lăzi lungi şi grele din lemn. A rămas câteva zile la noi şi, ajutat de tata şi unchiul Titus, feciorul lui moş Tinciu, a asamblat o maşinărie ciudată din lemn roşcat şi lucios cu multe fiare. Era o secerătoare trasă de cai. Pe osia a două roţi subţiri şi înalte cu spiţe cât degetul, era un tambur gros de tablă neagră cu şase paleţi şi lanţ la ambele capete care mişcau două rânduri de cuţite subţiri şi ascuţite ca briciul, aflate pe o bandă aproape de pământ. Mama privea cu inima strânsă pe geam, din faţa maşinii de cusut, când la ciudăţenia ce apăruse în ogradă când la faţa tatei care era numai un zâmbet. Lasă, îi spune tata după ce unealta fu asamblată în întregime, nu te mai frământa şi bucură-te odată cu mine. O plătim în cinci ani cu grâu şi porumb. După ce i-a arătat tatei cum funcţionează, negustorul a plecat promiţându-i că în iulie va reveni s-o testeze în lan. Onaş creştea văzând cu ochii. Îl învăţasem la ovăz şi alerga după noi căutând în palme boabele dulci. Sărea prin ogradă şi arunca în sus

picioarele dinapoi gata să cadă de-a berbeleacul. Îl priveam minute în şir fără să mă satur. Era ca un copil. Un an doi o să alerge lângă mamă-sa fără să ştie ce-l aşteaptă. Apoi o să cunoască căpăstru, hamul, gustul zăbalei, biciul. Şi ca orice suflet de pe acest pământ fie el animal ori om, după ce a tot tras şi a tot tras pe lumea asta, își va odihni oasele într-o groapă de la marginea unui sat pe un deal cu oţetari. Dar Onaş al nostru n-a vrut să păţească ca înaintaşii lui. N-a mai ajuns ca Mariţa, mama lui, să tragă la plug plină de spume şi să privească nedumerită înapoi către omul de la coarne când noaptea deja cădea şi el n-avea de gând să se oprească. În iulie la secerat, sub privirile mulţimii de gură cască ce urmăreau de pe margine moara lui Andrei Arapu, nefericitul năzdrăvan, a rupt cureaua cu care era legat de mamă-sa, fără ca tata să vadă, şi a intrat drept în paleţii secerătoarei. Într-o clipă acestea l-au împins în cuţite şi picioarele dinapoi i-au fost retezate odată cu paiele de ovăz. Tata l-a tras în grabă de sub maşină şi până să înțeleg ce are de gând să facă, i-a tăiat gâtul cu briceagul ce-l purta la cingătoare, chiar acolo în faţa iepii care necheza grav cu lacrimi în ochi. După o săptămână Mariţa a încetat să-l mai caute în jur şi să necheze amar. Să-l fi uitat oare? Geta a continuat însă să-l strige prin ogradă încă multă vreme până când a înțeles, că lui Onaş îi crescuse aripi şi zburase sus, sus la cer să se joace cu îngerii.

Într-o bună zi s-a aflat şi la noi, fapt aproape banal şi trecut repede cu vederea, că războiul s-a terminat. Vestea n-a bucurat şi n-a întristat pe nimeni. În Ghiaur Suiciuc starea de spirit era neschimbată. Nici n-avea cum să se schimbe atâta vreme cât cei doi bulgari concentraţi cu câteva luni înainte lucraseră la Bazargic la căile ferate şi se întorseseră sănătoşi tun, iar singurul inamic cunoscut,

căzuse din cer mai mult mort. Soarele a continuat să răsară din mare şi să apună după cocoaşa galbenă cu oţetari şi toată amestecătura se suflete, fie ei turci ori tătari, români ori bulgari au continuat să trăiască la fel. Şi în ograda noastră, până la primirea noii scrisori a mătuşii Paraschiva, rutina zilnică se consuma la fel, de la sine. După ce am citit-o, s-a aşternut peste tata o tristeţe ca o negură care-l măcina zilnic şi nimic n-a mai rămas ca înainte. De multe ori îl găseam în dam vorbind singur. Am fost sigură ca vorbea cu animalele pe care le iubea ca pe copii lui. Dacă uneori împrejurările l-au făcut să folosească biciul şi asta i s-a întâmplat doar de câteva ori în viaţă, când lacom, încărca prea mult şi bieţii cai se împotmoleau în drumul desfundat, mâhnit le cerea iertare plin de remuşcare glăsuindu-le fără jenă. La început m-am retras tiptil fără să mă simtă şi-l lăsam cu gândurile lui. Când într-o seară întârzia la masă şi mămăliga deja se răcise, l-am căutat, atunci am înţeles ascultându-l, ce negură-l măcină. Gândurile îl năpădeau şi ele nu mai rămâneau doar în mintea lui. Ai noştri de pe valea Techei şi-au făcut datoria şi au murit în Basarabia, ca Vasile Barbu, soţul Paraschivei ori Niculai Barbu, de-un leat cu mine, fratele lui Vasile. Au luptat in Crimeea ca frate-meu Petre. Au murit la Sevastopol ca Vasile, feciorul mătușii Axinia, vărul meu primar. Zac prizonieri în Siberia ca Tudor, fiul naşului Pavel Popescu. Şi eu? Eu ce-am făcut? Ce-am făcut? Numai Gheorghiţă, boul, care nu-şi terminase porţia de tărâţe cu pleavă, îl asculta tăcut clătinând rar din căpăţâna enormă. M-am depărtat de şopron şi l-am strigat de la colţul casei. Ce-l rodea? De unde atâta nelinişte în inima lui? În ce ungher din mintea lui de ţăran simplu cu două clase care abia ştia să buchisească şi să se iscălească, încolțiseră sentimente de patriotism, regrete, mustrări de

conştiinţă când cu doar cinci ani în urmă își urmase mama fără să pună întrebări? Şi lunile care au urmat, până în mijlocul verii, n-au reuşit să-l vindece. În duminica de Sf. Ilie, după slujbă, la finalul prânzului, la masa de sub cireş, când am rămas doar noi trei, mama s-a apropiat de el şi i-a şoptit atât cât să aud şi eu: Dacă vrei să ne întoarcem s-o facem mai repede, înainte ca fata asta să se mărite pe-aici. Nu vreau să-mi împrăștii copii prin lume ca alţii. Tata a privit-o nedumerit. S-a înroşit până-n vârful urechilor ca un elev prins cu fiţuica de doamna Vergica. I-a fost teamă să-i spună mamii ce-l frământă de multă vreme? Am simţit că au ceva important de discutat şi mi-am găsit ceva de făcut în bucătăria de vară de sub şopron. A lipsit pentru prima dată de-acasă trei zile. E la Bazargic la negustorul cela, să schimbe cuţitele la seceră. Ne-a spus mama la o zi după plecarea lui. O să stea o zi doua la unchiu Mitiu, să mai vorbească şi ei. Haideţi să săpăm via că s-a umplut iară de lăstari de salcâm. Las-o pe Lenuţa să stea pe prispă, strigă mama la Pavel. Vrei să-şi taie vreun picior? Via din spatele ogrăzii de pe movila ce dă în lutăria satului, tata a plantat-o cu cinci ani în urmă după ce a curăţat locul de tufe şi rădăcini de salcâm. N-o să se facă mare brânză în lutul ăsta roşcat şi cleios. Se plângea tata odihnindu-se în coada târnăcopului. O să bem vin de-aicia când or face oţetarii struguri. Se înşelase. După trei ani a făcut primul vin. Pe la începutul lui septembrie, după ce s-a plimbat o oră scărpinându-se sub pălărie, mirat că din lutul ăsta păcătos în care doar salcâm şi oţetar creşte, a ieșit atâta poamă, a plecat la Cavarna, la tâmplăria unui turc ciung care bătea satele din jur cu tot felul de copăi, să schimbe putina cu un butoi. După vreo două zile, sub cireş, în timp ce sorbeam toţi ciorba de fasole, ne întreabă aproape râzând cum nu-l

mai văzusem de mult: Ce credeţi că am întâlnit pe drum, încoace de la Cavarna? Şi a continuat repede fără să aştepte să ne dăm cu părerea. Doi lungani cu costume jerpelite din doc şi şepci de piele pe cap. Mare brânză. Răspunde Pavel cu gura plină. Ieri au ieşit din primărie vreo patru, însoţiţi de unul mai dolofan cu haina de piele pe el acum pe arşiţa asta. Aşaa! S-a întors tata mirat spre el. Ce mă-sa-n… vor. Îi înjură scurt şi continuă: Da să vă spun cum a fost. I-am luat în căruţă că aveau pantofii rupţi de se vedeau degetele nespălate. Mama a scuturat din mâini. Taman la masă ţi-ai găsit! Tata a continuat fără s-o bage în seamă. Unul, de stătea ţeapăn cu mâna pe mănuşă, lângă mine pe scândură, începe a vorbi gâtuit ca o gâscă: Unchiule, noi suntem clasa muncitoare de aia avem pe cap şapcă să ne osebim de voi ţăranii care aveţi pălărie. N-am zis nimic. Da m-am gândit aşa o vreme, mă săracu' l-a bătut soarele în cap, de la şapcă i se trage. După vreun kilometru, ţapănul de lângă mine începe iar: Pământul ăsta e bunul poporului şi n-o să vă mai bateţi voi ţăranii joc de el. Opresc caii. Houu Mariţa tată. Houu! Le-am vorbit în limba română că ei nu ştiau bulgăreşte. Lunganul sare de lângă mine jos, cu ochii beliţi. Mă întorc către celălalt, din spate de lângă butoi, şi-i fac semn cu coada biciului. Ia, dă-te şi matale olecuţă jos. Noi comuniştii, a continuat primul să gâgâie roşu ca racul la faţă, o să facem şi aici holhozuri ca în Uniunea Sovietică. N-o să lăsăm imperialiştii români să ne exploateze pământul. A trebuit să-i dau cu biciul peste mână că rămăsese ţeapănă pe mănuşa căruţii. Şi-am tot continuat să mă gândesc venind singur încoace, nu era bine să iau două butoaie mai mici? Dacă nu se umple ăsta şi ia aer vinul n-o să prindă floare la vară? Voi ce ziceţi?

După Bobotează a lipsit o săptămână. Mama n-a reuşit să-şi ascundă îngrijorarea. În timp ce-o ajut să descoase o rochie veche de-a babei Raina, din care Rozalia voia una nouă, începe să plângă ca un copil. Unde Dumnezeu o sta atât. Cât de departe o fi Varna de nu se mai întoarce? I-o fi dat cineva la cap, Doamne fereşte! A luat o groază de bani la el. Şi i-am spus de-atâtea ori să aibă grijă pe unde umblă c-o sa ne lase aici singuri printre străini. Off, off, Doamne, Doamne! Se descărca şi uita repede. Azi, mâine e acasă. Ştie el foarte bine ce are de făcut. Ia, du-te vezi dacă Pavel a dat la animale şi nu mă mai păzi toată ziulica. După câteva vizite la consulatul Român de la Varna, tata reuşi în sfârşit să intre într-o audienţă. Consulul, după ce l-a ascultat, a chemat pe unul din secretari şi luându-l pe tata de umeri i-a vorbit în şoaptă: Domnule Ionescu, învaţă-l pe unchiul Andrei cum să ajungă mai repede acasă. La câmp, deasupra mării, lângă Sf. Nicolae, unde avem pământul, porumbul s-a uscat ca hârtia. În pănuşile scorţoase şi arse, ştiuletele ascunde cinci, şase boabe. Noroc că în primăvară a plouat de câteva ori şi tata a semănat doar doua ha. de porumb. S-a făcut secara şi grâul. Ovăzul de primăvară n-a ajuns nici la genunchi. Pavel l-a cosit încă din iunie. E octombrie. Culegem de câteva zile. Au trecut exact şapte ani de când ne-am urcat în tren. S-apropie vremea. Numai eu ştiu. Lui Pavel o să-i spună mama pe drum, dimineaţă când pornim. Până la miezul nopţii carul e gata. Unchiul Vasile l-a ajutat pe tata să încarce. Acum trei zile, duminecă, tata ne-a dus la Sf. Nicolae. Mătușa Rada locuieşte sub deal într-o casă micuţă de chirpici vopsită cu sineală albastră deschis. Din curtea ei se vede ca-n palmă promontoriul pe care tata are pământul. Ia vezi Raduţo, o întreba unchiul Gheorghi

deseori râzând pe sub mustăţi, nenea Andrei mai are de arat? A cărat tot păpuşoiul? Încă seceră? Astăzi nu-i la câmp? Cum ne vede unchiul aprinde plita din spatele casei şi frige kefal, peştele lui preferat. Nu te lasă să pleci până nu mănânci pe săturate. Mama o ajută pe tanti Rada să facă mujdeiul pe care-l amestecă cu ciuşcă pisată. De pe prispa înaltă se vede un petic de mare. Se simte adierea încă caldă a brizei de sfârșit de septembrie. Tata se ridică şi mulţumeşte. E timpul să ne luăm rămas bun. O îmbrăţişez pe mătuşa Rada şi o sărut cu lacrimi in ochi. Aveam s-o mai văd după mult, mult timp la câţiva ani după moartea bunicii Ana. Din păcate Nivena, primul copil al mătuşii Rada avea să vină pe lume la o lună după plecarea noastră. A trăit la Varna iar rădăcinile n-au chemat-o niciodată în valea Techei. Ne-am întors pe la bunica Ana, doua trei case mai sus aproape de marginea micului sat. Avea o curte imensă cu cireşi şi zarzări şi tocmai în fund, ascunse de coroanele copacilor, două corpuri de case cu prispă şi un samalâc pentru vite. Ne-a primit bucuroasă şi nu ne-a lăsat până nu ne-a pupat, pe noi nepoţii, de câteva ori aşa cum face de când o ştiu. În şapte ani albise complet. Poate de dorul Paraschivei, fiica ei de suflet. Poate măcinată de dureri mai vechi ori mai noi aduse de gândurile ce-o năpădeau noapte de noapte. Poate de răceala cu care fiica ei mai mică o întâmpina de câţiva ani încoace. Poate de supărarea care nu-I mai trecea mamii. Unchiul Vasile era plecat la Bazargic împreună cu Maria soţia lui, iar Tudor era pe mirişte cu oile. Ne-a poftit la masa de sub cireş în timp ce din casă a adus o tavă cu rogovaşte aproape fierbinţi. Nimeni nu le face mai bune ca bunica Ana. Amestecă brânza cu ceapă roşie şi mult mărar. Le prăjeşte în untură doar cât se rumenesc şi rămân moi şi puţin crocante. Tata o ia de

mijloc şi dispar amândoi în etăcel, mica sală de la intrarea în casă. Vorbesc acolo multă vreme. Deşi a albit, are faţa la fel de rumenă şi vocea la fel de dulce. Di ci nu mâncaţi? Nu vă mai plac rogovaştili meli? Le răstoarnă într-un castron de lut şi le acoperă cu un prosop curat de in. Până ajungeţi acasă poate mai mâncaţi. Acuma e mai rece, ţin şi o săptămâna. Le aşază într-un coş mic de nuiele. Mai mâncaţi că drumul până acasă e lung, a mai repetat ea de câteva ori. La care acasă s-a gândit bunica? O surprind privindu-mă cu tristeţe în ochi. Cred că tata i-a spus ce urmează să se întâmple. O îmbrățișez. Simt lacrimile ei reci pe ceafă, lunecând pe şira spinării. Am iubit-o pe bunica mereu. Pe valea Techei eram prea mică şi naivă să i-o spun. Acum mi se pare c-a trecut prea mult timp peste noi şi mă tem că n-am să găsesc cuvinte potrivite pentru ai spune ce simt. Sunt sigură că bunica a ştiut asta mereu. Chiar dacă mama o boscorodea rău de câţiva ani, nu m-am îndoit nicio clipă de iubirea pe care bunica mi-o purta. Totuşi, trebuie să recunosc, Geta era preferata ei şi mama ştia asta, şi refuza categoric să i-o lase bunicii, dumineca ori în alte zile când trecea cu unchiul Tudor cu şarete pe la noi.

Dimineaţă pornim. E încă întuneric. Ici, colo vezi câte o lampă la geam. Câinii au obosit toată noaptea şi nu mai latră. În faţă e mama cu Pavel în pataşcă. Pataşca-i o căruţă cu coşul mai lung şi mai înalt. Îi urmez eu cu carul. Lenuţa şi Geta dorm lângă mine învelite în pături. Gheorghiţă şi Viorel, mai bătrâni cu şapte ani sunt aproape neschimbaţi. Nu-i poţi scoate din pasul lor lent şi legănat orice ai face. În ultimul timp dorm în mers. Tata care ajunge cu mult înaintea lor îi aşteaptă cu poarta deschisă. Dacă nu-i aude glasul, aşa cum s-a întâmplat săptămâna trecută, continuă să meargă dormind. S-au oprit în vale, la tuşa Maria

Comanov în poartă, aproape de râpă şi au aşteptat acolo nemişcaţi. Tata nu se supăra pe ei niciodată. Mama-i iubeşte ca pe copii ei. Dacă pe noi ne mai ceartă şi de multe ori supărată fiind împarte în dreapta şi-n stânga, părintește, palme, pe boi i-a mângâiat întotdeauna. Deseori îi ţesală şi-i spală. De Crăciun şi Bobotează când umblă preotul prin sat, îl duce şi-n dam să-i stropească şi pe ei cu busuioc şi apă sfinţită. Părinte, atinge-i şi cu crucea să fie sănătoşi că sunt şi ei suflete. Părintele-i face hatârul şi-i loveşte cu crucea peste urechi că doar n-o face degeaba. De sus de pe sacii încărcaţi cu acareturi începe să se zărească marea. Departe, la orizont, se aprinde odată cu cerul. Ajungem în tarlaua cu porumb. Unchiul Vasile şi tata acoperă cu maldări de coceni sacii din car şi căruţă. După cum arată de jos nici prin cap nu ţi-ar trece că in car ar fi şi altceva. Soarele-i de-un stat de om deasupra mării. Tata ne îmbrățișează pe rând. O ascunde pe Lenuţa şi pe Geta sub pături între coceni, sus în car. Mă ia deoparte cercetând de jur împrejur carul.

- Anuţă, ştii bine ce ai de făcut, îmi vorbeşte tata în şoaptă. Tot ce-mi spusese în noaptea trecută se topise ca un fum. Ce-aveam eu de făcut? Încordarea lui se transmisese şi la mine. M-a cuprins un soi de teamă amestecat cu milioane de gânduri. Ce-o să găsim dincolo? Valea Techei va mai fi pentru mine raiul din care am fugit? Vom mai asculta în miezul zilei în izlaz acelaşi cântec de ciocârlie? În miezul nopţii pe ceair acelaşi cântec de privighetoare? Şi lumea cum ne va privi? Cum ne vor primi rudele? Dar foştii vecini? Nu ne vor arăta ei cu degetul prin sat? Iată-i pe-a Anei lu' Grigore Arapu, fugarii. Se întorc graşi şi rumeni în timp ce noi am pierdut pe front copiii, bărbaţii, părinţii. Ce-o să le spun eu atunci? Ce-o să-i

spunem mătușii Paraschiva rămasă văduvă cu patru copii? Dacă acum şapte ani am greşit, nu greşim şi acum? Tata-mi ghiceşte frământările şi mă strânge de mijloc. Nu te mai gândi la nimic. Stai trează până dincolo. Ai grijă de mă'ta să n-o apuce frica. Trage de coceni în dreapta şi-n stânga. O trage pe mama lângă boi şi-i vorbeşte în şoaptă în timp ce-l mângâie pe Gheorghiţă între coarne. Se închină odată cu mama. Duceţi-vă cu Dumnezeu!

O luăm pe drum negru spre Cargarâc. Acolo ne aşteaptă unchiul Vasile plecat înainte. Urcăm malul înalt al Cavarnei. Departe în urmă, marea pare de sticlă. Mai simt în obraji briza răcoroasă. Arunc o ultimă privire peste partea de lume în care am trăit şapte ani. În dreapta, Sf. Nicolae, ascuns în perdeaua de salcâmi, mai sus, Ghiaur Suiciuc, satul meu, pe care nu cred să-l mai revăd vreodată. Văd ultima sclipire a mării deasupra promontoriului de la capătul tarlalei de porumb. După cum îl ştiu pe tata, sigur ne urmărește de sus de pe stâncile dintre măceşi. Ce-o fi în sufletul lui acum? Cred că se bucură. Ar vrea să fie cu noi, în faţa boilor, ca-ntotdeauna. Cred că plânge. Drumul coboară. Cortina cade lin odată cu mersul legănat al boilor peste scena pe care şapte ani am numit-o acasă. Cavarna rămâne în stânga. Drumul şerpuieşte printre mirişti nearate şi lanuri de porumb pârjolite de secetă şi soare. Spre seară ajungem la Cargarâc. Unchiul Vasile ne conduce pe un drum lăturalnic. Cred că nu ne-ar fi băgat de seamă nimeni dacă am fi tăiat satul în două. Tragem într-o ogradă fără gard, la margine, în spatele unei căsuţe pitită între salcâmi. Suntem chemaţi într-o odaie joasă acoperită cu stuf şi poftiţi să ne aşezăm la masa din scândură nevopsită de lângă fereastră, de o femeie micuţă cu ochii migdalaţi, îmbrăcată în negru. Continuă să mestece cu un linguroi de

lemn ars la capăt, într-un ceaun agăţat în băgeacul sobei de paie din dreapta uşii. După jumătate de oră răstoarnă pe un prosop o mămăligă alb gălbuie şi ne îndeamnă să mâncăm. Din castroanele de lut, aburul ciorbei de fasole te învăluie. Apare la masă şi unchiul Vasile cu nenea Halarambie. Îşi sprijină de perete cârjele lustruite din lemn de alun şi se aşază cu greutate pe un scaun înalt. Îl cunoaştem pe nenea Halarambie de cinci ani. Povestea lui te cutremură chiar de piatră să fii. A primit ca mutilat de război, rănit la Turtucaia, pământ în Cadrilater, nu foarte departe de locul unde şi-a pierdut piciorul. S-a însurat cu o bulgăroaica văduvă, ce şi-a pierdut soţul în aceeași bătălie. Alungată curând, după război, de socri, cu copii cu tot, de undeva de pe malul Dunării, de lângă Ruse, s-a reîntors în Cadrilater, acasă la maică-sa şi s-a luat cu el. Pe lângă cei doi copii ai bulgăroaicei, au mai făcut trei, doi băieţi şi o fată. Aveau pământ destul şi tot ce le trebuia. Şi pentru ca era harnic şi bun la suflet, soacră-sa îl iubea ca pe copilul ei. în vara lui ’42 o bandă de comitagii au terorizat Cadrilaterul ucigând de-a valma bulgari şi români. Într-o noapte au năvălit în gospodăria lui. L-au legat de salcâmul din faţa casei şi sub ochii lui i-au măcelărit toată familia. L-au întins apoi pe jos şi cu toporul i-au tăiat de sub genunchi piciorul sănătos. Dimitri, feciorul cel mare al bulgăroaicei şi Măriuca, fata lor cea mica, în noaptea aceia nu dormeau acasă, erau la bunica lor. A vândut tot ce avea şi cu soacră-sa şi cei doi copii rămaşi s-au mutat la Bazargic, acolo unde l-a cunoscut pe unchiul şi pe tata. Vezi bade, îi povesteşte într-o seară tatei când a înnoptat la noi, vezi cum le potriveşte dracul pe toate. Că nu poţi spune că le-ar fi aranjat altul. Îţi pierzi un picior luptând. Pentru ce? Pentru cine? Pentru ţară. Îţi dai seama? Îţi dai seama? Repeta

privindu-l pe tata în ochi. Te însori cu văduva omului pe care poate chiar tu l-ai omorât. Te lipeşti de pământ. Pământul tău, chiar dacă de sus, stăpânii îl trec de la unul la altul. Eşti român ori bulgar după cum vor unii ori alţii. Îţi dai seama? Şi când te așezi la casa ta, cu femeia ta, cu copiii tăi şi crezi că rana din sufletul tău şi din sufletul lor s-a vindecat, o mână de nebuni descreieraţi omoară. Pentru ce? Pentru cine? Pentru care ţară? Îţi ia într-o clipă tot, tot. Îţi dai seama? Îţi dai seama? Între timp Dimitri s-a căsătorit şi a rămas în casă cu bunică-sa şi Măriuca la Bazargic. El, mutilat la trup şi la suflet, a simţit că prezenţa lui zilnică tulbură şi într-o zi a plecat fără să spună o vorbă.. A aflat de femeia nebună, şi-a cumpărat cinci ha. de pământ aici la Cargarâc şi s-a mutat în casa ei de la marginea satului. Avea ca şi el sufletul mutilat şi inima plină cu venin de răutatea fără margini a lumii în care trăise. Tătăroaică din satele din jurul Mangaliei, a fugit la Bazargic cu un creştin, vecin la o casă sau două, fiul cel mai mic al unei familii de bulgari pe care-l cunoştea de copilă. Şi-au făcut în câţiva ani un rost, fără ca vreuna din familii să-i caute deşi ştiau amândoi că fapta lor nu va fi iertată uşor. Au cumpărat o căsuţă cu o cameră şi o odaie chiar în spatele geamiei mici din Bazargic. Două fete oacheşe şi frumoase cu parul creţ şi bălai ca al bulgarului, au venit grăbite una după alta. Au învăţat de la părinţii lor toate graiurile târgului. Şi când, în sfârşit venise băiatul pe care-l aşteptase atâta, bulgarul, om chibzuit de altfel, a băut de bucurie toată noaptea într-o tavernă din bazar cu câţiva prieteni. Dimineaţă, când soarele se ridicase deasupra minaretului şi umbra geamiei dispăru din ograda lui mică, când ajunse acasă, în faţa prispei, se trezi într-o clipă din beţie. Pe trotuarul bătut cu piatră rotundă de râu, zăceau spintecaţi ca mieii de Paşti, copiii lui. Toţi trei,

așezați unul lângă altul. Urletul de durere şi groază a omului răsună peste târgul ce abia se trezise. Uşa odăii se izbi violent de perete şi femeia-i fu împinsă peste prispa de doi dintre fraţii ei mai mari. Bulgarul, căzut peste trupurile însân-gerate şi lipsite de viaţă ale pruncilor săi, nu mai simţi lamele cuţitelor ce-i străpunse spatele. După ce toată suflarea târgului au aflat cumplita crimă, creştini şi musulmani laolaltă, i-au petrecut până la cimitirul zugrăvit pe dealul dinspre miazănoapte şi i-a îngropat la margine intre fâşia liberă dintre mormintele cu cruci şi cele cu piatră. Femeia, cu sufletul uscat şi mintea tulbure, a părăsit după câteva zile casa din spatele geamiei şi n-a mai văzut-o nimeni.

La Cara Nasuf am ajuns aproape de amiaza. Omul tocmit de tata ne aştepta de câteva ore. Poartă o pălărie cu borurile lăsate peste frunte. Nu-i văd ochii. Unchiul Vasile îi întinde o legătură de bani. Îi bagă în buzunar fără să-i numere. Trebuie să-l urmăm repede, suntem în întârziere. Unchiul ne face cu mâna. Îl privesc cum se depărtează în grabă. Căruţa lui dispare în câteva minute înghiţită de câmpul de porumb. Spre seară ajungem la o răscruce. Părăsim drumul şi o luăm de-a dreptul prin mirişte pe marginea unei bălţi cu stuf înalt şi încă verde. Sub pătura de lână, Lenuţa şi Geta, ascunse între coceni, se hârjonesc şi râd în hohote. De o oră picioarele-mi tremură ca în toiul iernii. Mama priveşte din când în când în spate. Îi văd îngrijorarea pe faţă. Intrăm într-o pădure de sălcii şi omul ne face semn să oprim. Coboară din căruţă şi urcă un mal. După o oră, când aproape se întunecă, apare însoţit de unul înalt. Mama se clatină sprijinindu-se de Pavel. Pe greabănul catifelat al lui Gheorghiţă, mâna dreaptă-mi tremură până în cot fără s-o pot opri.

- Pataşca rămâne aici, ne vorbeşte pe româneşte, aproape în şoaptă, cel înalt. Să descărcăm tot în car. Hai repede!

Mama se repede şi-l apucă de mânecă.

- Nu las nimic aici. Vorbeşte mama apăsat aproape ţipând. Mă omoară omul meu.

Cel cu pălăria mare îl trage deoparte pe Pavel şi-i explică ceva.

- Mai bine să te omoare omul tău decât ăştia aici. Încearcă cel înalt s-o convingă pe mama. Căruţa trasă de cai face zgomot prea mare şi mai jos pe graniţă-i piatră şi ăştia s-ar putea să vă audă. E treaba voastră dacă vreţi să ajungeţi în beciurile vămii. Sau mai rău, să vă împuşte ăștia ca pe iepuri pe graniţă.

Mama-mi caută privirea. Dau din cap şi aprob fără să înțeleg prea bine ce se întâmplă. Cei doi aruncă sacii în car. Pavel scoate caii şi-i leagă în spatele carului cu hamurile pe ei. E aproape întuneric. Pornim după căruţa celor doi. În faţa boilor, lângă mine mama-i rece ca gheaţa. Pădurea de sălcii rămâne în urmă. Aud vântul zbătându-se-n trestii. Nu departe în stânga noastră zărim printre ciulinii uscaţi, clădirea luminată a vămii. Un câine latră fără încetare. Cei doi întorc căruţa şi se opresc. Cel înalt coboară şi vine la noi.

- Rămâneţi aici în lăstăriş, o oră două până întunericul e ca smoala. Graniţa-i numa la un km, drept in faţă. Treceţi şi nu vă opriţi până dimineață când soarele-i sus. Hai, cu bine! Se urcă în căruţă şi întunericul îi înghite într-o secundă.

Pavel strânge hamurile de pe cai şi le aruncă în car. Mama tresare la fiecare zgomot. Face disperată semne spre noi. Îl prind pe Pavel de braţ şi-l aduc în faţa boilor

lângă mama. În urechi îmi mai sună cuvintele celui înalt. O oră două, până întunericul e ca smoala. Stau lipită de greabănul lui Gheorghiţă. Aşteaptă liniştit. Simt ca e singurul care ştie ce are de făcut. În dreapta lui, Viorel sforăie ca un om. O oră. Două. Şapte ani. O viaţă de om. Timpul pare că s-a oprit iar întunericul nu mai cade peste lăstărişul de lângă clădirea vămii. De undeva de departe, de dincolo de clădire se aud două împuşcături. Tresar odată cu mama. Nu departe de noi, din faţă, se aud tropote de cai. Potcoavele lovesc pietrişul aproape de lăstar. Mama mă strânge de mâini. Printre dinţi scapă un sunet gutural. Un suspin aproape de ţipăt. Pe şira spinării un grup de furnici şi-au făcut drum. Tocmai atunci, din spatele carului unul din cai rupe cu dinţii pănuşile unui cocean. Simt cum părul îmi saltă basmaua pe cap. Mama-i statuie de gheaţă. Zgomotul potcoavelor este din ce în ce mai slab şi se stinge către clădire. Ecoul lor încă-mi mai răsună în urechi. O ajut pe mama şi urcăm împreună în car.

- Pavele, porneşte boii. Acum! Nu mi-am auzit vocea şi mă pregătesc să strig iar. Carul însă se legăna uşor şi începe să alunece prin lăstăriş.

Mai sus de încheietură, degetele mamii mă strâng ca un cleşte. Palma îmi amorţeşte umflată şi vânătă. Sute de ace îmi străpung buricele degetelor. Genunchii-i tremură continuu lângă ai mei. Lumina postului de grăniceri e tot mai departe. Se mai zăreşte o pată albă pe linia orizontului. Uşor uşor, frica cuibărită până-n măduva oaselor, dispare. Nedormită de trei nopţi, mama cade într-un somn adânc lângă fiicele ei mai mici. O învelesc cu pătura şi cobor lângă Pavel. Boii sunt uzi şi suflă din greu. Urcăm un mal acoperit cu tufe de oţetari. Mirosul frunzelor lovite este inconfundabil. Ocolim o movilă şi dăm de un drum ce pare să

coboare. Ne oprim şi lăsăm boii să se odihnească o vreme. Liniştea este spartă din când în când de cocenii sfărmaţi de cai în spatele carului. Are dreptate tata, caii mănâncă şi-n somn. Întunericul a început să pălească. Drumul coboară într-o vale adâncă. Pavel se chinuie să ţină boii de jug. Carul îi împinge din spate. Gheorghiţă, proptit în picioarele din faţă aluneca pe copite. A mai coborât astfel de drumuri. Cu carul încărcat cu buşteni ascunşi în creangă, au bătut de-atâtea ori în miezul nopţii valea adânca din gura pădurii, la Corniş. Atunci era însă mult mai tânăr. Boii urnesc jugul în loc pe lângă coroana unui salcâm pe jumătate uscat aproape să-l calce-n picioare pe Pavel. Carul îl agaţă şi trosnetul ramurilor rupte răsună în vale. Oprim câțiva metrii mai jos. Pavel speriat se întinde în iarba uscată de pe margine. Inima aproape-i sparge pieptul. De undeva de jos din dreptul salcâmului se aud voci. Ne apropiem să auzim mai bine. În hăul întunecat al râpii ce se cască la câţiva metri de salcâm, o căruţă s-a răsturnat nu cu mult timp înainte să trecem. Un cal căzut pe spate loveşte cu picioarele dinapoi malul de lut. Mai la vale se aud voci şi geamătul unei femei. Pavel mă trage de braţ. Tremură. Dacă boii n-ar fi simţit drumul… Doamne! Tremur toată ca varga. Plecăm. Începe să se lumineze. Malul înalt abia se mai zăreşte. Privesc înapoi cu tristeţe şi teamă. Bieţii oameni. Sigur sunt fugari ca şi noi altfel n-ar umbla pe astfel de drumuri în plină beznă. Drumul urcă şi coboară domol într-un lan de porumb fără sfârşit. Valuri de ceaţă înghite tarlaua de porumb bucată cu bucată. O ceaţă lăptoasă ne acoperă curând şi carul abia se mai zăreşte de la doi paşi. Agăţată de jug, păşesc odată cu mersul legănat al boilor. După o vreme o briză călduţă ce-mi dă fiori reci,

începe a subţia ceaţa. Din car ţipătul de bucurie a Getii ne îngheață inima.

- Am ajuns la bunica! Se vede marea!

Abia acum auzim vuietul mării. Mama se trezeşte şi priveşte în zare. Coboară şi cade în genunchi în faţa boilor plângând în hohote. Pavel urcă lângă Lenuţa şi caută cu privirea în jur. Încep să plâng pe umărul mamii fără să mă pot opri.

- Doamne, Doamne, se tânguie mama printre suspine. Suntem tot în Bulgaria. Ne-au păcălit. Of Doamne! Off! Offf!

Şi chiar atunci când lacrimile-mi ajunse până sub bărbie şi teama puse stăpânire pe noi, de undeva din faţă, de foarte aproape, clinchetul unui clopoţel mă linişti într-o clipă. Un cârd de capre răsări din ceaţă şi un tânăr nu mai înalt decât Pavel se ivi în spatele lor.

- Bună ziua! Ne salută el mirat. V-aţi rătăcit? Drept în faţă, prin negură, daţi în port. Trebuie să ocoliţi că podul e stricat de când l-au aruncat nemţi în aer.

- Da ce târg e ăsta? Îndrăzni mama să întrebe după un minut două.

- Mangalia. Ne răspunde tânărul şi aleargă în faţa turmei ce se pierdu în tarlaua de porumb. Am ocolit golful îngust în timp ce ceaţa s-a topit şi marea s-a luminat până departe. Sub malul înalt ce marginea dinspre sud fâşia îngustă de apa, zăceau, pe sute de metri epave de toate mărimile, ruginite şi arse. Pe partea cealaltă, legate la cheu două câte două, erau înşirate până departe în dreptul unui depozit de cereale, numai nave militare. Pe punţile ce luceau în soare, un furnicar de marinari se mişcau într-un du-te-vino obositor. Şoseaua pietruită ocoleşte târgul şi se pierde aproape de țărm într-o pădure de salcâmi şi sălcii

încă verzi. Aproape de amiază, ne oprim la marginea oraşului pe un maidan cu mărăcini, tăiat de un păienjeniş de drumuri, lângă case joase din chirpici acoperite cu olană galben verzuie. O haită de câini ne latră câteva minute. Se plictisesc pe rând şi se întind la umbra oţetarilor din maidan. Dintr-o odaie o femeie îmbrăcată cu o cămaşă albă, largă, căzută peste şalvarii roşcaţi, se apropie de car. E o turcoaică bătrână cu faţa încreţită şi arsă de soare. Mama-i iese în întâmpinare în curtea fără gard, lângă fântâna cu cumpănă. După câteva minute, în care a dat mai mult din mâini, întoarce spatele mamii şi intră la loc in odaie. Pavel umple ulucul de piatră din faţa fântânii şi adapă animalele.

- Rămânem aici, ne anunţă mama. Până la miezul nopţii ne odihnim şi noi şi boii. Mâine musai să trecem de Constanţa. După vreun ceas ori două, uşa odăii se deschide iară şi bătrâna se îndreaptă spre car cu o strachina întinsă din lut ars încărcată cu plăcintele semirotunde prăjite din care ies încă aburi.

- E şuberec cu carne de oaie. Luaţi, luaţi. Ne îndeamnă bătrâna cu glas blând. La voi poate e foame. Fie oleacă pomană pentru copiii nostru mort la front.

Mama a pornit boii fără să ne mai trezească. E trecut bine de amiază când mă trezesc. Agigea rămâne în urmă. Urcăm pe drumul pietruit pe lângă sanatoriu. Ocolim cocoaşa de lut printre rezervoarele de beton si tablă distruse de explozii şi torsionate de incendii. Pe margini crengile de porumbe şi corcoduşi sunt carbonizate. De la rădăcini, tufe de lăstari verzi încep să le acopere. Mirosul de sulf te îneacă. Petice de petrol ars acoperă porţiuni de drum. Într-o groapă, un pescăruş prins în smoala lichidă, cu pene încă albe pe aripile întinse, nu se mai zbate. Ciocul i-a

rămas prins în pasta cleioasa. Privit de sus, din car, pare o clipă de zbor încremenită pe un cer negru. De pe umărul cocoaşei se vede întinderea aproape albastră a mării şi în pete verzi, albe, gri, exact ca într-o carte poştală, oraşul. Deasupra hangarelor şi macaralelor zugrăvite în albastru pământiu al portului, clădirile albe par valuri înspumate iar minaretul geamiei un far ce împunge cerul. Intrăm într-o mahala prăfuită cu case pitice acoperite cu ţiglă roşie. Aproape de malul înalt al portului strada se lăţeşte. Maşini de toate felurile aleargă pe lângă car claxonând. Căruţe de toate mărimile trase de cai şi măgari. Birje frumos colorate cu roţi subţiri şi arcuri înalte. O mare de oameni se mişca dintr-o parte în alta, înainte şi-napoi într-un vacarm asurzitor. Clădiri cu două trei etaje cu terase dantelate din fier forjat. Vitrine cu geamuri imense împodobite cu stofe şi mătăsuri în curcubeie. Tarabe încărcate cu orice. Citesc de câteva minute firmele scrise pe panouri mai mici ori mai mari şi uneori direct pe tencuiala pereţilor. Restaurant Paradis, Magazinul Shapira, Bodega La Sinan, Casa Elena, Vila Atena, Hotel Continental. Un tânăr cu barbă şi ochelari fără ramă aleargă în faţa boilor cu un obiect ciudat în mâini. Ne fotografiază. Strada duce direct spre mare. Strig disperată la mama de câteva minute. Sar din car sprijinindu-mă de Viorel care păşeşte nepăsător, dormind. Doi jandarmi trec în grabă strada chiar în faţa noastră. Unul înalt şi uscat, cu faţa osoasă şi lungă sare în faţa boilor. Se sprijină de jug şi ţipă cât îl ţin plămânii. Boii nu-i cunosc vocea şi-l împing în faţă. Celălalt, gras cu mustăţi şi perciuni până sub bărbie, râde cu pofta ţinându-se cu mâinile de burtă pe trotuar.

- Hooou! Hooo! Se zbate uscatul ţipând. Se răsuceşte către mama. Da opreşte-i odată femeie! Ce cauţi cu boii în

centrul oraşului? Mama încearcă să-i explice dar uscatul n-o lasă şi continuă să ţipe. Nu mă interesează de unde vii, întoarce carul imediat. Unde te duci? Mama-i spune ceva. Uscatul se supără şi mai tare. La Tulcea? Şi trebuie să treci cu carul prin centru? Nu vezi că încurci tot oraşul. Îţi dau o amendă de nu te vezi. Grasul vine şi-i şopteşte ceva. Uscatul se calmează. Sare în mijlocul străzii şi opreşte maşinile și trăsurile care vin de jos dând disperat din mâini. Se repede apoi către noi şi ne face semn să-l urmăm. Urcăm o stradă îngustă printre coroane joase de castani. După jumătate de oră ne scoate la o stradă largă cu piatră cubică. Ne arată cu mâna turlele unei biserici din apropiere.

- După biserică, la dreapta. Țineți minte. La dreapta! Repetă aproape ţipând. La dreapta şi drept înainte. Ne arată cu ambele mâini şi le mişcă după direcţia drumului. Ocoleşte apoi carul şi se pierde după primul colţ. Oprim la o casă părăsită de la Valea Neagră. Un bătrânel durduliu cu barba albă şi stufoasă până la piept ne sfătuieşte să părăsim locul. Ne conduce pe un maidan mic între case. O sperie cumplit pe mama cu poveşti despre bande de hoţi şi tâlhari care calcă satele noapte de noapte. Poate bătrânul să fi avut dreptate, dar următoarele două nopţi până să ajungem la Hamangia, n-am avut parte de niciun necaz. Acolo unchiul Ilie ne aşteaptă de două zile la micul han de lângă gară. Ilie Milea este orfan. De la patru ani l-a crescut bunica Ana. După ce a venit din război, bunicul Grigore l-a adus de la mănăstire pentru câteva luni la rugămintea maicii stareţe. Fire blândă şi bună la suflet, bunica n-a făcut nicio deosebire între copii ei şi orfan. L-a adus acasă, povesteşte bunica, într-o zi de octombrie. Se înserase de-a binelea şi-l aşteptam cu masa pregătită şi mămăliga acoperită de prosop să nu se răcească. A intrat în tindă cu

copilaşul de mâna şi l-a așezat la masă. Flăcăul ăsta nu mai are pe nimeni. Îl mângâie părinteşte pe creştetul bălai. O să stea o vreme la noi şi cât sta e al nostru. După câteva zile Iliuţă părea că se născuse chiar acolo. După o săptămână, când l-am dat la şcoală, bunică-tu mi-a spus mai multe despre părinţii lui. Pe Grigore Milea, tatăl băiatului, l-a cunoscut chiar din primele zile de război. Erau în același pluton. Purta întotdeauna în buzunarul tunicii o scrisoare pentru tânăra lui soţie. În fiecare zi mai adăuga câte un rând, două. Când a căzut la Oituz chiar lângă tunul pe care-l deservea, mantaua-i fusese sfârtecată în bucăţi şi amestecată cu noroi şi sânge. Plicul era întreg şi curat în buzunarul de la piept. S-o cauţi pe Ana mea, bade Grigore dacă n-oi avea noroc până la capăt, îi spunea în fiecare seară după ce mai scria câteva cuvinte la lumina lumânării. Ana lui se prăpădise chiar în iarna aceia bolnavă de tifos iar copii fuseseră luaţi de măicuţele de la mănăstirea Celik Deree. Sora lui, Anastasia, mai mică cu un an, a rămas să slujească Domnului. După ce bunicul ne-a părăsit în anul potopului babei Varvara, unchiul Ilie care avea pe atunci douăzeci şi trei de ani s-a însurat şi s-a mutat la Babadag la socrii săi. De câteva zile Viorel șchioapătă. Genunchiul piciorului drept din faţă a început să se umfle. Descărcăm câţiva saci din car în căruţa unchiului. Până la Babadag genunchiul s-a umflat cât pepenele şi abia mai atinge piciorul de pământ. După două zile de odihnă umflătura nu cedează. Unchiul cheamă veterinarul. Nu mai are ce să-i facă. Nici Ghiorghiţă nu stă mai bine. Ne spune veterinarul. Sunt prea bătrâni. Dacă-i dăm acum la abator am putea obţine un preţ bun pe ei. Mama începe să plângă. Se apropie de boii legaţi sub stejarul din ograda unchiului Ilie şi rămâne multă vreme în faţa lor cu mâinile împreunate într-o rugăciune mută

Ocoleşte de câteva ori carul şi în cele din urmă acceptă. Casa socrilor unchiului Ilie este sub deal chiar la marginea pădurii. Vara trebuie să fie o adevărată minune aici. Chiar şi acum la jumătatea lui octombrie locul pare să fie rupt din rai. Unchiul ne ia în şaretă şi urcam un drum îngust pe sub tei cu frunză galbenă ca aurul. în câteva minute ajungem într-o poiană ce se întinde în căuşul a două dealuri ascuţite şi acoperite până-n vârf cu carpen şi frasin, în care, lângă o coastă de granit se înalţă cabana pădurarilor de la ocolul silvic. De sus de la cabană, târgul se vede ca-n palmă. Strada principală, mărginită de-o parte şi alta de hanuri cu ocol pentru căruţe, prăvălii şi dughene dărăpănate, coboară lin până la bătrâna geamie Gazi Ali Paşa urcă pe lângă biserica Sf. Dumitru şi dă în drumul Tulcii. Vadul îngust al Tabanei, firul de apă ce iese de sub dealul de la marginea târgului, taie strada lângă geamie, se ascunde șerpuind printre casele joase fără pod, din chirpici, cu acoperiş de stuf ori olană galben verzuie, şi apare iar tocmai la marginea cealaltă, pe valea ce-l duce către lac. Chiar în dreptul cabanei, pe dealul ce mărgineşte strada principală pe partea opusă, clădirea din cărămidă roşie a gării încearcă să echilibreze volumele de deasupra văii. Sunt chiar în sânul pădurii pe care exact acum şapte ani o priveam cu tristeţe prin geamul afumat al trenului ce tocmai părăsea gara din faţa mea. A rămas la fel şi-i înveşmântată ca şi atunci în straie de aur şi aramă. Eu însă nu mai eram fetiţa ce sorbea fascinată imagini din fuga unui tren. Sub stejarul din ogradă Gheorghiţă şi Viorel consumă ultima masă. Îi privesc cu tristeţe şi lacrimi în ochi. Aş vrea să-i pot transforma ca odinioară, dar nu numai în închipuirea mea, în fluturi sau chiar în bondari şi să-i las să moară undeva în pădurea de deasupra cu aripile

arse de prima brumă. Îi îmbrățișez în tăcere, fără cuvinte, de teamă că ar putea să mă înțeleagă şi mulţumesc Domnului că i-a făcut răbdători şi cu minte puţină. Sau cine ştie? Poate ştiu ce-i aşteaptă şi nu se împotrivesc destinului scris la facerea lumii fiecărei scântei de suflet. Când deasupra târgului începe a ploua cu stele îi las singuri să viseze pentru ultima noapte din viaţa lor.

Dimineaţa ne luăm rămas bun. Mama în lacrimi îi închină. Le face semnul crucii pe frunte şi le mângâie greabanul catifelat pentru ultima dată. Pavel şi unchiul Ilie îi scoate din curte trăgându-i de funia legată de coarne. La jumătatea uliței ce coboară către strada principală, nu mai mult de-o suta de metri de ogradă, Gheorghiţă- şi întoarce capul enorm către noi şi un muget prelung şi grav mă face să îngheţ într-o clipă. Rămân cu mama în poartă până când boii dispar după colţ, pe drumul care urcă către gară. Abia peste câteva săptămâni, când bucuria reîntoarcerii pe valea Techei s-a mai stins, l-am simţit cu adevărat lipsa şi multă vreme mama s-a rugat pentru sufletele lor blajine. Eu însă i-am visat ani la rând şi trebuie să recunosc ca uneori mă trezesc în toiul nopţii, chiar şi acum după atâta amar de vreme şi pot să jur că n-a fost vis, atât de reale îmi par reîntâlnirile mele cu ei. A doua zi unchiul Ilie ne însoţeşte spre Nalbant. Trecem balta Toprachioiului pe la calea ferată si ocolim Satul Nou pe sub Denistepe. E drumul cel mai scurt. Unchiul e in car în faţă cu mama şi Geta. Eu cu Pavel şi Lenuţa îi urmăm aproape în căruţă.

- E sărăcie mare acum, ne spune el la plecarea din Babadag, şi sunt mulţi la drum care omoară pentru un sac de orz. Îşi aşează puşca pe spate şi strigă spre noi: Pavele, să ţii aproape şi când ţi-oi spune ceva, aşa să faci.

De pe coasta Denistepii se văd lucind până la orizont oglinda marilor lacuri din spatele pădurii Babadagului. Spre apus, sub coroana de dealuri acoperite de codrii Niculiţelului, în care semeţ Carasănul împunge cerul, se zăresc, ascunse în pădurea de sălcii şi salcâmii de pe vale, Trestenicul şi Nalbantul. Drumul coboară prin lanuri de porumb arse de secetă spre apa Techei. În dreapta noastră, sus spre piciorul dealului, de jumătate de oră, doi călăreţi ne urmăresc la câteva sute de metrii. Unchiul Ilie îşi scoate puşca la vedere. În jos, drumul se ascunde şerpuind pe malul apei într-o pădurice de sălcii. Cei doi măresc pasul. Îi văd bine la faţă. Unul slăbănog cu fruntea acoperita cu o pălărie de paie de sub care se văd bine mustăţile răsucite şi negricioase. Celălalt, aproape rotund, cu faţa umflată şi căpăţâna ţuguiată, acoperită cu păr bogat şi creţ. Sunt în spatele nostru la câţiva paşi. Deodată, după o salcie bătrână cu trunchiul scorburos şi ramurile uscate la vârfuri, chiar în mijlocul drumului, unul, cu un pieptar din piele de miel şi pantaloni strânşi în cizme înalte, aplecat asupra roţii din spate, pare să repare ceva la o căruţă. Ne oprim chiar în spatele lui. Mâna lui Pavel încleştată pe biciușcă-i tremură ușor. Cel slăbănog cu pălărie de paie rămâne în urmă, la cotitură, lângă o tufă de soc. Cel cu faţa umflată şi ciupită de vărsat e lângă Pavel, pe mal între căruţă şi râu.

- Ce aveţi mă voi aicea? Ne întreabă pipăind cu o mâna sacii. Unchiul Ilie se ridică cu degetul pe trăgaci, cu arma îndreptată spre cel cu pieptar din mijlocul drumului.

- Dă căruţa din drum, omule! Vocea unchiului Ilie răsună până departe pe valea Techei. Dacă vrei să mai apuci ziua de mâine, fă repede ce-ţi spun. Acuma!

Faţa umflată, caută sub burta imensă revărsată peste cingătoarea lată, mânerul unui revolver. Mâna lui Pavel

sare ca un arc şi loveşte cu biciuşca botul armăsarului de sub bandit. Calul nechează scurt, se ridică pe picioarele din spate, sare într-o parte şi cu faţă umflată cu tot se prăvăleşte în albia îngustă a Techei.

- Pavele, dă bice cailor!

Cel cu pieptarul de miel cade izbit de armăsarii slobozi ai unchiului. Căruţa lui se răstoarnă într-o parte împinsă de carul încărcat. Ieşim în goană dintre sălcii şi urcam buza dealului de la cotul râului. Din spate răsuna o împuşcătură. Un stol de păsări se ridică din lăstăriş, speriate. Am urcat dealul. Se vede Nalbantul. Am ajuns acasă. După trei zile tata a declarat la primărie şi jandarmerie dispariţia noastră. Pentru că astfel de evenimente aveau loc frecvent în zona, de-o parte şi alta a graniţei, nimeni nu l-a băgat în seama. Numai domnul Cotev, jandarmul, i-a făcut o vizită acasă, după câteva săptămâni. După două pahare de vin jandarmul i-a spus fără ocolişuri pe românește: Mă nene Andrei, dacă tot ai vrut să pleci de ce dracu ai aşteptat atâta? Tata s-a făcut că nu aude şi a continuat să vorbească în bulgară. Cotev i-a arătat paharul gol. Cu bolşevicii ăştia care apar ca ciupercile pe ţelină, după orice ploaie, a continuat jandarmul aproape în şoaptă, nu ştii niciodată ce vremuri vin. Tata a mai scos o cană şi i-a umplut iară paharul. Obiceiul casei, învăţat de tata de la bunicul Grigore, era să-ţi cinsteşti musafirii care nu-ţi erau rude ori nu-i aveai la suflet, cu un singur pahar. Şi cana era pe măsură. În sat, pentru acest obicei oamenii îl mai ştiau şi după alt nume pe tata: Andrei Calicu. La poartă jandarmul l-a bătut pe spate şi tatei i s-a părut că-l mai aude şoptind: Orice ai avea de gând să faci, grăbeşte-te! Nu-şi mai aduce aminte prea bine dacă domnul Cotev a spus-o cu adevărat şi în ce limbă, dar ştie precis că după ce

i-a strâns mâna, jandarmul i-a făcut misterios cu ochiul. Primăvara ce-a urmat a bătut şi în Gheaur Suiciuc vânt de la răsărit. S-a schimbat numele satului: Bălgarevo. Domnul Cotev a fost arestat. La primărie au venit oameni noi de la Varna cu şepci şi hăini de piele. Tata a vândut secerătoarea şi a cumpărat de la târg, din Cavarna, doi cai şi a continuat să-şi lucreze pământul ca şi până atunci, fără să dea nimănui de bănuit ce intenţii are. A semănat unsprezece hectare cu porumb deşi ştia că nu-l va culege niciodată. În vară a mers la Cargarâc la înmormântarea lui nenea Halarambie. Piciorul tăiat de comitagii nu i se vindecase niciodată. Un accident banal i-a deschis rana. S-a înnegrit, cangrena s-a întins şi s-a stins în câteva zile spre disperarea tătăroaicei bătuta de soartă cu care tocmai se căsătorise. După plecarea noastră, moş Tinciu, supărat pe tata ca nu-i dezvăluise şi lui secretul, a început să-l evite. Însă asta nu ţinu decât câteva luni. Chiar în ziua de Înviere, în ultima duminecă din aprilie, l-au chemat pe tata să ia masa de Paşti, împreuna. Au ciocnit un ou şi un pahar. Hristos a înviat! Adevărat a înviat! Şi timp de o oră nimeni n-a mai scos o vorbă. I-a privit pe fiecare în taină şi a simţit încordarea ce-i macină. Nu i-a fost greu tatei să vadă ce-i în inima lor. Bade Ionaş, eu în toamnă când porumbul o începe să se strângă oi pleca dincolo după ai mei, şi dacă Domnul o vrea oi ajunge cu bine. A fost de ajuns ca tensiunea ce plutea deasupra sfintei mese să se risipească. Hristos a înviat! A ţipat de-a dreptul moş Tinciu ridicând paharul către ceilalți. Adevărat a înviat! I-a răspuns cu acelaşi entuziasm noră-sa Rozalia, urmată de Titus şi tata. La începutul lui septembrie, de Sf. Ana, familia s-a reunit în ograda bunicii Ana. Chiar dacă s-au mai văzut unii cu alţii în anii ce-au urmat, înainte şi după moartea bunicii, toţi patru

odată, n-aveau să se mai întâlnească niciodată. Şi-au luat rămas bun şi toţi au plâns pe umărul tatii ca la înmormântare.

A trecut graniţa prin acelaşi loc, în puterea nopţii, ajutat de aceeași oameni binevoitori pe care însă trebuia să-i plăteşti bine că altfel nu erai sigur unde ajungi. De la ei tata recuperase greu cu câteva luni înainte şi pataşca. N-a trecut singur. Moş Tinciu îl urmă cu întreaga familie în două care. Se pare că limba bulgară îi dăduse mari dureri de cap. Când răsăritul i-a prins la marginea Mangaliei şi au făcut primul popas mai lung, moş Tinciu a dat jos din car un coş lung din răchită, cu capac din papură, a îngenunchiat deasupra lui şi l-a sărutat plângând. Riţo, iaca te-am adus acasă. Mai rabdă puţin şi-om ajunge la locul de odină unde curând m-oi muta şi eu. Cu câteva zile înainte, fără să bănuiască cei din casă, a dezgropat-o pe baba Raina în toiul nopţii, i-a înveşmântat oasele ramase în foaie nouă de in şi a pus-o lângă el în car. Numai după ce-a trecut le-a spus şi celorlalţi din familie. În Constanţa şi-au luat rămas bun. Moş Tinciu şi ai săi s-au oprit la gară. Tata a luat drumul Tulcii. Cărările lor nu s-au mai întâlnit niciodată. Şi de Sf. Dumitru, exact la un an după noi tata a ajuns acasă.

Peste opt ani bunica s-a reîntors legal cu unchiul Tudor şi soţia lui Ilenca, o femeie subţire şi frumoasă cu sufletul bun ca pâinea caldă, născută şi ea tot pe valea Techei, cu care făcuse deja o fată şi trei băieți care nu ştiau o boabă româneşte, şi cu unchiul Mitiu, mătuşa Ecaterina şi fiica lor, Nadia. Am vizitat-o pe bunica după câteva zile la mătuşa Paraschiva acolo unde se hotărâse să locuiască. Lumina caldă din ochi pălise. Dureri mai vechi ori mai noi îi brăzdase adânc chipul. Picioarele n-o mai ascultau şi se mişca greu sprijinită în două beţe. După ce a plâns în

braţele mele câteva minute a început să-mi vorbească. Amesteca cuvinte în română şi bulgară. Am lăsat-o să-şi descarce durerile din suflet. Rada nici n-a vrut să mă vadă în ultimele zile. Nu ne-am luat rămas bun. Ţi-ai risipit copii prin lume aşa cum fiul risipitor din biblie a risipit averea tatălui său. Te-ai gândit numai la tine fără să asculţi părerea fiilor tăi care deveniseră oameni la casa lor. Te-a rugat mătuşa Axinia în genunchi să nu iroseşti munca tatălui nostru, cea mai frumoasă ogradă din sat. Ţi-a intrat în cap cuvintele unui nebun de-al lelii Marica că aici ai să stai picior peste picior la malul mării şi statul o să-ţi are, o să-ţi semene, o să-ţi treiere. Şi dacă niciunul nu ţi-a spus-o, ei bine să ştii acum de la mine, te-au urât toţi, toţi, şi încă te urăsc. La gară, la Bazargic, pe care bulgarii îl botezaseră Tulbuhin, pe peron era numai Gheorghi. A plâns pe umărul meu până când trenul a intrat în gară. Poate ne întoarcem şi noi dacă reuşesc s-o conving, dacă gheața ce i-a strâns inima s-o topi. M-a urcat pe braţele lui în vagon şi a coborât abia când trenul începuse să alunece bine. A fluturat cu lacrimi în ochi o batistă până când fabrica de pâine a înghiţit complet gara. Are dreptate. I-am risipit de-o parte şi alta a graniţei şi peste câţiva ani copii lor o să uite cine sunt şi de unde vin. Dulceaţa din glas i se topise. A început să plângă în hohote.

- Lasă nu te mai smiorcăi atâta! A ţipat de sub cireş Ana, una din fiicele mătuşii Paraschiva. Puteai să rămâi acolo unde a înţărcat dracul… Doamne iartă! Ori puteai să stai la noră-ta Ileana. Ai văzut ieri cum şi-a băgat batista în nas când ţi-a aruncat ţucalul. A uitat când i-ai legat la gât salba cu şapte cocoşei! La ea trebuia să stai nu la mama, să cazi pe capul meu.

Ana este fata cea mica a mătuşii Paraschiva, are patrusprezece ani şi-i cam zăludă şi slobodă la gură. Dacă Grigoraş al meu nu s-ar fi prăpădit, continuă bunica printre suspine, nimic din ce-aţi trăit nu s-ar fi întâmplat. Şi chiar dacă aş fi visat ce-am visat, s-ar fi luat el după o muiere cu poalele lungi şi mintea scurtă ca mine? Am greşit. Dar Andrei, taică-tu, unde era? Dar Mitiu unde era? Dar Vasile şi ceilalți? Nu erau ei oameni în toată firea? Chiar şi Paraschiva îmi spune mai ieri ca dacă aş fi pus mâna în părul ei atunci, m-ar fi urmat şi ea. Acum nu mai era văduvă. Avea şi ea bărbat şi tată la copii. M-a privit insistent așteptând un răspuns. De ce nu vine şi Geta pe la mine? M-a mai întrebat printre lacrimi. Mi-e atâta de dor de ea! N-o lasă mă-ta? Veniţi împreuna duminică. Geta moştenise nu numai frumuseţea şi bunătatea bunicii ci şi vorba ei dulce ca mierea. I-am sărutat bunicii mâna scăldată de lacrimi şi i-am promis că mai vin.

Mai ţii minte pescăria fraţilor Selim? Mă întreabă la una din vizitele mele de duminică atunci când îi duceam rogovaşte calde umplute cu brânză si mărar, aşa cum îi plac ei. După plecarea voastră o ceată de tineri i-au dat foc chiar în miezul zilei. Bietul Sinan, paznicul, care nu mai era în toate minţile s-a ascuns înăuntru şi n-au mai găsit nimic din el. Tot pe atunci au ars şi prăvăliile turcilor din bazarul de la Balcic. Într-o noapte fraţii Selim cu femeile şi copiii au dispărut cu bărcile pe mare. Unii spuneau ca ar fi luat-o spre Mangalia, alţii, spre Istanbul. Nimeni nu ştie unde au ajuns. Am vărsat o lacrimă pentru bătrânul Sinan, părintele albatrosului fără aripi. Sufletul lui bun şi blând se va odihni veşnic printre stolurile de pescăruşi pe care el ii hrănea zilnic cu resturi de peşte pe platforma pescăriei.

Chiar dacă valea Techei nu se schimbase prea mult de la plecarea noastră şi a mai rămas câțiva ani după ce ne-am întors aşa cum o ştiam, aproape nimic n-a mai fost ca înainte. Plutea peste sat încă amintirea celor ce nu se mai întorseseră din război. Durerea văduvelor încă nu se vindecase. Unele dintre ele, ca tanti Paraschiva, aveau s-o poarte până la groapă. Horele erau din ce în ce mai rare. Biserica din ce în ce mai goală. Ce se-ntâmpla cu lumea din sat? Îşi pierduseră ei aşa dintr-o dată entuziasmul rural împământenit se secole? Dacă regele nu mai era îşi pierduseră ei identitatea, mândria, credinţa? Ce-i făcea pe unii să uite cine sunt şi să-şi renege rădăcinile, să se lepede de Dumnezeu, de părinţi, de fraţi şi să pretindă că sunt altceva, altcineva? Mai mult, până şi Gheorghiţă Ceoată, finuţu tatei şi alţi câţiva coate goale începuseră să dea cu pumnul în uşa primăriei şi cineva cu o şapcă din piele venit din cine ştie ce văgăună, le permitea deşi ştia foarte bine că până acum ei nu tăiaseră decât frunze la câini. Încotro se îndreaptă lumea? Vom mai găsi vreodată calea spre ordinea firească ce-l face pe om să trăiască în pace cu Dumnezeu şi cu el însuşi?

Trebuie însă să recunosc că multe s-au încăpăţânat să reziste, să continuie aşa cum le-a lăsat cel de sus. Bunăoară, parfumul florilor de salcâm avea acelaşi miros chiar dacă unii au încercat să-l ignore. Asta pentru că la noi salcâmii înnebuneau in preajma datei de 10 Mai, ziua Regelui şi unii, puţini ce-i drept, căpătaseră alergie. Ciocârliile au continuat să cânte cu miile peste izlaz şi sat până când agricultura socialistă le-a ucis puii cu D.D.T. Apa de cristal a Techei a continuat să duca la vale, printre florile de izmă şi foile de papură, nisipul din stelele căzute peste pădure, până când zootehnia sălbatecă a început s-o

otrăvească cu mizeria din cocini. Dealurile s-au încăpăţânat sa poarte aceleaşi nume cu parfum oriental: Denistepe, Cheltepe, Caratepe, Carasăn s.a.m.d. chiar dacă părţi din trupul lor s-au transformat în var şi ciment pentru zidirea noii societăţi. Dar, miraculos însă, cei mai mulţi dintre oamenii satului şi-au păstrat demnitatea şi credinţa. S-au încăpăţânat să nu uite cine sunt chiar dacă pentru asta au suferit sau au sfârşit în închisori. Au continuat să-şi cinstească eroii, semenii lor, plugari căzuţi şi pe frontal de Est. Au continuat să-i pomenească chiar dacă rămăşiţele lor se odihnesc prin cine ştie ce stepă sau taiga şi nu acasă cu străbunii lor ce veghează valea şi toate sufletele ei dintotdeauna. Scrisorile mătuşii Rada ne aduceau din când în când veşti despre lumea de dincolo. Unele erau bune altele rele. Nu pot uita însă una dintre scrisori care mi-a întristat sufletul şi mi-a făcut inima să plângă multă vreme. „Prin anii cincizeci, scria mătuşa, comuniştii au confiscat casa familiei Tasos de la Balcic. Bătrâna Penelope, mama domnişoarei Kati a murit după câteva zile de oftică. Nu mult după aceia domnişoara Kati fu dată afară de la şcoala din Varna şi peste un an din învățământ. (Chiar dacă n-a vrut să se plângă şi să acuze, în Balcic toată lumea ştia că domnişoara Vergica nu era străina de cele ce i se întâmplară. Şase luni a mai predat la Balcic într-o şcoală în care domnişoara Vergica devenise directoare.) S-a angajat la Balcic, femeie de servici la dispensarul ce tocmai se deschise în fosta lor casă. Locuia într-o cămăruţă din magazia de lemne din spatele dispensarului. Ne întâlneam uneori, ba chiar ne-a vizitat de câteva ori acasă. Ţi-am mai scris de câteva ori, nu? Îţi transmitea salutări mereu. Acum patru ani, un bărbat înalt şi cărunt, se vedea că nu-i de la noi, era prea bine îmbrăcat, a vizitat-o la dispensar. A lipsit

apoi câteva zile. Am depus o cerere de paşaport la Varna, mi-a spus bucuroasă. Voi pleca într-o lună cu Atanasios la Atena. Să-i spui Anuţii când o întâlneşti că i-am ascultat sfatul. Am ajuns sub Acropole. Ne-a vizitat bucuroasă, după multe luni de aşteptare, cu un coş de kefal proaspăt şi ne-a arătat paşaportul. După trei săptămâni, într-o dimineaţă caldă de mai, pe plaja de sub stânci, lângă pescăria nouă, pe un geamantan nou nouţ din piele maro, încărcat cu rochii, cărţi şi multe fotografii, pescarii i-au găsit paşaportul şi un caiet mare de desen aproape plin cu însemnări zilnice şi desene deosebit de frumos colorate. Colţuri de Balcic la malul marii, pe fiecare pagină. Era jurnalul domnişoarei Kati. După două zile marea i-a adus trupul înapoi acasă. Dimitri, vărul mătuşi-ti Ilenca, soţia lui Tudor, care pe atunci era miliţian la Balcic ni l-a adus întruna din zile, după ce ancheta procuraturii s-a încheiat. L-am răsfoit emoţionată. Era însă scris numai în limba greacă. Ultima însemnare, pe 22 mai 1954, era singura scrisă şi în limba româna. M-am născut la Balcic, scrie domnişoara Kati ultimele ei gânduri, aproape de palatul reginei Maria, cel mai frumos colţ de rai din Regat. Aşa cum regina mea a dorit să-şi lase inima să doarmă de-a pururea aici, nu pot pleca nici eu. Câta dreptate avea Afrodita. Nicăieri marea nu cântă ca la Balcic. Nicăieri marea nu plânge ca la Balcic. Dacă te-ai lăsat îmbrăţişată şi sărutată de albastrul mării la Balcic, ca mine, n-ai să mai poţi fugi nicăieri. Şi de ce-aş mai pleca? Ce-ar mai avea de oferit bătrâna domnișoară Kati unui bărbat bogat ca Atanasios? Acropole? Alte lacrimi sufletul meu nu mai poate soarbe. Primeşte-mă marea mea aşa cum mirele-şi îmbrățișează aleasa inimii. Nicăieri marea nu plânge aşa de frumos, ca la noi acasă, la Balcic.”

Într-una din zile i-am amintit bunicii de rochiţa de in cu fluturi albaștri de borangic pe poale pe care mi-o promisese cu mulţi ani în urmă. Eram aşa ca fata asta, începe ea a povesti şi aruncă o privire urâtă spre Ana mătuşii, care ne urmărea de sub şopron, dar mult mai firava şi mai coaptă la minte. Viitorii mei socri, străbunicii tăi, Constantin şi Mariţa, pe care tu nu i-ai cunoscut, veniseră să mă ceară de noră la tata. Şi pentru că înaintea mea mai erau două fete, tetea Toader, aşa-i spuneam noi fetele tatălui nostru, le-a chemat în tindă, le-a luat de mână şi le-a învârtit odată pe lângă el în faţa musafirilor. Alegeţi una din ele, ori aşteptaţi doi ani să mai crească Aniţa cea mică. Surorile mele care nu ieșiră niciodată din cuvântul tatei, au strigat amândouă deodată: Nu-l vrem tată! Tata s-a supărat şi le-a alungat din tinda. Eu eram lângă sobă şi coseam pe rochiţa de in, ajutată de bunica Anastasia, fluturii in zbor de pe poale, cu aţă albastră de borangic. Tetea s-a răsucit către mine şi m-a întrebat cu voce blajină aşa cum îmi vorbea el mie întotdeauna: Tu Aniţă îl vrei? Eu m-am fâstâcit atât de tare că m-am ascuns după bunica, roşie la faţă ca floare de mac din izlaz. Să-mi termin întâi rochiţa numai, şi-s gata! Şi toţi au râs de mine atunci. Am izbucnit în plâns şi mi-am acoperit faţa cu rochiţa încă neterminată. E prea mică, nici mămăligă nu ştie a face. A continuat tata să-mi ţie partea. Ba ştiu! Ba ştiu! Am ţipat eu din spatele bunicii. Faţa i s-a luminat cu un zâmbet pe care de multa vreme nu-l mai văzusem. A rămas o vreme aşa cu lumină în ochi şi cu mintea răscolind amintiri vechi. Aş fi vrut ca starea aceia să rămână mai mult însă foarte curând şi-a ascuns faţa în palmele crăpate şi firave, semn că dăduse şi de amintiri urâte. Am lăsat-o Radei împreună cu icoana cu ştergar pe care o aveam de la bunica mea

Anastasia, Domnul s-o odihnească. Pentru că a refuzat să se întoarcă am vrut să-i las lucrurile cele mai de preţ pe care le mai aveam. Nădăjduiam că lacrimile Maicii cu Fiul străpuns, dat jos de pe cruce, din icoana înveşmântată în ştergarul de borangic ţesut de străbunica în urmă cu o sută de ani, o să-i topească supărarea. Pe ştergar, pe cele două margini cu ciucurei galbeni ca paiul de secară, în fire răsucite din mătase de culoarea tricolorului era scris cu litere frumos rotunjite: Nimic fără Dumnezeu. În limba româna şi-n limba latină. Rochiţa mi-o ceruse mai demult pentru Nivena. I-am spus că ţi-o promisesem ţie încă înainte de plecarea noastră din vale. I-le-am dat. Am sperat că le va păstra cu aceeași sfinţenie şi le va da mai departe ca urmașii ei să nu uite niciodată, să simtă, atingându-le, sufletul străbunilor şi rădăcina din care se trag. M-am înşelat. Gheorghi mi-a povestit la gară tot, plângând ca un copil. A asistat fără să poată mişca un deget. Rada le-a aruncat afară din ogradă, în drum, chiar a doua zi şi în faţa vecinilor muţi de uimire, le-a dat foc. Nu era numai ură, era parcă stăpânită de demoni. Din icoana în flăcări, Maica cea Sfântă a privit-o o vreme cu lacrimi în ochi.

Am risipit amintirile mele si ale voastre. O să mă puteţi ierta vreodată? O să-şi mai amintească cineva de mine? (Bunica a murit in 62'. Cei rămaşi dincolo n-au putut-o însoţi pe ultimul ei drum, peste ultima graniţă.)

Şi totuşi cine suntem?

Am putea fi un fir de nisip din oasele străbunilor noștri cunoscuţi sau a acelora uitaţi pentru totdeauna.

Am putea fi numai atât?

Am putea fi gândurile lor, când fericiți, mângâiau cu palmele stelele.

Am putea fi…

LA VALE PE TECHEA

Dacă urci pe Carasăn, cel mai înalt deal din partea de miazăzi a pădurii Niculiţelului, la picioarele tale, de jur împrejur, frumuseţea locurilor ce ţi se arată în faţa ochilor aproape îţi taie răsuflarea. Verdele negru al stejarilor se amestecă, ca în pânza unui maestru cu argintul lustruit de soare şi vânt al teilor, iar pe văile salbei de dealuri, verdele crud al lăstărișului de soc şi alun adânceşte peisajul. Către apus vezi ieşind din umbra întunecoasă a pădurii un drum alb ca de cretă ce urcă o coamă golaşă ce ascunde Medanchioiul. Dincolo, peste lanţul de cocoaşe de la orizont, nevăzută, pe valea Nifonului, curge Taiţa, un şirag de cristal care ţâşneşte din inima pădurii, nu departe de mănăstirea Cocoş. Aleargă drept la vale, printr-un peisaj sălbatec ocolind sau sărind de-a dreptul peste rămăşiţele bătrânilor munţi ai Măcinului, până în târgul Ortachioiului, unde coteşte spre răsărit şi abia atunci o vezi la picioarele Consulului, pinten de calcar din aluatul aceloraşi bătrâni munţi, în burta căruia te poţi pierde în labirintul de peşteri. Şerpuieşte vioi prin valea Iuliei într-un vad îngust şi când crezi că-i gata să intre în codrii Babadagului, dealul de granit al Başchioiului o împinge către răsărit într-o vale largă. Aici, la doi paşi, de sub stânca vânată, ţâşneşte aproape ţipând, izvorul Tămăduirii, lacrimi ale Domnului, unde, copil fiind, de multe ori am venit cu bunica la albit fuioare de in şi cânepă. Apa izvorului alunecă printr-o crăpătură a stâncii căptuşită cu lichen verde roşcat, în râu, sfinţindu-l. Apoi Taiţa, domoală acum, se îneacă nu prea departe în balta Toprachioiului, care se întinde până la calea ferată, pe sub care, printr-un vad îngust săpat în

piatra podului se amestecă cu apele negre ale lacului Babadag ce odinioară a fost lagună marină.

Rotindu-ne puţin către miazănoapte, în zilele senine se văd bălțile Somovei şi chiar lucind printre pădurile de sălcii şi plopi, cotul Dunării la Isaccea. Mai aproape, acolo după dealurile Trestenicului, după coama aceia lungă şi îmbrăcată în straie de argint, este mănăstirea Celic Deree. Când vântul e liniştit, ca acum, se aud clopotele bisericii. Le auzi? Nu departe de mănăstire, de sub buza roşcată a unui deal izvorăşte Teliţa, un alt mărgăritar sclipitor de apă sfântă. Se îndreaptă spre răsărit, către Denistepe, dealul mare ce pare a fi un uriaş elefant căzut în genunchi în mijlocul câmpiei, şi abia acolo ai putea s-o vezi dacă balta nesfârşită a Zebilului n-ar înghiţi-o lacomă. Şi chiar în mijlocul celor doua, a Taiţei şi a Teliţei, izvorând aproape de picioarele tale, într-o poiană de basm ce abia o zăreşti de desişul pădurii, e Techea, apa ce curge în valea prin care vreau să te duc. Unii au numit-o Taiţa Mică, alţii Tăiţa, însă noi dintotdeauna am chemat-o Techea. Înconjurată de codrul întunecat de stejari seculari în care păşeşti cu teamă chiar şi în mijlocul zilei, poiana te învăluie într-o linişte misterioasă. La fiecare pas te aştepţi să se întâmple ceva. Ţi se pare că vezi cu coada ochilor ieşind din tufele de alun şi păducel, întrupate, spirite de basm ale pădurii. Întorci speriat şi plin de curiozitate capul în dreapta şi-n stânga dar e prea târziu, nu vezi decât tremurul frunzelor mângâiate poate de-o adiere rătăcită ori cine ştie, de răsuflarea făpturii care tocmai a dispărut. O voce tainică ce vine dintr-un adânc interior pe care abia acum şi aici ţi-l descoperi, te cheamă la vale, o sută de paşi, spre pălăria imensă de un verde închis a doi stejari, ce pare să se sprijine de covorul de trifoi din mijlocul poienii. Te învăluie mirosurile teilor ce

încep să înflorească în jur. De sub coroana falnicilor stejari răzbat acordurile unui cântec duios. Nu ştii dacă vântul suflă în frunză ori un cor de zâne plâng moartea unei păsări măiestre. Te opreşti cu răsuflarea tăiată să asculţi mai bine. Dacă n-ai pătrunde mânat de o omenească curiozitate sub umbra răcoroasă, ai putea asculta ore în şir amestecul de sunete divine. La umbră, într-un ciubăr adânc, de sub rădăcinile înfrăţite a celor doi stejari bătrâni, un şuvoi de apă se zbate asemeni unei inimi hăituite, aruncând în cercuri largi până la suprafaţă, aproape de oglinda verde de cleştar, firişoare de nisip din stelele căzute de-a lungul mileniilor în adâncurile poienii. Eşti martor la naşterea continuă a Techei. În poiană, nu departe de izvor cu mulţi ani înainte, o mână de măicuţe, venite nu se ştie din ce parte de lume, au ridicat o bisericuţă din chirpici şi câteva odăi din zidurile năruite a unui mic sat tătărăsc părăsit şi el din cine ştie ce pricini. Pe când eram copil se mai vedeau încă urme de ziduri pe care an de an poiana le-a mistuit şi lăstărişul de păducel şi măceși le-a înghiţit bucată cu bucată. Câteva ierni la rând viscolul a astupat luni întregi drumurile spre poiană. Haite de lupi au cucerit pentru multă vreme pădurea. Patru măicuţe au sfârşit atunci iar oasele lor sfărmate au fost găsite în văile din jur, primăvara. Se odihnesc undeva pe aproape într-un mic cimitir. Crucile lor însă au prins rădăcini şi au înverzit şi doar poiana şi Dumnezeu mai ştie unde-şi dorm somnul de veci. Celelalte au părăsit locul fără ca cineva să ştie ce cale au apucat. După ce vezi ochiul de apă larg deschis de pare o fereastră spre o lume fantastică, de la rădăcinile stejarilor, nu te poţi abţine să nu îngenunchezi, ca în faţa unei icoane şi să te laşi sărutat de apa rece ca gheaţa şi curată ca lacrima. Mult mai târziu înțelegi că izvorul ţi-a

băut inima şi un dor nebun va arde în sufletul tău totdeauna. Unii se mai întorc răspunzând chemării vrăjite ce-i bântuie, alţii, nu. În valuri mici părăseşte cuibul de sticlă, alunecând prin iarba albă ca argintul, şi printre tufele de izmă înflorită se pierde în valea întunecată şi adâncă din pădure. De sus de pe cărare vezi din loc în loc sub malul abrupt căptuşit cu o ţesătură magică de rădăcini, ochiuri încremenite în care se scaldă uneori fărâme de soare. Mai jos, într-o ruptură stâncoasă a văii, un ţipăt subţire sparge din când în când liniştea. Tresari privind în jur cu sfială. Ţi se pare un strigăt de ajutor. Te opreşti în loc cu furnicături reci pe şira spinării să asculţi mai bine. Linişte. După doi paşi Techea cade în jos cinci şase metri, într-o pâlnie neagră fără fund. Dacă treci de mica cascadă câţiva metri, după cot, ţipătul pare că te cheamă iară înapoi. Mi s- a întâmplat şi mie de câteva ori. Aici o legendă veche rezistă încă timpului şi înnobilează locul. Pe când satul tătarilor încă nu fusese părăsit şi înghiţit de pădure, o tânăra şi frumoasă copilă, cu ochii oblici ca migdala, buzele dulci precum coarnele coapte şi obrajii ca bujorii ce năpădesc poienile pădurii în mai, fiica unui mărunt slujitor al beiului de Babadag ce avea în grijă pădurea, s-a îndrăgostit nebuneşte de un creştin, crescător de oi, ce-şi făcea veacul pe culmile golaşe din jur. Se întâlneau în locuri tainice de care pădurea nu duce lipsă. Amândoi ştiau că dragostea lor era interzisă şi cunoşteau prea bine pericolul ce-i paşte. Inima însă nu ţine cont de pericol iar curajul nebun al tinereţii i-a împins spre păcat. Când burta frumoasei tinere nu mai putu fi ascunsă şi micul sătuc din poiană putea afla în orice clipă, tătarul, paznicul locului, după ce-şi pedepsi crunt soţia, îşi luă într-o noapte fără lună fiica şi cobora la vale pe Techea. Intuind ce avea să se întâmple, fata sări de sus de pe cărare în apă. Ţipătul

ei trezi satul. Au căutat-o toată noaptea cu făclii în jos pe firul apei şi în jur prin întunericul tenebros al pădurii. A doua zi au căutat-o iară în toată pădurea şi in locul în care sărise, în apa din pâlnia pietroasă în care Techea pare să pătrundă spre alte tărâmuri. În zadar. Unii spun că tânărul ei iubit venise chiar în noaptea aceia s-o răpească şi l-a urmărit pe tătar în vale salvându-şi mireasa şi împreună au părăsit pentru totdeauna pădurea si locurile. Alţii spun poveşti care te înfioară, te fac să ocoleşti locul sau dimpotrivă să-l cercetezi cu atenţie şi să încerci să-i pătrunzi taina. Mai jos, valea se domoleşte şi în poiana mare a Trestenicului, Techea se amestecă cu o soră la fel de plăpândă ce vede lumina zilei la câteva sute de metrii mai sus, la o cişmea zidită din piatră nobilă de la carierele din jur de către obştea satelor din apropiere. Chiar aici la doi paşi în umbra perilor sălbatici, la stâna lui Stavri, un crescător de oi cu rădăcini în stâncile Pinduluii, a fost răpus vestitul Vârlan, iar Techea, martora multor fărădelegi ale banditului, a asistat tăcută la osânda lui pământeană. Rănit grav într-o încăierare nu departe de poiana izvorului, lângă drumul Albei, în umbra Carasănului, banditul a rătăcit câţiva ani în satele din jurul Măcinului ori aiurea. Pădurea care i-a fost casă şi frate l-a chemat înapoi să-i ascundă pentru totdeauna trupul şi sufletul păcătos. Jandarmii au încercuit bordeiul şi l-au sfătuit să se lase prins. Vârlan a ieşit afară cu briciul la gâtul ciobanului îngrozit de frică. Unul mai tânăr, a apăsat pe trăgaci. Speriat, banditul a scăpat briciul în beregata omului din care sângele a ţâşnit afară ca din beregata cârlanului pe care-l tăiase chiar acolo doar cu o oră două în urmă. Gloanţele i-au ciuruit trupul banditului şi sângele lui nelegiuit s-a amestecat cu al mielului şi cu sângele bietului oier rătăcitor prin Balcani.

Şerpuind fără încetare, Techea coboară repede valea îngustă şi plină de bolovani dintre coamele golaşe din gura pădurii. Jos, în Trestenic, se înfiripă sorbind lacomă salba de izvoare de sub talpa dealului şi blândă, scapă în valea largă dintre Caratepe şi Corniş, spre Nalbant. Chiar la hotar, din dreapta, de la piciorul dealului viilor, un fir de apă strecurat de foi late de păpuriş şi izmă sălbatecă, se zbate să ajungă în albia cea mare. Vine cale de câteva sute de metri de sub deal, dintr-o mică pădurice de sălcii şi lăstărişi de soc şi alun. În mijlocul ei, nu mai mare decât ograda noastră, aşa cât să întorci carul cu boi, un lac adânc de două palme încărcat cu flori de nalbă, nufăr şi măghiran, se adapă din izvorul rotund de sub rădăcina unui tei bătrân şi scorburos. Acestui colţ de basm i se spune La Budăi. Legenda locului spune că nu prea demult, pe când partea asta de lume era încă stăpânită de turci, într-o frumoasă duminică de mai, valea a tremurat de chiotele de bucurie a nuntaşilor care coborau drumul Medanchioiului în căruţe, în frunte cu mireasa şi familia ei. Văzuseră pe creasta dealului, alaiul mirelui în căruţe, venind în întâmpinare de la Nalbant. Şi atunci, o ceată de achingii care însoţeau un culegător de taxe, şi luau masa sub sălcii, speriaţi, au năvălit cu iataganele, Până să se dumirească, au spintecat nuntaşii din prima căruţă. Toată familia bătrânului Budău. Mireasa, rănită şi ea, a alergat de-a dreptul prin lac şi şi-a dat sufletul în braţele mirelui pe care îl vedea atunci, doar pentru a doua oară. Într-o noapte cu lună roşcată, mare cât roata carului care stătea gata să se prăbușească în pădure, peste Carasăn, pe când încă eram băietan şi păzeam caii care păşteau împiedicaţi prin stufăriş, tolănit în iarba moale de pe mal, am văzut-o pe oglinda de argint a lacului cu rochia însângerată. Alerga către mal cu mâinile întinse,

ţipând. Mi-au îngheţat picioarele şi am închis ochii strâns de teamă să nu sară peste mine. Chiar din noaptea aceia încă tremurând, am gândit că n-a fost decât o închipuire a minţii mele de copil ameţită de poveştile bunicului Luca, care o văzuse şi el în câteva rânduri. Ori poate luna de argint şi aramă a tulburat misterios oglinda netedă a apei şi mintea mea înfricoşată. Nu ştiu. N-am mai păscut caii nicio noapte La Budăi. Acum, după atâta amar de vreme, când teama din noaptea aceia nu-mi mai dă fiori, sunt sigur ce-am văzut şi parcă n-aş mai spune c-a fost doar o închipuire. Dacă ar exista cu adevărat grădina raiului, aş vrea ca măcar un colţ să arate ca valea de La Budăi, aşa cum o ştiu eu de pe vremea copilăriei. De la hotar valea se îngustează mărginita de dealul cu viile primăriei, pe-o parte şi malul înalt de lut galben roşcat de sub drumul Trestenicului. Techea curge leneşă într-o albie lată şi adâncă, muşcată în pământul negru ca tăciunele al ceairului. Sălcii de toate mărimile se înalţă pe marginea ei, încolăcite de corzi groase cât mâna, de viţă sălbatecă, şi împreună cad asupra apei formând tuneluri întunecoase şi tainice prin care rareori soarele mângâie oglinda verde de smarald a apei. Malul de lut de sub drum este sprijinit de la un cap la altul de două rânduri de nuci bătrâni ai căror stăpâni nu şi-i mai aminteşte nimeni. De pe ambele parți, de la rădăcinile nucilor şi de la marginea viei, izvoare cu vaduri înguste, taie ceairul potolind setea Techei şi a trecătorilor. Mari şi adânci, că poţi umple ciubărul fără să tulburi oglinda de cristal, ori mici, că abia umpli căuşul palmei, toate au apă rece şi curată ca lacrima. Multe din ele au numele celor care le-au săpat şi ajutat să răzbească către lumină. Izvorul lui moş Ion Cărăuţă. Izvorul lui Mitiu Mic. Izvorul Platonesii. Izvorul lui moş Băldău. Izvorul lui Mateescu. Şi câte altele a

căror nume s-au uitat pentru totdeauna. Nu departe de izvorul lui Mateescu de sub malul de lut de la cotul Techei, pe partea opusă, către dealul viilor, se află livada unchiului Tudor Ioniţă fratele mamii. Pe vremea când abia începusem să merg, într-o primăvară când se înlocuiau prunii bătrâni şi uscaţi chiar de lângă malul derelei, sub stratul de pământ negru adus de Techea din văile pădurii cu sute şi sute de ani în urmă, hârleţul unchiului scoase la lumină o bucată de anforă sferică cu o toartă amplă pe care se odihnea încolăcit un şarpe cu căpățâna spartă. Cum pe valea noastră deseori plugurile scoteau oale din lut încărcate cu bănet vechi din aur, argint ori aramă, unchiul a ascuns bucata de lut ars şi noaptea la lumina felinarului a săpat adânc pe sub pruni. Nu, nu s-a îmbogățit. A dat peste cuptorul unui olar încărcat cu anfore care n-au mai apucat să fie scoase la lumină şi umplute cu aur. Anforele întregi, cinci şase la număr au fost duse la muzeu la Tulcea. Resturi din celelalte mai ies încă şi acum de sub brazda sapei. Dar câte alte mărturii nu odihnesc ascunse de dorinţe lacome, semn ca pe malurile Techei au trăit oameni din totdeauna! Peste toată valea asta minunată de la hotar şi până la intrarea în sat, stăpân este moş Ghizaru, paznicul primăriei. Născut undeva printre stâncile Balcanilor, la poalele Pindului, călător prin imperiu, pe malul drept al Dunării, a coborât cu familia şi turmele de oi până aproape de capătul fluviului şi a rămas aici printre dealurile domoale, la vale pe Techea. Într-o zi s-a supărat, a vândut oile şi a cumpărat feciorilor prăvălie chiar în mijlocul târgului la Tulcea. El a rămas în sat să îngrijească izvoarele din ceair şi să păzească viile primăriei. Aplecat în toiagul lui vechi de oier ce-l moşteneşte de la bătrâni, sub umbra răcoroasă a sălciilor

de la marginea viei, îmi răspunde întotdeauna la fel când îl întreb ce face:

Multu-mi place să muncescu
La izvor la Mateescu,
Lumea saaapă, eu privescu.

Baba Chiraţa, soţia lui, nici acum n-a învăţat prea bine limba locului, o amestecătură melodioasă de graiuri care încet, încet moare odată cu bătrânii satului. Anul trecut, povesteşte moş Ghizaru, am dus-o la dispensar. Moaşa Chirici dă s-o întrebe ce are, eu mă bag repede să-i arăt. Moaşa sare la mine supărată. Las-o papule că te dau afară, las-o pe lelea să grăiască. Şi-mi spune una nesărată aşa cum face adesea. Tac. Ce ai lele Chira? Baba, cu mâna la burtă şi cu ochii cât cepele bolboroseşte ceva, cine ştie în ce limbă: Diree! Ce ai babo? Întreabă iară moaşa supărată. Baba iar diree,diree. Moaşa se înroşeşte şi dă spre mine dar în clipa aceia baba mea sare de pe scaun, o împinge pe moaşă, gata gata s-o dea cu burta în sus şi ţipă cât o mai ţinu gâtleju: Mi cufuresclu lăi! Dă buzna pe uşă de parcă năvălesc turcii, sare de pe prispă peste crinii înfloriţi şi se lasă drept în stratul de panseluţe. Moaşa cade în genunchi ţinându-se de burtă, aproape să-şi dea duhul de râs. Eu dau din umeri încercând să rămân serios. Cu natura dezlănțuită nu poţi să te pui niciodată!

La intrare în sat valea se îngustează, albia se adânceşte mărginită de maluri drepte de lut lustruite ca-n palmă de puhoaie. Şerpuind printre grădini şi case, s-a bucurat şi a râs, s-a întristat şi a plâns odată cu oamenii, după cum le-a fost hotărât destinul de cel de sus. La podul cel mare, ridicat cu piatră galbenă din vestita carieră a Başchioiului, malurile se topesc şi se întind într-o parte până dincolo de fântâna cu cumpănă într-un maidan neted,

loc aproape sacru unde evenimente mărunte, obişnuite au modelat oameni şi au creionat destine dând consistenţă vieţii satului. Duminica şi în zilele de sărbătoare, toată suflarea se mută pe maidan şi în jurul lui. Oglinda apei tremură sub tropotele horelor încinse de flăcăi şi fete. În mijloc Ciuciulan cu vioara, Culai fiu-su la ţambal, Mitică al lui Ion Ioniţă la clarinet, Petre al lui Ţaniu, la tobă şi alţii, lăutari ai satului care în celelalte zile sunt ca toţi ceilalţi, truditori ai pământului. Dintr-un colţ se aud strigăte mesteşugite ale bătrânilor prinşi într-o horă mai mică.

Haide babo nu mai sta
Că mă arde la pingea!
Din mijloc flăcăii bat apăsat şi răspund în cor :
La pingea şi la opincă
Că de vineri mă mănâncă!

Şi tot aşa mai colorat sau mai deochiat până seara târziu. Pe margini, adunate în pâlcuri, pe scaune sau pe preşuri, babele stau la dernec. Aici se fac şi se desfac toate. Aici vin şi de aici pleacă în şoaptă, veşti şi zvonuri. Ai auzit leleo? Şopteşte baba Dobriţa către celelalte. Ce-a păţit a lu' Gheorghi Vacă? Fata ceia mică care a fugit cu Costică Fricosu astă iarna la Trestenic la bunică-su. Tat'su nu-i dă nici un capăt de aţă şi Fricosu a alungat-o cu burta la gură. Aşa-i trebuie dacă nu la ascultat pe Vacă, bătrânul, zic celelalte. Lelea Maranda şopteşte mamii: Uite-o pe Mioara lu' Marinciu cum îi curg balele după Velicu Uscatu. Doamne, ea nu se vede că-i cât boii lu' Andrei Arapu? Uneori hora se termină devreme, când o încăierare între flăcăi se termină cu sânge. Scot cuţitele de la cizmă. Fetele ţipă fugind pe margini. Lăutarii măresc ritmul. Flăcăii împărţiţi în cete îi îndeamnă pe cuţitari să se omoare: Dă-i la maţe! Nu te lăsa Costica, omoară-l pe mârlan! Până când

Calenic, jandarmul sau părintele Coşug nu îi afuriseşte cu palme zdravene, ori unul nu cade însângerat, bătaia nu se termină. În zilele de lucru, spre seară, când treburile pământului se mai opresc, pe maidan tinerii bat hâlca. Cu o minge din piele nu mai mare decât un ou de gâscă, două echipe cu băieți de toate vârstele, după cum cad la măsurătoarea cu palmele a unui băţ, sunt fie la bătaie fie la primire. Cu o măciucă lustruită de corn, cei de la bătaie lovesc mingea cât pot de tare, timp în care ceilalţi din echipă trebuie să alerge cât îi ţin opincile pe terenul de joc, dus întors până la linia de bătaie fără ca cei de la prindere să-i lovească cu mingea. E o hărmălaie totală şi în teren şi pe margini.

În ajunul Crăciunului flăcăii se adună tot aici în maidan cu căruţele sau săniile, după vreme, şi se împart în cete de colindători. Şapte cete vor împărți satul în şapte. Starostele e cel din faţă care ştie colindul cel mai bine şi are şi cea mai frumoasă voce. Comoraşul poartă o torbă din piele în care adună banii. Semănătorul strânge în coşuri de papură colacii şi cârnații. Paharnicul toarnă în putina curată din lemn de dud, vinul. Plugarii, trei la număr, strâng în panere din nuiele nucile şi merele. Fiecare ceată are colindul ei pe care-l repetă să sune cât mai bine. Nu lipsesc instrumentele la care ştiu cânta: acordeon, clarinet, cimpoi, fluier, tobă, cu care vor înnobila cântecul creştin să sune cât mai frumos. Își împodobesc caii cu buchete de flori uscate de nemuritoare, batiste şi năframe albe, căruţele cu ştergare de in şi borangic şi hârtie colorată. În zorii Crăciunului după ce satul a fost colindat şi arat, cetele vor intra în curtea bisericii şi-l vor colinda pe părintele Coşug chiar înaintea sfintei slujbe. Nu mai ajung toţi pe picioare. Mulţi vor fi căzut pradă valurilor de vin cu care lumea îi

primește în ogradă şi-i conduce la poartă, şi zac în căruţe printre coşurile pline. După slujba de Crăciun se vor întâlni să măsoare recolta. După cât de pline sunt putinile cu vin şi câţi metri de cârnaţi în coşuri, măsurătorile pot ţine nopţi la rând până la Bobotează. Pregătirile s-au terminat. Caii şi căruţele sunt gătite. Copiii satului, primii colindători, s-au retras de mult pe la casele lor. S-a lăsat noaptea.

Cetele pornesc pocnind din bice.
Bună seara nu v-am dat,
Bună seara să vă dăm,
Ne primiţi să colindăm?
Şi colindele încep a răsuna pe toată valea:

Veniţi la Betleem sus

Veniţi la Betleem sus
Astăzi se naşte Isus.

Tot pe calea Domnului
Leru-i ler, leru-i ler,
Pe cărarea binelui
Leru-i ler, leru-i ler.

Veniţi de vă bucuraţi
De astăzi veţi fi salvaţi.

Tot pe calea Domnului
Leru-i ler, leru-i ler,
Pe cărarea binelui
Leru-i ler, leru-i ler.

Azi e ziua ce-o aştepţi
Ziua împăcării,
Nici un pas nu e prea greu
Pe calea iertării.

Tot pe calea Domnului
Leru-i ler, leru-i ler,
Pe cărarea binelui
Leru-i ler, leru-i ler.

Tată aş vrea ca să mă ierţi
C-am fost rătăcit,
Mamă aş vrea să mă săruţi
Azi m-am regăsit.

Tot pe calea Domnului
Leru-i ler, leru-i ler,
Pe cărarea binelui
Leru-i ler, leru-i ler.

Veniţi la Betleem sus
Astăzi se naşte Isus.

Tot pe calea Domnului
Leru-i ler, leru-i ler,
Pe cărarea binelui
Leru-i ler, leru-i ler.
La anul şi la mulţi ani!

Treabă mi se-ntreabă

Treabă mi se-ntreabă,
Treabă mi se-ntreabă
Doamne milostiv.

Voi n-aţi auzit,
Pe Isus l-au prins.
Doamne milostiv.

Şi mi-L judecară,
Pe mâini se spălară,
Doamne milostiv.

Robă de-mpărat
Pe umeri i-au dat,
Doamne milostiv.

Coroana-i de spin
Sânge şi venin,
Doamne milostiv.

Şi ce-i mai făcură,
Şi ce-i mai făcură,
Doamne milostiv.

Crucea El şi-a dus
Spre Golgota-n sus.
Doamne milostiv.

Piroane-i bătură,
Lacrimi îi dădură.
Doamne milostiv.

Pe cruce urcat,
Hoţ şi împărat.
Doamne milostiv.

Treabă mi se-ntreabă
Câţi se mai întreabă,
Doamne milostiv.

În mormânt a stat,
La cer s-a-nălţat.
Doamne milostiv.

Noi l-am judecat
Şi El ne-a iertat.
Doamne milostiv.

La anul şi la mulţi ani!

Ascultaţi creştini la mine

Ascultaţi creştini la mine,
Ler şi leru-i ler,
La noi Isus mereu vine.
Ler şi leru-i ler.
N-auzim bătăi în poartă,
Ler şi leru-i ler,
Inima-i întunecată.
Ler şi leru-i ler.
Hai Isuse-n casa mea,
Ler şi leru-i ler,
Luminează-mi inima,
Ler şi leru-i ler.

Şi să-mi pui pe creştet mâna,
Ler şi leru-i ler,
Să piară din mine Iuda.
Ler şi leru-i ler.
Ascultaţi şi nu uitaţi,
Ler şi leru-i ler,
La Isus să vă rugaţi.
Ler şi leru-i ler.
Iubirea sa şi iertarea,
Ler şi leru-i ler,
Vă vor lumina cărarea.
Ler şi leru-i ler.
Ascultaţi creştini la mine,
Ler şi leru-i ler,
La noi Isus mereu vine.
Ler şi leru-i ler.
La noi Isus mereu vine.
Ler şi leru-i ler.

La anul şi la mulţi ani!

Vino Doamne iară

Vino doamne iară
Ca o primăvară,
Vino de ne ceartă
Vino de ne iartă.
Azi mare minune
A venit pe lume
Lumină din lumină
Mesia ce-avea sa vină.

Îngerii-i cântară
Magi se închinară
Măicuța ne-a spus
E fiul meu Isus.

Vino doamne iară
Ca o primăvară,
Vino de ne ceartă
Vino de ne iartă.

Să facem azi minune
Cum Isus ne spune
Ura s-o uitam
Şi să ne-mpăcăm.

Doar iubind
Iubirea de sus se coboară,
Doar iertând
Iertarea Lui ne înconjoară.

Vino doamne iară
Ca o primăvară,
Vino de ne ceartă
Vino de ne iartă.
La anul şi la mulţi ani!

Veniţi, veniţi la Mine

Veniţi, veniţi la Mine
Voi toţi cei necăjiţi,
În lumina crucii Mele
Voi veţi fi fericiţi.

În lumina crucii Mele
Voi veţi fi fericiţi.

Leeerui-i, leeerui-i
Lerului,lerului,leeer.
Leeerui-i, leeerui-i
Lerului,lerului,ler.

Iertaţi şi cereţi iertare
Chiar dacă n-aţi păcătuit,
Cereţi iertare şi iertaţi
Celor ce v-au greşit.
Cereţi iertare şi iertaţi
Celor ce v-au greşit.

Leeerui-i, leeerui-i
Lerului,lerului,leeer
Leeerui-i, leeerui-i
Lerului,lerului,ler.

Şi dacă unui sărman
O pâine şi-un ban le-ai aruncat,
Creştine ţine minte
Că mie mi le-ai dat.
Creştine ţine minte
Că ţie ţi- le-ai dat.

Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului,leeer
Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului, ler.

Iubiţi-vă din suflet
Precum v-am iubit Eu,
Căci toţi suntem scânteie
Din acelaşi Dumnezeu.
Căci toţi suntem scânteie
Din acelaşi Dumnezeu.

Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului, leeer
Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului, ler.

Veniţi, veniţi la mine
Veniţi de vă bucuraţi,
Căci Eu am murit pe cruce
Ca voi să fiţi iertaţi.
Căci Eu am murit pe cruce
Ca voi să vă-nălţaţi.

Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului, leeer
Leeerui-i, leeerui-i
Lerului, lerului, ler.
La anul şi la mulţi ani!

Duminică dimineaţă

Duminică dimineaţă,
Duminică dimineaţă
Ler Doamne,
Cel rău mult s-a mâniat.

Doamne ţara au prădat
Şi din ţară ce-au luat?
Ler Doamne,
Tot cheile raiului.

Tot cheile raiului
Şi lumina soarelui
Ler Doamne,
Ei pe-acestea le-au luat.

Ei pe-acestea le-au luat
Şi în iad le-au aruncat
Ler Doamne,
Îngerii s-au spăimântat.

Îngerii s-au spăimântat
Vesta-n lume ei au dat
Ler Doamne,
Vestea-n lume ei au dat.

Cine în lumea asta mare
Să se lupte e în stare
Ler Doamne,
Și se lupte e în stare.

Tot voinicul de Ion (numele gazdei)
Dimineaţa s-a sculat
Ler Doamne,
Faţa dalbă şi-a spălat.

Faţa dalbă şi-a spălat
La icoane s-a închinat

Ler Doamne,
Dă-mi Doamne puterea Ta.

Dă-mi Doamne puterea Ta
Tunetul şi fulgerul
Ler Doamne,
Dumnezeu l-a ascultat.

Dumnezeu l-a ascultat
Şi pe-acestea i le-a dat
Ler Doamne
Pe cal alb a încălecat.

Pe cal alb a încălecat
Cu cel rău el s-a luptat
Ler Doamne,
Şi din iad ce mi-a luat?

Tot cheile Raiului
Şi lumina soarelui
Ler Doamne,
Îngerii s-au bucurat.

Îngerii s-au bucurat
Pe voinic l-au cadorat
Ler Doamne,
Tot cu beţe de judeţe.

Tot cu beţe de judeţe
Şi scaun de judecată
Ler Doamne,
Să judece lumea toată.

Să judece lumea toată.
Şi pe voi câte odată
Ler Doamne,
Şi pe noi câte odată.
La anul şi la mulţi ani!

Flori de măr

Azi când mărul înfloreşte
Albe flori de măr
Domnul Isus pătimeşte
Albe flori de măr.

Spinii fruntea-i înroşeşte
Sânge-i pe obraz
Biciul spatele-i plesneşte
Sânge-i pe obraz.

Robă roşie pe umeri,
Mare împărat.
De la Ana la Caiafa
Noi te-am judecat.

De la Ana la Caiafa
Noi te-am judecat

Cuie-n mâini şi în picioare
Doamne cum ne ierţi?
Ţipătul Tău încă doare
Doamne cum ne ierţi?

Pe cruce Te-am înălţat
Hoţ şi împărat
La trei zile din mormânt
Doamne-ai înviat.
La trei zile din mormânt
Doamne-ai înviat.

Şi mii de ani au trecut
Meri au înflorit
Mii de ani am rătăcit
Drumul n-am găsit.

Numai una este calea
Hristos s-a născut.
Doar iubirea şi iertarea
Hristos s-a născut.
Doar iubirea şi iertarea
Crăciun fericit!

La anul şi la mulţi ani!

De multe ori maidanul e ocupat de ţiganii din şatra lui Pomac. Câteva căruţe cu coviltir de rogojină din papură trase de catâri, vin de sus de pe drumul Ortachioiului şi se îndreaptă către Babadag ori Tulcea. Plimbă după ei o slăbătura de urs bătrân legat cu lanţuri de un inel din jurul gâtului şi de un belciug din nas. Pentru doi gologani ursul Marinică joacă ţonţoroiul în timp ce stăpânul ţine ritmul cu ciomagul. Îl ştiu pe Marinică de când era pui. De multe ori ţiganii poposeau în maidanul de sus, din fundul ogrăzii noastre şi-l legau de salcâmii de lângă gard. Nehrănit şi

lovit straşnic cu ciomagul de stăpânul sau Taban, fiul bulibaşei, atunci când trebuia să joace, Marinică a îmbătrânit prea repede. De multe ori l-am văzut cu lacrimi în ochi după ce măciuca stăpânului îl scutura fără milă peste spinare. Mă furişam deseori prin grădină până aproape de el şi-i aruncam un dovleac prin nuielele gardului. Îl mânca lacom privind cu teamă către căruţa stăpânului. Astă vară n-a mai dansat. Priponit pe malul apei la umbra unei sălcii, Marinică, adormit, a visat ţinuturile străbunilor săi şi fericit poate pentru prima dată n-a mai vrut să se trezească.

Într-o vară în timp ce pe maidan hora era în toi, cerul s-a întunecat peste pădure şi fără să cada peste sat picătură de apă, dereaua s-a umflat dând pe-afară. Puhoaiele au năvălit urlând pe vale. Apa a ajuns aproape de bolta podului şi a umplut maidanul. Cumpăna fântânii abia se mai vedea, aproape acoperită, în balans, trasă de ciutura legată cu lanţ, prinsă de vârtej. Şi tocmai atunci când lumea se urcase mai sus pe digul șoselei, la pod, ca să vadă mai bine, baba Costanda soţia lui Ciuciulan, lăutarul, se aplecă să scoată din apă o găina încă vie ce se zbătea să se urce pe mal. Până să sară lumea să-i întindă o furcă de care să se apuce, puhoiul care se învârtea în maidan ameninţător, o trase spre fântână. Fusta înflorată a babei se umflă asemeni unei pânze de vapor. A plimbat-o în jurul fântânii în ţipătul disperat al unora ori în veselia altora la glumele nesărate ale mulţimii, fără să se poată apuca. Apoi o mână nevăzută a tras-o în mijlocul curentului şi pe sub pod, la vale, fusta roşcată a babei s-a pierdut în coroana sălciilor. Dar Techei nu i-a trebuit sufletul ei. La cot a împins-o cu putere în perii lui moş Onache şi a rămas agăţată cu fusta în cap până puhoiul s-a mai liniştit. Oaminii au sărit cu scara

cea lungă a primăriei cu care echipa de pompieri a satului se antrenează o dată pe lună, s-o salveze. Baba Costanda, cu ochii închişi şi mâinile încleştate pe ramurile încărcate de rod, se ruga fierbinte s-o scape cel de sus. Culai s-a urcat şi a legat-o pe mă'sa de mijloc şi de picioare cu funia bisericii cu care el şi oamenii lui coboară coşciugul la locul de veci, acolo de unde trupul omului ce s-a plimbat o vreme pe vale, a venit şi trebuie să se întoarcă. I-a tras îndată fusta peste fundul bombat ce lucea în bătaia soarelui în corul de fluierături şi strigături deocheate ale mulţimii. Ciuciulan, la vioară, dedesubt, a început un marş triumfal. Gata gata să alunece iar în apa încă învolburată, baba Costanda a ajuns teafără cu picioarele pe pământ în aplauzele zgomotoase a celor din jur.

La doi paşi de pod, în partea opusă maidanului cu fântână, se află centrul satului unde se înghesuie la o aruncătură de băţ de primărie, câteva prăvălii şi cârciumi. Chiar lângă pod, lipită de casa înaltă de chirpici cu prispă şi pridvor, e cârciuma lui Ivan Şchiopu, o magherniţă lungă cu structura din lemn de stejar căptuşit cu nuiele, lut şi scândură folosită mult timp ca hambar. E înţepenită deasupra unei pivniţe adânci în care şi-n toiul verii vinul e rece ca gheaţa. Peste drum, la câțiva metri de fabrica electrică de unde primăria e luminată de un motor vechi ţinut în viaţă de mecanicul Zaharca, un lipovean bețiv, pripășit pe valea Techei odată cu vechitura care scotea fum cât o locomotivă, e prăvălia lui Marin Anghel. Poţi cumpăra de aici tot ce-ţi pofteşte inima, cu bani, ouă, găini sau chiar pe datorie. În faţa prăvăliei într-un obor mic acoperit cu stuf şi îngrădit cu nuiele sunt câteva mese la care se serveşte numai ceai. La ceainărie lui Anghel, îndeosebi sâmbăta şi dumineca se află şi se dezbate starea naţiei din

foile vremii care ajung din când în când şi pe malul Techei. La doi paşi, peste drumul Trestenicului, triunghiul se închide cu cârciuma lui Pavel Popescu, gospodar vrednic, cu stare, după cele ce se văd în ograda lui de la o poştă. Clădirea crâşmii e înaltă cu obloane mari la uşi şi ferestre, întotdeauna vopsite în alb şi albastru. În faţă, ograda-i pietruită şi drept în mijloc e o fântână cu vălătuc şi uluce pentru adăpatul cailor drumeţilor. Lângă cârciumă, un şopron lung pentru cai, şi deasupra câteva odăi pentru cei prinşi de noapte pe drum. Seara, când lucrătorii se întorc din izlaz, ori de oriunde muncile pământului ii cheamă, înainte de masă, aşa cum face deseori şi bunicul Luca, coboară mai întâi divale. Îmbracă cămeşa şi pălăria cea nouă şi o anunţă pe bunica Paraschiva: Dau o fugă pân' divale. Până-i gata mămăliga îs' înapoi. O raită scurtă în triunghi face parte din obiceiul obştii şi muierile ştiu bine când să pună ceaunul la foc. Mai ai din vinul cela rece şi bun bade Ivane? Mai are. Ar merge şi un rachiu. Un ţoi mare şi unul mic, bade Pavele, că azi atâta mi-o dat muierea voie. Mai ai tiutun la păpuşă, Anghele? Hai, dă-mi una şi trece pe răboj. Mai am patru? Bine, bine. Multe sau mai întâmplat la cârciumile din centru. Aici s-a veselit când s-au născut feciori, s-a plâns când, la capăt de drum, mai bătrâni sau mai tineri după cum le-a fost scris, au plecat şi s-au mutat mai la deal să vegheze de sus valea. Aici s-a trăit intens cu hangerele şi pistoalele pe masă. Aici s-a murit în linişte în lumina obscură a felinarului, la masa din colţ ori violent, chiar în uşă când s-au plătit datorii mai vechi ori mai noi. Aici s-au sedimentat amintirile satului. Numai de-ar vorbi timpul ce-a trecut peste ele!

Într-un miez de vară pe când nu împlinisem încă unsprezece ani, şi în centru era încă linişte, era abia amiază,

deasupra Trestenicului şi peste pădure s-a lăsat o căciula de nori ce-a întunecat toată valea Techei. Căpăţâna ascuţită a Caratepii era înghiţită complet de vălătucul de cereala neagră albăstruie care se înfoia rostogolindu-se încoace. De pe cerdacul de la via din Bulac, bunicul Luca a urmărit dezlănţuirea naturii. M-am temut că vine sfârşitul lumii. Ne-a spus el către seară când s-a întors acasă. Lumea din izlaz s-a închinat îngrozită şi-a plecat în grabă spre sat presimţind parcă urgia. Un fulger a despicat cerul până deasupra pădurii şi a aprins parapetul de lemn de pe Carasăn. Nourii au curs pe pământ cum nu mai văzuseră cei bătrâni şi cum n-am mai văzut până azi, la aproape optzeci de ani de atunci. Puhoaiele au umplut valea şi s-a pornit potopul care a rămas în memoria satului cu numele de „Potopul babei Varvara”. Techea, râuleţul ăsta mititel pe care-l vezi plăpând clipocind printre tufele de izma, s-a umflat trecând peste pod, gata să-l dărâme, cum n-a mai făcut-o niciodată. De pe Caratepe, viitura şi-a făcut drum prin vale pe la Ieremia lui Vasile Secui, prin ograda lui moş Onofrei, direct prin sat şi s-a întâlnit cu dereaua în centru la cârciuma lui Ivan Șchiopu. Hardubaia de lemn s-a clătinat urlând din toate încheieturile, s-a mişcat de pe beci şi întreagă s-a dus la vale ca o copaie până la cot, în grădinăria primăriei de lângă perii lui moş Onache. Pe valea Cheltepii, la bostănărie, baba Varvara speriată de tunetele ce spărgeau cerul, a fugit de sub cireş, acolo unde avea legat măgăruşul şi cotiga, şi a intrat cu Ionuţ, nepotul ei mai mic, în bordei. Puhoaiele care veneau de sus de pe Cheltepea, rostogolind pepeni cât căpăţâna, cu vrejuri cu tot, au dus la vale bordeiul şi l-a aruncat în Techea învolburată. S-a mai văzut plutind câteva minute cu Ionaş în braţe şi s-a pierdut repede înghiţită pentru totdeauna de

torent. Spre seară când apele s-au scurs, butoaiele, pe care tocmai le umpluse cu vin roşu de la Niculiţel şi lăzile cu sticle din pivniţa cârciumii lui badea Ivan erau înlocuite de leşurile oilor lui Grigore Arapu pe care puhoaiele le răpise de sus de pe Caratepe unde avea târla. Până spre toamnă, în grădinile din sat sau în sălciile din stufăriş, până la balta Toprachioiului s-au cules sticle cu mastică luate la vale de apă, din beciu lui badea Ivan, care de-atunci s-a lăsat de cârciumărit.

De la perii lui moş Onache, Techea, merge pe sub mal până la podul lui moş Iordan Stan peste care cu ani buni înainte trecea drumul spre Tulcea. O legendă a locului spune că demult pe când satul nu exista, pe undeva pe aproape își făcuse şopronul un potcovar. Se aşeză aici cu hârtie de la beiul Babadagului că poate potcovi caii drumeţilor fără haraci. Nu se ştie dacă era om al pământului sau venit de undeva de aiurea din imperiu. Devenise vestit până la târgurile din jur. Potcoavele lui, uşoare şi rezistente se vindeau chiar şi în obor la Babadag. După ani buni petrecuţi pe malul Techei, la marginea pădurii, că pe atunci pădurea înconjura muchiile din jur până la Cheltepea, umplându-şi punga cu ceva galbeni, arginţi şi aramă, tocmai se gândea să părăsească pustietatea şi să plece în târg. Numai ca socoteala potcovarului nu se potrivi până la capăt. Un vizir cu o mică oaste de spahii ce cobora din Ţara Moldovei, s-a oprit chiar la şopronul lui. Unul din armăsari îşi pierduse o potcoavă şi copita-i sângera din cauza afurisitului de ţinut de piatră. Cum trimise potcoavele la târg şi fierul i se sfârşise iar cu omul înaltului stăpân al lumii nu te puteai pune, a topit fără ştiinţa vizirului, toţi banii strânşi cu atâta trudă ani buni şi-i potcovi bidiviul. După oarece timp, vizirul, care aflase fapta

omului, numit mare dregător în partea asta de imperiu, l-a căutat să-i dea moşie şi sat cu numele lui, aşa cum erau şi cele din jur. Omul nostru însă plecase în drumul lui, Dumnezeu ştie când şi unde. Moşia fusese dată altuia iar la cele câteva case ridicate atunci pe malul derelei, s-au mai adăugat repede altele şi satul, botezat chiar de fostul vizir, s-a numit Potcovarul, adică Nalbant pe turcește. Deşi numele satului este turcesc, iar legenda potcovarului stabilit pe vale acum sute de ani, a cărui îndeletnicire a dat numele satului, s-a uitat, în sat turci nu mai sunt. Ultimul, Usein Veli, fiul unui crescător de cai, a rămas în ograda tatălui său după ce acesta a plecat din sat. Îndrăgostit nebuneşte de Eleni, o grecoaica trecută binişor de prima tinereţe din Alibichioi, povesteşte bunicul Luca, a refuzat să plece cu familia după o tragica întâmplare petrecută chiar într-o zi sfântă de Bairam. S-a luat cu grecoaica şi au făcut doi copii. Un băiat şi o fată. Curând după aceia a început războiul cel mare şi turcul Veli, a fost chemat sub arme. A murit la Turtucaia. Grecoaica şi-a luat copii şi s-a dus, Dumnezeu ştie unde. Usein Mehmet tatăl lui Veli era crescător de cai. De la cele patru neveste avea cincisprezece copii dintre care unsprezece băieţi. Îi ţinea cu mână de fier lângă el, la herghelie. Avea pământul în vale, după Muchia Lungă, în mijlocul pădurii care pe atunci se întindea peste dealurile Başchioiului, la piciorul dealului de granit de la malul Taiţei. Caii îi ţinea sus la movilă, la Muchia lui Pastir, sub platoul Bulacului chiar lângă vechiul drum ce venea de la Măcin. Când herghelia nesfârşită de armăsari negrii ca smoala coborau de pe Cheltepea spre ceair, la vale pe Techea, să se adape, tropotul lor suna până-n Corniş, în gura pădurii, iar cireşii falnici din via lui moş Iordan Stan de la marginea satului, tremurau până-n vârf,

ca trestia bătută de crivăţ. Într-un an de Bairam, paştele lor, Mehmet şi-a luat haremul în căruţă şi pe Veli, fiul cel mare şi s-a dus la Babadag, la geamie, aşa cum e obiceiul, să-i sfinţească hogea batalul pe care-I avea de împărţit la săraci. La întoarcere, samalâcul de pe deal, de la herghelie se vedea arzând tocmai de la balta Toprachioiului. Abia când a ajuns în dealul Başchioiului a văzut că focul e la el. Câteva mârţoage oloage mai păşteau pe lângă samalâcul ajuns scrum. Sub stejarul trăsnit din mijlocul ţarcului gol, atârna în funie Sinan, fiul lui cel mai mic şi cel mai iubit. Se împotrivise fraţilor răzvrătiţi şi sufletul lui se ridicase la ceruri de mult. S-a agăţat de picioarele înţepenite ale mortului şi a plâns blestemând până noaptea târziu. A plecat după câteva zile din sat şi nici Veli fiul său nu-a mai auzit nimic nici de el şi nici de cei nouă fugari cu herghelia lor de zburători negri şi sălbateci. La doi paşi de podul lui Stan, într-un obor nu prea mare, pe vremea când pe acolo trecea drumului spre târg, erau înghesuite câteva prăvălii din cărămidă roşcată şi roasă pe la colţuri de crivăţ şi ploi, de unde puteai să cumperi tot ce-ţi trecea prin cap, de la felinare nemţeşti, hamuri, bricege, până la măsline, magiun şi roşcove. Şi cum nu-i stă bine unui obor din centru, de la drumul principal fără crâşmă, erau amestecate printre prăvălii şi câteva dughene unde-ţi puteai potoli setea oricât de mare ar fi fost cu orice-ţi poftea inima. Printre ele şi taverna lui Iosif ovreiul, care avea şi câteva odăi în care pentru patru sau cinci lei puteai să rămâi peste noapte. Mare diferenţă între odăi nu era, numai că cele de cinci lei aveau capcane de şoareci iar Iosif trebuia să explice minute în şir, până omul se lăsa convins să plătească un leu în plus, că erau comandate special la atelierul unui italian, fost cioplitor de marmură, tocmai de la Măcin, însă de cele mai

multe ori se lăsa păgubaș. Într-o toamnă povesteşte bunicul Luca, când culesul viilor era în toi, la tavernă a venit unul străin cu cizme înalte şi cu pantaloni bufanţi strânşi la mijloc într-un chimir lat din piele. Peste el atârna un ilic alb din blană de miel cusut pe la margini cu aţă roşie de mătase. A dat calul ovreiului să-l bage în grajd. S-a închis într-o odaie cu vederea în obor şi după perdeaua subţire de borangic a pândit câteva zile. Taman intru în obor cu moş Constantin Stoian tat'su lui Grigore Arapu, să bem un ţoi la ovrei, când omul cu ilic sare pe geam cu o puşcă cu ţevile retezate şi începe a trage către doi care mişunau printre căruţe. Lumea ca lumea, s-a adunat ca la ursul lui Pomac chit că pocniturile sunau de-ţi plesneau timpanele. Ăia doi, scot pistoalele de la cingătoare, fug către fântână, sar pe roibii legaţi la uluci şi se întorc spre ilic să-l nimerească. Daca o luau pe drum în jos, peste pod, mai trăiau poate şi acum. Ne-am strâns în jurul morţilor. Unul de-a lui Graur aprinde o lumânare la capul unuia care încă nu-şi dăduse duhul. Îl întoarce cu burta în sus. Măi bade, se întoarce către noi, ăsta e Gherghişan cel ce iese la drum în pădurea Babadagului, îl ştiu bine după cercelul din ureche. Stinge lumânarea cu piciorul. Ce bătaie mi-a tras anul trecut la moară la Başchiu când m-a lăsat şi fără cai, Paştele mă-sii! Pe omul cu ilic alb nu l-a mai văzut nici dracul, nici ovreiul, care a rămas şi cu odaia de cinci lei neplătită. După ce drumul şi-a schimbat calea peste podul cel nou, oborul a murit încet în câţiva ani şi după ce prăvăliile s-au dărmat, puţini mai sunt cei care-şi mai aduc aminte de el. De la podul lui moş Iordan Stan, Techea se pregăteşte să părăsească satul ducând la vale bucuriile şi durerile celor care curg odată cu ea.

Între Denistepe şi Cheltepe valea-i largă şi malurile domoale. Ceairul e aproape ca-n palmă. De la marginea satului se întind grădinile de zarzavat împânzite de vaduri înguste în care apa e ridicată din Techea, dintr-un iaz adânc, de o roată imensă din dulapi de stejari rotită de un angrenaj de lemn cu ax şi o ulubă de fag la care trag cât e ziua de lungă măgarii lui moş Timoană. Iazul e năpădit toată vara de cârduri de copii ce se scaldă într-o hărmălaie ce se aude tocmai de pe spinarea Celtepii, care nu-i tocmai aproape, şi nu-l lasă o clipă pe moş Timoană să închidă un ochi. Când grăunţele din ieslău, jgheabul din pânză de sac legat de gâturile măgaruşilor se termină, asinii se opresc întocmai ca motorul lui Zaharca, când, beat fiind, uită să-i umple rezervorul cu motorină. Nu-i chip să-i urneşti chiar de-ai vrea să-i împingi. Poţi rupe pe spinarea lor oricâte prăjini doreşti. O mână de ovăz şi roata aruncă iar apa în vaduri. Locului i-a rămas numele La Dulap la Moş Timoană chiar şi după ce roata s-a dus la vale luată de puhoaie. Într-o iarnă, nu mult după ce bunicul îl vânduse pe Celik armăsarul, am înhămat caii la sanie, am pus în coş coasa, furca şi toporul, după cum mi s-a spus şi am plecat pe valea îngheţată tun. În liniştea încremenită şi albă în care scârţâitul zăpezii abia se auzea de sub copitele cailor, bunicul Luca începu a cânta, şi-l auzeam pentru prima dată, cu o voce blândă, o baladă a locului, pe care acum numai Techea s-o mai ştie toată.

Jos la vale pe Techea

Jos la vale pe Techea,
Bate lelea cânepa

Acolo unde vrea ea,
Chiar în mijloc de derea.

O bate şi o albeşte
La mine nici nu gândeşte
Că aştept sub sălcioară
Cu inima mult amară.
……..

Fă-mă Doamne un izvor
Chiar la umbra nucilor
Şi-ntro zi cu foc şi pară
Leliţa mea să apară

Şi sfioasă, îngerească
Sânii albi să-şi răcorească,
Peste mine să se-aplece,
Să o beau şi să mă-nece.

Să-mi plesnească inima
De-o mai bate cânepa,
Drept în mijloc de derea
Jos la vale pe Techea.

Trecem Taiţa şi ne oprim la marginea bălţii. Stuful îngheţat cade la fel ca fânul sub tăişul albastru al coasei. Eu leg snopii cu papură uscată şi groasă şi-i împing lângă sanie. După o vreme bunicul lasă coasa. Cu toporul şi furca în spate mă trage în stufăriș mai aproape de mijlocul bălţii. Alege locul curăţând cu opincile zăpada. Toporul muşcă adânc gheaţa groasă până la noroi. Oglinda de gheaţă se crapă pe sub picioarele mele. Bunicul o împinge afară cu

furca şi culegem din mâl peştele amorţit sau aproape îngheţat. După un ceas, plătica cât palma umple panerul. Până se înserează suntem înapoi acasă.

Mai la vale, în spatele Cheltepii, după grădinile de zarzavat, valea se umple de stuf şi papură ca în balta Zebilului. Techea se lăţeşte şi n-o mai poţi trece cu piciorul. În apa puţin adâncă, prin stufăriş aleargă în colo şi-ncoace puiet de peşte urmărit fără încetare de stoluri mereu flămânde de nagâţi şi stârci. Pe margini, pâlcuri de sălcii pletoase ascund la umbră covoare moi de trifoi sălbatec cu flori rotunde şi albe pe care te poţi întinde în voie. Trilurile cintezoiului ce-i mereu în căutarea perechii, a măcăleandrului şi ale altor păsări ce mişună în coroanele dese, te adoarme oricât de odihnit ai fi. Techea mai alunecă cale de doi trei kilometrii, se adună din stufăriş curată ca lacrima, aproape la fel ca în clipa în care se naşte sus în poiană şi moare amestecându-se cu Taiţa, sora ei mai mare, doar la câţiva metrii de balta Toprachioiului. Şi dacă acuma, ajuns la capăt, te răsuceşti şi priveşti înapoi, poţi vedea toată valea până sus pe Carasăn, vârful din măruntaiele căruia Techea-şi soarbe puterea ce-o împinge şerpuind printre dealurile de calcar ale căror denumiri cu rezonanţă orientală se vor pierde într-o zi aşa cum s-a pierdut pentru totdeauna povestea numelui lor, şi poţi hotărî singur dacă spiritul acestui mic râuleţ ţi-a rămas la inimă şi te va cheamă iară şi iară pe vale, ori ai pierdut o clipă din preţiosul tău timp.

Dragă cititorule, când vei răsfoi paginile acestea, eu, povestitorul, mă voi odihni de mult, aşa cum ne este rânduit nouă trecătorilor ajunşi la capătul drumului, într-un colţ din valea mea dragă şi de aceia nu-ţi pot garanta cu nimic că plaiul prin care te-am dus s-o mai păstra ca

odinioară. Drept este că oamenii sfinţesc locul după mintea pe care o au şi după cerinţa vremurilor pe care o trăiesc. Nădăjduiesc însă, ca sufletul călătorilor să se bucure încă multă vreme de minunata gură de rai dintre Taiţa şi Teliţa, aici la vale pe Techea.

JURNAL DE RĂZBOI

Fără îndoială, titlu ales rândurilor de mai jos este mult prea pretenţios pentru faptele descrise. Pe valea Techei n-a avut loc în timpul ultimului război nicio bătălie demnă de a fi consemnată într-un jurnal. Însă, şi aici ca şi-n alte locuri, s-au consumat întâmplări, s-au topit emoţii la care copil fiind am fost martor şi care au influențat, au schimbat sau au curmat destine.

UNU

Iunie 1940. Am terminat şase clase primare şi mă pregătesc de primul an de ucenicie. Din păcate nu sunt primit la atelierul de fierărie a unei namile de sas rătăcită pe malurile Dunării tocmai la Tulcea, aşa cum tata se înţelesese cu un an înainte, din cauza constituţiei mele firave. „Bade, dă-i să mănânce mai mult, îi spune el tatei de faţă cu mine. Mai lasă-l un an doi să mai crească nu vezi cât de pipernicit e, nici nu poate ţine ciocanul în mână, şi aicea la noi la fierărie, ştii prea bine, toată treaba-i din ciocan. Acasă, pune-l la muncă nu-l cocoloşi să mai prindă puţină vână. Vino la anul să mai vedem.” Acasă n-ai cum să pierzi timpul tăind frunze la câini. Noaptea pasc caii la Cheltepea sau în Bulac împreună cu alţii mai mari sau mai mici decât mine, vecini sau rude, iar dimineaţa plec cu tata şi bunicul în izlaz sau la vie pe unde este de prăşit sau de cosit. Zilnic, se găsea ceva de început sau de terminat la câmp sau în ogradă, până dumineca, când ignoram total ameninţările mamii şi în loc de biserică, băteam valea Techei cu alde Gherşan: Ion, Grigore şi Mitiu, vecinii şi prietenii mei, până

când întunericul şi foamea ne aducea acasă. Şi timpul a continuat să curgă ca întotdeauna şi să aducă după o zi de odihnă alte şase zile lungi de muncă, şi alte şase nopţi prea scurte de somn. În toamnă, la câteva zile după ce împlinisem treisprezece ani, într-o după amiază de sâmbătă trec pe la prăvălia lui Marin Anghel pentru o pungă de tutun. Bunicul Luca fuma numai pipă. În faţa prăvăliei, badea Anghel avea câteva mese unde se servea numai ceai. La ceainăria lui Anghel se discuta politică. Gazeta se întorcea pe toate feţele iar sâmbăta după amiază şi duminica, dacă voiai să ştii ce se mai petrece în capitală sau oriunde în lume, aici era locul potrivit. Masa lungă de lângă geamul prăvăliei era ocupată şi în capul ei învăţătorul Iordan Popescu cu care făcusem patru clase primare, citea cu voce ridicată Universul. I-am privit de la poartă pe cei cinci şase bărbaţi care stăteau nemişcaţi cu ochii holbaţi şi gurile căscate către învăţător şi am simţit tensiunea ce plutea deasupra mesei. „Domnilor, se adresează învăţă-torul tuturor, după ce lăsă foaia pe masă. Situaţia este disperată, după Basarabia şi Bucovina ne-au sfâşiat Ardealul. Acum câteva zile am cedat Cadrilaterul şi cine ştie ce mai urmează. Unchiule, se întoarce către badea Pavel Popescu, în dreapta sa, trebuie să se declare război. E singura soluţie. Nu-ţi laşi ograda sfâşiată de lupi fără să te lupți. Chiar dacă pierim ca ţară un an, doi, zece, vom dăinui în istoria lumii ca un neam curajos, şi secole cu ţara întreagă. Ce face Bucureştiul? Ce face guvernul? Ce face regele?” Să ne ia din ogradă, auzi. Ce aveau cu ogrăzile noastre, gândesc eu, taman aicia la Nalbant pe valea Techei? „Nu scrie în foaie ce face regele?” întreabă badea Enciu Secui. „Dacă ar fi fost acuma Ferdinand sfântul, se aprinde rău badea Pavel, ar fi apucat de guler corcitura aia

de căprar cu un singur ou de la Berlin şi ar fi ridicat sabia şi ţara.” Pavel Popescu are crâşma la doi paşi de prăvălia lui Anghel, la şosea, în faţa primăriei. Ograda-i pietruită şi drept în mijloc, în faţa crâşmei e fântâna cu val şi uluce pentru adăpatul cailor drumeţilor. Pe latura stângă, la drumul Trestenicului are şopron şi câteva odăi unde pot rămâne peste noapte şi caii şi stăpânii lor mai obosiţi ce-s în drum spre târg ori aiurea. În spatele crâşmei are cazanul unde pentru câţiva litri la fiertură, îşi poate face ţuică tot satul. Când la masa cea lungă de la ceainăria lui Marin Anghel vorbeşte badea Pavel nu-l întrerupe nimeni. „Mârlanul ăsta de Carol, continua el din ce în ce mai supărat, parcă-i taurul primăriei, se împerechează cu toate junicile în călduri. Poţi avea încredere într-unul ca el?” Unul mai dolofan cu faţa colţuroasă şi urechile clăpăuge lovește cu palma în masă gata să răstoarne ceştile cu ceai şi ţipă piţigăiat: „E timpul să avem încredere în bravul nostru Căpitan!” Badea Pavel se ridică gata să-l plesnească. „F…te-n cur pe mă’ta cu legionarii tăi cu tot. Bă Gheorghe Iftene, prost îi tac’tu dar tu ești bou ca o oaie.” Mă bufneşte râsul şi bovina mă vede. „Păi nu demenţii voştri au bătut palma cu tartorul de la Berlin? Azi, Cadrilaterul, şi o grămadă de proşti se dau bulgari şi pleacă acolo. Să plece, f…le muma-n cur la toţi. Până şi lelea Ana, Arăpoaica, şi-a convins o parte din copchii şi pleacă. I-a zis unul, tulă-n cur pe mă’sa, că acolo o să stea picior peste picior la malul mării ori dracul ştie ce-o fi visat. Unde-i badea Grigore, Arapu cela mare? Dumnezeu să-l ierte! Ieri s-a rupt din Ardeal, mâine Dumnezeu ştie. Eu sunt mai bătrân dar voi, Anghele, Conţule şi tu, sunteţi tineri, bărbaţi, puteţi lupta.” Mă vede lângă uşa prăvăliei. „A cui eşti mă? Aha, aha, a lui Tănase Luca. Mă, bunică-tu nu mai bea ceai aicea? Câți ani

ai? Treisprezece? Eşti mic. Cât Alex al meu. Prea mic.” Protestez. „Vreau să-mi apăr şi eu ţara, ograda”. Bâjbâi eu nesigur. Domnul învățător râde. „Iată că acest popor mai are onoare, coloană vertebrală, patriotism în el. Până şi copiii, domnilor, şi exemplul e aici de faţa. Îmi face cu ochiul. Domnilor, continuă învăţătorul, marele satan bolşevic de la răsărit a dat mâna cu tartorul fascist din apus. E pactul dracului. Vă spun eu, o să vedeţi ce compot o să iasă. O să fie război şi aici. Război! Şi repetă pe silabe aproape ţipând: Răz-boi!” Dolofanul inclus de badea Pavel în categoria bo-ovinelor îşi întoarce faţa osoasă către mine şi cu acelaşi glas de piţigoi mă înjură cu năduf: „Pleacă-n p… mă’tii de aicea, mă mucosule!” Mă strâmb la el şi ies în grabă înjurându-l in gând: F…te-n cur pe mă’ta de legionar! Şi după câteva secunde mă trezesc vorbind singur. Ce-i aia legionar? Cine dracul o mai fi şi ăștia? Domnul Iordan nu ne-a vorbit niciodată de ei. Singurii legionari de care ştiu sunt cei din legiunile romane care au cucerit Dacia, dar ăştia sunt oale şi ulcele. Câtă vreme badea Pavel şi învăţătorul Iordan e la ceai la Anghel, prăvălia-i închisă. Jos în maidanul de la fântâna cu cumpănă a lui Tudor Gherşan e hărmălaie mare. Flăcăii joacă hâlca. La bătaie e prietenul meu mai mare, Vasile Bogdaproste. Multe nopţi am păscut caii împiedicați, sus pe Cheltepe, împreună. „Azi n-ai loc. Jucăm pe prinsoare. Fereşte că te lovesc cu măciuca. „La ceainărie se spune c-o să fie iară război.” „Cine spune?” Mă întreabă el în timp ce se pregătea să lovească mingea. ”Domnul învăţător şi badea Pavel.” Măciuca izbeşte violent mingea. Zgomotul cauciucului plesnit răsună ca o împuş-cătură. „Dacă spun ei aşa o fi.” Aruncă măciuca aproape în picioarele mele şi o rupe la fugă către linia de fund a terenului. Urc dealul pe la mătuşa Maranda şi sunt acasă. În

urma mea, pe maidanul de la fântână, hărmălaia creşte. Poarta scârţâie subţire ca-n totdeauna. Lupu, tolănit la umbra de sub hambar nici măcar nu ridică capul. M-o fi mirosit de departe. În ograda noastră e linişte şi pace.

DOI

Mai 1942. Peste sat încă pluteşte parfumul florilor de salcâm iar în izlaz macii încep să aprindă marginile holdelor de orz şi secară. Până şi drumul ce urcă în Bulac este căptuşit cu o ţesătură deasă de troscot care însă va fi mărunţită curând de copitele cailor şi amestecată cu ţărâna. Privite de sus, de pe coama pietroasă a Muchiei lui Pastir, pâlcurile de salcâmi, năpădite de ciorchinii albi, par troiene de zăpadă ca în miezul iernii. Vântul aduce parfumul dulceag până sus şi-l amestecă cu cel al florilor de câmp care s-au vorbit să-nflorească toate odată. „Dacă Domnul m-ar lăsa să aleg şi eu ştiu c-o să mă lase, când o să plec dincolo, aş vrea să rătăcesc într-o vale ca asta a noastră cu salcâmi înfloriţi tot timpul. Ce zici?” Mă întreabă bunicul fără se mă privească. Caii, lăsaţi liberi, se clatină agale ameţiţi de mirosuri, împinşi de căruţă la vale. „Ştiu eu? Poate şi nişte tei în floare, pe margini, la deal, numai aşa să amestece din când în când parfumurile.” Se scarpină la ceafă privindu-mă pe sub pălărie. „Ei da, da. La asta nu m-am gândit. Și după o pauză scurtă îmi vorbește iară de sub pălărie: Să treci pe la unchi’tu Gavrilă zilele astea. Vărâ’tu Enciu şi frate’su Marin pleacă la oaste. Cu războiul ăsta cine ştie când o să vă mai vedeţi.” Plutonierul Calenic, jandarmul satului, cu cei doi soldați împart în sat ordinele de recrutare şi concentrare. Va pleca jumătate de sat. Lelea Maranda se plânge mamii: ” Săraca Aneta, cu burta la gură rămâne singură, sărmana. Ginere’miu Niculai pleacă la

Râmnicul Sărat la oaste, taman acum când erau atâtea de făcut.” La slujba de duminecă biserica-i plină până la intrarea în altar. La sfârşitul slujbei, părintele Coşug îi cheamă în faţă pe toţi cei ce pleacă. Îi cunoaşte după nume pe toţi încă de prunci când i-a scăldat în cristelniţă. Matei Gheorghe, Ariton Gheorghe, Barbu Vasile, Covaliu Niculae. Într-o mână ţine legătura de busuioc şi-i stropeşte cu mir. În cealaltă ţine crucea de argint cu Mântuitorul răstignit. Secui Dumitru, Popescu Vasile, Tuzlaru Enciu, Chesim Ştefan. Toţi se închină şi sărută crucea şi mâna preotului. Bogdaproste Vasile, Popescu Tudor, Băldău Tănase, Pavel Marin. Pe chipurile cu brazde adânci ale bătrânelor mame, pe obrajii rotunzi ale tinerelor neveste curg lacrimi. Zburlea Iacob, Popescu Iordan, Rusu Timoană, Radu Stefan. Şi tot aşa timp de o oră trec toţi prin faţa altarului ca la sfânta împărtășanie. Hora din maidanul fântânii cu cumpănă începe mai devreme. Muzica răsună pe vale. Oglinda limpede a Techei tremură sub tropotul apăsat al tinerilor. Veselia alungă pentru câteva ore orice gând. Învârtitele se succed cu repezeală. Nu-i timp de odihnă. Pentru mulţi e ultima horă. Şi mulţi dintre ei ştiu asta.

TREI

Iunie 1942. Am noroc de data asta. Domnul Klaus Karmen, proprietarul atelierului de fierărie, mă primeşte ucenic, mai mult la insistenţa bunicului Luca. Stau la unchiul Constantin, profesor de muzică, fratele mamii, aproape de centru. Mătuşa Miţa, aproape cât uşa dublă de la intrarea dinspre stradă, strâmbă din nas ori de câte ori mă vede. Dorm într-o magazie în care unchiul a depozitat instrumente cu coardă stricate. În uşa magaziei este un cireş bătrân cu câteva ramuri uscate pe care ciocănitorile

roiesc toată ziua. Pe crengile sănătoase cireşile sunt pietroase şi aproape coapte. Seara, după ce mătuşa se culcă, deşi sunt convins că mă urmărește de după perdea, mă urc tiptil şi mănânc cireşe pe pipăite până mă satur. Fierăria, o clădire din cărămidă gălbuie şi scorojită cu două încăperi mari şi câteva odăi în spate, este într-o fundătură pe malul lacului aproape de atelierele navale. La şase şi jumătate focurile trebuie aprinse şi cărbunii încinşi astfel domnul Mugurel Cotigă, maestrul potcovar, mâna dreaptă a sasului, un ţigan urât şi cocoşat din Hagilar, face spume la gură. Bunicul l-a citit din prima. „Tu eşti a lu' Cotigă din Hagilar?" Ţiganul l-a privit cu bănuială. „De ce bre?" Bunicul îl priveşte lung din cap până-n picioare. „Aşa, am vrut numa să ştiu." Şi îi întoarce spatele. După vreo două zile în care nu m-a scăpat o clipă din ochi, maestrul Cotigă, aşa cum ne cere să-i spunem, mă cheamă la el la birou, un gang îngust închis cu o poartă din tablă ruginită. „E de rău tare. Îmi spune un vlăjgan de lipovean care trăgea la foale. Mai bine fugi acasă. Cocârlă are o carabă, mamă, mamă. Ce-ai făcut?" Bat în tablă şi intru. Maestru mănâncă şuncă cu ceapa. „Vrei?" „Vreau." Gust. Şuncă fiartă în zeamă de varză şi afumată în fum de dud. „Mai ia, mai ia." După ce adună bucăţelele rămase într-un ştergar plin de unsoare şi îl pune într-un coş de papură, mă priveşte pe sub sprâncenele stufoase. „Ai mai ucenicit undeva?" Îi spun. „De ce numai două luni? Ai ciordit ceva sau ai dat buleală?" "A murit maestrul." Mă priveşte urât gata să se repeadă la mine. Îi mai spun o dată, de data asta cu mai multe detalii. „Aaaa! Bine. Văd ca te pricepi. De azi stai pe lângă mine. Lasă-i pe lipoveni să tragă la foale că-s bâta rău. Cocârlă era într-adevăr maestru." „Uite, vezi, îl dai întâi pe tocilă. Dacă scânteia e roşie şi lunguiaţă e bun de forjat. Îl poţi îndoi pe

deşte, nu se rupe nu se crapă, numa trebă să-l laşi la foc până la roşu portocaliu nu mai mult. Dacă se albeşte te-ai c… pe el. Ăstalaltu, observi diferenţa? Scânteia-i albă şi abia se vede. E bun de plug. Îl coacem până la roşu alb. Niciodată mai puțin că se crapă una două şi te p… pe el." După aproape o lună, când Cocârlă mi-a dat pe mână bancul de potcoave şi un lipovean, o păţesc iară cu ucenicia. N-a murit maestrul dar sasul, un om cu sufletul la fel de mare precum trupul, a primit ordin de concentrare şi a trebuit să plece la Sibiu şi să vândă atelierul. M-am întors acasă. Grâul trebuie cosit şi cărat în snopi, acasă la arman. E munca nu glumă. Într-o dimineaţă de iulie când şira de snopi se înalță în fundul ogrăzii mult peste vârfurile prunilor şi bunicul se tocmea în tindă la un pahar de ţuică cu mecanicul batozar, pe poarta din faţa casei intră o tânără şi elegantă doamnă cu Maria în braţe urmată de doi militari germani. Lelea Ioana mă strigă din grădiniţa de legume de lângă fântână. Sub hambar Lupu urmăreşte atent. Latră un minut două şi iese în faţă curios. „Ia fata ceia din braţele doamnei. Strigă mama către mine de pe prispă. O să-i murdărească fusta." Cei doi militari discută ceva în poartă. Cel tânăr ia poziția de drepţi, sprijină cu o mână pistolul automat agăţat pe umăr, salută scurt şi iese către maşina oprită pe maidan, lângă şosea. După ce ne dă bună ziua într-o română perfectă, eleganta doamna îl prezintă pe ofițer. „Baronul Von K, maior în armata germană, soţul meu." Cu Maria de mânuţă, o prinde pe mama de mijloc şi trec pe lângă mine în spatele casei către ograda de sus. Lelea Ioana a rămas sprijinită de fântână cu gura căscată. Maiorul mă ignoră. Trece pe lângă mine şi se apropie de hambar. După ridurile de pe faţă şi părul grizonat pare trecut de patruzeci şi cinci de ani dar trupul

înalt şi zvelt îl întinereşte. Examinează împletitura deasă de nuiele şi grinzile masive de stejar îmbinate în coadă de rândunică fără cuie. Descoperă pe grinda orizontală săpat cu dalta, anul de construcție a hambarului. 1881. Pipăie lemnul crăpat dar încă sănătos şi-l ciocăneşte uşor cu degetul îndoit. Ajunge în faţă aproape de câine. O să-i sfâşie sigur o cizmă şi aștept nerăbdător momentul. Lupu însă, mai liniştit ca niciodată mă contrazice. Dacă ar sări acum, lanţul ar ajunge până la maior. Ofiţerul face un pas înapoi, loveşte cu palma pe coapsă, deasupra genunchiului şi fluieră uşor. Caută ceva în buzunar şi aruncă câinelui. Lupu miroase şi culege din iarbă un biscuit de culoarea cafelei nu mai mare decât o monedă de o sută de lei. Al doilea îl ia chiar din mâna maiorului. Lelea Ioana scuipă în sân şi se închină mirată. Întorc spatele supărat şi intru în magazie. Trădătorul! A pactizat cu duşmanul. E timpul să-i mai amintesc cine-i stăpânul în ogradă. A doua zi după amiază, baronul cu frumoasa lui soţie sunt în ogradă cu un geamantan uriaş din carton alb şi lucios. Mama îi duce în odaia de oaspeţi. Baronul îşi şterge cizmele de preşul împletit din pănuşi şi aruncă o privire scurtă în odaie. Îl urmează şi eleganta doamnă. Din maşină, soldatul cu pistolul automat pe umăr aduce pe prispă un scaun balansoar cu spătar din prelată albastră. Maiorul îl aşază lângă geamul odăii şi-l încearcă. Îl mută un metru mai la dreapta şi se aşază. De la umbră, de sub hambar, câinele-i urmăreşte atent orice mişcare. La cina mama ne spune motivul vizitei oaspeţilor noștri. Fraulein Marta, o nemţoaică născută în Timişoara, şi-a pierdut acum cinci ani unicul copil, o fetiţă care seamănă izbitor cu Maria noastră. A adus un braţ de rochiţe şi o schimbă pe Maria din oră în oră. E fericită. Dimineaţa, când după Denistepe cerul

începe a se aprinde şi bunicul ne strigă cocoţat pe scândură, în car, că-i timpul să plecăm, maiorul, în pantaloni scurţi şi-n maiou aleargă prin ogradă. Îl salută pe bunicul, ocoleşte şira de snopi şi se întoarce pe cărare sărind ca piţigoiul. Bunicul se scarpină sub pălărie dând din cap. „Şi voi trebuie să faceţi la fel. Îmi spune privind lung după neamţ. De asta dormiţi pe voi toată ziua. Tănaaase! Cine nu-i în car vine pe jos. Dii mă!” Bunicul şi tata îmi ridică cu furcile snopii şi eu îi așez în car. „Mai la stânga. Mai la dreapta. Prea mult. Aşa. În spate. Nu-i bine. Pune peste el. Calcă, nu sta ca ciocârlanul într-un picior. Pe ăsta du-l în faţă. La mijloc! La mijloc! Aloo, mai eşti în car? Niculee! Houu! Facem o pauză. Mă dor şalele.” Era şi cazul, m-au snopit. „Când vin ăştia cu batoza?” Întreabă bunicul tolănit pe snopi la umbra carului. Tata, privind spre vârful carului face mărunt din buze. Parcă nu ştii, doar tu l-ai tocmit, pare să spună supărat. „Bine. E sâmbătă. Ajunge. Mai avem o grămadă de treburi şi-n ogradă. Să-l pui pe Petrea să facă curat în privată că-i mai mare ruşinea acuma cu oamenii ăştia pe cap şi pune-i şi tu o uşă că ne vede lumea din drum.” Culcat pe spate pe pământul cald, privesc ciocârliile agăţate pe cer. Unele se ridică bătând mărunt din aripi până le pierzi din ochi. Altele cad până aproape de car şi se ascund repede în miriştea înaltă. Dacă închizi ochii cântecul lor te adoarme. Din mai când macii se-aprind şi până la sfârşitul lui august când porumbul începe să ruginească, orchestra năpădeşte bolta şi vrăjeşte cu simfonia ei izlazul. După o pauză ce mi s-a părut nesfârşită, bunicul tulbură solfegiile. „Tănase, ce aveţi de gând cu fata ceia?” „Nu ştiu. Eu…Domnica, ea…” Bâjbâie tata nesigur şi pleacă în faţa cailor. Se ridică şi bunicul. Ne urcăm. Carul se clatină şi porneşte legănându-se uşor. Pot să ating cerul cu

mâna. „Da ce-i azi? Sărbătorim ceva, nevastă?” O întreabă bunicul pe mama uitându-se mirat în castron. „Baronul a poftit raţă pe varză murată. Noroc că n-ai aruncat matale varza din beci cum faci mereu.” „Dacă las pe voi o să ne împuţim de tot. Şi n-a mâncat?” „Cât un copilaş. Intervine lelea Ioana. Mai mult doamna. Dar a plătit şapte raţe nu una.” O vreme se aude doar sunetul pământului ars din castroanele lovite de furculiţe şi trosnet de mandibule. După ce șterge bine cu mămăliga uleiul din castron şi se linge pe degete, bunicul, rezemat de zarzăr rupe tăcerea ce devenise supărătoare: „Nu poţi şti ce au unii în cap. Îi pofteşti musafiri şi ei cred că-i ograda lor. Rupe din ea şi dă şi la alţii. De ce? Să învrăjbească. Se pun stăpâni şi poftesc. Poftesc la orice. Bunăoară ce poftesc ăștia cu Maria noastră?” O priveşte pe mama care se face că n-aude. Nu-i răspunde nimeni. Se ridică clătinând din cap. „Mă duc divale la Anghel.”

Maria i s-a lipit de suflet nemţoaicei. Aleargă prin ogradă ca doi copii şi se tăvălesc printre snopii de grâu.

Baronul le fotografiază mereu.

Astăzi bunicul e supărat rău. „Ce p. mă’sii caută ăştia la mine în ogradă atâta timp? Să stea în mă’sa acasă la ei. N-ai plecat cu tac’tu la biserică? Pune caii la căruţă să dăm o fugă pe la vie.” Îl chem pe Petrică lângă mine pe scândura. Nu vrea. Stă acasă cu lelea Ioana şi cu Maria. Ciudat. De câte ori plecam la câmp se agaţă de căruţă şi plânge să-l luăm cu noi. Bunicul îl loveşte deseori cu biciuşca să nu cadă sub roată. Drumul urcă drept printre mirişti spre Muchia lui Pastir. Caii simt că nu-i grabă şi trag fără chef căruţa la pas. Urcăm agale culmea pietroasă şi ajungem pe platoul Bulacului acoperit cu un covor de flori de câmp de toate formele şi culorile, dominat însă de

movul aspru al nemuritoarelor. Ocolim spinările albe de calcar dintre tufele de păducel şi măceşi şi ajungem la vie. Las caii să pască sub cireşi şi urc în cerdacul căptuşit cu pat moale de fân uscat. Mirosul dulce acrişor ca de mirodenii orientale, te îmbată, te ameţeşte şi te adoarme. Nu mai ştii pe ce lume eşti. Cântecul ciocârliilor ce plutesc deasupra pare să vina de la un cor de îngeri din visul în care ai căzut şi n-ai mai vrea să te întorci. Penele lungi şi albe ale aripilor lor trimit către mine o briză divina. Îmi fac cu mâna şi mă strigă pe nume. Nicule! Nicule! Bunicul zgâlţâie supărat unul din stâlpii subţiri de tei ce sprijină cerdacul. Plecăm. Mă întind în coşul căruţei în fânul proaspăt cosit. Caii se pornesc agale pe drum, înapoi. „Şi-ţi tot spun să nu mai pierzi nopţile creanga prin sat. Mă ceartă bunicul. Dormi ca lemnul.” Capul mi se leagănă lent într-o parte şi alta sub soarele dogoritor de amiază în mersul leneş al cailor. Câteva minute mă revăd copilaş, legănat pe picioarele lelii Ioana, seara când nu puteam să adorm. Deodată caii sar peste cocoaşa de calcar mărginită de tufe de porumbe cu fructe vinete şi plonjează în hăul întunecat printre stele căzătoare. Întorc în loc aproape să ating cu osia Luceafărul şi…”Nicule, iară dormi? Dormi liniştit. Să dai fânul la miei când te trezești. Eu mă duc la masă.”

Duminica coboară peste ogradă o linişte ciudată pe care aproape o poţi pipăi. N-o simţi deloc în celelalte zile. După ce le-ai hrănit dimineaţa, până aproape de seară nu mai auzi behăit, guiţat sau măcănit. Încărcătura de sfinţenie şi umilinţă a zilei de odihnă se revarsă peste toate făpturile. Milioane de gânduri ale unei zile de lucru se topesc pentru câteva ore într-un creuzet invizibil. Umbli de colo, colo şi nu-ţi găseşti locul. Ieşi la poartă şi asculţi ce se mai întâmplă în sat. Pe băncuţă, lelea Maria, lelea Dobriţa,

lelea Maranda, lelea Ioana, lelea Domnica, stau la dernec. „A lu' Ionică Popescu, învăţătorul Iordan a primit ordin de concentrare. Ceilalți, Vasile, căpitanul si Ieremia, locotenentul o fi deja plecaţi pe front. La fel şi Enciu, nepotă-tu, ficiorul cel mare a lu' Gavrilă Tuzlaru. Muierile plâng şi le fac valizele. Luni la gară. A lu' Gheorghe Culică a scăpat. Dacă nu-şi scurta piciorul la plug, beat mort, astă primăvară..." Abia după cină când soarele cade-n pădure, după Carasăn, gândurile încep să încolţească iară şi să te împungă. Mâine trebuie să ascut coasa. Să cos hamul. Să bat sapa. Să repar baniţa. Să potcovesc iapa. Să pun belciug la porc. Să…

O vânzoleală nefirească izvorâtă în ogradă mă trezeşte după un timp. Toată lumea-i adunată în faţa tindei. Îl văd pe baron explicând ceva şi frumoasa lui soţie traduce cu gesturi calme aproape umile. Mă apropii. Tata, neobişnuit de supărat, cu nuiaua de corn, se repede la Petre şi-l loveşte peste mâini. Fraulein sare în faţa lui şi-l acoperă pe Petre cu trupul ei delicat. Baronul cu Maria în braţe face la fel." E numai vina noastră, bade Tănase. Copilul e copil. Toţi sunt la fel. Trebuia să încuiem uşa. Iartă-l de data asta. Hai bade, te rugăm noi, iartă-l. „Petre e galben ca ceara. Mama îl ia de braț şi-l zgâlţâie ușor. „Parşivule!" Din braţele baronului Maria o imită pe nemţoaică: „Hai bade, te rugăm noi, iartă-l! Petrica e copil." Lelea Ioana stă de-o parte cu Ion lângă zarzăr, supărată. „Bată-l necuratul, Doamne iartă! Nu ştiu ce s-o alege de capul lui. I-am spus mă'tii că-l are pe necurat în sânge încă de când a furat cizmele lui badea Tudor Gherşan." O întreb ce s-a întâmplat. „A furat toată ciocolata din odaia baronului şi de-o oră vomită întruna. „Ai mâncat ca boul, singur. Îl ceartă Ion. Aşa-ţi trebuie! Să

crăpi. Parşivule!” După trei zile în care s-a stabilit că în august când baronul şi fraulein vor pleacă la Berlin, mama cu Maria îi va însoţi o lună la domeniul lor de la Rothenaw, oaspeţii noștri au plecat în grabă în urma unui ordin urgent. Fraulein şi Maria s-au despărţit cu greu plângând în hohote. Chipul fin şi delicat al nemţoaicei era răvăşit de-o durere adâncă. În drum spre maşina ce-i aştepta cu uşile deschise, Fraulein a leşinat. Baronul a ridicat-o pe braţe şi a culcat-o pe canapeaua din spate. Ne-a făcut cu mâna în timp ce maşina cobora spre şosea. O umbră de tristeţe a plutit peste ogradă câteva zile apoi toţi am uitat, mai devreme sau mai târziu, înghiţiţi de rutina cotidiană.

PATRU

August 1944. În mica livadă de la via din Bulac, sub dogoarea fierbinte de la începutul lui august, prunele îngemănate sunt coapte şi dulci ca mierea. Cad sub coroană, la umbră şi le bâzâie musca. „Tănase, ia copchiii şi adunaţi prunele alea de la vie c-o să pută ţuica şi nici porcii n-o s-o bea. Lasă-l pe Nicu. Merge cu mine la primărie să cetim din liste.” Coborâm în maidan pe la badea Tudor prin ogradă şi urcăm scările pe pod. Doi soldaţi înarmaţi mişună dintr-o parte în alta pe pod. „Da ce faceţi mă flăcăi aicea, dă ruşii încoace?” Întreabă bunicul pe unul dintre ei. „E ordin, moşule. E ordin.” La geamul primăriei nimeni. Sub lista veche doar două nume. Le citesc. „Domnule, ăştia-s feciorii lui Neculai Barbu a lu’ Mitiu Turbatu, de-un leat cu mine. F… lampa mă’sii de viaţă! Chiar pe amândoi Doamne? De ce? De ce? Ridică pălăria furios gata s-o arunce la pământ. Hai pe la Pavel Popescu la crâşmă să mai aflam oarece.” Mesele de sub umbrarul de stuf sunt ocupate. Înăuntru, la masa de lângă tejghea, badea Pavel şi Enciu Secui discută la o litră de vin. Bunicul se aşază şi mă

trage pe scaunul de lângă el. Badea Pavel face un semn, şi în faţa bunicului apare o litră de vin roşu ca sângele. „Ce mai ştii de-ai noștri Pavele? Domnu Calenic poate ştie mai multe.” „Bade, Tudor al meu trăiește. Am primit scrisoare ieri. A căzut prizonier anul trecut de Florii în Crimeea. E în stepă lângă fluviul Ural, unde a înţărcat dracu iapa, într-un lagăr cu Vasile a lui Ion Bogdaproste. Dacă Domnul vrea şi or fi sănătoşi după ce s-o sfârşi războiul, într-un an doi or fi înapoi.” Când am auzit ca badea Vasile trăieşte, de bucurie am tras un gât zdravăn din litră până când bunicul m-a călcat pe opincă. De Vasile a lui Ionica, văru’miu ai auzit. A căzut la datorie pe malul Donului lângă Stalingrad in 42’. Abia acum armata ne-a anunţat. L-a ridicat post mortem în grad de maior.” „Da gazeta ce mai spune, cum stă treaba.” Badea Pavel înjură cu năduf privind cu teamă în jur. „De când Generalul le-a pus căluşi la gură nicio foaie nu mai zice nemica. E de rău bade. Avea Iordan, învățătorul, dreptate in 40’. Trebuia să le dăm imediat peste bot şi la unul şi la altul când au poftit la mereaua noastră, cu orice risc. Acuma dracu ştie cum o ieşi.” Ciocnesc toţi trei şi golesc paharele până la fund. „Da ce-i cu ăştia de păzesc podul?” „L-au minat azi dimineaţă. Calenic zice ca-i ordin să-l arunce în aer sa nu treacă ruşii spre Başchioi. Doamne, ne-am prostit la cap rău de tot, bade Luca! Râd şi gâştele din derea.” Bunicul sare de pe scaun roşu la faţă. „Dac-a crede cineva că taman aicea în Techea noastră pe care-o poţi sări fără să te uzi la opinci, s-o poticni Stalin, atuncea de, ne lipseşte ceva la cap. Poate totuşi o fi vreo unul cu mintea întreagă. Eram cogea băietan când s-a ridicat podul. Am cărat şi eu cu bietul taica piatră galbină din cariera de la Başchioi cu boii. Ce sărbătoare a fost! Se apleacă peste mine şi-mi şopteşte la ureche: Nicule, du-te acasă. Eu mai

rămân oleacă.” Două săptămâni, seară de seară, lumea se strângea pe deal, pe marginea râpii, până aproape de miezul nopţii să vadă podul sărind în aer. Într-o dimineaţă o maşină a oprit pe pod şi o echipă de genişti l-au deminat spre nemulțumirea unora care sperau să vadă şi la noi în sat o picătură de război.

CINCI

Suntem în ’44. E sfârşit de septembrie. În izlaz porumbul e uscat şi ştiuletele-i ca arama. La vie, în ceair, strugurii sunt dulci ca mierea. Pluteşte peste tot o adiere de must şi gutuie. Şiruri de căruţe încărcate coboară în sat din toate direcţiile. De sus de pe Muchia Lungă par coloane de blindate care alunecă spre un front ce le înghite lacom. E o armată mobilizată an de an în fiecare toamna. În ultimii trei ani, aici pe valea Techei, pe frontul din izlaz, în linia întâi, sunt numai bătrâni, femei şi copii. Flăcăii mor dincolo de Nistru, la Stalingrad, în Crimeea, în Siberia... „Mâine dimineaţă la ora opt fiecare ogradă să trimită om la primărie.” Ne întâmpină în poartă moş Costea, grăjdarul. „Vin ruşii în sat şi avem ordine de sus.” „Să-i bag în…” Îi înjură cu sete bunicul Luca. Domnule, se întoarce către mine, v-am spus-o eu încă din ’40… Se opreşte după câteva clipe şi schimbă subiectul. Bine, bine. „Mergem mâine la primărie” „Ce? Ce ne-ai spus în ’40?” Întreabă curios tata. „Lasă, hai să descărcăm că ne apucă noaptea.” În faţa primăriei o adunătură pestriţă de pălării din paie şi batice, aşteaptă încă de la ora şapte. Zeci de căruţe ocupă maidanul de la uzina electrică până la cârciuma lui badea Pavel Popescu. E aproape opt. Primarul apare în uşă însoţit de jandarmul Calenic. Între cei doi, un străin slăbănog şi exagerat de înalt, crăcănat, într-un costum negru. „Domnul Ciumacencu e de la judeţ, de la prefectură, începe primarul

arătându-l cu degetul pe lungan. Are să ne spună cum e cu ruşii care vin la noi in sat.” Domnul Ciumacencu aruncă o privire obosită prin mulţime. „Un regiment de infanterie soseşte mâine dimineaţă şi va rămâne o săptămână două pentru refacere. În contrast cu trupul subţire ca trestia, vocea îi era groasă şi puternică. Nu-i de joacă cu ăştia. Au statut de ocupant.” Lumea se miră. Un aşaaa lung se aude în mulţime. Adică cum. Cuceresc satul?”Dacă vă intră în ogradă, continua lunganul, şi vă cer o oaie, daţi-le două. Dacă vă cer o găina, daţi-le patru. Nu vă opuneţi. Viaţa voastră face mai mult de-o oaie.” „Şi dacă o cere pe coana preoteasă?” Întreabă bunicul în glumă. Lumea râde în hohote. „Ai întrebat bine moşule. Cucoanele să stea acasă şi să nu umble singure prin sat. E război oameni buni. Au ordin să tragă şi nici dracul n-are ce să le facă acuma.” Lunganul se grăbeşte. Maşina îl aşteaptă în şosea cu motorul pornit. „Eu v-am spus. Vă mai spune şi primarul.” A trecut prin mulţime, s-a urcat în maşină şi s-a dus. În jumătate de oră centrul satului e pustiu. A doua zi pe la prânz douăzeci de camioane acoperite cu prelată verzuie s-au oprit la ieşire din sat, deasupra lutăriei, în pârloaga dintre vii. „Bine ca nu mişună prin sat. Se bucură bunicul. Dă-i în… Îi înjura cu năduf. Ei cu treaba lor noi cu-a noastră. N-aveţi ce căuta pe-acolo!”

Ziua următoare, duminică, când părintele Coşug nu terminase încă slujba şi eu leneveam pe prispă la soare, Lupu se agită în lanţ şi începe să latre sub hambar. La poartă se opreşte şareta primăriei. Văd câteva bonete verzi şi o cascheta imensă, mult mai mare decât a jandarmului din sat, care se mişcă în faţa porţii. Moş Costea deschide şi-i invită înăuntru. Îl strig pe bunicul Luca care pufăie jos sub dud. „Domnul căpitan Alexe a fost repartizat de la

primărie aicea la matale, bade Luca.” „Căpitan Alexei Varonin.” Se prezintă ofiţerul şi înhaţă mâna bunicului scuturând-o vârtos. Moş Costea ridică din umeri. N-am nicio vină. Pare să spună gestul lui umil. Câinele se repede furios izbindu-se în lanţ. „O să treacă pe-aici Foca, lipoveanul, să traducă dorinţele oaspetelui dumitale. Are ordin de la primar.” Strig la câine să tacă. Mă reped spre el şi bat din picior. E gata să mă înşface de opincă. Îl plesnesc cu biciuşca pe spinare. Ofiţerul se amuză şi se repede către Lupu sărind cu cizmele în pământ. Câinele se ascunde speriat sub hambar lătrând tot mai tare. Soldaţii au urcat pe prispă o ladă roasă de scândură cu mânere din funie şi s-au întins pe troscotul verde din faţa casei la umbră. Alexei e scund şi rotund ca un pepene. Cascheta înaltă îi scoate în evidenţă căpățâna mică, ţuguiată legată de trup aproape fără gât. Diagonala din piele cafenie îi strânge burta care stă gata să se crape. Pantalonii strânşi pe fundul de vădană se pierd în cizmele înalte până la genunchi. Zâmbetul de pe faţă, pe care mama l-ar numi parşiv, îi ridică spre ochi, obrajii ca nişte gogoşari, lăsând să se vadă de sub mustăți şirul de dinţi mărunţi de pe maxilar. Pe centura acoperită de burtă, în partea stângă, atârnă până aproape de genunchi tocul unui pistol cu ţeavă lungă. Bunicul deschide odaia de oaspeţi. Ofiţerul întră până-n mijloc. Cascheta se răsuceşte rapid în dreapta şi-n stânga. Încearcă patul cu ambele mâini. Strigă către soldaţii tolăniţi la umbră. Cei doi aduc în fugă cufărul în cameră. Salută scurt şi ies către poartă unde îi aşteaptă şareta. Bunicul îl întreabă din priviri gesticulând cu mâinile. „Ei, mai vrei ceva?” Rusul zâmbeşte larg, se întinde pe pat cu cizmele peste cuvertura nouă, ţesută din fir subţire de in şi borangic şi-i face semn să iasă. Bunicul trage uşa dând mărunt din buze. Nu prea mărunt

încât să nu pot citi. A doua zi, dimineaţa la răsăritul soarelui, şareta primăriei condusă de unul dintre soldaţii de ieri, îl culege pe ofiţer din poartă. Caii înhămaţi şi legaţi la căruţă ronţăie porumb din ieslăul de sub bot. „Să nu intre nimeni în odaia rusului. Ai auzit nevastă? Se adresează mamei, noră-sa. Şi Petrea merge cu noi la porumb. Hai, să n-aud nimic. Sus! Trei zile ofiţerul pleacă devreme în zori înaintea noastră. Se întoarce seara târziu. Câinele îl simte de departe şi se ascunde sub hambar lătrând. Bunicul îl aşteaptă pufăind pe prispă. Dobryy vecher! Dobryy vecher! Intră în odaie şi curând sforăitul rusului se aude până-n poartă. A patra zi n-a mai venit nimeni să-l ia. Când ne-am întors după amiază, lelea Ioana aleargă spre căruţă închinându-se. „Ce-i Ioană?” Întreabă bunicul speriat. Lelea abia răsuflă. „Animalul ăsta nu-i om! Bată-l necuratul! Doamne iartă. Când s-a trezit, pe la prânz, a ieşit în uşă şi de pe prispă a urinat pe ştergătorul de noroi în timp ce lelea Maranda era lângă hambar cu Domnica, chiar în faţa lui. Ptiu! Scuipă în sân. Bată-l necuratul!” „Și Lupu?” Întreabă bunicul râzând. „Ei, na! Asta-i. Ridica lelea supărată din mâini. S-a întors cu spatele, ce era să facă bietul câine.” Nenea Vania, Ivan Foca, lipoveanul din Sarichioi care a dat năvodul pe plug şi a rămas cu Cristina lui Lefter, aici pe apa puţin adâncă a Techei, ne dă o mână de ajutor la descărcarea căruţei. „Hai bade să-mi arăți omul dumitale.” Bunicul îl ia pe după umeri. „Hai Vanea.” Îi urmez aproape. Căpitanul stătea pe prispă cu picioarele atârnate jucându-se cu pistolul. Ne vede şi ne ia la țintă pe fiecare scoțând pe sub mustăţi sunete ascuţite la fiecare împuşcătură. „Iaca ăsta ni-i omul!” După vreo cinci minute în care gesticulează la fiecare cuvânt se opreşte din vorbit. „Ei?” Face bunicul din sprâncene către Vanea. „N-are

nevoie de nimic. Zice că marele popor rus munceşte în holhoaze să nu lipsească nimic eroicei armate roşii în mersul ei triumfal … şi n-am mai înțeles vorbeşte prea repede.” „Aha, aha. Se scarpină bunicul sub pălărie. De asta l-a lăsat pe Iordan ciungul fără oi. Spune-i să vorbească mai rar.” Rusul continuă. „Să iei câinele de la hambar că nu poate dormi şi-l împuşcă dacă mai-l mai latră. Faceţi-i trei raţe la ceaun deseară, dar mai grase că-i place grăsimea şi nu-i mai lăsa sticla cu ţuică lângă uşă ca ieri a lovit-o cu piciorul şi s-a vărsat cogea. Mai întreabă dacă aveţi gâşte ori miei.” „N-avem!” Răspunde bunicul prompt. „Cică a văzut oi prin curte.” Rusul a tăcut. „Păi nu vrea multe bade Luca. Bine că n-a nimerit aicea maiorul Volodea care-i la badea Constantin Stoian.” Prindem raţele. Mama le alege pe cele mai mici. Spre seară-s deja fripte în ceaunul mare de jumări. „Vrea să mâncăm cu el sus în odaie, ne anunţă bunicul. Haideţi cu toţii să nu-l supărăm. Să-i arătăm cum primim noi oaspeţii. Mămăliga-i gata Ioana?” Mirosul fripturii rumene a cuprins toată ograda. Îţi lasă gura apă. Bunicul taie raţele în două. În tava mare de aluminiu din mijlocul mesei şase jumătăți de raţă se scaldă în untura fierbinte și galbenă ca mierea. Nu ţin minte să fi văzut atâta friptură la o singură masă. Afară doar de Crăciun când tăiem porcul. Tata aduce ulcica cu vin şi umple paharele. Nu lipseşte cana cu ţuică. Vine şi mămăliga în aburi. Bunicul o închină şi o taie în felii. Ne aşezăm. Rusul, în capul mesei sub icoană. Bunicul, în capul celălalt. Tata şi mama pe o parte a mesei pe canapea. Eu cu Petre pe cealaltă parte. Lelea Ioana s-a jurat ca nici moartă nu stă la aceeași masă cu necuratul. Ion e la joacă prin vecini. Rusul se ridica şi înalţă paharul spre tavan. Ţine un discurs care nu se mai termină. Înţeleg ceva despre marele popor sovietic şi

generalisimul Stalin. Nu lipseşte Stalingradul şi Moscova. Ne face semn să ne ridicăm. Ciocnim paharele. Până la urmă, mă gândesc eu privindu-l, nu-i aşa de râu la suflet precum arată pe din-afară. Împinge farfuria din faţa lui spre Petre şi trage către dânsul tava cu friptură lipind-o de veston. Apucă o jumătate cu ambele mâini şi o devorează cu iuţeală. Untura caldă încă, îi curge pe bărbie. Abia acum îi văd mâinile. Mici cu degetele subţiri şi scurte par de copil. Moaie în untura lichidă din tavă o bucată de mămăligă din care ies aburi şi o îndeasă pe toată în gură. Se frige şi înşfacă ulcica cu vin răsturnând-o la repezeală în guşa plină. Mama se închină pe fugă fără să-şi atingă umerii şi fruntea. Bunicul mă atinge cu piciorul pe sub masă şi-mi arată cana. O iau din faţa rusului şi alerg în magazie şi-o umplu. După un timp tata face la fel cu ulcica de vin. „Khoroşho, Ochen khoroşho.” E la a cincea jumătate de raţă. Se linge pe degete şi ne priveşte mirat. Încearcă să vorbească dar din gura plină cad în tavă resturi tocate amestecate cu salivă. Pentru voi n-aţi fript nici una, pare sa spună rusul şi repetă de câteva ori. Nici una? Nici una? Din jumătatea pe care tocmai o începe, rupe pulpa sfâşiată deja şi o întinde mamii. Mama refuză cu blândeţe zâmbind. Rusul insistă, se enervează şi aruncă pulpa sub masă. Ridică cana şi ţipă: Zdorovye tovarishchi! Repetă privindu-ne cu asprime: Zdorovye! Răspundem în cor: Zdorovye! După o oră e plin de untură peste tot. A golit a patra cană de ţuică. Începe să cânte. Vocea-i subţire şi cristalină de soprană. N-ai putea crede dacă ţi-ar spune cineva, fără să auzi cu urechile tale că ciudata creatură poate cânta aşa de frumos. E o baladă tristă de prin marea stepă rusă. Din păcate vocea începe să-i tremure. Falsează. Uită cuvintele şi se chinuie făcând grimase hidoase să şi le amintească. Se clatină în faţă şi-n

spate şi cade în cele din urma în tava cu resturi. Bunicul se ridica primul. „E gata! Hai că mâine avem atâta treabă. Se întoarce către tata. Nu-l ridica Tănase. Lasă-l acolo cu râtul în troacă.” Dimineaţă însă aveam să trăim cu toţii clipe de groază. Tocmai ne pregăteam să urcăm în căruţă când rusul apare în ograda din spate direct prin tindă. Cu părul şi mustăţile răvăşite, pline de unsoare, cu resturi de carne lipite pe frunte, urlă demenţial cu pistolul îndreptat spre noi. Alergă în dreapta şi-n stânga ameninţând când spre bunicul când spre tata. După câte mi-am dat seama cerea ceva important. „Datminea nosh! Datminea...” Bunicul cu mâinile ridicate încearcă să-l calmeze dar rusul se înfierbântă mai tare. Se repede la lelea Ioana, o apucă de umeri şi-i pune pistolul la tâmplă. Ochii roşii i se umflă şi par să sară din găvane. „Aleargă la Vanea şi cheamă-l degrabă aicea.” Strigă bunicul speriat către mine. „Mă Niculai, a dracului simţământ e frica asta. Îmi spune bunicul după vreo oră la câmp. Am crezut c-au trecut şapte zile până aţi venit.” La vederea lui Vanea rusul s-a mai domolit. „Dacă nu-i daţi briceagul vă împuşcă pe toţi. Îl are de la un general neamţ de la Stalingrad. Faceţi bine şi găsiţi-l că mă curăţă şi pe mine. Bade Luca, grăbiţi-vă că nu glumeşte ghiborţul.” Lelea Ioana plânge căzută în genunchi lângă zarzărul din faţa bucătăriei. Tata, galben ca ceara se sprijină de uşa damului ud leoarcă. „Petrea!” Strigă bunicul supă-rat. Îl găsesc în podul samalâcului ascuns în fân. Bunicul îl apucă de ceafă. Mâna încleştată tine briceagul rusului în buzunar. Îi scot cu greutate braţul zgâlțâindu-l puternic. „Parşivule!” Îl ceartă mama plângând. Rusul se repede să-l plesnească. Bunicul îl opreşte ţinându-l de braţ. „Lasă-l!” Şi pentru prima dată văd în ochii bunicului flăcări. Şi îşi scoate încet cureaua.

Cu două zile înainte de plecare când soarele-i gata să cadă în prunii din fundul ogrăzii şi toţi ai casei își îndeplinesc sarcinile orei, rusul, care nu dormise noaptea trecută acasă, intră pe poarta de jos clătinându-se bine. Tata, încă galben după sperietura de zilele trecute, ne face semn să nu-i stăm în cale şi îşi face de lucru în spate la samalâc. Ograda rămâne pustie. Bunicul pufăie sub salcâmii de lângă gardul dinspre lelea Maria Gherşan. Din dimineaţa aceia nu mai vrea să-l vadă. Îl urmăresc discret de lângă râşniţa de porumb din magazia de pe beci. Se apropie de hambar, se lasă pe un genunchi, se apleacă şi priveşte dedesubt. Probabil îl caută pe Lupu. Cascheta i-a alunecat de pe cap şi s-a rostogolit sub grinda de stejar. Îngenunchează încercând s-o recupereze. Scoate pistolul din toc şi o agaţă cu țeava însă cascheta alunecă o palmă mai departe Se lasă pe burtă şi încercă să pătrundă sub hambar împingând în genunchi. Nu mai mişcă. Cred că s-a înțepenit. Strigă ceva. Îndoaie gambele de la genunchi şi loveşte cu cizmele în pământ. Bunicul apare sub dud, lângă scara prispei, clatină din cap şi priveşte mirat făcând mărunt din buze. Se întoarce liniștit sub salcâmi şi mai trage un fum din lulea. După câteva minute, rusul oboseşte şi rămâne lat cu picioarele întinse. „Nicolai! Nicolaai! Nicolaaaaai!” Mă apropii şi mă aplec sub hambar. Mişcă din mâini şi bolborosește ceva scuipând. Probabil înjură. E înţepenit exact sub grindă. O palmă două mai la dreapta sau stânga şi ar fi încăput uşor dedesubt. Îl scot cu greutate trăgându-l de picioare. Bunicul se amuză sub salcâmi. Se ridică bucuros şi mă pupă pe obraji de câteva ori. Îi recuperez cascheta şi pistolul şi rusul mă pupă iar. Mă apucă de umeri şi mă trage lângă el pe vălătucul de piatră din faţa prispei. Îmi arată revolverul pe toate părţile

explicându-mi rar cum funcţionează. Mă întreabă des, probabil dacă am înţeles şi fiecare întrebare a rusului se termină cu da. Eu răspund la fel. La un moment dat după al nu ştiu câtelea da, sare sprinten şi trage un foc în sus. Porumbeii se înalţă speriaţi de pe olana albicioasă a acoperişului. Mai trage de câteva ori urmărindu-i în zborul lor deasupra ogrăzii. Bunicul sare speriat şi aleargă pe prispă. La colţul casei mama şi lelea Ioana se închină speriate făcând semn către mine să fug. Dincolo la vecini, badea Tudor Gherşan şi lelea Maranda aleargă la gard să vadă ce se întâmplă. Rusul mă întreabă ceva. Nu mai răspund nimic. Picioarele îmi tremură ca-n toiul iernii. Mă vede că sunt speriat şi mă strânge de umeri lovindu-mă pe spate. Îmi întinde pistolul. Au început să-mi tremure şi mâinile. Mă apucă de braţ şi-mi fixează patul armei în palmă. Îl înalţă spre cer şi apasă pe trăgaci. Simt reculul în umăr. Mă pupă iar vorbindu-mi în şoaptă gesticulând spre mine. Ai văzut? E aşa de uşor. Mai vrei? Bunicul se apropie calm dând din cap, mă apucă de mână şi mă trage după el spre bucătărie. Lelea Ioana se bucura că mă vede întreg. „Bată-l necuratul! Doamne, ăsta-i învingătorul pe care l-ai ales?” Peste două zile, dimineaţa devreme doi soldaţi au venit şi i-au luat lada. După prânz convoiul de camioane a ieşit la şosea şi s-a pierdut în văioaga de după Cheltepea Mică.

ȘASE

Octombrie 44’. După bruma din dimineaţa de Sfântul Luca, salcâmii au început să-şi lepede veşmântul încă verde. Pe corzile roşcate din vie a rămas doar agurida, ciorchinii necopţi şi acrii. În izlaz miriştea mărunţită de oi este brăzdată de pluguri. În tarlaua de porumb s-au deschis cărări fără sfârșit pe care urca şi coboară căruţe şi care.

Viaţa obștii curge domol ca şi acum un an, zece, o sută, după obiceiurile împământenite de generaţii indiferent de timpuri şi vreme. „Vezi, îmi arată bunicul Luca, la moş Onofrei a rămas pârloagă. I-a căzut ficiorul anul trecut în Crimeea şi s-a stins de oftică. A rămas baba Tinca singură cuc.” Trecem prin valea Platonesii, pe drumul negru ce taie izlazul în două. La răsărit, în dreapta Denistepii, peste lacul Zebilului, deasupra zidurilor Heracleeiei, cerul începe să se crape în linii roşcate şi albe. În faţa noastră, învăluită în ceaţa lăptoasă a dimineţii, o umbră cocoşată alunecă pe drum în paşi săltaţi. Bunicul îndeamnă caii scuturând uşor din hăţuri. O manta militară lungă până aproape de pământ, sprijinită în două cârje, poartă în spate o raniţă încărcată.” Houu! Da un-te duci mă băiete? Omul se opreşte si întoarce către noi o faţă osoasă şi chinuită. „Acasă, unchiule. La Ortachioi.” „Ajută-l Nicule să urce. Te-om duce până la Alibichioi, de-acolo te-o lua vreun mocan peste deal. Unde l-ai pierdut?” Întreabă bunicul arătând spre piciorul mai scurt al omului. „Unchiule, mai bine-mi pierdeam capul! Mi-a scris taica la spital că Măriuca, nevastă-mea, s-o dus la Ghecet la soră-sa. Că n-are nevoie de infirmi în casă. Da cine are nevoie unchiule? Măcar să-mi fi văzut ficiorul.” Ochii i s-au umezit şi o lacrimă s-a scurs prin barba ţepoasă. „Lasă, bine c-ai scăpat. Ai să înveţi să trăieşti şi aşa.” Urcăm în tăcere culmea domoală a izlazului până la stejarii lui Grigore Arapu apoi coborâm pe şosea valea Alibichioiului. După livada de nuci, peste cocoaşa rotundă a dealului ce apără satul de viscol, vârful ascuţit al Consulului ce împunge cerul pare să cadă peste apa Taiţii de la picioarele sale. Până la prăvălia lui Tranulea, în faţa bisericii, nimeni n-a mai scos o vorbă. Şchiopul s-a sprijinit în cârje şi a coborât fără să-l mai ajut. Ne-a mulţumit

salutând milităreşte şi s-a îndreptat spre uşa cârciumii. „Mergi cu Dumnezeu mă băiete. Hai înapoi. Dii mă”! Toată ziua bunicul n-a mai scos o vorbă. Spre seară am umplut coşul căruţii în tăcere, fiecare pe partea lui şi ne-am întors. Parfumul ştiuleţilor proaspăt culeşi au gust de vanilie până când şoarecii îl marchează cu mirosul lor. Acasă masa era pusă. Sub ştergarul de in mămăliga e încă fierbinte. Mama o închină şi o taie în bucăți pe fundul rotund şi alb din lemn de tei.” S-a întors ginerele Marandei, Niculae Covaliu. A avut noroc săracul. Enciu al nostru zace în pământ străin fără mormânt, fără cruce la păgânii de bolşevici.” O vreme s-a auzit doar sunetul ciorbei sorbită din linguri. „Vai de norocul lui! Are piciorul drept ciuntit de deasupra genunchiului. Doamne, Doamne!” Bunicul tace. Pare să nu fi auzit nimic din cele spuse de mama.” Uite la a lu’ Ciulică. L-aţi văzut? Merge pe bicicletă. S-o învăţa şi Niculae c-aşa-i omul, duce cât îi dă Dumnezeu.” „Când l-a văzut Aneta, a fugit la mă’sa şi plânge întruna. Intervine lelea Ioana. Săraca. Şi tot plânge cu vorbe. Mai bine mureai Niculai şi-ţi făceam toate pomenile şi te bucurai acolo, şi după un an doi îmi găseam şi eu un bărbat întreg. Niculae stă pe prichici şi plânge şi el. Tu Anetă, crezi ca eu n-am vrut? Am ieşit din tranșee într-un picior şi gloanţele şuierau pe lângă urechile mele alegându-i pe alţii. Bombele răscoleau pământul în dreapta şi-n stânga, în faţă şi-n spate îngropând de-a valma vii cu morţii iar eu îl imploram pe Dumnezeu să mă lovească şi pe mine. Haide, haide Aneto, hai acasă!” Bunicul se ridică şi se închina larg.” Mulţi din sat sunt fără cap şi trăiesc bine mersi. O trăi şi el făr-un picior, că nu-i nici primul şi nici ultimul. Mă duc divale la primărie să văd dacă sunt liste noi. Vii şi tu, Nicule?”

IOSIF

Într-o dimineaţă de început de septembrie, îmi aduc foarte bine aminte, pe gutuie începuse să cadă praf de aur, a venit la noi în ogradă cu giubelul de care nu se despărţea niciodată, din catifea roşie cu ciucurei din mătase galbenă pe vârf, strâmt, îndesat în ciurlanul de păr negru ca tăciunele peste căpăţâna exagerat de ţuguiată. S-a tocmit un ceas două cu bunicul Luca, undeva în spatele samalâcului, lângă grajdul cailor, timp în care bunicul a umplut de două ori cana cu rachiu. A bătut palma înclinându-se de la mijloc de câteva ori fără să se atingă de cănuţa din lut, şi a ieşit bucuros frecându-şi mâinile scurte şi firave de sorţul de piele pe care-l purta întotdeauna de pe piept, peste pantaloni, aproape de genunchi. A doua zi, dimineaţa devreme, când soarele abia urcase pe Denistepe, ajutat de Onilă ultima slugă pe care o mai păstrase, Iosif a ajuns la poarta mare a ogrăzii împingând la o trăsurică cu roţile neobişnuit de mari şi subţiri şi cu două ulube lungi şi frumos lustruite. Am ieşit la poartă şi am examinat ciudatul atelaj nemaivăzut pe la noi până atunci. Am încercat cu piciorul arcurile oţelite care susţineau o cutie din lemn nu prea mare în care abia încăpea o canapea de două locuri şi un coş îngust în spate. Pe laterale şi fund, cutia era frumos vopsită şi căptuşită cu arabescuri subţiri din fier forjat dat cu aramă. Din ogradă, bunicul, cu Celik armăsarul de căpăstru, venea către poartă însoţit de cei doi. I-a ajutat să-l înhame, să-l lege la brişca ciudată, şi-au strâns mâinile ca şi ieri şi au plecat. După ce au dispărut pe drumul din spatele bisericii am rămas la poartă o vreme sperând ca

trăsura să se întoarcă şi să-l lase pe Celik acasă. În ziua aceia, la prânz, aveam să aflu, spre disperarea mea, că bunicul vânduse armăsarul. M-am ridicat de la masă plângând, fără să mai mănânc şi am stat ascuns toată ziua în podul samalâcului. Deşi peste câteva luni, Celik avea să se întoarcă acasă, în mintea mea de copil el murise în ziua în care plecase legat la brişca aceia ciudată. Îl mai visasem de câteva ori cum mă poartă în zbor peste valea Techei până sus în pădure, pe vârful Carasănului, ori noaptea în stufărişul de la Budăi, cum aruncă flăcări pe nări întocmai ca în basmele citite de domnul Iordan, învăţătorul, şi mă apără de strigoiul miresei din poveştile bunicului Luca. Şi în câteva zile, dorul de Celik, calul meu înaripat cu stea în frunte, s-a stins de parcă nu-a existat niciodată. Admit că asta s-a întâmplat poate şi din cauza Anghelinei, nepoata lui Pomac, bulibaşa şatrei din ţigănia Tulcei, care poposea în fiecare vară în maidanul din fundul ogrăzii şi care m-a înghesuit ziua în amiaza mare în fânul proaspăt din samalâc şi trezise, fără să-mi dau seama imediat, bărbatul din mine, iar caii trecuseră mult timp după aceia pe locul doi. Peste câțiva ani, când Celik plecase de bătrâneţe pe tărâmul străbunilor săi, bunicul, cu care mă împăcasem după două zile de la vânzarea lui, avea să-mi spună câte ceva despre viaţa lui Iosif, stăpânul armăsarului nostru pentru o scurtă vreme.

Avea o cârciumă cu câteva odăi la oborul de lângă fântâna lui Iacob Stan, bătrânul ginerelui meu, Iordan, soţul mătuş-tii Sultana, acolo unde pentru mulţi ani fusese centru satului. Deasupra uşilor duble de la intrare o scândură veche de brad te anunţa că intri în taverna lui Iosif ovreiul. Vindea cel mai bun vin şi cea mai curată ţuică. Niciodată taverna lui nu era goală. Mai întotdeauna zâmbea lăsând să i se vadă dinţii mici şi albi de sub mustăţile

enorme. Nu se certa niciodată chiar dacă de multe ori, ameţiţi, muşterii uitau să plătească. Le amintea blajin cu totul întâmplător în zilele următoare. Şi dacă totuşi pe câte unul nu-l putea convinge să plătească, nu uita niciodată să-şi recupereze pierderea şi aştepta liniştit momentul prielnic. Vinul venea de la Murfatlar adus de un conaţional. Să nu umbli cu pezeventlâc ori să fie adăpat vinul că ţi-l torn pe gât, îl certa Iosif şi se tocmea la sânge până bietul om ceda un bănuţ doi la litru. Ţuica o făcea singur în cazanul din spatele odăilor din coarne şi pere pădureţe de care pădurea nu ducea lipsă şi pe care dădea te miri ce. Deşi n-avea mai mult de şaizeci de ani, nu-şi mai aducea aminte nimeni când şi de unde a venit. Aparţinea obştii de pe valea Techei parcă din totdeauna. La fel şi taverna lui din cărămidă gălbuie şi roasă de timp. Dar după cum ştii drumul de la Alibichioi spre Tulcea s-a mutat peste podul cel nou, aici lângă Ivan Șchiopul, vărul mami-ti şi odată cu drumul şi centrul satului. Într-o dimineaţă, dacă-ţi mai aduci aminte, a venit la noi. Era pentru prima dată când îmi călca în ogradă. Să-ţi fie sufletul bun, bade Luca, mă salută el ca întotdeauna, aplecându-se c-o umilinţă parşivă ce se citea în zâmbetul lui lăbărţat. Bade ştii datoria ceia pe care trebuie să mi-o dai înainte de Crăciun aşa cum ne-am înțeles? Şi se opri privindu-mă drept în ochi. Ei cei cu ea? Mă fac eu că nu înțeleg. Mai sunt luni bune până atunci. Şi tu ştii bine că întotdeauna badea Luca s-a ţinut de cuvânt. A, daa! Iertare bade, ştiu ce cuvânt ai, dar… Se legăna de pe un picior pe altul, îşi freca mânuţele de șorț clătinând din capul ţuguiat. Bade, ştii, a plecat drumul, pe la taverna lui Iosif muşterii vin rar, mă paşte sărăcia, Iosif pleacă şi el în drumul lui. Am vândut taverna şi odăile pe nimic, aproape pe nimic. Acuma-s gata de drum. M-am apropiat de el şi

l-am apucat de palmele împreunate scuturându-l uşor. Măi omule, stai aşa nu te mai clătina ca o curcă beată. Stai să te pot înţelege bine. Cum adică să pleci? Unde să pleci? Adică satul ăsta fără taverna lui Iosif ovreiul? Nuu, nu se poate. Cum adică eu unde mai beau un ţoi? Ia-ţi colea divale o ogradă şi fă-ţi tavernă nouă. După vreo oră în care mi-a vorbit de bătrânul lui, Iţac, rabin la sinagoga construită chiar în bătătura lor. De Rahela, mă'sa lui de-a doua. De fraţii şi surorile lui din Cipru. De casa lor albastră de pe malul Mediteranei unde a văzut lumina zilei ca cetăţean liber al imperiului, şi unde ar vrea să se aşeze la somnul de veci. De nepoţii lui din Constanţa, la care pentru o vreme ar vrea să mai rămână şi unde spera să se şi însoare cu o ovreica bogată, văduvă, însă mult mai tânără şi din cale afară de urâtă. Dar asta nu-l deranja pentru că, toată lumea care-l cunoaşte ştie că Iosif n-a fost niciodată pretenţios când a fost vorba de partea feminină. Bunăoară, acum ceva timp, a ţinut lângă el la tavernă o ţigancă din Başchioi urâta cu draci, aproape zece ani. Neagră, cu ochii bulbucaţi şi buzele neobişnuit de mari, ţiganca era însă curată şi ageră la minte cum rar găseşti muiere în ziua de azi. Mulţi se opreau la taverna ovreiului numai s-o vadă pe Zica. Şi Zica le umplea paharele cu zâmbetul ei larg şi misterios. Ovreiul îşi freca mâinile şi îndesa în buzunarul şorţului parale după parale. Pentru că Iosif îi promitea mereu că o ia de nevastă cu carte la primărie, Zica l-a ameninţat într-o dimineaţă că pleacă. Unde mai găseşti Zicuţo om mai bun şi trai pe vătrai ca la taverna lui Iosif? O certa blând ovreiul. În cele din urmă, spre uimirea lui, Zica l-a părăsit şi a plecat cu un grec la Brăila, dar nu înainte de ai sparge lada încuiată cu patru lacăte din odaia în care Iosif ţinea o parte din bani. Şi Iosif s-a căit multă vreme şi pentru bani şi pentru coapsele

rotunde a Zicuţii. În final, după ce mi-a povestit pas cu pas şi nenorocirea în care şi-a găsit sfârşitul fratelui lui mai mic, Beniamin, pe care l-a iubit cel mai mult dar pe care nu şi-l mai aduce aminte prea bine, scoase de sub șorț o mână de bani şi mi-i întinde. Numără-i, şi cu ce-mi datorezi, socoate dacă poţi să mi-l vinzi pe Celik. Parcă mă lovise cineva cu leuca la urechi. I-am numărat, însă pentru o vreme nu l-am mai auzit ci doar l-am văzut cum se clatină şi dă din mâinile lui scurte ca o găină din aripi.. După ce mi-am mai revenit, m-am sprijinit greu în nuielele ţarcului. Ovreiul ăsta s-a ţicnit de tot, gândesc eu privindu-l încă nedumerit. De, nici banii nu erau de aruncat. Ce zici? Mă întreabă in finalul unui lung monolog din care nu prinsesem mare lucru. Iosife, cu banii ăştia cumperi cinci cai nu unul. Iaca alegeţi unul de colea şi ne-om înțelege noi la preţ. Se holbează în ţarc câteva minute rotindu-şi ciurlanul ţuguiat deşi eu ştiam că nu vede nimic şi se întoarce către mine mişcând mărunt din mustăţi precum iepurele ce roade la morcov. Celik sau nimic! Sării la el gata să-l pocnesc. Omule, las-o dracului, Doamne iartă! Dă-o în mă'sa, mă bagi in fundul cârciumii nu alta. Când Iosif ovreiul îşi punea ceva în cap nici dracul nu i-o putea scoate. Mă mai gândesc puţin, mă uit la grămada de banii din palmele mele. Dacă n-ajunge, şi face un pas către mine, mai ia. Şi mai scoate o mână de hârtii de sub şorţ. Fac câţiva paşi prin ogradă. Ovreiul după mine. Trebuie reparat plugul. O căruţă nouă. Câteva coase. Scândură pentru hambar şi câte nu mai trebuie la casa omului. Hai bate palma şi vino mâine dimineaţă să-l iei! L-am dat a doua zi, după cum ştii şi ovreiul s-a dus în culmea fericirii cu Dumnezeu. O săptămâna în ogradă m-au ocolit toţi. Până şi cea mică de numai trei ani m-a tras într-o zi de cămeşă. Nu mai eşti bunelul meu. Răule! Şi drept să-ţi spun

m-au potopit lacrimile. După câteva zile Celik a început să-mi lipsească şi mie. Orice nechezat mă făcea să tresar şi să întorc iute capul. L-am visat dacă-ţi vine să crezi, certându-mă. Bine omule, mi-a vorbit într-o noapte ca un om, nu ţi-am tras eu cât trei la arat în taptâc brazdă adâncă în ţelina din Corniş? Nu te-am scos eu din văioage adânci la pădure când furai lemne de sub Carasăn, în toiul nopţii? Când haita de lupi a năvălit de pe Caratepe în troienele de un metru după sanie, cine te-a adus teafăr acasă? Nu te făleai cu mine la cârciuma lui Pavel Popescu şi beat mort, nu eu te aduceam dormind acasă fără se te zdruncin? După noaptea aceia multă vreme m-am simţit vinovat şi am început să privesc altfel dobitoacele din ogradă. Adică de ce dobitoace? Era ăsta cuvântul potrivit? Mă certam singur. Fără ele nu cumva omul este cel mai mare dobitoc? La Sf. Andrei, pe înserat când abia se mai zărea om mişcându-se în negura ce se lăsase pe vale, doi drumeţi strigară în poartă. Seara bună bade Luca! Un nechezat cunoscut îmi atrase atenţia. Ridic felinarul să-i văd mai bine. Suntem rude cu Iosif ovreiul, ne-am bucura dacă am trage căruţa în ogradă şi ne-ai găzdui în noaptea asta friguroasă. I-am ajutat în tăcere să deshame caii şi să-i lege la coşul căruţii. Pe ăsta bade leagă-l în ţarc să nu scape. Noi credem că e calul dumitale după cum ne-a scris unchiul nostru. L-am dus în grajd la iesle şi l-am strâns de gât sărutându-i coama împletită precum săruţi o muiere. Armăsarul mi-a atins faţa cu botul de catifea nechezând lung de bucurie. Da haideţi în tindă să ne vedem mai bine. Străinii au intrat după mine. După ce i-am omenit aşa cum se face pe la noi cu o strachină de fasole cu ceapă şi mămăligă rece, că de, era post, şi câteva căni cu rachiu, mi-au povestit până aproape de miezul nopţii cu ce treburi sunt pe partea asta de lume.

După ce am primit cartea în care unchiul nostru ne anunţa că a vândut tot, şi cu cel mai frumos armăsar pe care el l-a văzut vreodată, calul dumitale, împodobit cu un căpăstru bătut în ţinte de argint pe margini, va sosi în câteva zile la Constanţa. După trei săptămâni ne-am hotărât să plecăm în căutarea lui. Până la Babadag nimeni nu văzuse nici om şi nici cal după descrierea noastră. Aici, un turc bătrân de la ceainăria din faţa geamiei ne dă prima veste bună. După câteva zile prin târg, luam valea la rând din cârciumă în cârciumă, armăsarul descris de unchiul nostru, alb, cu stea neagră în frunte, cu coama bogată şi împletită şi cu picioarele dinapoi bălţate, era gata-gata să ne pună la pământ. Căpăstru şi hăţurile erau din piele roşcată, lustruită, bătute pe margini cu ţinte de argint aşa cum scria unchiul. În şa, un ţigan mătăhălos cu burta imensă prinsă într-un chimir lat din piele, urmat de alţi doi la fel de urâţi. Moş Ali, stăpânul ceainăriei la care găsisem şi odaie, cunoscând bine oamenii locului, ne-a sfătuit să nu cerem ajutor la post că-i ceva necurat la mijloc şi să căutăm a ne face singuri dreptate că altfel, ne spune turcul, intram în daravela şi-i bucluc mare la noi. Noi nu l-am crezut de la început. Când însă l-am văzut pe jandarm la masă cu matahala, în hanul din spatele geamiei, am fost siguri că turcul are dreptate. Şase săptămâni l-am pândit pas cu pas prin tot târgul, în mahala cu şatra şi de multe ori noaptea la furat prin satele din jur, numai să găsim o portiţă în care să-l întâlnim singur. În multe necazuri am intrat şi-n multe rânduri haita de bandiţi a ţiganului era gata să ne spintece. După nume i se spunea Saidan a lui Pomac dar lumea îi spunea satana. Ieri când îl aşteptam ca de obicei la han să-şi bea plosca de rachiu împreună cu bandiţii lui, numai ce-l zărim în buza dealului, dincolo de abator, singur,

îndreptându-se spre baltă. L-am ajuns după un ceas la o fântâna de-i zice a Turcului. Ţiganul ne privi bănuitor şi-şi scoase din teaca de la brâu un hanger încovoiat. Când s-a apropiat de căruţă, l-am pălit fără nicio veste la ureche cu o lovitură de măciucă. A căzut de pe armăsar în ulucul de adăpat dobitoacele, lângă fântână. L-am legat în grabă şi am intrat în tufişuri cu cai şi căruţă. După câteva ceasuri cu funia şi cuţitul la gât se hotărî să vorbească numai să promitem că-i lăsăm viaţa. I-am promis.

Îl omorâse pe Iosif cu mâna lui la fântână în timp ce-şi adăpa calul. Apoi îl aruncase în stufărişul bălţii din gura pădurii. Am strâns de funie gata să-i sară ochii din cap. în cele din urmă ne-a dus către mlaştina din vale. Am găsit cu greu locul. Zăcea cu faţa în jos. Prin hainele sfâşiate de sălbăticiuni i se vedeau oasele albe pe care se plimbau lipitori verzi, flămânde. Fesul de catifea roşie îi rămase înfipt în căpăţâna păroasă şi ţuguiată. L-am pălit pe ţigan până i-am crăpat căpăţâna precum spargi un bulboi de usturoi şi când s-a răcit l-am aruncat în baltă chiar lângă victima sa, unchiul nostru. Am aşteptat în tufişuri să se facă seara şi iată-ne acum aici. Mâine de dimineaţă vrem să plecăm spre Măcin, să luăm bacul spre Galaţi şi Brăila cu treburi. I-am ascultat ore în şir fără să scot un cuvânt. Săracul Iosif, gândeam, în timp ce drumeţii încă povesteau, a ajuns mai repede decât sperase la casa lor albastră de pe coasta mării. Pe armăsar ţi-l lăsăm, şi dacă întreabă cineva, poţi spune că s-a întors singur. Lasă bade, lasă, fie pomană de sufletul bunului Iosif. Nu-i nevoie de nici un ban. Ne bucurăm că s-a făcut dreptate şi-apoi ţiganul avea la chimir şi bani şi ceva cocoşei, aşa că te rugăm primeşte-l.

Dimineaţa devreme au plecat în sus pe drumul Alibichioiului spre Măcin sau Dumnezeu ştie, şi duşi au fost.

ANGHILINA

Legat la hambarul din faţa casei, câinele latră şi se zbate de cinci minute gata să rupă lanţul. Ce l-o fi apucat? Mama strigă din tindă. N-o aude nimeni.

- Ioane, du-te şi vezi ce-i.

Îşi pune perna pe cap şi se întoarce cu faţa la perete.

- Lasă-l bade, învaţă şi el să latre. Du-te tu. Ies pe prispă. Câinele mă vede şi tace. În ogradă, un ţigan cu un cazan în spate. Îi fac semn că nu cumpăr. Omul insistă. Cobor supărat scările să-l dau afară din ogradă. Lasă cazanul jos şi face un pas înapoi.

- Boierule, numai uită-te la el. Îi fac semn că nu mă interesează, el continuă: Haide bre că nu-i cu bani, uită-te bre, ce dracul!

Nici ţiganii nu mai sunt ce-au fost odată. M-ă uit. Viţa de vie cu frunze şi struguri de pe peretele cazanului mi-au amintit de ibricul bunicii. Îşi laudă marfa câteva minute. Un val de amintiri mi se amestecă în cap. Ţiganul a tăcut de mult şi mă priveşte mirat.

- Bre, dacă te mai uiţi mult, plăteşti. Ori nu stai bine cu scufiţa. Mă fac că nu-l aud.

- De unde eşti? Îl întreb când mă limpezesc puţin.

- De pe dealul Tulcii, din ţigănie.

- Pe Pomac îl ştii?

Mă priveşte bănuitor. Îi fac semn să stea liniştit. Apuc cazanul de toartă şi-l chem pe prispă.

- Boierule, nu vreau să intru în belea. Cumperi, bine. Nu, dă cazanul că plec. Îl apuc de umeri şi-l trag către prispă.

- Poate cumpăr. Hai să bem un pahar cu rachiu de corcoduşe.

Spre sfârşitul lui august când strugurii-şi limpezesc boabele şi porumbul începe să se întărească în pănuşi, ne trezeam dimineaţa cu ei în maidanul din fundul ogrăzii. Căruţe cu coviltir de rogojina şi stuf, corturi peticite în toate culorile, cai, catâri, măgari, ocupau maidanul câteva zile. Era şatra lui Pomac, bulibaşa, care trecea prin sat aproape în fiecare an. Sub salcâmul din colţ, legat de inelul de fier forjat din jurul gâtului şi de belciugul din nas cu lanţuri cu zale cât palma, doarme Marinică, ursul lui Taban, cel de-al doilea fiu al lui Pomac care se dovedi a fi cel mai vrednic. Mă apropii şi-l privesc prin gard cum doarme sforăind cu capul pe labe. Oasele aproape-i ies prin pielea tăbăcită de atâţia ani de ciomagul lui Taban. Îl împung cu un băţ în spinare aşa cum fac de fiecare dată. Mormăie fără să deschidă ochii. Cred că visează. Sunt gata s-o rup la fugă aşa cum fac mereu când se repede spre gard gata să rupă lanţul. Îl mai ating odată. Ridică căpăţâna osoasa şi mă caută cu privirea prin gard. Mă fixează cu ochi sticloşi şi umezi. Ce ai, eşti bolnav? Îl întreb în şoaptă. Mă miroase mişcând belciugul ce-i străpunge nările. Mormăie. Te ştiu de mic. Aşa faci mereu. Te sperii de fiecare dată şi-mi place să te privesc cum alergi sărind peste dovleci până-n faţa casei. Ai crescut, eşti aproape un urs pe când eu… Botul îi cade pe labe şi de sub pleoape izvorăsc lacrimi ca de om. Rup un dovleac şi-i arunc printre nuielele gardului să nu mă vadă ai lui Taban. Pentru un leu Marinică ursul joaca ţonţoroiul! Un leu, numai un leu! Şatra se trezeşte. Pe sub căruţe, printre corturi aleargă copii de toate vârstele. Plâng şi râd. Soarele dimineţii le mângâie pielea din cap până-n picioare. Se aud strigăte, ţipete, urlete. De pe marginea

râpii câţiva măgari răcnesc fără încetare. Dintr-un cort, un vlăjgan cu picioarele goale, ţinându-şi cu o mână izmenele, se repede cu un ciomag la răcnitori. Sunetul unei lovituri se amestecă cu zarva din maidan. Spinarea bietului urechiat se îndoaie ca un arc. Se mişcă câţiva metri mai la vale şi continuă să răcnească şi mai tare. O ţigancă cu părul alb ca zăpada şi faţa brăzdată de timp, ţipă umflându-şi pieptul enorm. Didino! Pansiluto! Zarazo! Da-ţi fuga în sat să vadă lumea c-am venit. Luaţi fă şi linguroaiele de haramă. Se repede spre un puradel dolofan care-i gata s-o dea pe spate. Stai ca dracu' mo! Şi-i aplică câteva palme pe dosul catifelat, înroşindu-l. Se aprind focuri. În jurul lor tineri şi bătrâni mângâie arama însufleţind-o. Fumul se amestecă cu mirosul şatrei şi umple toată mahalaua. Spre seară bătrânul Pomac, cu nelipsita-i lulea din lemn roşcat de mahon, cumpărată de străbunicul lui chiar din bazar de la Istanbul, intră în ogradă. Bunicul Luca îl aşteaptă pe prispă. Răstoarnă la picioare sacul cu acareturi din aramă. Bunicul alege două pahare lustruite, pe care, printre frunze de iederă, doi şerpi par să sară afară. Din cana de lut, le umple cu rachiu proaspăt de corcoduşe. Pomac îl îndeamnă să se mai uite. Aşa face mereu. Bunicul nu-l refuză şi cumpără câte ceva. O strigă pe bunica Paraschiva şi-i arată un ibric cu coada lungă şi formă ciudată de pară. Bunica mângâie viţa de vie ce înconjoară para aproape de mijloc, îl cercetează câteva clipe răsucindu-l pe toate părţile şi dispare cu ibricul în tindă. După primul pahar Pomac începe să-şi descarce sufletul. Rareori bunicul îl întrerupe. De Anghilina mă întrebi? Apucă luleaua între palmele osoase şi cade pe gânduri. Anghilina este nepoata lui, unica fiică a lui Taban. Are părul galben ca lanul de orz când cade sub tăişul coasei şi pielea ca laptele. Te fulgeră şi te ameţeşte cu ochii

ei mari şi verzi ca peruzelele din şiragul de la gâtul mamii. Nu seamănă cu nimeni din şatră. Mătuşa Maranda, vecina noastră şi mama, sunt sigure că ţiganii au furat-o. Nu se poate leleo, şoşotesc între ele, toate au câte cinci şase şi ea are unul şi ăla alb ca brânza. Sigur e stearpă. A furat copila din drum. Pe la zece ani când a început să-i crească sânii şi să i se rotunjească formele, Taban a fost sigur că va scoate bani buni pe ea. O purta în şalvari şi cămăşi de mătase, cu părul despletit prins pe frunte cu o cosiţă de argint. Călare pe armăsarul roşcat al lui Pomac era prinţesa şatrei. Pe la treisprezece ani adică în urma cu patru cinci veri, pe când Taban şi bunică-su tocmai bătură palma cu o bogată familie de căldărari din Babadag, Anghilina, care era în țigaie pe dealul de deasupra Tulcii, a fugit cu o trupă de circari la vale pe Dunăre. Şatrele s-au ţigănit gata să se spintece cu hangerele. Dacă ar fi fost mai tânăr ar fi scos cuţitul, însă bătrânul Pomac a trebuit să plătească un pumn de cocoşei, iar cele două femei, Lira lui Taban şi Regina, nevastă-sa, au luat o păruială straşnică. Dar bătrânul bulibaşă avea altele pe suflet. Fiul lui cel mare în care-şi pusese toată nădejdea că-i va lua curând locul în fruntea şatrei, Saidan, în loc să se însoare cum e rânduiala, şi să-i facă nepoţi, s-a lipit de o adunătură de nebuni fărădelege şi ţine calea lumii la drumul mare. Auzi bade să se întâmple una ca asta tocmai lui Pomac. Ţigan, lotru la drumul mare, e sfârşitul lumii nu alta. Saidan, fire rebelă şi fără frică, l-a contrazis mereu pe Pomac. Niciodată dreptatea împărțită de bătrân nu-i era pe plac. Fura din ogrăzile oamenilor, nu că alţii n-ar fi furat dar fiul bulibaşei era mai mereu prins iar Pomac trebuia mereu să plece capul şi să plătească. A vrut armăsarul lui, Pomac i l-a cumpărat. Hangerul cu mâner de argint pe care l-a moştenit de la străbunicul lui, l-a vrut. I l-a dat. A siluit fete

tinere din şatră, Pomac l-a apărat. Când a dat buzna acum cinci ani, ziua în amiaza mare peste o văduvă, la Hagiar, la care ţigăncile bătrâne şoşotesc pe la colţul corturilor că n-ar fi fost pentru prima dată, si a fost prins taman în pat de iubitul femei, ajutorul șefului de post, tot satul a ieşit în faţa şatrei cu furci şi topoare. L-au ascuns într-o râpă sub o grămadă de bălegar. Jandarmii, cu puştile în mâini gata să tragă, i-au înşirat pe toţi în faţa căruţelor şi văduva cu onoarea pătată i-a cercetat pe fiecare dezvelindu-le pieptul. Saidan avea o tăietură adânca de la o încăierare mai veche pe care biata femeia o ţinu minte. Bătrânul Pomac a stat câteva zile la postul de jandarmi şi a curăţat necazul văduvei cu cinci ludovici de la gâtul Reginei. Reîntors, au ridicat corturile şi l-au cules pe Saidan din râpă. În mahalaua din ţigănie, în faţa şatrei, i-a tras douăzeci şi cinci de lovituri de bici în părţile moi din dos. Recunoaşte că de supărare a pierdut şirul numărătorii şi abia când nobilul dos s-a umplut de sânge, Ţui, cel de-al treilea fiu, s-a aruncat peste frate-su care leşinase de ceva vreme şi opri execuţia. După două trei săptămâni când dosul i s-a vindecat, pe când şatra urca drumul Măcinului, Saidan a rămas mai în urmă cu roibul său nărăvaş şi de pe dealul Alibichioiului a privit convoiul de căruţe până când l-a înghițit praful drumului. A întors calul şi a luat-o de-a dreptul prin lanurile de porumb, la vale. Da Anghilina? Întreabă bunicul în timp ce umple iar paharele cu ţuica. Cum v-am spus s-a urcat pe vapor cu circarii şi s-a dus. Cu o vară înainte de fuga ei pe când şatra era ca şi azi pe maidan, Anghilina, trimisă de Pomac, intră în ogradă s-o caute pe mama. Ridicam fânul uscat în podul samalâcului. S-a apropiat fără s-o simt şi m-a strâns în braţe acoperindu-mi ochii. Sânii pietroşi lipiți de omoplaţi mei transpiraţi

m-au făcut să tremur. N-ai mai venit să-ti ghicesc anul ăsta, Niculai. Da ce ai, eşti bolnav? Ai mâinile reci ca gheaţa. Stai jos să te încălzesc. Mă trase pe fân lângă ea. Bagă mâinile aici între picioarele mele. Nu, nu, mai sus, aşa, aşa. Strânse pulpele. Ţi-e mai bine? Simţi căldura? Am dat din cap. Un val de căldură m-a cuprins până-n vârful urechilor. Ai văzut? Aşa fac de câte ori îmi îngheaţă mâinile. La fel de cald e şi în sân. Bagă mâinile! Mi-am ascuns imediat mâinile la spate. Mi-a luat dreapta şi mi-a împins-o pe sub cămaşă, pe sân. Sfârcul ascuţit mi-a străpuns palma. Buricele degetelor s-au aprins. Mă întreabă ridicând din sprâncene. Eu dau din umeri tremurând cu sânul în palmă. Îşi pipăie sânul liber. Ai dreptate, acum sunt reci. Ai tăi cum sunt? Mă pipăie pe piept cu ambele mâini. Ai fierbinţeală, hai să ieşim la aer să-ţi mai revii. M-a tras de mână până în uşa samalâcului. Curentul răcoros îmi mai stinse din focul ce era gata să mi se urce la cap. Am să-i spun lelii Domnica că te munceşte prea mult. Mă ia de mijloc şi-mi şopteşte la ureche: Când se întunecă să mă aştepţi în podul samalâcului, am să te învăț să numeri stelele. A plecat spre bucătărie legănându-şi formele în şalvarii de mătase de culoarea curcubeului. N-am mai aşteptat să se întunece. Când soarele a alunecat după Carasăn, am urcat scara în podul samalâcului. Fânul proaspăt uscat împrăștia miros de mirodenii. Parfumul florilor de câmp m-a îmbătat stingându-mi toate emoţiile. Dimineaţa a venit într-o clipă. În maidan nici urmă de șatră. Da cu Taban cum a fost? Întreabă bunicul aproape în şoaptă. N-ai ghicit ce e în sufletul lui? A dat peste cap paharul de rachiu şi şi-a cuprins faţa în palme. Numai dracul ştia ce e în sufletul lui. Cine poate ghici ce ascund oamenii în suflet? Plângea ca un copil. Când a aflat adevărul, adevărul adevărat, numai

Dumnezeu ştie cum, şi-a smuls părul din cap aşa cum jumuleşti o gâscă. În mahalaua de ţigani de pe dealul de deasupra Dunării, unde şatra lui Pomac avea acareturile, Anghilina era iubită de toată lumea încă de când era copil. Pe măsura ce creştea şi se făcea tot mai frumoasă, tot mai mulţi se îndoiau ca Lira o făcuse cu adevărat. Pe la şapte opt ani a plâns o săptămâna la picioarele bulibaşei, bunicul ei, s-o trimită la scoală. Aşa ceva nu se mai pomenise în ţigănie. Chiar dacă iubirea lui pentru ea nu avea margini, nu putea să accepte aşa ceva. A învăţat într-un an să citească şi să scrie, ajutată de Estera, fetiţa unui evreu care locuia mai jos aproape de oraş. Când a aflat Lira, soţia lui Taban, a bătut-o cu cărţile în cap până le-a rupt şi i-a interzis să mai facă un pas fără ştirea ei. Pomac era singurul care ştia de secretul Anghilinii, şi inima lui s-a tulburat de necazul ei. Pe atunci era fericit şi nu cunoscuse încă nenorocirea. După o lună două, toată lumea a uitat. Nu şi Anghilina. Zvonurile din mahala i-au ajuns la urechi. La început n-a dat importanţă. Hainele ei erau la fel ca a celorlalte fete din şatră. E drept, mai scumpe, mai curate. Era doar nepoata bulibaşei. Pe la zece ani începu să-i fie ruşine să coboare în oraş cu celelalte femei din șatră. Tot pe atunci a furat pentru ultima dată. În drum spre casă cu sânul plin de cartofi, o văzu de departe pe Estera pitită în poartă, să-i dea o carte nouă. A ocolit mahalaua prin mărăcini fără să privească înapoi. S-a urcat în dudul din spatele casei unde avea un cuib numai al ei. Nu mai simţise niciodată aşa ceva. Ruşine, teamă, mândrie. Nu cumva oamenii aveau dreptate? Peste câteva zile când o ajuta pe Lira să se spele în cazanul de sub dud, a cercetat-o pe ascuns pentru prima oară din cap până-n picioare. Pe ăla mic îl ştii. Pomac sare la alt necaz. Pepi, avea mâini de vrăjitor. Mângâia fierul şi

vorbea cu el cum vorbesc eu acuma. Ştia mai bine ca oricine cât sa-l încălzească, cât să-l bată şi să-l întindă fără să se crape, fără să se rupă. Făcea dintr-un bob de orez din aur o foaie cât palma şi subţire ca firul de păr. Câtă bucurie aveam în suflet şi cât venin mi-a turnat. L-a ademenit un turc bogat care făcea negoț cu aur mincinos. Crăpa-i-ar haremul! A fugit la Balcic cu turcul. I-am mai dat şi doi ludovici pe o pereche de cercei care s-au înnegrit după cinci zile. Lasă, îl întrerupe bunicul. Asta cu Pepi o ştiu mi-ai povestit-o şi anul trecut. M-a pedepsit Dumnezeu, bade, crunt m-a pedepsit. Da cu dreptate a făcut-o. Nu m-am certat cu El niciodată. Pe ăla mare l-am găsit. Acum e la locul lui. Dumnezeu mi-a arătat drumul. Când jandarmii i-au încolţit la canton, în pădure, deasupra Babadagului şi i-au împuşcat pe toţi ca pe iepuri, m-au chemat la post să-l iau pe-al meu să-l îngrop. Saidan nu era printre ei. I-am mulţumit celui de sus şi am sperat că poate n-a fost niciodată acolo. O fi fost altul că ţigani sunt destui pe pământ. Al meu o fi apucat pe altă cale, mă gândeam, şi o trăi pe undeva că-i loc destul pe lume. Eram cu căruţa cu Ţui, ăsta de mi-a rămas şi ne întorceam acasă. Aproape de balta Toprachioiului, într-o pădurice, ne-am oprit la o fântână cu alţi drumeţi ce-şi adăpau caii. Roibul meu, ăsta de-l am acum, s-a speriat de ceva şi a rupt-o la fugă izbind căruţa de copaci, într-o parte şi alta, gata să-i sară roţile şi s-a oprit la margine în stufăriş cu apa până la burtă. La doi paşi chiar în faţa cailor, pe un picior de nămol, două capete sparte luceau în bătaia soarelui. Ţui, speriat a fugit spre pădure. M-am apropiat. Printre oase, o cingătoare lată din piele bătută pe la margini cu ţinte şi-n teacă mânerul de argint al hangerului meu. Nu puteam să mă-nşel. Unul din şerpii ce încolăceau mânerul avea căpăţâna spartă şi

umplută chiar de mine cu alamă cu mulţi ani în urmă. O parte din mine a mai murit şi acolo. Am strâns totul pe-o rogojină. Unul avea sub ţeastă un fes roşu turcesc din mătase şi încă nu putrezise. O fi fost tovarăşi la fărădelegi ori tovarăşi la drum, cine ştie. Oasele celor doi s-au amestecat. I-am îngropat în pădure într-o groapă la umbra unui tei care era încă în floare, rugându-L pe Dumnezeu să-i odihnească în pace pe amândoi. Am împărţit dreptatea în dreapta şi-n stânga. Nu şi-n cortul meu. Am lăsat-o să înveţe carte. Ce-i trebuia unei ţigănci să ştie să citească? La noi femeile trebuie să facă copii. Atât. Deşi ştiam că învăţătura strică mintea omului, nu-l lasă să doarmă, îl ischiteşte să caute ce nu există, am lăsat-o. Când mă'sa a prins-o cu cărţile, era prea târziu. Otrava-i intrase în cap. A început să gândească. Asta i-a adus numai suferinţă. A rămas la margine între două lumi. N-a plecat cu nicio trupă de circ. Am minţit să n-o condamn la moarte. A fugit cu nepotul unui grec bătrân şi nebun la Brăila. S-a lepădat de haine şi de trecut. Doar pentru că era mai albă la faţă şi ştia să citească s-a crezut altcineva. I-a făcut grecului doi plozi, unul după altul. Numai că plozii erau tuciurii, aşa ca mine, ca tac'su, ca toţi din şatră. Şi nici grecu nu era ca spuma mării. Dacă-l amestecam cu şatra nici prin cap nu-ţi trecea că nu-i ţâgan de-al meu. Au aruncat-o în stradă cu plozi cu tot. Taban a aflat de la lingurărarii din Brăila şi a plătit s-o omoare şi pe ia şi pe plozi. Eram bulibaşa şatrei, mă puteam opune hotărârii bătrânilor? Cinci zile am rătăcit prin stufăriş întrebându-l pe Dumnezeu ce plan a avut cu Anghilina noastră de i-a greşit culoarea pielii şi a lăsat-o să muşte ca Eva din mărul otrăvit. Când cel plătit l-a anunțat că fata-i pe fundul Dunării cu copii cu tot, Taban, slab din

fire, n-a mai putut să se rabde şi s-a atârnat în funie sub o salcie de pe malul apei.

Zaker e nepotul lui Pomac, fiul cel mare al lui Ţui. Gustă din rachiul de corcoduşe şi lasă paharul pe prispă. La cingătoarea de la brâu are luleaua de mahon a lui Pomac.

- Tătuca ne-a părăsit acum un an. A murit de bătrâneţe, fericit în braţele Anghilinii care era sufletul lui. Înghiţitura de rachiu mi-a ajuns până în vârful picioarelor.

- Care Anghilina? Îl întreb ţipând. Nu zace undeva pe fundul Dunării?

- Lasă-mă să-ţi spun. Răstoarnă paharul pe gât şi-şi aprinde tutun în lulea. Omul trimis s-o omoare era plătit de bunicul. A dus-o la Galaţi şi i-a cumpărat o odaie. După vreo doi ani, când a rămas singur, s-a dus chiar el şi a adus-o acasă. Era la fel de frumoasă. Şatra la părăsit. Ţui, singurul fiu care-i rămăsese s-a mutat la Babadag. După un timp picioarele bunicului s-au muiat şi în câteva luni ologise iar vederea-I părăsise complet. Anghilina îl scotea în fiecare dimineaţă în faţa casei şi-l așeza în coşul căruţei. Pleca jos în oraş unde îngrija o evreica la fel de tânăra ca ea dar care-şi pierduse picioarele într-un accident de tren. Urca de câteva ori pe zi dealul şi-şi hrănea copii şi bunicul. Într-o zi grecul a venit în ţigănie. Au stat de vorbă sub dudul din spatele casei ore întregi. Copii Anghilinei semănau cu grecul ca două picături de smoală. L-a condus până la poartă iar el i-a pupat mâna. Aşa ceva nu s-a mai văzut în ţigănie. S-a zvonit atunci că grecul a venit s-o ia înapoi. Şi tot pe atunci s-a întors şi Pepi, bijutierul, plin de rahat. A umplut toată ţigănia. Rahat cu fistic, rahat cu cacao, rahat cu vanilie, rahat de toate culorile. Rahat turcesc. Pomac l-a pipăit din cap până-n picioare murdărindu-i costumul fin din stofă englezească. După două zile şi-a luat rămas bun,

s-a urcat pe vapor şi s-a dus la vale pe Dunăre. La vreun an grecul s-a întors şi şi-a luat copii. Anghilina i-a îmbrăcat în costume noi de marinar aduse de grec de la Brăila. I-a privit cu inima împietrită cum sar în braţele grecului. I-a însoţit apoi până în port. Copiii au alergat bucuroşi pe punte fără să mai privească înapoi şi s-au pierdut în mulţimea pestriţă. Grecul i-a făcut de pe punte câteva minute cu mâna. Ea a rămas pe cheu cu sufetul greu până când vaporul a dispărut în pădurea de sălcii de la cotul Dunării. A continuat să coboare dealul în mahala până când, într-o dimineaţă Pomac a rugat-o să se urce în coşul căruţii lângă el pe arc, în faţă, aşa cum făcea când era copilă. Şi acolo înainte să adoarmă în braţele ei pentru totdeauna, ia spus adevărul.

- Ce adevăr?

- Numai ea şi Dumnezeu ştie. În ţigănie se vorbeşte în fel şi chip.

A doua zi după înmormântare mi-a dăruit luleaua asta de-o vezi la mine, singurul lucru de preţ pe care-l mai avea tătuca, a plecat jos în oraş şi lumea a uitat-o.

MARIA

Când Fraulein a intrat în ogradă cu Maria în braţe, urmată de maior şi ordonanță, noi stăteam în umbra hambarului, lângă poartă. Ne-a chemat în jurul ei şi a început să vorbească repede fără să înțelegem prea bine ce spune, deşi avea acelaşi grai ca al nostru. Am văzut-o trecând în fugă şoseaua ca o nălucă galbenă, ca un îngeraş cu părul de foc şi, deşi ordonanţa frâna la timp am ţipat speriată: Opreşte! Opreşte! S-a împiedicat în papuceii de lemn prea mari pentru picioruşele ei şi a căzut. Am coborât în grabă. Din buzunăraşul rochiţei se vărsaseră în ţărâna din şanţ boabe de grâu şi ea se chinuia să le culeagă. Am ajutat-o să le adune atingându-i degeţelele firave şi delicate. Acuşica o să vină bunelu de la vie şi Celik n-o să intre în ogradă până nu mănâncă boabe din palmele mele. Vocea, ca un zâmbet de violină şi albastrul marin din ochi mi-au străpuns inima, m-au vrăjit într-o clipă. Am început să tremur aşa cum tremur acum. Baronul abia se trezise şi întreba buimac când pe ordonanţă când pe mine: Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? M-am repezit către el entuziasmată, ameţită, fericită după multă, multă vreme. E îngerul pe care-l visez de câţiva ani. E un semn de la bunul Dumnezeu. E îngerul meu! E îngeraşul meu! Vreau să-l cunosc. Îl vreau! Vreau acest copil! Lelea Ioana, aproape de noi, lângă gardul grădiniţei de legume, privea cu gura căscată făcându-şi cruce. Ducă-se la necurat! Doamne iartă. Şi scuipă în sân. Tata, ameţit de monologul fără sfârşit al elegantei doamne, privea năucit când către câinele legat la uşa hambarului, tolănit la umbră, care de obicei se zbătea în lanţ gata să-l rupă când cineva străin intra în ogradă,

când către maiorul care stătea ţeapăn în poartă. Fraulein se opri în cele din urmă se roti către maior şi-i vorbi în şoaptă câteva clipe, nemţeşte. Cu Maria de mânuţă, o prinde cu cealaltă mână pe mama de mijloc şi şoptindu-i ceva la ureche, se depărtară în sus în ogradă. Maiorul, un bătrânel subţire şi zvelt, îmbrăcat în ţinută albastră cu cizme scurte, purta la şold sub centură într-un toc din piele roşcată un pistolet cu ţeava scurtă. Se apropie de ordonanţă, un soldat cu faţa spălăcită şi sprâncene aproape albe, cu pistolul automat ţinut cu ţeava în jos sub umăr şi-i face discret un semn. Acesta salută scurt mişcând înainte capul acoperit cu o boneta prea strâmtă şi iese din ogradă. Ţanţos ca un cocoş, cu mâinile la spate, maiorul ne ignora. Examinează rapid curtea rotind capul în dreapta şi în stânga. Se apropie de hambar, studiază atent structura din lemn masiv de stejar şi împletitura deasă din nuiele de corn şi încearcă una din grinzile verticale lovind-o ușor cu carâmbul cizmei. Câinele îl urmăreşte curios dând din coadă. După jumătate de oră mama i-a condus la maşină. Lupu şi-a neglijat complet apucăturile şi a condus musafirii fără să latre măcar o dată. O ajut pe lelea Ioana să aşeze masa sub zarzărul de lângă bucătărie. Nimeni nu scoate un cuvânt. Mă uit la tata şi-i fac un semn din sprâncene. Tace, făcându-se ca n-a văzut. În cele din urmă mama rupe tăcerea: Le-a murit singura fiică acum câțiva ani. Semănă leit cu Maria noastră. Ar dori s-o înfieze. Tata lasă mămăliga pe masă, se uită mirat la Maria şi la mama. Ăăăă! Aşaa?. Lelea sare din capul mesei, face semnul crucii. Să se ducă la necurat, Doamne iartă! Bunicul Luca din capul mesei clatină din cap. Da ce la noi e orfelinat? Să se ducă-n… Iartă-mă, doamne, la sfânta masă! Petre cu gura plină bolboroseşte: S-o ia că m-am săturat să alerg toată

ziua după ea. Eu, supărat, îl lovesc cu linguroiul de lemn în cap. Boule! Ion priveşte mirat la fiecare. Cum adică s-o înfieze? În după amiază următoare Fraulein şi baronul sunt la noi cu un geamantan imens, alb din carton lucios. Mama îi duce în camera curată de la deal care era întotdeauna încuiată. Fraulein iese pe prispă cu un braţ de rochiţe de toate culorile şi o îmbracă pe Maria cu fiecare, fotografiind-o. O ridică deasupra capului, o strânge la piept şi o sărută. E fericită. Maria, copleşită de-atâta iubire revărsată peste ea dintr-odată, în ogradă rareori o băga cineva în seamă, râde veselă cum n-am mai văzut-o. O sa mergem la Berlin în fiecare an. Ne spune mama bucuroasă de perspectiva unei călătorii pe care n-avea s-o facă altcineva decât ea. Banii de drum o să-i trimită baronul. Asta era de la sine înţeles nu mai trebuia să ne-o spună. Maria o să facă şcoli înalte şi va veni acasă ori de câte ori va voi. M-a asigurat Fraulein de asta şi eu o cred pe cuvânt că doar e nemţoaică. În rochiţa albă cu dantelă pe margini e un înger. Stă toată ziua în braţele nemţoaicei. Parcă nici Celik n-o mai cunoaşte când ne întâmpină la poartă cu palmele încărcate. La coasă în izlaz, încerc să vorbesc cu tata. Mă evită mereu schimbând vorba. Lelea plânge pe ascuns în timp ce pregăteşte mâncarea. Nu mai poţi vorbi cu ea. Maiorul stă toată ziua pe prispă în balansoarul din ţeavă nichelată si pânză cauciucată şi citeşte. Câinele îi urmăreşte toate mişcările de sub hambar. Din când în când neamţul se ridică şi-şi îndreaptă spatele cu mişcări ample ale braţelor. Atunci aruncă câinelui câte un biscuite rotund de culoarea cafelei. Lupul le culege repede lingându-se pe bot. Petre mişună pe sub dudul de lângă scara prispei. Intră pe furiş în camera oaspeţilor şi fură de pe masă toată ciocolata. S-a ascuns în samalâc şi nu iese până n-o mănâncă pe toată. I s-a aplecat

şi acum vomită de o oră. Mama îl ceartă supărată: Parșivule! Nemţoaica îl apără de furia tatei. E numai vina noastră bade Tănase. Trebuia să încuiem uşa. Iartă-l, te roagă şi domnul maior. Baronului nu-i vine să creadă cum a putut împielițatul să intre şi să iasă fără să-l simtă. Cercetează sala încercând celelalte uşi. Fraulein e fericită. Aleargă toată ziua prin ogradă cu Maria. Acum s-au ascuns în fânul proaspăt şi-l strigă amândouă pe baron. Neamţul schiţează un zâmbet şi le face cu mâna. Fraulein insistă. Baronul se îndreaptă spre ele cu aparatul de fotografiat. Bunicul Luca mișcă mărunt din buze ori de câte ori dă cu ochii de neamţ. Şi eu ştiu de fiecare dată ce spune. Nici Ion nu pare mai bucuros. A crăpat ca porcul singur, plesni-ar burta de bou, se plânge el blestemând în gura mare prin ogradă. Lelea Ioana, supărată încă din prima zi de la apariţia oaspeților, îl plesnește pe Ion peste gură. După patru zile baronul l-a mâncat pe Tudorică, rățoiul dolofan care alergă cât e ziua de lungă cârdul de raţe să le calce şi pe Belu, cârlanul tânăr cu care ne împungem în fiecare dimineaţă când le dăm drumul mieilor la păscut în maidan. Dacă mai sta câteva zile o mănâncă şi pe Dumana, îi spun eu în glumă mamei. Dumana este vaca bătrâna cu unul din coarne rupt şi îndoit la ureche. Lasă, lasă, nu-i treaba ta, a plătit baronul cât pentru şapte de Belu, mă ceartă mama. Vineri pe la prânz în a cincea zi, maşina maiorului întra direct în ogradă. Ordonanţa salută scurt pe maior şi-i întinde un plic. Au împachetat în grabă în timp ce Fraulein plânge în hohote. Cred că se ceartă cu baronul. Vrea să rămână cu Maria. Neamțul e categoric. Faţa lui devine de oţel. Noi ne-am adunat speriaţi în jurul maşinii. Au coborât de pe prispă geamantanul uriaş ajutaţi de ordonanţă. Maria a sărit în braţele femeii. Din ochişorii ei de sineală lacri-

mile-i curgeau pe gâtul delicat al nemţoaicei. Am reuşit cu greu s-o smulg din îmbrățișarea încleştată şi să-i strâng picioarele care se zbăteau ritmic, în timp ce Fraulein, fu aproape împinsă de baron pe bancheta din spate şi sfâșiată de durere, îşi smulgea părul din cap. După o săptămână Maria a uitat totul îi noi am intrat in rutina zilnica de dinainte.

Tănase! Niculae! Ţipă mama ieşindu-ne în întâmpinare în faţa porții din fundul ogrăzii. Noi ne dăm de ceasul morţii şi vouă vă arde de cosit toată ziua în izlaz. Săriţi din căruţă şi lăsaţi-l boali de fân c-am pierdut-o pe neastâmpărata ceia de fată. Daca-ţi pierdut fata înseamnă că v-aţi pierdut şi capul şi încă nu ştiţi. Murmură bunicul Luca din fundul căruţii. Mama continuă fără să-l audă: De dimineaţă a plecat şi nu-i nicăieri, parcă a înghiţit-o pământul. Am căutat-o peste tot. Chiar până la frate-meu Aron, pe vale în fântâna lui Gherşan şi pe unde n-am răscolit. Lelea Maranda ar fi văzut-o coborând cu gâştele la râu şi o maşină ca a baronului a oprit pe şosea în dreptul fântânii. Petrică, sărăcuţul, a bătut dereaua în sus şi-n jos până in ceair. Doamne, Doamne, nu-i nicăieri. Mai bine o dădeam nemţoaicei. Cobor din căruţă şi intru în samalâc. Urc în pod, o strig, o caut prin fânul uscat acolo unde se ascunde deseori. Nu pleacă niciodată singură de-acasă. Foarte rar trece printre nuielele gardului la lelea Iana să-i împletească coroniţe din nemuritoare. Întotdeauna ne aşteaptă în poarta ogrăzii cu buzunarele pline de grâu şi sare în faţa cailor spre disperarea tatei. Se apropie în faţa lui Celik cu palmele încărcate. Armăsarul nu se clinteşte până nu adună toate boabele din palmele ei firave. De pe prispa casei arunc o privire în hambar. Lupu, legat lângă scară, sare bucuros în dreapta şi-n stânga, lătrând. Urc

scara. De după uşiţă, un şuvoi mic de boabe curge spre scară. Lipesc uşa de perete ca să văd mai bine. Îngropată în grâu până la bărbie, cu capul pe mâini, Maria doarme. Zâmbeşte în palmă. Visează. O ating uşor scuturându-i boabele de grâu din părul mătăsos. Se trezeşte şi mă ceartă bosumflată. Răule! Răule! Tocmai zburam cu Celik şi cu Fraulein peste poiana cu maci. Eşti un râu!

În izlaz grâul cosit se usucă în căpiţe. Bunicul tocmeşte batoza la început de august. Până atunci trebuie cărat la arman. Şi nu-i treabă uşoară. Plecăm cu noaptea în cap, încărcam în car până sus, cât poate tata si bunicul arunca cu furca. Anul acesta vom treiera grâul in ogradă. Acolo am făcut armanul, loc neted bine bătut unde boabele noi rămân câteva săptămâni la uscat. Din izlaz, ultimul drum este aproape de miezul nopţii. Culcat pe spate în carul încărcat, cerul pare la o palmă deasupra. Coada furcoiului de lemn înfiptă în snopi lângă mine atinge bolta. Câte-o stea se aprinde şi cade luminând zările. În faţa noastră, de după Denistepe luna de gheaţă răsare. În zare, la picioarele dealului, Techea-i dragon de cleştar. Carul trosneşte greoi din toate încheieturile. Scântei din copitele cailor sar. Două săptămâni zi de zi şi spicele uscate sunt în ogradă. Batoza începe să le înghită nesătula. Boabele roşcate şi pline izvorăsc din pântecele maşinii. Cu baniţe şi găleţi căram grâul la locul de uscat. Maria, în rochiţa albă de mătase cu volănașe de dantelă, aleargă bucuroasă pe grămada de boabe. Bunicul Luca răstoarnă baniţa la picioarele ei şi o îngroapă până la genunchi. Înoată râzând în boabele calde. După două zile monstrul zgomotos a mâncat tot. Tata îşi face cruce mulțumind cerului. Anul trecut armanul a fost în izlaz. O ploaie straşnică s-a pornit şi jumătate din grâu s-a umflat şi a mucegăit. Atunci l-am

văzut pentru prima dată pe tata furios. Acum avem o pânză groasă de in, peticită, pregătită în caz de ploaie. Şi ploaia n-a întârziat prea mult. Peste Caratepe s-a ivit la început o pată neagră. Rapid s-a umflat în fuioare alb-gri şi potopul s-a pornit furios cu tunete şi fulgere. Am întins prelata la timp dar ploaia rece ne-a udat până la piele pe toţi. Maria alerga râzând cu picioarele goale prin şuvoaiele repezi. Părul bogat i s-a lipit de obraji. O culeg din ogradă şi alerg pe prispă la adăpost. A doua zi tâmplele şi obrajii-i luaseră foc. Baba Dobriţa o frecă de gâlci iar lelea Ioana o descântă de deochi. O scaldă într-o fiertură de ierburi de câmp verde albăstruie. Către seară adoarme înfăşurată într-o pătură de lâna, tremurând. Moaşa Chirici o pipăie pe frunte şi ceafă şi-i dă mamei câteva buline mici şi lucioase. Adusă în sat de la oraş pentru o naştere grea pe când era încă domnişoară, n-a mai plecat. Are acum un nepot de seama mea, Titus. Anul trecut când l-a găsit în podul casei pe taică-su spânzurat, băiatul a albit şi i-a sărit toate doagele. Ziziţa fiica din flori a moașei, mama lui Titus şi-a luat lumea în cap şi nimeni nu mai ştie de ea. De atunci Titus o urmează tăcut, pas cu pas pe moaşă. După trei zile febra a mai scăzut. M-a rugat s-o duc să-l vadă pe Celik. înfăşurată în pătura groasă, cu mâinile pline de boabe, o duc pe braţe până în ţarcul cailor. Cu palmele căuş, caută buzele moi de catifea. Armăsarul o mângâie cu botul pe obrajii fierbinţi, nechezând grav. Îi miroase părul mătăsos şi palmele împreunate, împingând-o uşor, fără să se atingă de boabe. A continuat să necheze mult timp după ce am părăsit ţarcul. A doua zi am înţeles că animalul îşi luase rămas bun. În noaptea aceia Maria ne-a părăsit. Dacă scândura albă şi lustruită din lemn de tei nu s-ar vedea ici şi colo printre buchetele de flori ce aproape o acoperă, ai zice că Maria

doarme. Coroniţa din nemuritoare şi albăstriţă ce se pierde după urechi sub părul bogat şi galben ca paiele de secară pare s-o strângă. Lelea Ioana o potriveşte din când in când apăsând-o în părul mătăsos, lăsându-i fruntea rotundă să se lumineze. Gulerul amplu de dantelă a rochiţei albe de mătase îi mângâie bărbia delicată şi curge în valuri mici peste umerii firavi acoperiţi cu petale multicolore de trandafiri. Parcă n-a fost niciodată aşa de frumoasă. Din sfeșnicele de la capătul sicriului lumina palida a lumânărilor desenează pe chipul inert zâmbete misterioase. Maria doarme ultima noapte acasă. Hai bădiţă să mergem sus la vie să-l ajutam pe bunelu să agaţe momâile în cireşi. Hai! Se ridică din sicriu împrăştiind pe masă grămada de flori şi sare în braţele mele. Lelea, care n-a părăsit o clipă sicriul, cu fruntea sprijinită de lemn, nu ne vede. O prind de mijlocul subţire ca trestia şi o înalţ pe spatele armăsarului. Ţine-te strâns de coamă până urc şi eu! Se apleacă şi se lipeşte de greabănul lui Celik. Ieşim din ogradă pe drumul spre izlaz. Trecem în goană pe lângă via lui moş Iordan Stan. Părul creţ şi galben ca soarele al Mariei pare o vâlvătaie în bătaia vântului. Muchia Verde-i în urma. Părăsim drumul şi urcăm de-a dreptul culmea pietroasă a Muchiei lui Pastir aşa cum îi place lui Celik, şi într-o clipă ajungem în Bulac, aproape de livada bunicului Luca. Cocoţat în cerdac bunicul ne face cu mâna. Deodată armăsarul smuceşte în dreapta peste râpa cu porumbe albastre şi se înalţă peste stânca Bulacului, deasupra izlazului. De la Corniş i-o aruncătura de băţ până-n pădure. Ţi-am spus eu bădiţă că Celik poate să zboare. Ţi-am spus! Ţi-am spus! Di Celik, dii! Mâna beteagă a lelii Ioana mă zgâlţâie uşor. Du-te în tindă şi te culcă. N-ai dormit de trei zile.

Părintele Coşug termină ultima slujbă de la marginea gropii. Dumnezeu s-o ierte! Toţi cei din jurul micului sicriu răspund în cor: Dumnezeu s-o ierte! Acum treceţi pe rând şi daţi-i ultimul sărut. Mama, care până atunci nu vărsase o lacrimă, izbucni în plâns şi se aplecă deasupra sicriului gata gata să se prăbușească în groapă. Preotul o prinde de umeri şi o trage la burta sa enormă, liniştind-o. Se apleacă apoi peste sicriu tata, lelea Ioana, Petre, Ion. Bunicul Luca, din momentul în care Maria ne-a părăsit, a plecat la via de sus de la Bulac si nu s-a mai întors câteva zile. Mă apropii plângând în hohote şi îngenunchez pe pământul umed, lângă sicriu. De undeva din spatele meu vocea cristalină a Mariei mă făcu să tremur. Ţi-am spus eu bădiţă Niculae că Celik poate să zboare. Ţi-am spus! Ţi-am spus! Şi râsul ei vesel îmi apasă timpanele. Părintele Coşug continuă împungându-mă cu crucea în spate: Şi se va odihni veşnic în rândul îngerilor în gradină cu flori şi verdeaţă unde moarte nu există şi viaţa-i veşnică. Să mai zburăm încă un pic bădiţă Niculae la vale pe Techea până în sat. Dii Celik! Diii! Şi râsul Mariei continuă să-mi răsune în urechi. Palma grea a părintelui mă trezește. Culai groparul sare în mormânt, apucă sicriul micuţ şi-l coborî pe fund.

Să mai zburăm puţin bădiţă, să mai zburăm puţin. Dii Celik! Diii! Scândura sună lovită de bolovani. Deasupra cimitirului, sus de tot, cu Celik zburând către stele, Maria, îmbrăcată în rochia albă a nemţoaicei, îmi face cu mâna. Îi răspund zâmbind printre lacrimi. Părintele mă trage către dânsul lovindu-mi creştetul cu crucea de argint pe care Mântuitorul zace răstignit.

După câteva luni, în ziua de Sf.Niculaie, când căzuse deja prima zăpadă, ne-a vizitat Fraulein Marta. Singură. Maiorul murise în august la Ploieşti într-un bombardament.

A intrat în tindă iar lelea Ioana a oftat prelung cu ochii în lacrimi. Mama a încercat să-i explice. Faţa i s-a învineţit şi obrajii au început să-i tremure. A căzut pe laviţă suspinând adânc şi a început să plângă. Am lăsat-o singură în odaie. După un ceas a ieşit ștergându-şi lacrimile cu o batistă fină de mătase, ne-a sărutat şi îmbrăţişat pe toţi fără să spună un cuvânt. Eu am condus-o până la maşină. A deschis uşa şi fără să se întoarcă spre mine, mi-a întins o mână de fotografii. Le-am văzut în fugă. Maria pe prispă în rochia albă de mătase. Maria torcând la fântână. Maria în lanul de ovăz cu coroniţa de maci pe frunte. Maria cu botul armăsarului în palme. Maria… A închis uşa fără să mă privească. Maşina a urcat încet dealul bisericii pe drumul spre Başchioi şi s-a pierdut în zare înghiţită de Chelpetea Mică.

PETREA MAICHII

A intrat în ogradă pe la portiţa de jos de la hambar cu opincile atârnate de gât şi pălăria de paie în mâna şi s-a aşezat lângă mine fără să scoată un cuvânt. Câinii l-au lătrat un minut două şi s-au ascuns sub hambar la umbră. Câteva minute şi-a făcut vânt cu pălăria peste claia de păr cârlionţat şi ud. După ce şi-a mai tras sufletul, a început să vorbească fără să-l pot opri. Să mă duc să-mi dea un câine de la mănăstire. A aflat de la bunicu că Lupu a murit de bătrâneţe şi a plâns o zi întreagă. Măicuțele au crezut că a dat boala peste el sau i-a sărit vreo doagă. Care doagă? Gândeam eu privindu-l zâmbind, săracul nu mai are de mult nici una la locul ei. Are unul alb cu pete negre pe spinare şi coada tăiată. În fiecare seară aleargă mistreţii la păpuşoiul mănăstirii. Nu mi-l dă că se supără maica Tereza. Mai are unul negru cu pete albe pe spate şi cu urechea stângă tăiată. Ori cea dreaptă, nu mai ştie precis. Nu-l mai ascult. Petrea maichii nu mai este copil. Are faţa acoperită de fire ţepoase roşcate şi rare. E lung şi subţire ca o ramură de alun. Când l-au găsit în ziua de Sf. Petru şi Pavel chiar în uşa bisericii era gol goluț într-un coş de papură şi frumos ca un îngeraş. N-avea mai mult de două trei săptămâni. Nu era primul copil lăsat la uşa bisericii mănăstirii, însă a fost primul crescut acolo. În satele din jurul mănăstirii se zvonise că era chiar a măicuţii Anastasia, care nu mai era la prima tinereţe. Ar fi fost văzută la umbră, sub tei, pe când era cu vacile în poiană, de mai multe ori cu un om al pădurii. Chiar măicuţa Lidia poate să jure ca omul a dat peste ele de mai multe ori la izvor, dar şi-a umplut burduful cu apă şi şi-a văzut de drum. Gurile rele mai spun că

măicuţa ar fi slăbit suspect de mult taman atunci când l-au găsit pe prunc. Tocmai de aceia după vreo lună a părăsit mănăstirea şi nimeni de acolo n-a mai scos o vorbă. Mai mult, spune mama, lelea Arghira, cumnată-sa, care-i şi rudă mai depărtată a stareţii după moş Ion Gândac, bărbată'su, ştie mult mai multe dar n-a putut scoate o vorbă de la ea chiar dacă a descusut-o câteva luni. L-au botezat Petre. Pe la cinci ani când a început să vorbească, că era sărac la minte, ca acum, dădea bună ziua tuturor aşa cum îl învăţase maica Tereza, şi se prezenta repetând : Eu sunt Petrea maichii! Eu sunt Petrea maichii! Acum patru ani pe când Maria mai trăia, de Paşti, am tras la bătrâna maică Serafima o buna prietenă a lelii Ioana. Ne primea în fiecare an cu bucurie şi, deşi nu avea decât ce-i duceam noi şi alţii, nu ne lăsa niciodată să plecăm fără un coş de ouă încondeiate chiar de ea şi cozonaci împletiţi în toate formele şi umpluţi cu nucă si rahat din belşug. Tocmai ajunsesem la poarta ogrăzii maicii, când Petrea s-a apropiat salutând-o pe mama. 'Năziua lele! A mângâiat caii pe coame şi bot şi a început să râdă ca prostul behăind, singur. Bătrâna maică la bătut blând pe umăr. Ha, ha, iapa asta seamănă cu maica Tereza, a bolborosit behăind încă. Măicuţa l-a apucat de urechi supărată. Afurisitule! Fugi la moş Ion că te caută de dimineaţă. S-a lovit cu mâinile de coapse, a încălecat pe băţul pe care îl trăgea după el şi nechezând furios s-a pierdut la galop în poiana din spatele ogrăzii. I-am spus iepii Tereza de-atunci. Când a împlinit opt ani preotul mănăstirii a rugat-o pe stareţă, maica Zenovia, să-l lase la şcoală, la Teliţa. Pe atunci, spunea preotul, nu părea atât de prostănac mai ales că deseori cânta în biserică lângă măicuţe cu o voce fermecătoare. După doi ani în clasa întâi, învăţătorul l-a sfătuit pe preot să-l ducă

înapoi că-i molipseşte şi pe ceilalţi cu atâta prostie. L-au dat în grija lui moş Ion, văcarul mănăstirii. Când încă-mi mai povestea de câinii de la mănăstire, mama i-a adus o strachină cu borş de fasole. A mâncat-o la repezeală lingându-se pe degete şi a băgat mămăliga rămasă în buzunarul de la pantalon. E supărat pe maica stareţă, ne povesteşte bombănind. De când s-a strecurat în altar şi a băut vinul sfinţit pentru împărtăşanie nu-l mai primeşte în biserică. De-atunci n-a mai mâncat anafura şi nici agheasmă n-a mai băut. Bată-te necuratul ! Îl ceartă lelea Ioana. Să le faci tu una ca asta taman în ziua împărtășaniei. Îl ceartă şi mama: Parşivule!

Când slujba se terminase şi toată lumea aştepta la rând să ia sfânta împărtăşanie, popa nu mai venea cu pocalul din altar. A ieşit roşu de mânie în timp ce corul de măicuţe repeta încă ultimul psalm. S-a dus drept la Petrică, care ameţit, adormise sub masa cu lumânări. Chiar de faţă cu atâta lume strânsă la sfânta slujbă de Florii, l-a afurisit cu vorbe nu tocmai ortodoxe urechindu-l zdravăn şi l-a dat afară din sfânta biserică în şuturi. Săracul Petrică, încă buimac, s-a dat de-a berbeleacul pe scări şi a rupt-o la fugă în pădure. Da unde te duci mă Petrea maichii? Îl întreabă mama. Se uită în gol clătinându-şi capul cât baniţa. Sigur mai vrea o strachină de borş, gândesc eu. Bătu-l-ar necuratu! Lelea Ioana îi mai pune un polonic. A doua zi, sfânta luni din săptămâna mare, maica Tereza, care-l crescuse ca pe fiul ei de când îl culese din coşul de papură şi care aflase mai demult de apucătura lui spurcată spre băutură, l-a chemat în odaia ei şi ia dat o sfântă bătaie cu nuiaua de corn. De la prima lovitură, s-a aşezat în genunchi precum condamnatul în faţa călăului, s-a întins şi a primit ploaia de lovituri fără să ţipe, fără să se mişte. Dacă maica

Serafima nu l-ar fi scos afară, ar fi rămas lat pe rogojină. Mă duc la Başchioi la lelea Teodora că fiica ei măicuţa Ana a căzut la pat, se prăpădeşte şi-i frumoasă ca un înger, săraca. A deochiat-o dracul de dascăl! Suduie maica Varvara. E cu ochii ţintă la ea, de aia pierde rândul când cânta după popă din evanghelie. Şi să nu uit să-ţi spun când mă-ntorc, sâmbătă se fac patruzeci de zile de când s-a dus la cer buna maică Serafima. Stareţa, maica ce nu mă mai are la suflet, o cheamă pe lelea Ioana la pomană, şi poate-mi mai dai atunci o strachină de borş să-mi ţină până acasă. Sare de pe prispă, tropăie precum armăsarul şi nechează subţire ca oaia. Câinii ciulesc urechile fără să-l mai bage în seamă. Se loveşte de câteva ori pe coapse cu pălăria în timp ce azvârle nărăvaşi înapoi cu picioarele în piatra prispei, şi pleacă la galop pe drumul bisericii în sus. Lelea Ioana îşi face cruce. Bată-te să te bată cel rău! Doamne iartă. Mama-şi acoperă gura. Mare ţi-e grădina, Doamne! Merge repede. Are picioare lungi. La amiază-i înapoi. Parşivul! După doi trei ani deveni bărbat în toată firea. Moş Ion îl considera mâna lui dreaptă. Muncea cot la cot cu el şi cu ceilalţi fără să se plângă. Uneori era greu să-l opreşti chiar la sfânta masă. Ajutoarele lui moş Ion, doi ţigani parşivi din Medanchioi, l-au mirosit că-i sărăcuţ la minte şi-l lăudau întruna. Aşa Petrică! Bravo Petrică! Dă-i Petrică! Sigur ai să ajungi stareţ dacă o ţii tot aşa. Făcea treaba cea mai grea în timp ce ţiganii dormeau sub tei la umbră. Tot ei l-au pus să fure cheia afumătorii de la moş Ion şi să fure cârnaţii pentru Crăciun. A apărut în spatele grajdului acoperit cu cârnaţii pe care-i înfăşurase în jurul gâtului. Numai că taman când ţiganii încărcau în sac cârnaţii, a apărut din pădure nenea Ieremia Matei pădurarul, şi ce-a urmat e lesne de înţeles. Dacă maica Varvara nu-i scotea din mâinile pădurarului, azi

cu siguranţă erau cu mult mai puţini ţigani. Moş Ion se jura că la grajduri Petrea n-a băut niciodată. Doar dacă alde Ciurar nu i-o fi adus, numai aşa să râdă de el, altfel nu ştie cum a căzut în patima băuturii. S-au poate, mai spune moş Ion dacă nu l-o fi moştenit pe tac-su, cine-o fi el. Şi dumineca şi în zilele sfinţilor, curtea mănăstirii se umplea de lume iar el, Petrea, ascuns printre oameni, să nu-l vadă măicuţele, cerea vin şi bani. Zăcea apoi zile întregi în podul cu fân de la damul vacilor. Când se trezea alerga spăşit, nespălat cu paie în plete şi barbă şi cădea plângând pe prispa maicii stareţe cerându-şi iertare. Îi promitea mereu că-i pentru ultima dată. La fel făcea şi la poarta maicii Tereza. Măicu-ţa-l privea din odaie plângând şi rugându-se Domnului. Într-o dimineaţă l-au găsit în beciul mănăstirii aproape mort între butoaie. Intrase pe ochiul de aerisire. Cum necuratul, Doamne iartă-mă, s-a închinat şi a scuipat în sân maica Varvara, care ţinea cheia, abia pisica are loc. L-au încărcat în căruţă aşa beat cum era. Maica Tereza a adus coşul de papură încărcat cu haine cu care venise acum mai bine de douăzeci de ani, şi l-a pus cu grijă la capul lui ameţit. Du-te cu el moş Ioane unde-i vedea cu ochii, până s-o trezi, şi atunci să-i spui că am zis eu, maica stareţă, să nu mai calce aici atâta vreme cât patima în care a căzut e mai mare decât iubirea ce i-am purtat. Maica Tereza înlăcrimată, a rămas în drum până ce căruţa a dispărut pe drum, in pădure. Ce i-o fi spus moş Ion că Petrea maichii nu s-a mai întors niciodată la mănăstire. După mulţi ani, în piaţa mare din Tulcea, l-am văzut odihnindu-se pe treptele bisericii Sf. Gheorghe. L-am urmărit atent câteva minute. Sorbea dintr-un borcan o zeamă gălbuie şi grasă şi-şi ştergea des cu mâneca barba deasă şi lungă. Vorbea singur. Arăta cu degetul către trecători. Uite-l pe ăsta! Uite-te la el

cum arată. Cu burta cât un sac de cartofi şi cravata la gâtlej parca-i Iuda. Uite-o şi pe aia, parca a fugărit-o popa Stan prin biserică. Hei! Stai aşa! Stop! Sare de pe trepte şi ţipă către unul care trece cu bicicleta pe lângă el. Stop! Nici ăsta nu moare acasă. Din biserică, de pe uşa larg deschisă, păşeşte apăsat cu o burtă enormă în faţă, cineva. Îl apucă de guler şi-l împinge în piaţă certându-l. Se supune blajin fără să scoată un cuvânt dar după câțiva paşi se întoarce iute, îl loveşte pe gras, care tocmai îi întorsese spatele, cu palmele peste fese şi fuge apoi spre piaţă. Se întoarce din când în când cu faţa spre biserică, priveşte ţintă spre turlă ori spre cer şi ameninţă cu degetul. Deşi încă tânăr, părul aspru şi creţ îi albise. La fel şi barba încâlcită care-i acoperea pieptul. Poartă un halat murdar, rupt şi peticit, peste genunchi. Se clatină înaintând fără ţintă prin mulţimea grăbită şi vorbeşte întruna fără să-l bage cineva în seamă. Mă apropii de el şi-l bat pe umăr. Ce mai faci mă Petrea maichii? S-a uitat mirat la mine schimonosindu-şi faţa păroasă. A căzut în ochii mei câteva clipe cu gura căscată. Aha, aha, te cunosc! Te cunosc! Să vii la mănăstire că am un câine negru cu pete albe pe spate şi unul alb cu pete negre. Să-ţi alegi unul, pe care-l vrei, pe care-l vrei. Vorbea repede, repetând aproape fiecare cuvânt. Pe ăla alb ţi-l dau chiar de se supără maica Tereza. Să se supere, să se supere. M-a împins cu cotul şi a făcut un pas către mâna unui bătrân care îi întinsese un covrig. S-a răsucit iară către mine cu ochii umezi. De mâine gata, nu mai beau, nu mai beau şi mă întorc la mama. La măicuţa mea bună. La măicuţa mea acasă. M-a împins iară de parcă nu m-a văzut niciodată şi mi-a întors spatele. L-am mai urmărit un timp cum dădea din mâini în dreapta şi stânga până când s-a pierdut în mulţimea din piaţă.

HANS

Câinele se zbate nebun, gata să rupă lanţul. Ies din atelier să văd ce-i. La poartă vicele Ghiban." Tovarăşe Marin! Tovarăşe Marin!" Du-te dracului de țigan. Îl înjur în gând. Ţigan şi comunist, numai dracul putea s-o potrivească aşa. „Ce vrei mă?" Îl întreb uitându-mă în sus pe drum. Eram sigur că-i el după cum lătra câinele. „Tovarăşe Marin, eşti căutat la primărie de-o cucoană din occident." Se înalţă pe vârfuri şi întinde gâtul peste poartă. „Ai relaţii cu capitaliştii, hai?" „Taci dracului şi du-te-n p.. mă'tii." De data asta tare şi cu năduf. Nu mă pot abţine niciodată când mă bagă în seamă. „Bine o să mă duc să văd." Îi Întorc spatele şi intru în atelier. La primărie o cucoană bălăioară, grăsuţă, însoţită de un tânăr negricios cu părul peste urechi. Iaca na Marine te întâlneşti cu capitaliştii, gândesc, să vezi spume pe ţigan. Tânărul mă salută şi îmi arată o scrisoare veche şi pătată de sânge. Cad pe canapeaua de scândură din sala de ședințe. Braţul stâng mi se contractă într-un tremur nervos cum nu mi se mai întâmplase de mulţi ani. Degetele lui Hans mă strâng ca un cleşte. Îl mângâi uşor cu dreapta şi durerea din braţ mă lasă. Pletosul începe a citi din scrisoare: „Eu soldatul Marin Tuzlaru, din satul Nalbant, judeţul Tulcea, am avut onoarea să fiu alături de soţul d-voastră în ultimele sale clipe. Hans a fost un om adevărat. M-a scos din ghearele morţii şi a murit ca un erou. Sufletul lui se odihneşte la picioarele Domnului, iar Marea Neagra îi este mormânt." Se opreşte şi întinde scrisoarea către cucoana durdulie din faţa mea. Doamna este Grete fiica lui Hans. Femeia zâmbeşte accentuând gropiţele din obrajii bucălați. Ar vrea să-i povesteşti

tot ce-ţi mai poţi aminti de tatăl ei şi împrejurările în care s-a prăpădit.

Mă sprijineam de balustrada ruginită din faţa cabinei şi cercetam de jur împrejur marea până la orizont. Mă apăsa o linişte aproape dureroasă. Doar când motorul împingătorului mai tuşea uneori, auzeam pentru câteva clipe apa lovind vasul. Ar trebui să ne apropiem de insula Şerpilor, gândesc eu şi Sulina-i la o aruncătură de băț. Prin geamul aproape opac al cabinei, plutonierul Vâlvoi, Şeful de echipaj stă nemişcat. Îl fixez cu privirea de câteva minute. Nicio mişcare. Poate clipeşte din când în când dar prin geamul afumat pare o statuie de piatră. E brăilean, marinar de apă dulce. De douăzeci de ani pe Dunăre, coboară şi urcă cu un convoi de şlepuri încărcate cu grâu. Ştie Dunărea cum ştiu eu drumul de-a casă până în ceair unde păștеam caii toată vara. Are trei fete acasă; cea mare are douăzeci ani. Peste trei săptămâni se va cununa cu prietenul ei din copilărie, Alexei, un lipovean din Carcaliu ce-a crescut de mic la o mătuşă din oraş nu departe de port. Tot marinar. Mijlocia, căsătorita la Galaţi de doi ani l-a făcut deja bunic de două ori are doar optsprezece ani. Cea mai mică, patrusprezece. Fotografiile lor sunt chiar în faţa lui lipite de geam. Lângă el caporalul Bojici, şi el bătrân lup de Dunăre de la Severin. Cu mustăţi răsucite şi albe pare un personaj din cărţile cu piraţi pe care învăţătorul nostru din sat, Iordan Popescu ni le citea adesea. În ciuda părului alb, n-are mai mult de patruzeci de ani. Când se îmbată, şi asta nu se întâmplă rar, înjură pe sârbeşte de parcă spune Tatăl Nostru. Pe cine tot înjuri nea Boji? Îl între când se trezeşte. Pe sub mustăţile de baron îmi aruncă un zâmbet larg. Soarta, soarta. Râde şi mai trage o înjurătură de data asta pe româneşte. Hai să prindem nişte guvizi. Înțeleg că n-are

chef de vorbă. N-are nevastă. E pe Dunăre din totdeauna. Azi la Tulcea mâine la Severin sau la Belgrad. Şi nu-i aşa, spune el, să ţii o femeie nu-i lucru uşor când eşti logodit cu Dunărea. Femeia, ţine minte de la mine, trebuie ocrotită ca o casă, îmbrăcată ca o păpușă, hrănită ca o vacă, şi iubită, iubitășă… Ehee! Rar le poţi ţine pe amândouă. În urmă cu cincisprezece douăzeci de ani când părul îi era încă negru, s-a îndrăgostit râu de tot de o turcoaică din Ada Khale. N-am văzut femeie mai frumoasă, zice el cu patos, şi ţine cont că am văzut câteva la viaţa mea. Poate doar moldovencele de prin Galaţi să se apropie. Am ochit-o într-o primăvară când am fost pus să stau de pază pe-o barjă încărcată cu cărbuni ce luase apă şi era pe jumătate scufundată în dreptul insulei la douăzeci de metri de malul nostru. În două luni vândusem aproape toţi cărbunii. Încărcam barca şi noaptea trăgeam nebuneşte în curent să ajung pe insulă. Într-o noapte barja s-a înclinat, curentul a sucit-o şi s-a dus la fund în câteva minute. Cu barca, şi numai cu hainele de pe mine m-am gândit să mai întârzii pe insulă câteva zile. De, eram tânăr, şi sângele dădea în clocot. Ne întâlneam în secret printre sălcii. După câteva zile i-am sucit minţile. S-a aprins şi ea. Am hotărât să fugim la Brăila să ne facem un rost. Numai că fraţii ei, cărora le vândusem jumătate din cărbunii de pe barjă, mirosiră ceva că n-o mai scăpau din ochi. O lună de zile am străbătut insula în lung şi-n lat că o ştiam ca pe propriul buzunar. Ne vedeam rareori de la distanţă. Priviri aruncate pe furiş. Rămas fără un leu în buzunar, am mâncat câteva zile numai smochine. Trebuie însă să recunosc că banii de pe cărbuni, şi nu erau puţini, îi cheltuisem la cea mai bună tavernă în doar două săptămâni. Moş Ali, un turc burdios şi parşiv m-a citit din prima şi ţinea numai pentru mine masa din faţa prăvăliei.

După ce două săptămâni mă ghiftuisem cu şuberec şi baclavale şi trecusem la cireşi şi smochine mă hotărâsem să trec Dunărea şi s-o tai spre casă. Însă tocmai atunci, pe drumul de pe dig, Ghiulten, turcoaica mea, alerga cu pletele în vânt ţipând către mine. Şi azi după atâta vreme o mai visez alergând pe dig cu părul sclipind în soare şi cu faţa rumenă ca un trandafir. Am tras barca din stufăriş, la apă, în timp ce ea privind în urmă, sări într-însa ca o căprioară. Am împins cu forţă şi ne-am lăsat duşi de curent. Mai la vale, lângă pintenul stâncos din dreptul geamiei, curentul ne-ar fi împins pe malul românesc. Era în picioarele goale iar de sub cămaşa de mătase sânii albi ca laptele i se zbăteau odată cu bătăile repezi ale inimii. De sub stâncă două bărci ne taie calea. Mă opun cu furie curentului. Fraţii ei cu hangerele scoase sunt gata să sară pe noi. Trag de ramă cât pot, curentul mă suceşte în loc şi lovesc în plin una din bărci răsturnând-o. Cealaltă se izbeşte lipindu-se de noi. Ibraim, fratele cel mare sare în barca mea peste soră-sa. Într-o clipă cămaşa de mătase i se înroşi toată până la mijloc. Înainte să-mi dau drumul în curent, am mai văzut palmele ei pline de sânge, cu degetele delicate şi lungi plutind pe apa învolburată. În spate lângă cabestan, Binder, servantul cu mâinile încleştate pe mitralieră. Scutură des din cap şi de fiecare dată-şi îndeasă boneta prea mică pe claia de păr galben din vârf. E aproape la fel de tânăr ca mine. O rupe bine pe româneşte dar vorbeşte rar şi niciodată despre el. Lângă mine, cu o mână încleştată pe balustradă şi cealaltă agăţată de binoclul de pe piept, plutonierul Hans stă nemişcat încă de la Odessa. Este cu noi de două săptămâni. Apare dimineaţa pe împingător, ne salută cu un zâmbet cald aproape timid clătinând din cap şi rămâne aproape toată ziua în cabina

lui. E profesor de limba Germana, într-un orășel din Austria, ne spune Binder şi citeşte toată ziua din Schiller. Poartă întotdeauna la centură un bidon de inox cu apă din care bea rareori cu dopul ce ţine şi loc de pahar. La spate are o gentuţă din prelată neagră în care pare să fie o mască de gaze, iar în dreapta, tocul unui pistolet neobişnuit de mic. Îl privesc cu coada ochiului. Salta deseori şapca pe cozorocul căreia o pereche de ochelari cu ramă subţire stau fixaţi cu o cureluşă de piele roşcată, şi-şi șterge cu o batistă albă începutul de chelie. Profilul desenează un chip armonios cu trăsături echilibrate şi calme. Cred că elevii săi l-au îndrăgit din prima zi. Motoristul Vasilis Grapsas este dedesubt la motoare împreună cu ceilalți trei din echipaj. E constănţean. Trecut de prima tinereţe. De câte ori se aghesmuieşte şi nu-i trebuie decât un pahar de ţuică, cânta pe greceşte despre dragostea lui din Salonic: Eleni, Eleni agapi mu, până adoarme pe umărul sârbului. Mare bou grecu ăsta, povesteşte Bojici. L-a însurat tac'su c-o grecoaică bogată din Saloniki cu case pe malul mării, livada de măslini, presă de ulei şi câte altele, şi boul, e drept cam bătrânică fata şi urâtă, urâtăă… Şi boul, cum îţi zic, se întoarce după şase luni la Constanţa, după ce i-a vândut grecoaicei presa de ulei, că, cât să fie nu-i chiar aşa de prost cum pare, şi se însoară cu dragostea lui de când era copil; o moldoveancă din Basarabia, servitoare în casa unchiului său. Zvetlana, frumoasă cu draci dar săracă, săracăă… şi Ţveta, că aşa-i zice boul, i-a tras doi plozi, galbeni la păr ca mierea, care dracu ştie ce limbă vorbesc şi tac'su, bătrânul Micios, l-a dat afară din casă cu plozi cu tot. Pai bă, cap de grapă ruginită, n-ai putut s-o aduci pe Ţveta la Salonic şi să scapi dracului de frigul ăsta de aici? Cu presa de ulei o dregeai tu într-un fel. Motorul tuşi de câteva ori tulburând liniştea

ascuţită din urechile mele. Până şi Hans scutură din cap parcă trezit din somn. Ridică binoclu ce-i atârnă de gât şi cercetează cu atenţie orizontul. Deodată, dinspre răsărit un zumzet subţire de albine pare că se îndreaptă încoace. Binder roti mitraliera şi începu să tragă nebuneşte. Până să înţeleg bine ce se întâmplă, avionul care zbura aproape de luciul apei se ridică deasupra noastră şi o lovitură zdruncină împingătorul sub bord la sala motorului. O explozie teribilă săltă vasul rupându-l în două. Suflul exploziei mă aruncă cu balustradă cu tot în apa înspumată. Plasa de pescuit a lui Bojici, legată întotdeauna de balustradă mi se încurcă de picioare. Nava ruptă la mijloc se ridică pe o parte şi mă săltă din apă izbindu-mă violent. Abia mi-am umplut plămânii că epava începu să mă tragă după ea. În clipa aceea de groază când zbaterea mea era zadarnică, într-o lumină aproape albastră, am văzut-o pe bunica care murise pe vremea când eram copil. Chiar dacă de multe ori am încercat să mi-o amintesc cum arăta la faţă, acum mi se părea atât de cunoscută şi îmi zâmbea tainic aşa cum nu cred că o văzusem în viaţă şi o clipă m-a cuprins o bucurie atât de reală că am început să râd. A întins mâna şi m-a atins pe creştet. În spatele ei, badea Enciu fratele meu mai mare, concentrat cu Regimentul 33 în Crimeea, îmi făcea bucuros cu mâna. Iată, un gând îmi trece fulgerător prin cap, are dreptate părintele Coşug când spune în biserică la slujbă, să nu ne temem de moarte că în clipa din urmă nu pleci niciodată singur. Cei dragi plecaţi dincolo vor fi lângă tine şi te vor ajuta să te obişnuieşti mai ușor. Şi fratele Enciu? O picătură de pace îmi inundă creierul. Dar clipa trecu repede. Cineva mă înşfăcă de mijloc scuturându-mă. O umbră diformă se zbătea lângă mine lovindu-mă în burtă. Plasa din jurul picioarelor slăbeşte şi plutesc împins către

lumină. Cu o mână încleştată de braţul meu Hans mă ridică deasupra apei. Degetele lui par fălcile unei menghine ce-mi pătrund până la os. Mă agăţ disperat de o scândură. E o bucată sfârtecată din grătarul de lemn de pe platforma împingătorului. Mă ridic pe genunchi frecându-mi braţul zdrobit şi privesc buimac mulţimea de resturi ce plutesc în jur. Hans, ieşit pe jumătate din apă, mă loveşte violent cu piciorul în sold. Urlă la mine. Citesc disperarea pe chipul lui. Nu-l aud. Urechile-mi vuiesc dureros de parcă ţeasta-mi este un butoi gol în care cineva loveşte cu ciocanul. Neamţul se sprijină de grătarul instabil şi mă culcă cu forţa pe lemn. Deasupra, rusul coboară în picaj. Îl văd prin parbriz. Părul mi se ridică măciucă în cap şi simt cureaua căştii cum îmi taie pielea de sub bărbie. Mă cuprinde o groază turbată. Avionul se transformă într-un cap cu o gură neagră, imensă ce începe să înghită marea şi resturile ce plutesc împrejur. E nebun, va întra în noi. Simt aerul cald din jurul motorului împins cu putere spre mine. Pentru o clipă mi se pare că faţa mi-a luat foc. Din scândură sar aşchii care-mi intră în gură. Avionul se ridică la câteva sute de metri, virează spre răsărit şi-l urmăresc tremurând până când la orizont îl înghite marea. Frica teribilă ce m-a cuprins mi-a paralizat tot trupul. Nu mă mai pot mişca. Gândul că am murit m-a fulgerat, şi-ntr-o secundă s-a făcut întuneric. Când m-am trezit după câteva ceasuri, nici acum nu ştiu dacă am leşinat ori am adormit, Hans zăcea într-o baltă de sânge. Un proiectil îi zdrobise genunchiul drept. L-am apucat de guler şi am început să plâng cu voce tare fără să mă pot opri. Hans îmi face semn să tac. Nici după ce l-am văzut zâmbind nu m-am putut stăpâni. Mi se mai întâmplase asta odată de mult când, copil fiind, noaptea în ceair, am adormit şi am pierdut caii. I-am căutat plângând până în

zori tocmai în vale la Denistepe lângă baltă şi prin taptâc până pe Cheltepe. Când m-am întors acasă, tata tocmai îi înhăma să mergem în izlaz la săpat. M-am urcat în căruţă fără să mă pot opri din plâns. Abia când tata m-a plesnit zdravăn peste gură mi-am revenit. Pe Hans însă nu-l deranja scâncetul meu. Din geanta de prelată a scos o faşă albă şi m-a îndemnat să-l ajutat să-şi adune oasele sfărmate. După patru zile piciorul i se umflase buştean şi începuse să se înnegrească mai jos de genunchi. Căldura era năprasnică iar vântul parcă pierise odată cu vasul. Spre seară Hans scoate din tocul pistoletului un briceag cu mai multe lame ciudate. Se opri la una dreaptă şi bine ascuţită. Îmi arată cu gesturi precise ce trebuie să fac. De frică am sărit în picioare gata-gata să răstorn pluta pe care abia aveam loc amândoi. S-a legat cu centura la coapsă, deasupra genunchiului cât a putut, a luat în dinţi diagonala de piele şi mi-a arătat cu mâna. Taie! Tremurând, am înfipt lama în buturuga neagră. S-a crăpat adânc lăsând să ţâşnească în jur puroiul gălbui amestecat cu sânge stricat. Până la antebraţ eram mânjit de lichidul urât mirositor. Taie! Taie! Ţipa Hans făcând fără încetare gestul cu mâna. Am ridicat briceagul şi am lovit. O dată, de zece ori, de o sută de ori, până când buturuga zemoasă s-a desprins de la genunchi. Am împins cu piciorul hoitul care pieri în apa mării. Am umplut casca cu apă şi am spălat bine partea rămasă. Capul femurului lucea curat în bătaia soarelui ce stătea la o palmă deasupra mării încremenite. Hans leşinase de mult şi zăcea cu gura căscată. Din carnea rămasă a copsei curgea abundent un sânge negru. L-am întors pe burtă şi am curăţit bucățile de carne neagră si bolnavă. I-am înfăşurat ciotul cu faşa rămasă şi cu bucăţi din cămaşa mea de in. Soarele se înecase de mult şi

deasupra mării se iviră primele stele. M-am aplecat deasupra apei şi m-am spălat ore în şir fără să-mi dau seama ce fac. Timp de doua zile a zăcut delirând. De multe ori ţipătul lui disperat mă trezea din somn. Frida! Frida! Ardea ca un cuptor încins deşi era ud până la piele şi dinţii-i clănţăneau sacadat. Din faşele îmbibate se scurgea pe scândură şi-n mare sânge bolnav. Ciotul ii mirosea urât şi coapsa i se umflase ca un butoi. În cea de-a şaptea dimineaţă când soarele încă nu răsărise dar marea începu să ardă la orizont, mă trezeşte lovindu-mă uşor pe spate. Mi-a întins dopul cu apă, raţia de dimineaţă, şi din buzunarul cămăşii scoate un plic pătat de sânge şi o fotografie. Frida. A repetat zâmbind trist şi şi-a lipit fotografia de inimă. Frida. Mi-a făcut semn să ascund plicul în veston. S-a întins apoi pe spate fără să mişte întreaga zi. De câteva ori m-am aplecat asupra lui să-i ascult răsuflarea. Fotografia Fridei se pliase în pumnul încleştat de pe piept. Nedormit de câteva nopţi, cu faţa şi mâinile umflate şi crăpate am căzut cu capul sub umărul lui Hans şi am alunecat într-un somn negru de smoală. Nu ştiu cât am dormit. O pocnitură înfundată a răsunat de undeva de departe şi pluta s-a balansat trezindu-mă. Am reuşit cu greu să deschid ochii. Deasupra, o lună roşcată şi mare, atârna ameninţător înroşind marea până departe. În urma plutei, pe imaginea lăbărţată a lunii, trupul ciopârțit al lui Hans se depărta plutind în unduirea uşoară a valurilor. Printre lacrimile ce-mi inundară ochii, luna părea că-i spartă şi curge peste mine pe plută. Uşor, uşor, Hans s-a pierdut de tot înghiţit de întuneric şi de mare. Lângă mine, legat cu şnurul din piele pe scândura plutei, am găsit bidonul cu apă. L-am golit până la ultima picătură. Zilele ce-a urmat nu mi le mai amintesc. O patrulă de coastă m-a pescuit în cea

de-a unsprezecea zi la douăzeci de kilometrii in larg în dreptul capului Midia. Mi-am revenit după o săptămâna la spital. Primul gând m-a dus într-o clipă la Hans. Atunci am simţit prima dată pe braţ degetele lui. M-am întors la unitate şi i-am arătat scrisoarea camaradului meu din același pluton, Ewald Langraf, un sas de lângă Timişoara. O examinează curios. La destinatar: Frida Wallner. Berndorf. Austria. La expeditor Hans Wallner. Ewald îmi traduce pe sărite câteva rânduri. Erau cuvintele unui soţ către soţia sa iubită. Si acum după atâția ani îmi amintesc ultimele rânduri: Iubito, nu uita să-i povesteşti din când în când Gretei despre tatăl ei. Roag-o să mă ierte că am murit într-un război care n-a fost al meu. I-am dictat lui Ewald câteva rânduri pe care el le-a tradus în germană, am pus plicul însângerat într-unul nou şi l-am dus la poştă. În primii zece ani, noapte de noapte îl visam cum se chinuie pe fundul mării să taie funiile de la picioarele mele şi mă trezeam ud leoarcă cu gust de apă sărată în gură. Multă vreme am purtat o grea suferinţă în inima mea că n-am fost în stare să-l ajut, că n-am putut să-i spun o vorbă de mulţumire. Timpul însă vindecă tot. Visele cu Hans s-au mai rărit semn ca mintea mea începuse să se îndrepte. Însă pot spune cu mâna pe inima că nu trece zi de la Dumnezeu fără să nu mă gândesc la clipele acelea de groaza şi uneori mai simt palma lui încleştată pe braţul meu stâng ca atunci când m-a scos afară din apă. Îl mângâi uşor pe degete şi-l rog să mă lase, şi Hans dă drumul braţului meu întotdeauna.

CUPTORUL LUI VÂRLAN

Moş Ieremia Matei are o vie nu prea mare, deasupra cimitirului, lângă lutăria satului, nu departe de fundul ogrăzii sale. Pe malul râpii care adună şuvoaiele de sus de pe Muchia lui Pastir, a plantat încă din tinereţe, pe când era pădurar, câţiva tei. În iunie când înfloresc, parfumul lor se împrăştie peste cimitir şi peste tot satul. Pentru că picioarele obosite şi umflate nu-l mai ascultă ca să mai rătăcească prin pădurea lui, urcă zilnic sprijinindu-se într-un baston vechi din lemn de corn, la vie, şi rămâne cât e ziua de lungă sub tei. Ne povesteşte deseori până târziu în noapte sub teii lui înfloriţi, întâmplări din viaţa lui de pădurar. Toată partea de miazăzi a codrilor Niculițelului, între Taiţa şi Teliţa, o cunoaşte ca-n palmă. De sus de pe Carasân cât vezi cu ochii în jurul tău era pădurea lui. Spre miazănoapte, după cocoaşa stâncoasă şi roşcată care ascunde mănăstirea Celic Deree, toată valea Teliţei, cu dealuri domoale până-n gura Frecăţeiului, acolo unde râul iese din pădure şi se pierde în valea Uzumbairului, spre apus, sub Carasăn, jos în vale, la Trei Izvoare, unde se vede Apcadâna, satul pe care ardelenii veniţi la sfârşitul secolului XIX l-au rebotezat Alba, şi mai sus peste dealurile Medanchioiului pe valea Nifonului, până la malurile Taiţei, şi dincoace, spre miazăzi, pădurea lui continuă cu izvoarele din care se adapă Techea şi pe valea ei, mai jos, până în Trestenic şi pe Corniş culmea ce coboară lin la marginea Nalbantului. Ca peste tot în lume şi pădurea lui a ascuns, în locuri tainice, prin văile întunecoase şi umede, prin lăstărişuri de măceşi şi porumbe, pe unde ai crede că doar dobitoacele îşi pot face culcuşul, fel de fel de oameni aflaţi

la marginea legii sau deasupra ei. Pe Vârlan l-a văzut prima dată în poiană, la izvorul cel mare din care Techea vede lumina zilei ţâşnind din măruntaiele întunecate ale pământului. Dormea pe marginea apei cu puşca sub cap şi hangerul în mână. Aş fi putut să trag, ştiind ce hram poartă, câteva cartuşe, confundându-l cu un mistreţ ori altă lighioană. Dar, deşi auzisem multe despre bandit, am gândit că eu trebuia să-mi văd de treaba mea de pădurar şi că el nu era decât un drumeţ ostenit care se odihnea la izvor în umbră răcoroasă de stejar. Am trecut pe lângă izvor, urcând drumul din poiana care ocolea Carasănul pe la nord către ocolul silvic. În anii următori l-am mai văzut singur ori însoţit, doar din depărtare, însă drumurile noastre nu s-au întâlnit. Într-o vară l-au căutat jandarmii săptămâni la rând, răscolind toată pădurea. Pândeau pe la răscruce de drumuri pe unde banditul obişnuia să treacă, pe la târla lui Stavru din poiana mare cu peri, din valea cişmelei. S-au lăsat apoi spre Alibichioi la piciorul Consulului. Aici, zic unii, l-ar fi încolţit într-o vizuină fără fund cu mai multe ieşiri în pădure sau sub malurile Taiţei. O groază de poveşti năpădiră, ca neghina, satele din jur, despre bandit. Dar dintre toate poveştile isprăvilor banditului, care mai de care mai groaznice ori hazlii, cea cu locul de taină unde banditul se făcea nevăzut, era mai des auzită. Ar fi avut săpat în stânca din spatele Carasănului ori în vale pe dealurile mănăstirii, un cuptor. Cuptorul lui Varlan; o văgăuna cu ieşiri secrete în care banditul ţinea bine ascunse tot felul de podoabe de aur şi argint furate din casele celor cu stare ori direct de la gâtul lumii la drumul mare. Mult timp după aceia aveam să mă întâlnesc cu banditul faţă în faţă, pentru întâia dată. Și ultima. Eram în vale la Trei Izvoare spre culmea Medanchioiului cu Gavril

a lui Vacă, ajutorul meu din Alba. Însemnam cu vopsea cireşii sălbateci pe care ocolul îi vindea unui fabricant de mobilă. A tăbărât peste noi împreună cu trei haidamaci cu cuţitele gata să ne spintece. Pe unul dintre ei, Ciurlan, hoţ de lemne din Medanchioi, îl ştiam foarte bine. Îmi scăpase ca prin urechile acului de câteva ori după ce stricase arboret tânăr în multe locuri. Vârlan îmi luă puşca rezemată de căruţă, o descărcă şi o aruncă în râpă printre copaci. Haidamacii lui l-au luat de guler pe Gavril, l-au dat cu capul de cireşi şi l-au tocat cu ciomegele în timp ce banditul mă ţinea locului cu arma îndreptată spre mine. Ieremio, stai locului, cu tine n-avem nimic. Du-l acasă la tac'su că ştie el cum stă treaba. L-au lăsat într-o baltă de sânge aproape fără suflare. Dacă până atunci îmi văzusem de treburile mele fără teamă prin pădure, din clipa aceia o frică groaznică mă cuprindea ori de câte ori treceam prin ea. După trei săptămâni Gavril a lui Vacă s-a prăpădit. Şi în noaptea aceia, la priveghi, în faţa trupului umflat şi vânăt, întins în coşciugul din lemn roşu de cireş, am jurat închinându-mă de multe ori la icoana de pe burta mortului, că banditul n-o să mai calce mult timp prin acest colţ de lume. A doua zi, aproape de lăsarea nopţii, cu cele de trebuință pentru câteva zile, las calul în grajd şi plec pe jos spre pădure, ocolind satul pe după cimitir. Apuc pe valea Platonesii în sus în izlaz prin porumbişte şi ajung în Corniş. S-o iau pe vale pe la Budăi direct la cişmea sau să trec pe la bostana grecului din căuşul dealului de la gura pădurii? Banditul deseori se opreşte să bea rachiu de căuni la bordeiul lui Onasi. Da, trec pe la grec! O iau în sus spre Alibichioi şi ocolesc bostana să nu mă simtă câinii şi ascult. Niciun nechezat de cal, nicio şoaptă. Plec peste deal prin măceşi şi intru în pădure. În poiană, la peri, lângă stâna lui

Stavru, oier de prin stâncile Balcanilor, de la răscruce de imperii de unde a fugit de copil pentru cine ştie ce pricini. Ajung în jumătate de ceas. Mă așez să mă odihnesc şi să mai ascult pădurea. Câinii ciobanului lătrau în voie fără prea mult chef la zgomotele obişnuite ale pădurii. Stavru pufăie din lulea în uşa bordeiului, semn că se apropie mulsul de dimineaţă. Mă uit spre miazăzi. E încă întuneric. Într-un ceas se ivesc zorile. Întind pasul. La cişmea doar susurul continuu al izvorului. Urc pe malul Techei vreme de zece cincisprezece minute, cotesc prin poiana cu bujori şi apuc către Carasăn printre stejarii seculari. Mă apropii de cabană ocolind-o cu grijă. Parcă sunt zgomote de paşi. În pădure, fie ziua ori noaptea nu ştii niciodată dacă pândeşti sau eşti pândit. Cobor puşca de pe umeri şi mă lipesc de stejar ascultând. Sunt paşi dar nu de om. O scroafă cu purcei vine dinspre cabană, semn că acolo este pustiu. Umbre negre trec la câţiva paşi de mine şi se pierd în întuneric. Intru în lăstărişul des din dreapta cabanei, mă întind pe covorul moale de trifoi şi cad într-un somn dulce de dimineaţă. Sunetul unei căruţe ce vine dinspre Alba mă trezeşte către amiază. E moş Crivac cu cei doi nepoţi. Se opreşte, strigă, bate în uşă şi apoi pleacă pe același drum. Moş Crivac e ardelean de prin părţile Sibiului. Are aproape o sută de ani. A trecut munţii cu doi dintre cei cinci fii ai săi şi cu patru vaci. Soţia sa, o sârboaică de prin Banat, a rămas acasă cu ceilalţi trei. O să stau să le fac un rost băieților, şapte opt ani nu mai mult şi apoi mă întorc acasă, i-a zis femeii sale. Băieţii lui, Romulus şi Cornelius, dezertaseră din armata imperială, undeva prin Balcanii de Vest. Trecuseră Dunărea în regat şi trimiseră vorbă tatălui lor să se întâlnească dincoace, în vale, la Râmnic. Au trecut Dunărea iar, în Dobrogea. Şi-au ridicat casă şi acareturi ca-

n Ardeal, aici în Alba, în mijlocul pădurii. A mai rămas puţin să-şi vadă băieții însuraţi şi primii nepoţi. Şi când se hotărâse să treacă Dunărea şi munţii, la sârboaică şi ceilalţi trei copii, începu războiul cel mare. Bucuria cuprinse ograda lui moş Crivac. Românii trec Carpaţii să reîntregească ţara. Printre ei Romulus şi Cornelius Crivac care cad eroic undeva pe valea Jiului. Rămas cu cei mici, moş Crivac se hotărăşte să mai rămână o vreme să-şi vadă nepoţii mărişori descurcându-se singuri. Acum când am şi stră-nepoţi la ce bun să mai plec acolo unde nu mă mai cunoaşte nimeni, spunea el. I-am promis zilele trecute părul uscat de sub stânca Carasănului, în jos spre Trei Izvoare. După câte-l ştiu va veni şi mâine negreşit. Soarele-i gata gata să cadă peste culme şi în câteva ceasuri e seară. E timpul să servim masa. Întind bucatele pe prosopul de in alb, mă închin mulțumind Domnului şi dau să iau o îmbucătură, însă tocmai atunci un tropot de cal se apropie de cabană. Iaca omul meu pică taman la masă, semn ca-i nemâncat. Dacă s-o opri aici aşa cum vreau eu n-o să mai mănânce multă vreme. E Ciurlan, ţiganul, omul lui Vârlan. Cercetează cabana în faţă şi-n spate. Priveşte în jur, îndeamnă calul spre lăstăriş drept în faţa mea dar întoarce după câteva lungimi de cal şi face semn spre cotul drumului. Vârlan, însoţit de Cuţov, lipoveanul, mâna lui dreaptă de vreun an, apare dintre stejari. Cuţov e un băietan de nici douăzeci şi cinci de ani de prin părţile Măcinului. Dumnezeu ştie cum s-a alăturat banditului. Acum câţiva ani trecea cu întreaga familie cu bacul la Brăila la înmormântarea bunicului său. În ceaţa oarbă, un convoi de şlepuri s-a urcat pe bac şi l-a scufundat într-o clipă. Vanea Cuţov, pescar prin bălţile nesfârşite din jurul Măcinului şi alţii trei s-au salvat ca prin minune. Poate

atunci s-o fi scrântit la cap de s-a agăţat de lotru. Au legat toţi trei caii în faţă, lângă uluc. Vârlan arătă mai întâi ţiganului ceva către lăstăriş şi împreuna cu Vanea intrară în cabană. Soarele căzuse de ceva vreme peste Carasăn dar era încă lumină. N-am apucat să iau nicio îmbucătură. Pe brânza albă ca laptele o familie de furnici alergau bucuroase în toate părţile. Ciurlan e în faţa lăstărişului la doi paşi. În mână are un hanger cu lama lată şi încovoiată la capăt. Se apropie şi mişcă ușor într-o parte ramura de măceş să vadă mai bine în lăstar. Puşca mea este la o palmă de nasul lui. Holbează ochii cât cepele şi cască o gură imensă. Dă-l dracului, un ţigan mai puţin! Împuşcătura îl izbeşte drept în faţă aruncându-l doi paşi înapoi cu picioarele în sus. Încarc şi sar din lăstăriş spre cabană. Bandiţii erau deja pe armăsari. Trag din fugă două focuri şi mă opresc să încarc iar. Un urlet despică pădurea. Vârlan se apleacă într-o parte gata să cadă din şa. Lipoveanul îl sprijină din fuga calului şi dispar amândoi după cotitura drumului printre stejari. Îi mai urmăresc o vreme până pădure-i înghite de tot. Moş Crivac n-a mai venit a doua zi. N-a mai venit niciodată. S-a trezit ca în fiecare dimineaţă, povestesc nepoții lui, şi-a ascuţit briciul vechi din care mai rămăsese un ciot de lamă. Îl vedeţi, ne spune el, e adus tocmai de la Viena pe când bunicul era husar în armata împăratului. Cu el s-a bărbierit şi tata şi acum vi-l las vouă. A îmbrăcat cămaşă curată si iţari noi. Iaca acum sunt pregătit, spălat primenit, mă poate lua Bunul, că doar nu m-o fi uitat taman pe mine. L-am lăsat în balansoarul vechi de sub cerdac şi am plecat în deal la vie. Când ne-am întors spre seară, vântul de pe vale legăna uşor balansoarul. Cu capul pe spătarul înalt al scaunului, bunicul adormise cu ochii deschişi. Bunul îşi aduse în sfârşit aminte de el. Mai

trecu o vară şi banditul părea să fi intrat în pământ. Se mai auzeau din când în când zvonuri că ar fi fost văzut la Tulcea, ba prin târg la Babadag. Unii puteau chiar să jure că s-au întâlnit faţă în faţă cu el la mănăstire ori la târla lui Stavru ori pe drumul Măcinului şi în câte şi mai câte alte locuri. Deşi eram sigur că-şi doarme somnul de veci pe undeva printr-un colţ de pădure, totuşi am umblat multă vreme cu băgare de seamă şi cu puşca pregătită, gata să trag. Despre lipovean, unii spun că l-au văzut chiar anul acela dându-şi drumul pe Dunăre în jos pe un șlep cu cherestea şi Domnul o ştie pe ce cale o fi apucat. Cât despre cuptorul lui Vârlan ce să zic, o avea şi o sămânţă de adevăr dar eu care cunosc partea asta de pădure precum cămaşa ce-o port, nu l-am găsit, deşi trebuie să recunosc, mult l-am căutat. Iar despre comorile ascunse de bandit pe la izvoare ori în stejarii scorburoşi, n-am aflat decât una. După ce nepoţii lui moş Crivac au dărmat părul uscat de la bolovani, într-un ciot găurit în care pupezele au cuibărit ani şi ani, au găsit o pungă de piele aproape putredă. Au venit într-un suflet la cabană. Dintr-un coş de papură vărsară băşica pe masă. Un sunet de arginţi mi-a răsunat în urechi. Bade Ieremio, noi n-avem trebuinţă, noi vrem doar lemnul, atât. Ne-am aplecat deasupra pungii toţi trei. O fi blestemată, zice unul şi-şi face semnul crucii. Încep a o descânta aşa cum ştiu de la bunicul spunând de şapte ori Tatăl Nostru. Scot cuţitul din teacă şi apropii de piele. Băieţii se trag spre uşă speriaţi. A dracului treabă, gândesc, o cauţi, nădăjduind tot timpul că va da norocul peste tine şi când o găseşti te-apucă frica. Din ruptură alunecară pe masă un şuvoi de piaştri de aramă, turceşti, nu mai mari decât un nasture de izmene. Apoi ce să zic, râd, ne-am pricopsit cu atâta bănet. Luaţi şi voi o mână să aveţi amintire, restul l-oi duce la ocol la

muzeu. Băieţii au plecat fără să se atingă de aramă. După o săptămână pădurea era plină de căutători de comori de prin toate satele din jur. Zi şi noapte săpau la rădăcini ori se căţărau în copaci ca maimuţele. După ce unul, un grec din Alibichioi a căzut dintr-un stejar şi şi-a rupt gâtul, au început să se mai rărească şi-n câteva zile pădurea şi-a regăsit iară liniştea cea de taină.

DESTINE

Ca să nu-i facă pe plac tatălui ei, Toader Halarambie, s-a luat cu Ion, Ion săracul. Mai scund decât ea cu o palmă şi subţire ca o trestie, Ion era însă vrednic, cu firea retrasă şi blândă. O iubise dintotdeauna numai pe ea, însă, lipsit de curaj, n-a putut să-i spună nicio vorbă. Când să plece în armată, la o hora în sat, a îndrăznit totuși s-o invite la dans. Şi cât a stat acolo, grăjdar la o unitate de cavalerie undeva lângă Râmnicul Sărat, n-a avut în cap decât clipele acelea. Când ţesăla iapa locotenentului Fratu, comandantul lui de pluton, o mângâia şi-i vorbea Paraschivei. Şi trei ani trecură ca o clipă. Când s-a întors acasă, constatase că ea se făcuse mai înaltă decât el dar asta nu l-a descurajat deloc. Continua s-o iubească în secret în sufletul lui chinuit şi bun. Lelea Nastasia, mama lui, văduvă din războiul cel mare, a înţeles zbuciumul fiului. Unicul ei fiu în care-şi pusese toată nădejdea. De multe ori seara la masă îi vorbea de Ana lui Andrei Zburlea sau de Maria lui Conţu, fete cu care s-ar potrivi mai bine. Dar el avea numai una la inimă. Paraschiva nu-I văzuse niciodată, nici chiar atunci când au dansat, înainte de plecarea lui la armată şi nu l-ar fi văzut nici acum dacă mamă-sa, Anica lui Niculai Hurjei, nu i-ar fi interzis să mai vorbească cu Ghiţă. Moş Halarambie o voia măritată cu un pădurar dintr-o familie avută de bulgari cu care se înţelese vara trecută când măcinase mălai la moara lor din Alibichioi. Pe Ghiţă îl iubise mereu. Şi cum putea să nu-I iubească când Ghiţă era înalt ca un brad cu mustaţa ca pana corbului şi vorba puternică ca tunetul de vară. Şi ce dacă noaptea mai bătea şi pe la alte geamuri gata să-I rupă câinii, când de la crâşma lui Pavel Popescu pleca afumat, ori

în toiul dansului o lăsa baltă şi o lua pe Ileana lui Tărcatu? Pădurarul era trecut de prima tinereţe şi avea un băiat de şapte opt ani de la nevasta dintâi care-I părăsise cu cinci ani in urmă, când a fugit la Măcin cu un ţigan din Medanchioi, hoţ de cai prin satele din jur. Cu o săptămâna înainte ca bulgarii să vină s-o peţească, cum era înțele-gerea, Paraschiva i-a trimis vorbă lui Ghiţă. Dar Ghiţă a râs la cârciuma lui Ivan Şchiopul, de faţă cu tot satul, că una, Paraschiva de-a lui Toader Opincă, îl cere de bărbat tocmai pe el care se poate însura oricând cu Ileana lui badea Tărcatu, proprietar în taptâc a patruzeci de ha, ori cu Valerica, fiica popii. L-a aşteptat seară de seară la gard ori în noapte, s-o fluiere la poartă, deşi lelea Anica, mamă-sa, îi tot spunea supărată ce vorbe umblau prin tot satul. Şi cu o seară înaintea de venirea bulgarilor, în geamul odăii Paraschivei, bătăi uşoare au mângâiat inima îndurerată a fetii. A coborât pe geam şi s-a lăsat prinsă în braţele lui, numai în cămaşă de noapte. Dimineaţa, lelea Nastasia i-a găsit în pat aproape goi, dormind unul în braţele celuilalt. O durere a izbit-o în capul pieptului aproape s-o doboare. A mers cu greu în faţa icoanei şi a căzut în genunchi într-o rugă fierbinte şi chinuitoare. Curând după aceia moş Haralambie a căzut la pat lovit de oftică şi inimă rea şi nu şi-a mai revenit niciodată. Trecu un an de când fuseseră cununaţi în faţa altarului şi Paraschiva deveni din ce în ce mai tristă. Ion o lua întotdeauna în braţe strângând-o la pieptul lui firav, când lacrimile ei nu mai conteneau să cadă şi o dezmierda blând cu vorbe dulci sărutându-i mâinile. Trăia în gând numai cu Ghiţă şi rare erau momentele când bărbatul iubit o părăsea din mintea ei chinuită. Rugăciunile lelii Nastasia deveniră din ce în ce mai dese şi durerea din piept din ce în ce mai adâncă. În timp ce săpau via mică,

abia îmbobocită, mărginită de cireşi şi pruni de lângă Muchia Verde, a sărit în drum, în faţa căruţii lui Ghiţă, gata gata să treacă caii peste ea. Ion a privit-o trist şi inima lui a început să se umple de venin. Nădăjduia că timpul va vindeca rana din inima femeii şi iubirea lui pentru ea nu scăzuse. Nici chiar după noaptea aceia în care trezit de un vis urât, a aşteptat treaz întoarcerea ei în odaie. Într-un târziu s-a ridicat în capul oaselor şi a privit prin ochiul de geam, afară. În bătaia de argint a lunii, Paraschiva şi Ghiţă ardeau înlănţuiţi în umbra albastră a cireşului ce-și scutura florile petală cu petală peste trupurile încinse. Capul i-a alunecat pe pernă şi a căzut într-un somn adânc fără vise. Când odaia s-a încărcat de lumina tainică a dimineţii de duminică, s-a ridicat încet fără s-o trezească, a privit cu amărăciune trupul dezgolit care păstra încă semnele muşcăturilor pe umeri. Nastasia, în faţa icoanei cu candela aprinsă, se ruga fierbinte plângând. La biserică a plecat singur. Sub privirile iscoditoare ale babelor, a ascultat ca întotdeauna slujba, cu capul plecat, închinându-se larg ori de câte ori numele Domnului şi a Maicii Sale erau amintite. După slujbă, a îngenunchiat la icoana Maicii Domnului din faţa altarului. Din uşa bisericii Nastasia îl privea tăcută. S-a cufundat în dantela de argint a icoanei sărutând-o şi rugându-se fierbinte. După masa de prânz s-a închinat mulțumind mamă-sii, sărutându-i mâinile cum n-a mai făcut-o vreodată. Femeii îi îngheţă sângele în inima năpădită de gânduri negre. Noi ne-om duce pe la vie, murmură Ion slab, să ocolim, să mai vedem ce-i. Paraschiva se lăsă trasă de mână fără să se împotrivească. Nastasia îi petrecu cu privirea până dincolo de poarta ogrăzii cu mintea goală de spaimă, fără să poată spune o vorbă. La vie sub cireşii înfloriţi, Ion îi vorbi o vreme fără să audă ce-i

spune. O prinse de mână şi o trase spre el îmbrăţişând-o strâns gata s-o sufoce. O sărută pe frunte şi lacrimile lui îi umeziră obrajii. L-am privit minute în şir cum se depărtează legănat pe drumul Bulacului spre Alibichioi, până când s-a pierdut pe Muchia lui Pastir, printre tufele de păducel înflorit. Atunci am căzut în genunchi plângând în hohote fără să ştiu dacă lacrimile ce-mi scăldau faţa erau de bucurie sau anunţau durerea ce aveam s-o trăiesc curând. Nastasia l-a căutat disperată prin împrejurimi. Zile întregi bătea râpile şi lăstărişul de porumbe şi măceş de pe dealuri. Vinerea ieșea în drumul ce duce către târg, la Ortachioi şi nu pleca până nu trecea şi ultimul om. Întreba necunoscuţii dacă în drumul lor n-au auzit vorbindu-se de om mort sau spânzurat, străin. Curând moş Halarambie, tata, murii răpus de inima rea. M-am întors acasă lăsând-o pe Nastasia singură. N-am simțit atunci pic de milă pentru femeia aceia bună la suflet căreia îi pricinuisem atâta durere. Când a murit, chiar în iarna care venea, răpusă de dor şi chin, am petrecut-o doborâtă de o chinuitoare remuşcare. După o lună, timp în care Ghiţă umbla nestingherit prin ograda şi casa noastră la orice oră din zi ori din noapte, ne-am luat şi m-am mutat la el. Cu puţin înainte de plecarea în casa viitorilor mei socrii o teamă ciudată mi se înfiripă în suflet. Am simţit că fierbinţeala nebună din inima şi mintea mea pentru Ghiţă a început să se stingă. În prima zi s-a întors de la crâşmă târziu în noapte. Mirosul de fum şi ţuică a umplut odaia. M-a săltat de-o aripă din pat şi m-a izbit violent de uşă. Două palme grele mi-au aprins obrajii şi am simţit pentru prima dată gustul sângelui. Cămaşa mea nouă de borangic, albă, ţesută de mama, se umpluse pe piept cu maci înfloriţi ca în holdele din izlaz, primăvara. Am îndrăznit să mă culc

înaintea bărbatului fără să-l aştept cu mâncarea caldă şi apa fierbinte în copaie. După ce a mai tunat o vreme, a căzut lat cu opincile în picioare de-a curmezişul patului. Nu cunoscusem durerea fizică până atunci. În ograda lui moş Haralambie era păcat să loveşti şi un câine, iar Ion, săracul, nu m-a lovit nici cu o floare la cât amar i-am picurat în inimă. Dimineața, s-a aruncat la picioarele mele plângând, implorând să-l iert. M-a ridicat ca pe un pai cu braţele lui vânjoase şi m-a strâns cu furie la piept gata-gata să-mi dau sufletul, sărutându-mă pe tot trupul. Am uitat într-o clipa tot. Ne-am răsturnat pe pat într-o îmbrăţişare fierbinte mistuită de un foc năprasnic care a ars până la amiaza. Ion nu mă iubise niciodată aşa. Eram fericită. Dar fericirea mea ţinu câteva zile. Şi doi ani, timp în care-i făcusem doi băieţi, bătăile deveniră obişnuinţă iar durerea fizică nu mai exista. Exista doar frica care se transforma în groază, când, în toiul nopţii auzeam poarta ogrăzii scârţâind. Şi de la prima palmă frica îmi părăsea trupul şi atunci, chiar în clipele acelea, simţeam degetele firave şi delicate ale lui Ion mângâindu-mi obrajii. De Florii, după prânz, a plecat la horă, în timp ce socrii mei, fiind încă la masă, s-au închinat trişti întrebându-se de unde moştenise atâta răutate. Şi noaptea aceia a fost ultima. S-a întors ca niciodată treaz. N-a scos un cuvânt multă vreme. A coborât în beci şi s-a întors cu cana de lemn plină de ţuică. A mai umplut-o odată. Cum dracu să mai am eu curaj să ies cu tine la horă în sat când te-ai făcut cât o vacă. Uită-te la Ileana lui badea Tărcatu că-i sprintenă ca o căprioară şi subţire ca o trestie. Îşi vărsa năduful din capul plin de rachiu. Mi-ai căzut pe cap pângărită de prostul satului, Ion săracul. Şi alcoolul din cap s-a aprins. M-a izbit smulgând furca de tors de la brâul meu. N-am simţit decât prima lovitură. Fuiorul de lâna albă

şi moale era, dimineaţă, când mi-am revenit, năclăit de sângele ce-mi cursese de pe faţa mea vânată şi umflată. Am ieșit în tindă şi am luat toporul de după uşă. Lelea Maria, soacră-mea, s-a închinat privind către cer. Am ridicat cu furie toporul deasupra capului gata să lovesc. De după sobă, Ionuţ, fiul cel mare, s-a ivit la capul lui Ghiţă, şi pentru prima dată a vorbit: Mama, mama… Am lăsat toporul să alunece la picioarele adormitului, mi-am luat în braţe copiii şi aşa plină de sânge am intrat în ograda lui moş Halarambie, acasă. Am zăcut în braţele mamii ore întregi. Lacrimile ei calde, căzute peste creştetul meu umflat, mi-au adus aminte de Ion al meu. Când am plecat la vie în acel început de mai, îmi era totuna dacă mă omoară sau nu. Sub cireşii înfloriţi care tremurau sub zumzetul bucuros al albinelor, Ion mi-a vorbit încet parcă de temă să nu le sperie, cerându-şi iertare că deşi mi-a dăruit tot ce avea el mai bun, sufletul lui blând şi inima lui curată, n-a putut să mă facă fericită. M-a îmbrăţişat lung, şi-a luat adio şi a pornit către dealuri. Nu mult după aceia am început a mă ruga pentru sufletul lui chinuit crezând că şi-a pus capăt zilelor undeva departe unde nu-l cunoaşte nimeni dar în același timp mă rugam Domnului să se întoarcă la mine. Am acoperit oglinda din tindă şi luni întregi n-am mai ieşit din ogradă. Cu Ghiţă n-am mai vorbit niciodată. Săptămâni în şir a stat ore întregi la poartă strigându-mă. Lelea Maria venea în ogradă zilnic, trimisă de el. Cu timpul se lăsase de patima băuturii, spune lumea, se însurase cu o văduvă din Baschioi care-i făcuse cinci copii şi a plecat la socrii, peste Dunăre, la Ghecet. Şi timpul tot trecea peste satul de pe valea Techei şi peste mine, dar inima mea încă mai suspina după mângâierile duioase ale lui Ion. Deseori sâmbăta seara, când în ciubărul de scăldat rămâneam ore în şir

căzută pe gânduri, simţeam peste umeri, în spate, pe şira spinării şi în faţă pe sâni, până la coapse, mâinile lui firave şi blânde. După cinci ani, mama a plecat lângă bărbatul ei pentru totdeauna. Şi timpul a tot continuat să alunece peste umerii mei iar gândul că bărbatul meu dintâi s-o întoarce într-o bună zi la mine, nu-mi dădea pace. Şi gândul ăsta m-a făcut să rămân singură in ciuda celor doi trei bărbați care m-au mai cerut de nevastă. Într-o noapte, băieţii mei, Ionuţ si Ghiorghiţă, care se apropiau de douăzeci de ani, au luat oile şi caii şi au fugit la tatăl lor, peste Dunăre şi nu i-am mai văzut până în ziua de azi. Mi-am simţit pentru prima dată în viaţă inima liberă şi sufletul împăcat. O poftă nebună de viaţă m-a îndemnat către un nou început fără teamă de eşec sau dureri. Am ridicat năframa de in de pe oglindă şi mi-am privit chipul după o lungă vreme. Am plecat la oraş la tanti Tasia, o soră mai mare a mamei rămasă văduvă, şi pentru prima dată în viaţă mi-am vopsit părul care începuse să albească. Aveam patruzeci de ani şi mă simţeam încă tânără. În câteva zile am vândut tot ce mai rămăsese de pe urma bunului meu tată şi am plecat fără să mai privesc înapoi nicio clipă. Tanti Tasia m-a primit bucuroasă în odaia ei. Banii i-am dat cu împrumut verişorilor mei, fii mătuşii care şi-au deschis un atelier de reparat bărci undeva în port. M-au ajutat să mă angajez la fabrica de conserve „Ţolinghiber şi Fii” din portul nou. Aparţinea unui evreu cu suflet mare şi inimă bună. Bătrânul Ţolinghiber avea două vapoare cu care pescuiau pe Dunăre şi pe mare. Şi munca de la fabrică mă îngheța cu totul. Când descărcau, rămâneam zile întregi până ce ultimul peşte era curăţit şi pus la salamură. După un an, cu o zi înainte de Crăciun, domnul Ţoli, bătrânul, ne-a strâns în curtea mică din faţa fabricii şi ne- a anunţat cu lacrimi în

ochi că a vândut fabrica unui negustor de vite. Conservele lui nu mai aveau căutare şi datoriile îl aduse în pragul falimentului. Noi angajaţii ştiam încă din vară că fiul bătrânului pierduse fabrica la pocher iar domnul Ţoi nu izbuti s-o recupereze. Câteva zile mai târziu, în noaptea de anul nou, bietul om s-a sinucis cu puşca de vânătoare chiar în faţa familiei şi a invitaţilor. Băieţii Tasiei au închis atelierul şi abia au putut să-l vândă, în pierdere, unui lipovean bătrân. Primăvara m-am dus, pentru douăzeci de lei pe săptămâna, la o cârciumă slinoasă ca toate celelalte de pe cheu, ajutor la bucătărie şi munceam cât era ziua de lungă. în puţinele clipe libere, mă gândeam cu tristeţe la ograda lui moş Halarambie, unde în fiecare zi a anului găseai în magazie mălai ori făina, în beci puține cu brânză sau carne în cazarma şi parcă niciodată munca din ogradă cu animalele sau la sapă in izlaz, nu era atât de grea. Într-o zi fierbinte de vară când unul din ginerii patronului, o namilă cu burta umflată şi buci de vădană, a sărit peste mine în mijlocul bucătăriei printre oalele cu lături, bătrânul Gheorghiadis, care tocmai intrase, m-a apucat de guler şi m-a aruncat prin uşa din dos, afară, înjurând. După câteva luni petrecute pe la prăvăliile din piaţă, pentru câţiva lei, tanti Tasia, mi-a găsit de lucru, servitoare în casă la un profesor de muzică. Soţia lui, obeză, stătea aproape toată ziua la pat. O ridicam doar la prânz, când cu greu o sprijineam până la un scaun special făcut după măsurile ei. La masă era vioaie, iar mâinile ei umflate se mişcau cu repezeală ducând către gura imensă tot ce se putea înghiţi. Profesorul servea masa singur, în sala unde dădea lecţii de pian până seara târziu. La optzeci de ani tanti Tasia aproape orbise iar mintea ei care până mai ieri era ageră, a început să obosească. În câteva zile nu ne-a mai cunoscut. A căzut

la pat şi a plecat trei săptămâni mai târziu complet oarbă şi lipsită de minte. După pomana de patruzeci de zile verişorii mei m-au dat afară din odaie deşi le făceam curat şi le găteam în fiecare zi. Despre banii pe care-i dădusem cu doi ani în urmă n-au mai scos nicio vorbă. Profesorul mi-a dat o debara plină de instrumente vechi, într-o magazie din spatele casei. Încetasem să mi mai vopsesc parul încă de când fabrica de conserve se transformase în abator de vite. În toţi anii aceştia, din noua mea viaţă, nici Ion nici Ghiţă nu-mi mai tulburară mintea. Amintirile se topiră într-un colţ îndepărtat. Cu douăzeci de ani mai tânără decât profesorul, doamna Miţa, este aproape de vârsta mea. N-are copii şi e din ce în ce mai grasă. Când profesorul a chemat un doctor care i-a prescris un regim, fixând şi o raţie zilnică, ea a plâns două zile fără să se ridice din pat. De atunci profesorul n-a mai călcat în camera ei. Ieri când spălam duşumeaua de lemn din sala pianului, a tăbărât peste mine împingându-mă cu capul în ciubărul cu apă murdară şi m-a posedat acolo fără să mă împotrivesc. Am terminat de spălat duşumeaua, golită de gânduri şi am coborât pe malul Dunării la cheu. Vreme îndelungată am văzut doar luciul apei în bătaia fierbinte a soarelui, fără să pot gândi la ceva. Glasuri şi umbre treceau necontenit fără să înțeleg o vorbă, fără să văd un chip. La doi paşi, pe scări în jos, Dunărea m-ar fi primit bucuroasă în braţele sale şi nici n-aş fi ştiut. Soarta însă îmi pregătea altă durere, mult mai mare, mult mai adâncă, pe măsura celor pe care, tânără fiind le-am pricinuit altora. O mână mă atinse de umăr. Un fulger mi se înfipse în cap şi se scurse într-o clipă până în vârful picioarelor. Chiar în mormânt să fi fost şi tot aş fi simţit atingerea mâinilor lui firave. Mi-a vorbit dar n-am înţeles. I-am vorbit dar nu mi-am auzit vorbele. I-am

sorbit cu o sete nebună chipul brăzdat de suferinţă şi ani. M-am înecat în ochii lui negrii şi blânzi. M-am aprins ca în prima tinereţe când mâinile vânjoase ale lui Ghiţă îmi căutau sânii de jăratec de sub ie. Inima s-a izbit dureros de coastele şubrede gata să se spargă când mi-a strâns cu blândeţe, cu degetele-i firave şi încă delicate, mâinile umflate şi crăpate. M-am transformat asemenea biblicei Sara într-o stâncă rece şi fără pic de vlagă în trup, atunci când s-a depărtat privindu-mă încă. Atunci sufletul meu s-a zbătut cu furie să iasă din trupul de piatră. Mintea a urlat după Ion al meu spărgându-mi timpanele dar gura mi-a rămas mută. S-a urcat pe puntea unei bărci cu cabina vopsită în verde, nu departe de mine, au ridicat ancora şi au pornit în sus pe Dunăre amestecându-se cu pădurea de plopi de pe maluri. Zilele treceau repede una după alta fără vreun rost pentru mine, fără să le număr, fără să ştiu dacă-i luni sau duminecă. Toamna. Iarna. Coboram zilnic şi luam la pas malul Dunării până departe sub coastă. Primăvara. Vara. Doamna Miţa muri într-o dimineaţă în somn. Inima îi cedă sub greutatea imensă de grăsime. Profesorul mi-a dat o odaie în casa cea mare. Deseori, noaptea se strecura în pat lângă trupul meu rece de piatră. Se întorcea apoi în sală şi clapele pianului nu încetau să plângă până dimineaţă. Toamna. Iarna. Tras la cheu sub malul înalt de la capătul falezei am zărit în sfârşit vaporul cu cabină verde. Am trecut fără teamă pe scândura îngustă şi subţire, fără balustradă, la bord, şi am rămas o clipă în uşa cabinei. Gânduri de tot felul au prins a mă năpădi. Ce caut aici? Ce speram să găsesc dincolo de uşă? Nu l-am otrăvit odată cu nesăbuința mea bolnavă? Mâna-mi tremură. Fac un pas înapoi. O voce obosită trece prin tabla ruginită. Cine ești? Ce vrei? Uşa se deschide scârţâind ascuţit. O faţă brăzdată

de şanţuri adânci îmi zâmbi trist. I-am spus cine sunt. Mă poftit înăuntru. Mi-a povestit ani la rând despre Paraschiva lui frumoasă, mlădioasă ca o trestie, cu părul ca pana de corb şi faţa rumenă ca pâinea coaptă. N-a exagerat cu nimic Ion al tău, ești încă foarte frumoasă. Ani şi ani l-am rugat, când ancoram aici, la Tulcea, să vină în sat să te vadă. Era dorinţa lui. Am înţeles abia acum doi ani că era ultima lui dorinţă. Poate de asta s-a şi temut atâta. S-a urcat la bord chiar în clipa când am ridicat ancora. L-am aşteptat şapte ore. Eram convins că-i în sat la Paraschiva lui şi nu se mai întoarce. Nu mai era Ion pe care-l ştiam de un sfert de secol. Întinerise de parcă Dumnezeu vărsase o lacrimă pe chipul lui blând şi chinuit. Mi-a povestit fiecare clipă ce-a petrecut-o pe faleza cu tine. Te-a privit ore întregi ascuns printre oamenii de pe mal şi dacă n-ar fi avut curajul să se apropie, să-ţi vorbească, poate azi era încă cu mine. E la fel de frumoasă, îmi povestea în timp ce urcam către Galaţi. Are doi băieți mari pe care-i aşteaptă pe cheu. Sunt cu treburi în oraş. E fericită! Gheaţa din inimă mi s-a topit. Asta era tot ce doream să aud. E fericită! Toată durerea strânsă în suflet mi s-a scurs în clipa aceia magică. Am sorbit-o cu lăcomie înecându-mă în ochii ei negri adânci fără fund şi am murit acolo. E fericită! Sunt liber să trăiesc. Sunt liber să mor. Aşa mi-a vorbit. N-am mai văzut pe chipul lui Ion atâta bucurie şi pace. A dispărut chiar în noaptea aceia undeva lângă gura Prutului nu departe de Galaţi. L-a înghiţit Dunărea. Vorbele omului erau cuţite care-i străpungeau inima. Se ridică să plece dar omul o rugă să mai stea. Şi eu trăiesc de zeci de ani din amintiri. Am şi eu o Paraschivă a mea. Dacă n-ar fi fost Ion al tău de mult m-aş fi lăsat în voia valurilor, în jos pe curent. De la naşterea fiicei noastre m-a părăsit pentru un grec bogat,

negustor de grâne. Cu timpul am iertat-o. Ce viaţă puteam să-i ofer eu un biet negustor de cărbuni cu o vechitură de barcă care oricând se putea duce la fund? Datoriile au crescut, cărbunele e dus direct pe uscat cu trenurile iar de mâine, barca asta afurisită care mi-a distrus viaţa, nu-mi mai aparţine. Acum în clipa asta în care-ţi vorbesc sunt fericit că m-a părăsit atunci. Dacă-i fericită cu grecul, mă întrebi? Iată, eu n-am avut norocul lui Ion al tău să ştiu lucru ăsta, numai bunul Dumnezeu şi ea ştie. Am mai rămas o vreme pe punte, singură, căutând cu disperare o lacrimă în sufletul meu rece şi gol. M-am aplecat uşor peste bord şi am privit curgerea neobosită a apei. Niciun gând nu putu să răzbată din mine. Fără să-mi dau seama m-am trezit urcând străduţa prăfuită ce da sub mal, am păşit după colţ si m-am lăsat înghiţită de târgul îngheţat. Rămas singur omul de pe barcă goli o sticlă de rom gândindu-se printre altele şi la femeia ce-l vizitase. De fapt de ce-l mai căuta pe Ion? Dacă nu l-a iubit niciodată ce mai voia de la el? Nu se chinui să caute un răspuns. Ieşi în vântul tăios şi rece, pe punte. Luna de gheaţă se lăfăia pe oglinda curgătoare a fluviului. De fapt ce-i Dunărea asta? Se întrebă fără prea mare interes începând o nouă sticlă. Privi ţintă minute în şir în amonte până unde lumina lăptoasă a lunii contura malurile. Însă mintea lui urcă într-o clipă tot fluviul răscolindu-i dureri vechi. Peste casa înaltă din piatră cu foişor, năpădită de iederă şi peste grădina cu sălcii de pe mal, la Brăila, zăbovi câteva momente. O văzu pe Irinuca în prag făcându-i cu mâna şi pe Maria lui sărutându-l de la distanţă. O ceaţă deasă-i tulbură amintirile şi ele se amestecară iute cu umbrele jucăuşe ale valurilor. Dunărea? A, da! Nu este ea o fiinţă ca şi noi care se naşte undeva, trăieşte curgând la vale şi moare în fiecare clipă înghiţită de mare? Se apleacă

peste balustrada îndoita şi putredă urmărind trist zbaterea continuă a apei. Şi viaţa nu-i tot o Dunăre care curge zadarnic şi fără rost către marea de neant a morţii? Izbeşte sticla abia începută cu furie de puntea ruginită. Şi viaţa ce-i? Ţipă privind către cer. Ce-i viaţa? Ce-i? Jos, în valuri, Ion îl asculta răbdător cu braţele întinse.

SCHIŢE CU MACI ŞI FLUTURI ALBAŞTRI

Când cei din familia Tănăsiu au luat-o de-acasă, Ileana era plăpândă şi subţire ca paiul de orz în bătaia vântului. Deşi avea douăzeci şi şase de ani şi pe la colţuri babele bârfeau, nu-i dădeai mai mult de douăzeci. Semăna leit cu mama ei, pe care însă n-a cunoscut-o şi-i moştenise şi dulceaţa din glas. Fiind singura fată din casă, moş Ion, rămas văduv imediat după naşterea ei, a crescut-o cu blândeţe şi dragoste cum de altfel crescuseră şi ceilalți patru fraţi mai mari. Copilăria ei s-a terminat mult prea devreme. Când începuse să vorbească binişor, povesteşte mătuşa Paraschiva, sora soţiei lui moş Ion, era la fel de matură ca fraţii ei care erau cu peste opt ani mai mari. Pe la şapte opt ani, era deja stăpâna casei. Chiar dacă era firava şi lipsită de putere, era ageră la minte şi vioaie ca argintul viu. A învăţat să citească singură din abecedarul lui Vasile, fratele ei, al treilea copil al lui moş Ion şi singurul dat la scoală. După ce a repetat doi ani clasa a doua, domnul Iordan Popescu, învăţătorul din sat l-a sfătuit pe moş Ion să nu-l mai trimită şi să încerce cu ceilalţi mai mici. N-a mai încercat. Ghiorghiţă cel de-al patrulea fiu era bâlbâit şi nu părea să fie mai luminat ca frate-su Vasile iar Ileana, la şapte ani citea la fel de bine ca părintele Cosug, din Cazania veche, moştenită de moş Ion de la străbunicul lui, Nicolau, născut undeva dincolo de munţi prin apropierea Sibiului. Pe la şaptesprezece ani când fetele de vârsta ei se pregăteau să se mărite, a ieşit pentru prima dată în sat la horă. Firavă şi micuţă, fără rotunjimi vizibile ale trupului, n-a băgat-o nimeni în seamă. Nici chiar Constantin, vecinul ei de peste drum care era deseori în ograda lui moş Ion. L-a privit cum

o joacă pe Nina, fiica lelii Maria din spatele bisericii. Şi-a pipăit sânii tari ca piatra ce abia atunci începuseră să-i crească, în timp ce privea pieptul voluptos şi greu al Ninei ce se zbătea în ia de borangic. Pe coapsele rotunde ale fetei, degetele noduroase ale lui Constantin păreau că sfâşie carnea de sub fustă. A privit apoi la Maria lui Ţoncu, la Vasilica lui Stuparu şi pe rând la celelalte. Poate doar Iordana, nepoata lelii Maranda să semene puţin la trup cu ea dar era înaltă şi cu faţa rumenă şi frumoasa ca a Maicii cu Pruncul din icoana de la intrarea bisericii. A plecat acasă fără pic de supărare în inimă, hotărâtă să mai aştepte câţiva ani să mai crească. A rămas în ograda lui moş Ion doar cu Ghiorghiţă care între timp învăţase fierărie la Ortachioi, în atelierul lui Ghiban, un bătrân ţigan potcovar. Nu mai era bâlbâit şi-şi deschise fierărie cu un foc chiar la drum într-o odaie din casa lui moş Ion. Din primăvară până-n toamnă muncea cot la cot la câmp în izlaz ori la via de după dealuri, din Bulac, cu bătrânul ei tată. Deşi trecută de douăzeci de ani, alerga încă pe câmp după fluturi. La amiază când moş Ion se odihnea sub cireşi, la umbră, ea împletea coroniţe din nemuritoare şi salbe de flori de mac şi albăstrele. Spre seară, la întoarcere, se împodobea cu ele fără să-i pese ca fetele din sat râdeau pe la garduri. Dumineca pe când moş Ion începuse să meargă la biserică, înhăma caii şi pleca singură în Bulac, la vie. Lenevea ore bune în cerdacul din mica livadă de cireşi ascultând cântecul păsărelelor. Pe la douăzeci şi doi de ani începuse să se mai împlinească. Constantin, vecinul ei avea deja patru copii iar Nina, soţia lui, se făcuse exact cât lelea Maria, mă'sa, aproape cât uşa bisericii. Tot pe atunci, pe la începutul lui iunie, când cireşele începuse să se coacă-n livadă, într-o sâmbătă, spre seară, când se pregătea să se

îmbăieze în ciubărul din lemn de dud umplut cu apă fiartă, flori de măghiran şi frunze de pelin, au venit s-o peţească pentru prima data. Lelea Mariţa lui Sterpu cu feciorul ei cel mai mic, Titi, au bătut în poarta lui moş Ion. Ghiorghiţă i-a privit zâmbind din uşa fierăriei în timp ce Ana şi cei doi copiii ai lui alergau să deschidă poarta. Moş Ion i-a poftit la masa de sub caisul din faţa tindei. Ana i-a servit cu dulceaţă de nuci aproape fierbinte din ceaunul care abia stătuse din fiert. Ileana cânta în magazia de deasupra beciului unde tocmai intrase in ciubărul cu apă fierbinte.

Jos în vale pe Techea,
Tra la la, tra la la,
Bate lelea cânepa,
Tra la la, tra la la.

Lelea Mariţa a scos din coşul de nuiele un castron cu gogoşi şi o sticlă de vin. Titi, înalt şi slăbănog cu faţa albă ca laptele, tocmai venise din armată. După doua luni l-au lăsat la vatră. Avea platfus şi privirea încrucişată. Când să tragă prima dată cu puşca, a închis ochiul şi a căutat ţinta îndreptând arma către plutonierul Vasiliu, comandant de pluton la Regimentul 33, care stătea la un metru în dreapta lui. Până s-au dumirit cei de la regiment, săracul Titi, vânăt la ochi, a stat două săptămâni în beciul cazărmii. Au vorbit la început despre timp, sănătate, ovăzul din izlaz şi cireşele din livadă. În magazia de pe beci Ileana cânta tot mai tare.

O bate şi o albeşte
Tra la la, tra la la,
La mine nici nu gândeşte
Tra la la, tra la la.

Moş Ion i-a făcut semn Anei, nora lui, cu capul spre magazie. Ghiorghiţă goli un pahar din vinul de pe masă. N-a mai băut de mult un vin aşa de bun tocmai acum în mijlocul

verii. Lelea Mariţa-i povesteşte cum îl păstrează. După ce fierbe în butoi, îl toarnă în sticle, le astupă cu ciocălău şi toarnă smoală încinsă la gură. Le bagă într-o bortă în pământ aşa la un jumate de metru să nu îngheţe. E prima sticlă pe care o scoate anul ăsta. După jumătate de ora, Ileana iese din magazie rumenă la faţă ca cireşele din livadă. Mănâncă din gogoşile lelii Mariţa, lăudându-le. Ale ei nu ies niciodată aşa de moi şi de crescute. Nu are răbdare să le lase la dospit după ce pune plămădeala. Titi o soarbe din ochi chiar dacă pare că-i cu privirea în castronul cu gogoşi. În cele din urmă lelea Mariţa o cere pe Ileana de noră. Ghiorghiţă a golit între timp toată sticla. Nu mai vorbeşte nimeni. Moş Ion o întreabă din priviri pe Ileana. Aceasta îl ia de mână şi intră împreună în tindă. După câteva minute iese singur. Fata lui nu zice nici da nici ba, dar vrea să mai stea acasă să mai crească. Îi aşteaptă şi la anul poate atunci o fi cu noroc. Lelea Mariţa se supără, aruncă castronul şi sticla în coş şi iese din ogradă trăgându-l pe Titi după ea. Anii cădeau tot mai greu pe umerii bătrânului ei tată. Ar fi vrut s-o vadă la casa ei înainte de-a închide ochii. Deşi ştia câtă putere ascundea trupul ei, când o vedea atât de subţire şi plăpânda, oful din inima lui îi otrăvea sufletul. Ce bărbat i-ar fi apreciat mai mult sufletul ei blând şi mintea ei ascuţită în locul trupului ei firav. N-o mai lua la câmp şi o certa că nu mănâncă destul. Până la douăzeci şi cinci de ani a mai fost peţită de trei ori. Ultimul, Alexandru Tănăsiu, un nepot mai îndepărtat al lelii Floarea lui Zburlea, însoţit de mama lui, a bătut drumul de la Tulcea câteva săptămâni la rând. Ofițer in rezervă, şi-a pierdut piciorul stâng în războiul cel mare, la Mărăşeşti. Căsătorit înainte de război, soţia l-a părăsit după câteva săptămâni de la întoarcerea lui. Doamna Lidia Tănăsiu,

văduvă de război, mama ofiţerului, venea din ce in ce mai des în ograda lui moş Ion. Fata plăpândă şi vioaie cu mintea ascuţită şi vocea dulce ca mierea, i-a intrat la inima. Soţul ei, colonelul Tănăsiu a căzut undeva în sudul Dobrogei. Cei de la armată au anunţat-o că trupul lui a fost îngropat alături de ofiţerii sârbi în cimitirul de la Medgidia. Imediat după plecarea bulgarilor, după terminarea războiului, a rătăcit o zi întreagă în cimitirul militar în căutarea unui semn. În cele din urmă şi-a ales un mormânt din cele la care crucile lipseau şi în fiecare an de Paştele blajinilor îi povesteşte colonelului ce se mai întâmplă în familia Tănăsiu. La şaisprezece ani era deja căsătorită. A fost dragoste la prima vedere. După un an a devenit mamă. Şi douăzeci şi doi de ani au fost o nesfârşită lună de miere. Când a primit vestea, pentru că nu plânsese niciodată în viaţa ei, a încercat cu disperare în faţa soacrei sale să stoarcă o lacrimă. S-a încuiat în camera ei şi în cinci zile a retrăit toată viaţa de soţie, până la clipele cele mai banale. După doi ani de la moartea soţului, într-o zi de septembrie, când Alexandru s-a întors din război şi a intrat într-un picior în curte, doamna Lidia împreună cu soacră-sa, stăteau în balansoar, sub castani. Şi-a ascuns faţa în palme şi abia atunci izvorul lacrimilor ei a prins viaţă şi nu s-a mai oprit mult timp.

Ileana a înțeles durerea din sufletul bătrânului ei tată şi i-a promis că va veni curând şi vremea ei. La început n-a dat nicio atenţie bărbatului înalt cu mustăcioara subţire, sprijinit în cârje. După un timp însă, în cerdacul dintre cireşi, după ultimele lui vizite, în capul Ilenii fierbeau gânduri care n-o lăsau să asculte cântecul ciocârliei. Trecea pe lângă poiana cu nemuritoare de sus din Bulac fără să le vadă, deşi până atunci ele înfloreau doar pentru coroniţele

ei. N-a refuzat pe nimeni ci doar i-a rugat s-o lase să mai crească. Nici chiar pe grecul din Alibichioi. Omul venise în ograda lui moş Ion cu toți cei trei copii s-o ceară de nevastă. Şi acum îşi mai aduce aminte de fetiţa bălaie cu părul creţ care s-a cuibărit în brațele sale. L-a condus până la poartă, la căruţă şi a desprins cu greu mâinile copilei din jurul gâtului ei firav. La fiecare vizită doamna Lidia îi aducea câte un cadou. La început lucruri neînsemnate. Le refuza politicoasă cu vorbe simple şi voce blândă. Gheara din inima lui moş Ion se strângea tot mai tare. Rămânea sub cais până noaptea târziu şi Ileana-i auzea din casă oftatul tot mai apăsat. Ca să-l mai facă să uite, deseori îl punea să-i povestească de Anuţa lui şi asta-l făcea fericit pentru câteva ore. Era la fel de plăpândă şi drăcoasă ca tine. După horă, chiar de lăsata secului la postul mare, am luat-o cu mine acasă. Taica, bunică-tu, mi-a tras o palmă zdravănă. Du copchila asta acasă nu vezi că nici ţâţe n-are. A sărit ca lupoaica la dânsul şi a bătut cu piciorul în duşumea. Am douăzeci de ani şi timp destul să-mi crească ţâţele până la brâu! Maica a luat-o de mână şi au intrat amândouă în odaie. Când a revenit după un timp, a vorbit apăsat ca să audă şi taica care era cam tare de urechi. Anuţa rămâne la noi chiar dacă Leonte Ifrim nu-i dă nici un capăt de aţă. Aproape de Sf. Nicolaie doamna Lidia le-a mai făcut o vizită. Singură. Ileana a primit-o cu bucurie şi a îmbrăţişat-o în poartă ca pe o rudă apropiată. Era numai în trecere. Socrul ei avea o mică moşie pe malul lacului la Zebil. La plecare a scos din geantă o cutiuţă din catifea neagră. O pereche de cercei din aur. Flori de tei cu boabe de jad în mijloc. Ileana i-a primit încântată şi a rugat-o pe doamna Lidia s-o ajute să-i prindă la urechi. Din uşa odăii moş Ion privea cu speranţă. Inima ofilită a doamnei Lidia se izbi de

torace gata să-l spargă. Ieşi în grabă de teamă ca fata să nu se răzgândească

Şi iarna trecu într-o clipă pentru Ileana. La două săptămâni după Paşte, chiar de ziua regelui, Alexandru şi Ileana se cununau în biserica Sf. Gheorghe din piaţa mare. În spatele rudelor mirelui, în straie de sărbătoare, moş Ion, însoţit de cei patru feciori şi nevestele lor, plânge de bucurie ca un copil ascultând slujba de cununie. Ochii-i alunecă printre picioarele celor din faţă, pe cârjele ginerelui. Lacrimile din ochi îi secară într-o clipă şi o durere-l năpădi drept în creştetul capului. Îşi acoperi fruntea cu palmele bătătorite. I se păru că-şi vede fata împodobită cu coronițe din nemuritoare şi salbe de maci. Cu picioarele goale, în izlaz, aleargă veselă după fluturi. Deodată macii curg şi se amestecă cu cerul. Roiuri de fluturi uriaşi cu aripile negre ca tăciunele îi acoperă tot trupul. Şi șchiopul de lângă ea, îmbrăcat in negru se sprijină râzând într-o coasă. Ghiorghiţă îl prinde în braţe în ultima clipă. Pe drumul de întoarcere, dincolo de Cataloi, pe dealul de la canton inima lui moş Ion nu vrea să mai bată. Spre miezul nopţii curtea doamnei Lidia se goleşte. Sub smochinul de lângă pridvor, în capul mesei încărcată de resturi, doamna Lidia rămâne multa vreme singură. La dormitorul tinerilor lumina este aprinsă. Gânduri de tot felul o năpădesc în valuri. Încearcă din răsputeri să le alunge şi să se bucure. De sus, din sală, ţinându-se strâns de balustrada de fier forjat a scărilor, Mişu Tănăsiu, nepotul ei, cu paharul în mână, se chinuie să coboare. E infanterist la o unitate din jurul Bucureştiului. La treizeci şi nouă de ani este doar căpitan. Duce o viaţă de boem fără griji şi fără responsabilități civile, îl ceartă deseori bunica Caterina. În linia întâi din prima zi de război, a trecut Carpaţii într-o

parte şi alta, s-a retras în Moldova şi a luptat în măcelul de la Mărăşeşti întotdeauna în faţa plutonului său. Locotenent pe atunci era invidiat de tot corpul de ofiţeri a regimentului. Când gloanţele cădeau ca ploaia de vară, Mişu trăgea nepăsător din lulea, spre disperarea camarazilor. În defileul Jiului, un cuib de mitraliere a ţinut regimentul în loc câteva ore. Orice încercare era zadarnică şi oamenii trimişi cădeau ca popicele. În cele din urmă l-au trimis pe Mişu cu plutonul 13. Se aşeză greu pe scaunul din faţa Lidiei. După ce-i repetă câteva urări şi goli paharul, în şoaptă, o rugă să-i găsească şi lui o Ileană aşa ca a lui Alex, gingaşă ca floarea de cireş şi la fel de luminată la minte.

Sub cearşaful brodat din mătase albă, Ileana, goală, aşa cum a învăţat-o Nina, vecina ei, aşteaptă cu nerăbdare şi teamă. Sunetul cârjelor pe duşmeaua de lemn al holului îi măreşte emoţia. Inima i se zbate nebună în trupul firav. Încet, încet jarul se stinge şi-şi simte picioarele reci. Un vis o sperie către dimineaţă. Liniştea casei o adoarme iară. O bătaie în uşă o trezeşte aproape de prânz. Poate la oraş noaptea nunţii se petrece altfel. Nu-i nicio grabă. A aşteptat douăzeci şi şase de ani, are timp destul pentru toate. Vestea n-o tulbură. În satul de pe valea Techei oamenii vin şi pleacă precum anotimpurile. Izvorăsc şi curg precum bătrâna lor derea, iar moş Ion nu mai putea să întârzie la întâlnirea cu Anuţa lui dragă. A doua zi după înmormântare, dimineaţa, este în drum spre via de peste dealuri. Mirosul florilor de salcâm învăluie toată valea. Pe cerdacul din mica livadă de cireşi n-o mai năpădesc gândurile ca altă dată. Cântecul ciocârliei agăţată pe cer, deasupra lanurilor de ovăz, o vrăjeşte. A împletit o coroniţă din flori de câmp. O va agăţa la crucea mică, proaspăt lăcuită de pe mormântul lui moş Ion. Fluturi de toate mărimile şi culorile

sărută florile din izlaz. Lasă coşuleţul din nuiele de răchită pe cărare şi aleargă prin lanul de ovăz după un fluture albastru. E la fel de fericită ca vara trecută şi ca în toate celelalte de când se ştie. Se culcă în ovăzul verde crud privind cerul. O făcea deseori la plecarea spre casă, când moş Ion înhăma caii. Din căruţă, de pe grămada de fân proaspăt cosit, se făcea că n-o vede şi trecea pe lângă ea urcând drumul pe piatră a Bulacului. Deasupra ei fluturele albastru dansează în cercuri mici urcând către soare. Şi-a găsit perechea şi-şi consumă clipa de veşnicie. Mult mai sus, ca nişte puncte desenate pe cer, orchestra de ciocârlii repetă de zor rapsodia izlazului. Dacă s-ar trans-forma în fluture chiar şi pentru o clipă, într-un dans către soare? Închide ochii. Trupul i se scurge în firele fragede de ovăz. Nu mai simte nimic. E un poem de gânduri magice care au încolţit din bucuria cu care a trăit fiecare clipă pe moşia lui moş Ion. Şi gândurile o părăsesc unul câte unul. Doamne, m-am transformat în fluture! Fluturele pereche se lipeşte de ea într-o secundă. Aripile lor se lovesc într-un dans violent ce-i poartă printre păsările ce cânta în cer. Soarele-i din ce în ce mai fierbinte şi mai mare. La vârfuri aripile lor au luat foc. Continuă să danseze în cercuri din ce în ce mai mici. S-au topit şi s-au amestecat cu soarele.

În curtea familiei Tănăsiu tufele de liliac alb şi mov împrăştie valuri de parfum. Pe marginea aleii, spre intrarea în pridvor, straturi de lalele s-au deschis într-un curcubeu de culori. E a cincea noapte. Alexandru se apleacă sprijinindu-se cu o mână de arabescurile din fier forjat de la capul patului şi-şi sărută pe frunte soţia. Înainte ca uşa să se închidă se aude un firav noapte bună. Sunetul lemnului uscat al duşumelei se stinge în capătul holului. Ileana adoarme întotdeauna după miezul nopţii după ce din

trupul ei se stinge şi ultimul fior. Va mai aştepta o vreme ca rănile din sufletul bărbatului ei să se mai vindece. După două săptămâni Alexandru nu mai vine în camera Ilenii. Seara, după cină, nu mai rămâne la o pipă în pridvor. Se ridică grăbit şi le spune tuturor noapte bună. Cele trei femei îl conduc tăcute cu privirea. Sunetul duşumelei se opreşte întotdeauna la capătul coridorului. Întruna din zile Ileana a găsit în magazia de sub pridvor o legătură de cartoane albe de desen şi o cutie cu cărbuni. Le-a luat în camera ei şi a rătăcit câteva ceasuri pe albul adânc a unuia dintre ele. Nici nu ştie când au apărut primii maci într-un lan de ovăz. Când bunica Caterina a găsit primele schiţe ascunse în camera ei sub pernă şi le-a arătat plină de entuziasm tuturor, Ileana a plâns de supărare toată ziua. Îşi lăsase pe cartoane o parte din suflet, o parte din trup şi se temea că ochii lor îl vor pângări. După ce bunica Caterina îşi ceru iertare şi doamna Lidia înrămă două din schiţele cele mai bune şi le agăţă la intrare în pridvor, Ileana începu să deseneze iară. Afară, la masa de sub smochin, întârzia din ce în ce mai mult în faţa cartoanelor sale până când florile de zâna nopţii o învăluiau cu parfumul lor dulceag. Rămâne uneori până la miezul nopţii căutând cu disperare amintirea bucuriei simple a vieţii de pe valea Techei care să-i alunge teama din inimă. O năpădesc gânduri pe care nu le-a mai întâlnit. Valuri de ură şi milă se amestecă de-a valma în mintea ei. Acasă în ograda lui moş Ion îi plăcea să stea până târziu în noapte culcată pe fânul uscat. Număra stelele şi asculta cântecul privighetoarei. Mirosul florilor uscate de câmp o îmbăta. Plutea deasupra lumii printre stelele căzătoare. De sus, de la fereastră dintre ramurile castanilor, în bătaia albastră a lunii, doamna Lidia o urmărește tăcută. O aşteaptă în fiecare seară să revină de sub castani

gata să-i aline suferinţa. A împins această fată simplă într-o poveste complicată. Dar Ileana urcă în sală zâmbind. E hotărâtă să nu se plângă nimănui. N-a făcut-o niciodată. Ştie foarte bine ce are de făcut. A ştiut întotdeauna încă de la şapte ani când pe umerii ei firavi se sprijinea casa lui moş Ion. În primele două luni Mişu i-a vizitat la fiecare sfârşit de săptămână. Îl scotea pe Alex din camera lui de la capătul coridorului şi-l convingea cu greu să urce în birja din faţa porţii. Târziu, în timp ce femeile din casa Tănăsiu îi aşteptau în răcoarea nopţii, însoţiţi de lăutari, în acordurile celor mai noi cântece din cârciumile Bucureştiului, cei doi intrau veseli în curtea cu castani. Bunica Caterina gusta din plin momentul. În timp ce lăutarii încheiau în poartă cu un marş triumfal, ea, din balansoar îi dirija cântând, până când doamna Lidia o fixa cu o privire rece, întunecată. Rămâneau sub castan ascultând isprăvile lui Mişu prin cârciumile fără număr ale Bucureştiului. Dimineaţa, Mişu, îi ruga pe toți s-o lase pe Ileana să-l conducă la gară.

În orășelul de la malul Dunării, zilele lungi de vară păreau fără sfârşit. În câteva săptămâni Ileana a desluşit obiceiurile casei. La insistenţele ei, Anuşka, lipoveanca bătrâna, care de patruzeci de ani era bucătăreasa familiei, a fost concediată. După ce a urmărit-o câteva zile, a jurat că nu va mai gusta din bucatele gătite de lipoveancă. Alexandru i-a dat dreptate. În ultima vreme doar borşul de peşte mai avea gustul de altădată. A fost prima dată când s-a simţit cu adevărat noră în casa Tănăsiu. De a doua zi a început să gătească şi tot de-atunci au început s-o laude. Mai întâi bunica Caterina. După ce a sorbit prima lingură din ciorba de perișoare, s-a ridicat din capul mesei şi a îmbrățișat-o lăsându-i urme de grăsime pe obraz. Doamna Lidia a aşteptat în tăcere părerea fiului ei în timp ce Ileana-l

urmărea pe furiş. În casa lui moş Ion cina era întotdeauna o sărbătoare. Seara când se întorceau din izlaz, cei cinci bărbaţi se aşezau grăbiţi la masa de sub cais. Pe fundul din lemn alb de tei mămăliga fierbinte părea un gălbenuş uriaş. Cu un fir de aţă moş Ion îndeplinea un ritual aproape sacru, în timp ce băieţii se închinau privind lacomi la feliile cele mai mari. O lăudau după fiecare fel strigând în cor: Bravooo! După plăcinta de mere cu nuci şi stafide, Alexandru s-a ridicat sprijinindu-se de spătarul scaunului doamnei Lidia, care-l privea cu teamă şi i-a şoptit ceva la ureche. Emoţiile ei s-au risipit, a sărit ca un arc de pe scaun şi şi-a aplaudat nora ca la teatru. După câteva zile Anuşka fu dată uitării. Curând s-a renunţat şi la Vanea, nepotul lipovencei, care făcea cumpărăturile zilnice. La fiecare două zile, birja le aştepta în poartă şi cele trei femei mergeau la cumpărături în piaţa mare. La două luni după cununie, Ileana hotărî că a sosit vremea să-şi ceară drepturile de soţie. După cină, au coborât toţi în curte, la masa de sub smochin. Alexandru îşi aprinde pipa. Are chef de vorbă. S-au copt vişinele în livada de pe moşia de la malul lacului, la Zebil. E timpul să părăsim târgul pentru câteva săptă-mâni. Bunica Caterina e fericită. E timpul dulceţii de vişine. Doamna Lidia e din ce în ce mai bucuroasă. Rănile din sufletul fiului ei par să se vindece. Povesteşte pentru prima dată întâmplări de pe front. Ileana nu-l aude. Nu aude nici exclamaţiile celor două femei la grozăviile de pe linia întâi. Aplecată asupra cartonului, continua schiţa cu maci şi fluturi albaştri începută cu câteva zile în urmă. Cărbunele mângâie fără încetare faţa zgrunțuroasă a cartonului. E undeva la via de peste dealuri. În mica livadă cireşele sunt rumene ca petalele macilor. Urcă fără teamă pe crengile cele mai subţiri şi-şi pune la urechi cercei din cireşele cele

mai coapte. Moş Ion o ceartă blând. Soarele a curs peste lanul de orz din izlaz. Vâlvătaia-i schimbă nuanţa sub adierea uşoară a vântului. Aleargă cu picioarele goale prin orzul ca aurul încins, după fluturi. Doamna Lidia o surprinde zâmbind. Ştie ce este în sufletul nurorii sale. Abia când Alexandru le spune noapte bună, Ileana părăseşte cărările dintre lanuri şi se întoarce la masa de sub smochin. În schită, macii au curs în lanul de ovăz peste care cad aripi albastre de cer. Rămâne singură până când luminile din casă se sting rând pe rând. Păşeşte uşor pe podeaua de lemn ascultând liniştea. Din sală, o rază abia defineşte uşa din capătul holului. Intră în camera ei şi-şi lasă hainele pe pat. Simte pe şira spinării mătasea rece a cămăşii de noapte. Scândura de pe marginea sălii este singura care nu scârţâie. Într-o clipă este în faţa uşii lui. Îşi lipeşte urechea de lemnul masiv, lustruit. Bătăile repezi ale inimii îi apasă timpanele. Mâna-i mângâie mânerul de aramă. Apasă, împingând uşa cu umărul şi genunchiul. Mai încearcă odată. Inima i se pare că s-a oprit de tot. Rămâne în faţa uşii încuiate cu mâinile încrucișate pe pântecul fierbinte. Câteva clipe-i trece prin cap să bată cu pumnii îi uşă. Se răzgândește repede şi se întoarce în dormitorul ei fără să audă scârţâitul ascuţit al duşumelei. De după uşa întredeschisă din dreapta bucătăriei, doamna Lidia începe să plângă în hohote.

Anunţat cu câteva zile înainte, Ieremia, administratorul moşiei de la Zebil este cu trăsura în poartă, la răsăritul soarelui. Ileana se bucură ca un copil. Drumul urcă colinele târgului printre cocioabele de chirpici din ţigănie. De sus, oraşul suspendat pe coamele abrupte, se rostogoleşte în Dunăre. Dincolo de fluviu, pădurea de sălcii şi plopi pare o oştire învăluită în negură. Turla de tablă albă a

bisericii micului sat de pescari e armura unui cavaler imprudent ce s-a deconspirat. O ceată de puradei, goi aşa cum au venit pe lume, aleargă vesela după trăsură. Din pragul unei case văruită cu sineală, o ţigancă cu părul bălai şi straie neobişnuit de curate, face cu mâna. Ileana o recunoaşte într-o secundă. Un val de amintiri o învăluie ca o adiere într-un lan de orz. E Anghilina, ţiganca bălaie cu ochii verzi ca marea de trestie, nepoata lui Pomac, bulibaşa din ţigănie. E la fel de frumoasă şi de tânără ca în urma cu zece ani când a văzut-o ultima oară. Şatra lui Pomac se opreşte an de an în maidanul din faţa bisericii, aproape de ograda lui moş Ion. Într-o noapte de august, când peste valea Techei ploua cu stele, pe când Ileana nu avea mai mult de şaisprezece ani, în lumina palidă a focului din mijlocul şatrei, Lira, mama Anghilinii i-a citit în palmă. A uitat totul chiar de-a doua zi. Trăsura coboară în văile înguste prin lăstărişul de porumbe şi oţetari. Curând văile se lăţesc şi apar în faţă muchiile Uzumbairului. Ileana-şi cercetează palma. Cuvintele Lirei izvorăsc din măruntaiele întunecate ale memoriei. „Fericirea va zbura ca un fluture albastru când cel cu trei picioare te va duce în faţa altarului”. Restul o tulbură şi mai tare. Mâna-i alunecă pe cârjele lustruite ce se sprijină pe scaun între cei doi soţi. Simte o arsură pe dosul palmei şi-şi retrage fulgerător braţul. De pe scaunul din faţă, doamna Lidia-i urmăreşte orice gest. Trăsura se apropie de calea ferată, ocoleşte livada de gutui din dreapta gării şi coboară pe drumul de pe malul Teliţei. În depărtare se zăreşte oglinda lacului de la Zebil în care se scaldă imaginea zidurilor cetăţii Heracleea şi a pădurilor Babadagului. Sunetul trenului care tocmai intră în gara Cataloiului îi alungă Ilenii gândurile negre. Ochii-i alunecă pe culmea domoală a Denistepii, uriaşul cocoşat

din mijlocul câmpiei, şi-i revin amintirile frumoase de pe valea Techei, de pe dereaua ei dragă ce udă picioarele uriaşului în partea cealaltă, spre apus. Marea de stuf a bălţii Zebilului înghite lacomă apa Teliţei ascunzând-o pentru totdeauna. Stoluri de stârci şi egrete se ridică de sub malul de la marginea drumului şi cad repede în ochiurile de apă din stufăriş. Ileana le urmăreşte mai veselă ca niciodată ţipând ca un copil. Lângă ea, Alexandru, tăcut, înecat în gânduri ce nu-i mai dau pace, n-o aude. Trage din când în când spre brâu pătura de lână ce-i acoperă restul de picior. Multe din gânduri răzbat până pe buze şi doamna Lidia încearcă să le înţeleagă. Chipul fiului ei pare atins de o teamă cumplită. În mintea lui bătăliile din linia întâi par să nu se fi terminat şi ele continuă să-i mutileze sufletul. Priveşte absent spre femeia din dreapta lui fără s-o vadă. Teama ca la moşie nu va avea unde să se ascundă de ea îl îngrozeşte. Într-o clipă-l năpădesc mii de gânduri. Peste alta dispar şi-i încolţesc altele la loc. Îşi prinde capul între mâini gata să urle. Drumul urcă malul înalt de lângă podul căii ferate şi coteşte drept spre lac, pe digul dintre ape. Printre pâlcurile de sălcii şi plopi se zăresc casele albe ale Zebilului.

Când trăsura opreşte în faţa scărilor înalte din piatră albă de Başchioi de la intrarea principală, soarele tocmai mângâie coama Denistepei, gata să cadă peste codrii Niculiţelului din depărtare, în izvoarele râurilor ce adapă lacul. Conacul familiei Tănăsiu, cocoţat pe movilă chiar deasupra stufărişului, este la un kilometru, dincolo de sat, pe drumul ce ocoleşte lacul, spre Enisala. Livada de vişini şi cireşi se întinde câteva sute de metri din faţa conacului până la malul lacului. De pe prispa înaltă şi largă peste care acoperişul se sprijină pe coloane pătrate din cărămidă roşie, ruinele Heracleeii par a fi la o distanţă de-o palmă.

Ileana sare din trăsură şi urcă scările alergând pe prispa lată către balansoarul de la unul din capete. Se cufunda în coşul împletit din nuiele şi papură şi se lasă purtată de pendularea uşoară a leagănului. De pe ramurile bătrânului tei ce inundă prispa deasupra balansoarului, plouă cu polen galben roşcat din florile ce abia s-au deschis. Parfumul lor o învăluie şi o ameţeşte. O bucurie intensă şi caldă o inundă. Pleoapele-i cad peste apusul de jăratec ce se oglindeşte în ochii ei. E sus în poiana Techei, sub Carasăn, în pădurea de argint, la cules flori de tei. Fraţii ei aleargă printre tufele de alun şi măceșe. Sunt copii aşa cum nu i-a mai văzut niciodată. Aproape, sub stejari, la izvor, moş Ion, tânăr, cu faţa bălaie şi mustaţa neagră ca tăciunele, o stropeşte pe gât pe Anuţa lui frumoasă şi subţire ca trestia. Ea îl ceartă blând cu vocea dulce ca mierea. Ileana se opreşte lângă trunchiul bătrân şi scorburos de sub care țâșnește izvorul, să-i vadă mai bine. Anuţa o priveşte zâmbind. Se apleacă şi culege în palmele delicate, stele reci de pe luciul de cristal al izvorului, le aruncă pe faţa lui Ion şi aleargă fericită printre teii înfloriţi. Ileana o urmează. O prinde de mână şi se ascund împreună în alunişi. Mamă, sunt eu, Ileana ta. Mă cunoşti? Vocea lui Ion răsună la câţiva paşi. Anuţa iese în faţa lui sărindu-i în braţe. Palmele lui uriaşe aproape c-o frâng de la mijloc. Se întorc spre izvor şi se pierd în umbra tainică a teilor de la marginea poienii. Dimineaţa devreme, când primele raze mângâie oglinda încremenită a lacului, Ileana-i deja în balansoar de multă vreme. O pereche de turturele tulbură liniştea cu jocul lor matinal. Se aleargă printre ramurile teiului lovindu-se tandru cu aripile. El se înfoaie şi începe un cântec grav. Ilenii-i pare o baladă tristă. Ea se apropie şi-l ciuguleşte pe guşă. Zboară apoi amândoi pierzându-se în pădurea de sălcii. O briză uşoară sparge

luciul lacului în milioane de sclipiri ce aruncă fărâme de soare pretutindeni. Zidurile bătrâne a Heracleeii ce s-au oglindit pe faţa verde de cristal se năruie într-o clipă odată cu dealul pe care au fost ridicate şi cad împreună pe fundul apei. Lanul de trestie crudă de la mal se apleacă gingaş şi sărută oglinda spartă. Din sat, clopotul bisericii sună subţire în bătăi repezi. Slujba de duminecă e gata să înceapă. Din spatele conacului, pe sub tei, Alexandru păşeşte grăbit spre livadă. Coroanele vişinilor îl ascund repede. Ileana-l urmăreşte de pe prispa înaltă.

A coborât pe malul lacului în pădurea de sălcii. Lasă cârjele să-i alunece de sub braţe şi se rostogoleşte pe covorul de iarbă crudă de sub o salcie pletoasă. Din gât îi țâșnește un urlet ce despică liniştea bălţii. Un stol de becaţe se înalţă din trestie ţipând speriate. Rămâne răstignit în iarba umedă cu privirea pierdută printre ramurile firave ce cad către dânsul. Gânduri şi amintiri de tot felul nu-i mai dau pace. Dacă ar fi avut curajul să iasă din tranşee odată cu oamenii lui poate ar fi scăpat întreg. Sunetul obuzului ce i-a mutilat trupul îi sună în urechi. Groaza clipei de-atunci nu-l mai înspăimântă ca altădată. Disperarea ce l-a cuprins în ultimele zile pare să-l îngrozească mai tare. Explozia înghite lumina zilei pentru o clipă ce nu se mai termina. Se agaţă de rădăcinile sfârtecate şi se târăște pe buza şanţului. La câțiva metri în faţa lui plutonierul Dovleac, în genunchi, îşi strânge cu ambele mâini gâtul din care sângele negru îi inundă într-o clipă vestonul. Cel puţin el va rămâne scris cu litere de aur în cartea regimentului. Nu departe de plutonierul căzut cu faţa în pământ, sergentul Tărcatu dispare înghiţit de explozia unui alt obuz. A scăpat teafăr! Cât noroc poţi da unora, Doamne! Pe fundul şanţului un picior retezat de sub

şold se mai zbate de la genunchi câteva clipe refuzând parcă să moară. Era al lui, dar va afla asta după câteva zile la spitalul de companie. Printre ramurile salciei, chiar deasupra lui, un piţigoi îşi umflă guşa roşcată şi cântecul lui îi mai limpezi mintea. Reuşi chiar să zâmbească. Dintre pleoapele închise simţi izvorând o lacrimă sau poate salcia începu să plângă. Alte clipe trecute prindeau viaţă şi se năpusteau violent, nechemate, peste el. E chiar aici printre sălcii cu Dora, prima lui soţie. Căsătorit de doi ani era încă îndrăgostit nebuneşte de ea. Îi scria zilnic versuri pătimaşe şi i le citea în fiecare seară când se întorcea de la regiment, chiar dacă Dora nu le asculta niciodată. A convins-o cu greu să coboare din balansoar şi să meargă cu el pe mal. În pădurea de sălcii păsărelele cântau divin. Parfumul florilor de măghiran de la marginea luncii te îmbată ca o băutură fină. Era în august când începură să se coacă gutuile. O dorinţă nebună-i aprinse ca o torţă tot trupul. O prinse pe Dora de la mijloc şi alunecă pe covorul de trifoi înflorit de sub salcie. Începu să-i sărute cu patimă umerii şi gâtul fără să simtă ploaia de lovituri revărsată peste faţa lui încinsă ca jăratecul. L-a respins cu ură ţipând. Doar n-o să ne împuiem ca animalele în stufărişi. Suntem orăşeni, oameni civilizaţi, ce dracu Alex! Eşti insuportabil! La câteva ore, spre seară, Regimentul 33 Infanterie era în drum spre Hârşova. Începuse războiul. În timp ce salcia continua să plângă peste obrazul lui rece, Alex se întreba pentru a mia oară care dintre clipe l-a mutilat mai tare. De câteva minute Ileana-i urmăreşte zbuciumul. Păşeşte ca o felină pe covorul moale, apropiindu-se. O dogoare îi înfierbântă picioarele goale şi se înalţă peste genunchi inundându-i pântecul. Pieptul i se aprinde sub mătasea cămășii de noapte. Tâmplele îi zvâcnesc într-o bătaie dureroasă. Despică cu

palmele perdeaua de ramuri ce-o despart de omul ei şi sare peste trupul chinuit ca o leoaică peste pradă.

În sufletul Ilenii încolţi o durere necunoscută. În câteva zile ea se revărsă peste lumina din ochi şi peste zâmbetul dulce, copilăresc. Faţa ei senină ca o dimineaţă de mai se ofili asemenea unei flori de mac în dogoarea soarelui de iulie. Încearcă din răsputeri să evadeze din balansoarul de sub tei şi să se piardă în poiana cu nemuritoare de pe platoul Bulacului, dar mintea ei era goală. Mai simte pe piept răsuflarea lui rece. Lacrimile lui de jăratec îi ard încă sânii, rostogolindu-se în jos către coapse. Îşi masează ruşinată pântecul încercând să le stingă, să le şteargă. Cântecul mierlei ascunsă în coroana falnicului tei opri pentru o clipă plânsul care răsună necontenit în urechile ei. Noapte de noapte retrăia în vis clipele de sub salcia pletoasă. Zbaterea sălbatică a omului şi durerea din coapsele ei lovite de ciotului piciorului amputat o trezeau speriată. Adormea iară tremurând de teamă. Deseori rămânea în vis conştientă şi lacrimile ei se amestecau cu cele ale omului ei care-i plângea la piept implorând-o să-l ierte. Continua să mângâie duios creştetul bărbatului ei mutilat până când visul se destrăma din mintea ei chinuită. Rămânea pe prispa înaltă sub tei până târziu când liniștea nopţii era tulburată doar de cântecul trist al privighetorii. Adormea uneori în balansoar pentru câteva clipe şi se trezea sub greutatea cuverturii de lână din dormitorul ei, întinsă cu grijă peste umerii goi. Părăsea atunci prispa, lăsând-o pe doamna Lidia, care o urmărea discret, totdeauna, să se odihnească. După două săptămâni zbuciumul din sufletul Ilenii se mai stinse. Durerea ce-i apăsa inima se mai domoli. Renunţa să se mai certe cu Dumnezeu şi se hotărî să se împace cu destinul ce i-a fost

hărăzit. Acceptă totul fără să pună condiţii, fără să ceară lămuriri. Reuşi chiar să se regăsească în lanurile de ovăz din izlazul de pe valea Techii şi să alerge iar după fluturi. Faţa i se aprinse de lumină şi zâmbetul dulce îi reveni. Încet-încet, rutina zilnică a celor ce-si duceau viaţa în casa cu pridvor înconjurată de castani, de pe colina ce-şi scălda picioarele pe malul Dunării se instală iară. Ileana începu se deseneze din nou.

După trei luni de la ultima vizită, Mişu reveni pe neaşteptate în prima duminecă din octombrie. Curtea era încărcată cu arama sângerie a frunzelor de castan, amestecate cu cojile încă verzi şi ţepoase ale fructelor. Doar coroana bătrânului smochin, de un verde intens, mai amintea de vara fierbinte ce trecuse peste casa Tănăsiu. Soarele, agăţat deasupra colinelor, peste care târgul cursese până la malul fluviului, se juca timid în frunzişul galben al salciei din poartă. La masa de sub smochin, Ileana servea ceaiul verde de izmă şi busuioc doamnei Lidia şi bunicii Caterina. Preţ de câteva clipe chipurile celor trei femei se luminară cu zâmbete largi şi priviri lacome spre poartă. Bunica Caterina sării sprintenă în braţele bărbatului.

- Tot singur? Încă nu ţi-a venit mintea la cap? Îl sărută de câteva ori pe obraji lăsându-i urme de ceai. Se întoarce către masă şi continua : O să se însoare ca tată-su la cincizeci, şaizeci de ani şi n-o să mai apuce să-şi vadă nepoţii.

- Lasă-l să răsufle! Se auzi de sub smochin vocea aspră a doamnei Lidia. Nu vezi ce rucsac are în spate? O să-l omori nu alta!

- Doamne, dar ce-i cu raniţa asta! se miră bunica Caterina pipăind-o. Ori nu pleci în vreun război, ferească

Sfântul! Mişu o prinse de braţ şi-i sărută suav şi lung mâna. Îşi aruncă raniţa pe aleea de piatră şi făcu la fel cu celelalte două femei în timp ce cu privirea îl căuta pe Alex. Se adresă apoi bunicii care începuse să plângă:

- O să stau o săptămâna, poate mai mult, poate mai puţin. O strânse în braţe sărutând-o pe obrajii încreţiţi şi umezi. Da unde-i Alex? Întrebă privind către doamna Lidia. Nu-i gata? Ivan ne-aşteaptă de-o oră în port cu motorul şalupei pornit. Plecăm câteva zile la Maliuc, la pescuit. Ileana-şi privi mirată soacra. Aceasta zâmbi fals ridicând privirea-n smochin. Din uşa magaziei, de sub pridvor, îmbrăcat în straie verzi, cu rucsacul în spate, Alex strigă vesel :

- Locotenent Alexandru Tănăsiu, prezent la datorie! Bunicii Caterina-i dispăru rapid orice urmă de lacrimi.

- Bătu-v-ar necuratul să vă bată. Doamne iartă! Şi eu să nu ştiu nimic de toate astea? Bărbaţii au râs zgomotos cu poftă. Cine ştie ce s-a mai pus la cale în casa asta pe la spatele meu, strigă supărată aşezându-se pe scaun. De data asta, spre uimirea tuturor doamna Lidia nu-i dădu nicio replică. Ileana îi conduse pe băieţi până în port. Barca se dezlipi uşor de pontonul ruginit şi curentul o trase către mijlocul fluviului. După câteva minute, pintenul stâncos de la cotul Dunării o înghiți în măruntaiele sale întunecoase.

Sprijinită de balustrada de fier forjat a falezei, Ileana se hotărî să mai rămână o vreme. Se lăsă înghiţită de vraja galben pestriţă a pădurii de sălcii şi pentru o clipă îşi aminti de toamna din codrii de tei şi stejari de pe valea Techei, unde deseori alerga desculţă în poiana de la cişmea, în trifoiul crud, răsărit după ploile de septembrie şi se tăvălea în covorul de frunze de tei în mii de nuanţe de galben. Turla de tablă a bisericii din micul sat de pescari de pe malul

celălalt, aruncă buchete de lumină în apa pământie şi ele se sparg în mii de scântei în zbaterea necontenită a curentului. Îşi feri privirea întorcând capul spre mal şi-şi simţi deodată inima săltând în bătăi repezi. Privi mai atentă. La câţiva paşi, mai la vale, agăţat de balustradă, profilul acvilin al unei femei înalte şi osoase i se păru familiar. O urmări o bucată de vreme cum stă nemişcată cu privirea înfiptă în oglinda opacă a apei. O atinse uşor pe umăr şi șopti mai mult în gând: „Ori nu vrei să te laşi înghiţită de curent?” Femeia-şi întoarse speriată faţa şi Ileana o recunoscu într-o clipă.

- Mătuşă Paraschiva!

Cele două femei se îmbrăţişară lung. După ce bucuria revederii se mai domoli, femeia înaltă şi osoasa vorbi cu durere în glas, aproape în şoaptă.

- Mai vin din când în când să mă cert cu Dunărea şi să mai vorbesc cu omul meu dintâi pe care l-am împins în braţele nesătule ale acestei femei sălbatice. Ileana o privi uimită şi se forţa să înţeleagă. Lasă, continua femeia, o să-ţi povestesc altă dată. Dar tu?

Ileana-i povesti câte ceva în câteva minute.

- Mă bucur! Mă bucur! Eu stau aproape, lângă piaţa veche, în spatele tavernei Saloniki, la nr. 8, într-o casă mare şi înaltă a unui fost profesor de muzică, soţul meu. S-a prăpădit de ceva vreme. Sunt singură cuc, vino într-o zi să mai vorbim.

Joi, aproape de miezul nopţii, zgomotele din curte o treziră pe Ileana. Ajutat de Ivan, camaradul de arme, Mişu aruncă din spate raniţa imensă. O trag apoi lângă masă, sub smochin, râzând în hohote. Alex se clatină sprijinindu-se cu greutate de poartă. Cântă ceva, dirijând cu cârja din mâna dreaptă o orchestră invizibilă. Mişu, ţinându-se cu o mână

de burtă îi face disperat semne să tacă. Câinii vecinilor trezesc jumătate din târg. Un pas, doi şi dirijorul cade cu faţa în jos peste tufele de crizanteme înflorite. Din uşa pridvorului, bunica Caterina îşi face semnul crucii. Extras din crizanteme, Alex continuă să cânte. La fereastra din dreapta smochinului, Ileana râde cu poftă. După jumătate de oră de marşuri triumfale cu armate ce trec Carpaţii, Alex adoarme şi liniştea nopţii cuprinde iară casa Tănăsiu. Orologiul de pe sală anunţă cea dintâia oră a noii zilei. Ileana simte paşi în faţa uşii. Îşi opreşte respiraţia să audă mai bine. Prin broderia perdelei, luna plină, agăţată în castanii desfrunziţi, aruncă în cameră o lumină stranie. Uşa se mişca uşor lăsând pentru câteva clipe lumina palidă să spargă întunericul sălii. O umbră pășește în vârful picioarelor spre pat. Un buchet de raze strecurate prin mătasea colorată a trandafirilor din perdea îi conturează faţa. Ileana îşi dezveli trupul lăsând pătura de lână să alunece pe podea, la picioarele umbrei. A visat clipa aceasta dintotdeauna. Chiar şi atunci când, copilă fiind, se tăvălea pe covorul de frunze uscate de la poiana cişmelei. O vâlvătaie îi aprindea trupul firav şi dorea cu patimă şi teamă ca din tei un făt frumos să se aplece peste dânsa şi să-i sărute buzele aprinse. Mişu privi uluit văpaia încinsă din ochii Ilenii. Pentru o clipă se gândi să fugă din cameră. Se aplecă nesigur şi şopti ceva. Femeia îi acoperi îndată gura cu palma iar cu cealaltă mână-l trase peste dânsa. Îl sărută violent şi lacom aprinzându-i trupul cu buzele de jăratec, cu aceeași patimă cu care, sub salcia de la malul lacului, în vară, se năpusti asupra soţului ei mutilat. Căzut peste cărbunii încinşi, bărbatul se topi şi curse odată cu ea în lanul de grâu de pe cearşaful de mătase. Şi timpul se topise odată cu trupurile amestecate în lava fierbinte. Cântecul

divin al ciocârliei se opri brusc la zgomotul uşii ce se închise în urma lui. Câteva clipe, fluturi albaştri mai dansară pe pereţi în lumina tainica a lunii. De sus, din colţul dinspre miazăzi, din icoană, Crist, călare pe asin, o privea cu blândeţe. Ileana se ridică de pe pat şi îngenunche căutând în suflet umilinţă pentru păcatul comis dar nu găsi niciun gând care s-o tulbure. Îl mai privi odată cu o urma de tristeţe că nu găsi cuvinte potrivite cu care să-I vorbească, se întinse la loc în patul încă cald şi adormi într-o clipă. Vocea bunicii Caterina răsună pe sală. Ileana se trezi speriată. Maci sălbateci năpădiră lanul de grâu de pe mătasea fină. Împături cearşaful şi-l ascunse în ladă printre cele curate. Se înfăşură în capotul de in şi deschise uşa.

- A plecat în toiul nopţii ca un hoţ. Nu v-am spus eu că-i lipseşte ceva la cap. Din bucătărie doamna Lidia bombăneşte ceva. Bunica continuă: Biata Ileana, era atât de bucuroasă să-l petreacă până la gară!

Trei luni, duminecă de duminecă, Ileana l-a aşteptat cu teamă şi speranţă. Şoaptele lui încă îi mai opăresc timpanele ca nişte picături de ulei încins. „O săptămână sau două şi vin să te iau. Numai să găsesc o casă bună. Două săptămâni cel mult. Sunt amorezat ca un nebun. Nu ştiu dacă pot sta o zi fără tine. Două săptămâni cel mult. Cel mult.” Numai bunica Caterina mai amintea de Mişu din când în când afurisindu-I cu sudalme nu tocmai ortodoxe. Ceilalți doi, doamna Lidia şi Alex, afişau de fiecare dată o tăcere suspectă şi schimbau mereu subiectul ca şi acum:

- Poimâine o să încălzim sala mare. O s-o chem pe Anuşka cu fetele să ne dea o mână de ajutor la bucătărie. Matale să stai cu ochii pe aia mare, pe Liuba, să nu bage ceva sub fustă ca anul trecut.

Caterina îşi privi supărată nora.

- Iar l-ai chemat pe popa Stan şi pe avocatul Avram?

Nora-i răspunde repede și rece:

- Da, ca-n totdeauna, în a doua zi de Crăciun. Cineva trebuie să aibă grijă de sufletele şi de interesele noastre.

- Lasă bunico, intervine Alex râzând, o să ne distrăm ca la bâlci. Abia aştept să se-mbete popa şi să-l ia la Dumnezeit pe avocat!

Bunica Caterina îşi face cruce râzând.

- Ducă-se la dracu! Doamne iartă. Să-ţi laşi sufletul pe mâna lui, Doamne! Şi continuă să se închine.

- O fi el beţiv şi cum îl mai face lumea, interveni categoric doamna Lidia, da face o slujbă de înmormântare că te saltă din coşciug nu alta!

Caterina aprobă cu mâinile încrucişate pe piept:

- Are har într-însul, trăsni-l-ar… Îşi pune palma peste gură, la privirea aspră a nurorii şi continuă: După ce se îmbată şi se înjură ca porcii, aşa îmi place când se împacă şi se pupă unul pe altul frecându-şi burţile enorme şi-apoi încep să cânte la deochiate de se-nroşeşte coana preoteasă ca roşcova.

La ora cinci după amiază oaspeţii sunt în sala cea mare. Ileana ajutată de una din fetele Anuskai, aşază platourile pe masă. Doamna Lidia, care se întreţine de ceva vreme cu madam Avram, se ridică, îşi apucă zâmbind nora de mijloc şi-i vorbeşte să audă toată lumea:

- De astăzi va servi la masă Nataşa. Tu doar să-i spui ce are de făcut. Stai aici lângă coana preoteasă, în dreapta mea. Părintele Stan, aşezat în capul mesei, gustă din plin ţuica de coarne şi pere pădureţe. La privirea insistentă a doamnei Lidia se ridică şi binecuvântează masa.

- Binecuvântate fie bucatele şi băutura de la masa aceasta! Binecuvântată fie casa şi familia aceasta pe ale

căror oase se sprijină sfânta noastră patrie. Amin! Închină masa cu gesturi largi spre cele patru laturi. Din celălalt capăt al mesei, doamna Lidia urează tuturor poftă bună şi se adresă părintelui privind către avocatul Avram:

- Da părinte, frumos ai spus-o, dar sfânta patrie a uitat de bietele văduve de război şi de eroii căzuţi sau mutilaţi. Nici astăzi după atâta vreme n-am primit actele de proprietate pentru cele treizeci de ha de la Niculițel.

Avocatul se simţi obligat să-i răspundă şi se ridică de pe scaun.

- Stimată madam Tănăsiu, legea se discută în camera chiar zilele acestea. Până la primăvară sigur iese.

Doamna Lidia se ridică bucuroasă.

- Ne-ai dat o veste bună d-le avocat. Daţi-mi voie să vă împărtăşesc o mare bucurie a familiei noastre.

Bunica Caterina o privi cu gura căscată. Părintele Stan se opri cu paharul la bărbie stăpânindu-şi cu greu tremurul mâinii. Madam Avram îşi roti pieptul enorm sprijinindu-se de scaun şi privi peste ochelari la doamna Lidia.

După o scurtă pauză doamna Lidia continuă:

- La începutul verii voi deveni în sfârşit bunică. Ei bine, cu ajutorul celui de sus familia asta atât de încercată, va avea un moştenitor.

Părintele răsturnă paharul în guşa enormă şi se repezi în dreapta să-I sărute pe Alex.

- Am crezut c-o să crăp la dracu şi n-o să mai apuc să botez un alt Tănăsiu. Să ne trăieşti eroule! Doamne ajută!

Avocatul sări de pe scaun bătând din palme şi-şi aşteptă rândul în spatele preotului. Ileana-şi pipăi pântecul, roşie până-n vârful urechilor.

La câteva zile, după Crăciun, Alexandru deveni din ce în ce mai posac. Servea rar masa cu cele trei femei sub

pretextul că-şi scrie memoriile. După ce părintele Stan veni cu Boboteaza şi sfinţi cu agheasmă toate încăperile casei, n-a mai ieşit din camera de la capătul holului. Bunica Caterina-i ducea prânzul iar doamna Lidia cina, de care rareori se atingea. Deseori noaptea Ileana se trezea speriată de zgomotul duşumelei lovită de trecerea lui grăbită. Într-o noapte, ţipătul duşumelei s-a oprit chiar în dreptul uşii ei. O spaimă pe care n-o mai cunoscuse i-a paralizat tot trupul fără să poată mişca un deget. Şi-n clipa aceia fără sfârşit pruncu-i mişcă pentru prima dată în pântec. De atunci, zăvorul uşii sale e tras şi-n miezul zilei. Îngrijorarea doamnei Lidia era tot mai vizibilă. Asculta minute în şir la uşa din capătul holului fără să bată. De la o vreme, noaptea, la primul sunet al duşumelei ieșea în sală grăbită. Într-una din zile, la masa de prânz o rugă pe Ileana să doarmă cu uşa încuiată. Bunica Caterina nu înțelegea purtarea celor din casă şi asta o făcuse să se întristeze şi să-şi piardă zâmbetul naiv de pe faţă.

Mătușa Paraschiva, sora mamei Ilenii, deveni în scurt timp cea mai bună prietenă a bunicii Caterina. Zilnic în casa Tănăsiu, de dimineaţă până seara, preluă sarcinile Nataşei care fugise cu un marinar sârb, cu un convoi de şlepuri în sus pe Dunăre, chiar în săptămâna nunţii, dinaintea postului mare, spre disperarea Anuşkai şi a viitorului ginere, pescar şi posesor de lotcă la Maliuc.

- Un copil, doar atât i-ar trebui acestei case blestemate, bântuită de atâtea suflete chinuite, să se lumineze şi să trăiască iară.

Îi spunea deseori mătușii Paraschiva cu bucurie, bunica Caterina.

Ileana le auzea deseori prin fereastra deschisă a dormitorului cum îşi povestesc la un ceai de busuioc,

preferatul bunicii, la masa de sub smochin, întâmplări mai noi sau vechi.

- Când să moară al meu, începea bunica Caterina, am avut o presimţire rea de n-am putut să dorm toată noaptea. Cum adormeam cum îl visam împotmolit până la brâu în smârcurile bălţii. Ce faci Caterino de te răscoleşti atâta? M-a întrebat el în toiul nopţii. Ce ai de nu poţi dormi? Şi-l aud sforăind după câteva secunde. Am vise urâte şi o presimţire rea. Auzi? Bine, bine. Mi-a răspuns el între două hornăieli. La fel s-a întâmplat şi cu madam Murgoi, vecina din faţă, când a murit Sile, bărbată-su, croitorul. Am nişte presimţiri madam Tănăsiu, îmi zice ea la gard cu câteva zile înainte să moară Sile. Mă trezesc de câteva nopţi frământată de-o frică şi-s udă toată. Îl văz pe al meu rupt în bucăți de câinii lui Tufoi, jandarmul. Dracul să-i belească, nu te poţi odihni de schelălăitul lor! Şi sâmbătă, a doua zi o întreb: Tot mai ai visul ăla madam Murgoi? Se apropie de gard şi îmi vorbește în şoaptă: Am rugat-o pe madam Tufoi să-i închidă în spate, noaptea, ca să pot dormi. Da de unde! Vaca mi-a întors dosul dolofan de m-am întrebat ca proasta văzând-o de la spate: Cum o întoarce săracu' Fane, subţire şi uscat ca trestia cum este, când ea sforăie de se zgâlţâie geamurile, ori când... Şi-n noaptea asta la fel. Îl chem. pe părintele Stan să-mi citească ceva şi să dea cu agheasmă. Păi n-a fost şi joi? O întreb la fel, în şoaptă. Duminică dimineaţa l-au găsit în atelier căzut lângă maşina de cusut cu foarfeca înfiptă chiar în inima. Floricuţo, îmi povesteşte madam Murgoi, la priveghi, că aşa îmi spunea în ultima vreme de când s-a mai lăsat de băutură, du foarfecele ăstea la tocilar că de luni mă apuc iar de cusut. Sărmanul domnul Murgoi, o bat eu părinteşte pe umăr, până şi părintele Stan i-a adus patrahirul la

reparat. Silişorul meu, cu mânuţele lui de aur, boci câteva secunde întoarsă către sicriu şi-apoi către mine: L-a întors şi l-a cusut cu aţă galbena de mătase de zicea părintele că-i mai frumos acuma reparat. Şi cât mi-a mai mulțumit părintele! Şi cum îţi spuneam, reveni bunica Caterina la visul ei privind către mătuşa Paraschiva Se chinuia sărmanul să iasă din smârcurile de papură dar mlaştina îl îmbrăţişa trăgându-l tot mai adânc. Prinde-te de mâna mea Griguţa! Am ţipat în somn şi ne-am trezit amândoi. Dar tu lele Paraschiva, n-ai nimic pe suflet? Nu ne spui nimic, nimic. Hai spune-ne! O roagă bunica Caterina. N-ai presimţit nimic când ti-a murit bărbatul?

- Poate la ultimul. Îndrăzni mătuşa, ezitând.

- Da câţi ai avut? Întrebă bunica curioasă.

- Trei. Răspunde mătuşa Paraschiva scurt.

- Ohoo! Sări bunica Caterina de pe scaun. Ai trăit parşiva asta de viaţă la maxim.

- Da. Oftă mătuşa Paraschiva. Ai zis bine. Parşiva asta de viaţă. Îşi sprijini bărbia pe palmele încrucişate. Da n-ai terminat, ce s-a întâmplat cu Griguţă?

- M-a lăsat în floarea tinereţii, singură cu trei copii, asta a făcut. Bătu-l-ar necuratul! Înjură cu poftă bunica Caterina. Dar l-am iubit din prima clipă. Aşa am crezut. Naivă şi tânăra, eleva încă la şcoala de fete de la Câmpina, m-am amorezat cumplit de mustățile lui de ofiţer holtei trecut de prima tinereţe. Cati, aşa-mi zicea la început. Eşti amorul vieții mele. Sunt în stare să mă împuşc drept în inima dacă nu te văd o zi. L-am crezut. M-am dăruit toată, aşa cum o floare se lasă polenizată de primul fluture, după doar trei săptămâni la balul ofiţerilor de la regiment. I-am spus îngrozită după două luni ce şi cum. M-a luat de mânuţă. N-am să uit toată viaţa. Cel mai frumos moment

pe care-l retrăiesc de mii de ori şi m-a sărutat. Şi acum mai simt buzele lui ţuguiate umezindu-mi fruntea. A luat poziţia de drepţi şi cu o voce puternică a risipit groaza ce se cuibărise în trupul meu: Cati, onoarea mea de ofiţer al armatei Române mă obligă să te iau de soţie! Doamnă Tănăsiu, eşti amorul meu pe vecie! I-am făcut trei copii unul după altul şi amorul lui s-a mai domolit. Adică ce să-ţi mai spun, s-a mai stins. Caterino, îmi spune el când cea mica, a treia, Zenobia, a împlinit un an. Ai început să cam pui şunci pe crupă. Şi îmi arată pieptul. Alăptam. S-au lăsat, continuă el, ai grijă te băbeşti. Am alergat supărată şi furioasă către dânsul să-l pocnesc cu ceva. În bucătărie am pus mâna pe făcăleț, însă animalul a părăsit căminul conjugal, s-a făcut nevăzut pe poartă si s-a întors la miezul nopții aghesmuit şi flămând ca un lup şi nu numai de mâncare. Am vrut să plâng, să mă descarc. Mă crezi că nicio lacrimă n-am putut vărsa? Auzi tu, după ce-mi toarnă trei plozi la foc automat, m-am băbit! Hoo,îi spuneam eu deseori, ajunge, mai răruţ. Da el mă ruga aşa de frumos: hai Cati să recuperez şi eu cei paișpe ani pierduţi. Că şi coana preoteasa îmi zice la ultimul botez: Madam Caterina, ai dezlegat gura la sac, botezăm şi la anul? Şi el îmi spune că m-am băbit? Nu s-ar mai odihni in mormânt! Doamne iartă!

Mătuşa Paraschiva o vede aprinsă şi o întrerupe ca să-i mai treacă.

- Al meu, începe ea aproape în şoaptă privind cu teamă spre fereastra deschisă de la dormitorul Ilenii, ultimul, profesorul de muzică, domnul Constantin, opt ani am fost cu el, cu acte. Dormea singur în sala mare lângă pian. Rareori în toiul nopţii, se strecura în pat lângă mine şi eu ştiam ce vrea. Nu vorbea niciodată. Nici înainte nici

după. Se întorcea apoi repede în sală şi începea să cânte la pian. Sunetul muzicii trecea prin perete ca printr-o sită. Părea a fi murmurul izvorului de la cişmea. Ileana îl ştie. Lăsam muzica să-mi pătrundă în capul gol de orice gând, în sufletul pustiit de orice dorinţă. Opt ani şi alţi trei, femeie în casă, cât i-am îngrijit soţia bolnavă şi obeză, în fiecare dimineaţă dar absolut în fiecare, de la ora cinci, mă trezea murmurul izvorului meu din mijlocul pădurii. Nu l-am întrebat niciodată ce cântă. De fapt nu l-am întrebat niciodată nimic. M-am trezit plângând într-un vis şi chiar plânsesem cu adevărat. Mătasea macilor de pe perna mea era umedă şi…

Mătuşa Paraschiva tăcu şi-şi frecă de câteva ori fruntea cu mâinile în timp ce bunica Caterina o privea peste ochelari cu gura căscată.

- Şi?

După o pauză de câteva minute, mătuşa continuă:

- M-am chinuit o vreme să-mi amintesc visul. Ţi s-a întâmplat vreodată? Bunica nu-i răspunde. Am avut nişte vise, îmi spunea deseori mama, rele, rele. Nu-i de loc a bine. Sigur moare bunică-tu Tănase. Da ce vise? O întrebam curioasă. Mă privea lung de parcă vedea prin mine şi ridica din umeri. Nu mai ştiu, mă chinui de azi noapte să mi le amintesc. În noaptea aceia şi eu am păţit la fel. După ce am ieşit pe hol şi am citit ceasornicul; trei dimineaţa, mi l-am amintit. Secase izvorul de la cişmea! O fi de bine, o fi de rău, mă gândesc eu holbându-mă la ceasornicul din perete. Frigul dimineţii de februarie îmi făcu pielea de găina. Am plecat în odaie şi m-am acoperit până sub bărbie. Făcu iară o pauza şi rămase o vreme cu privirea pierdută printre frunzele colţuroase de smochin.

- Da poate te plictisesc. Îngână mătuşa Paraschiva in şoaptă.

- Doamne fereşte! Răspunse bunica Caterina şi-i făcu repede semn să continue.

- N-am mai dormit. S-a făcut ora cinci, şase, şapte. Am citit ceasornicul din ora în ora. Bat în uşa de stejar lăcuit, înaltă şi groasă a salii cu pianul. La început cu teamă, abia atingând-o. Era interzis cu desăvârşire să fie deranjat dimineaţa. Lovesc uşa cu pumnul, lipesc urechea şi-ascult. Doar ecoul lemnului lovit străbate încăperea imensă lovindu-se de pereţi. Intru.

Face o nouă pauză spre disperarea bunicii Caterina care o implora din priviri să continue. Mătuşa însă îşi ascunse faţa în palme.

- Ce să-ţi mai spun? Reîncepu ea după o pauză lungă. Era întins în pătucul lui de-o persoană cu faţa în sus şi gura căscată. Țeapăn sloi. M-am apropiat de pian şi am atins pentru prima dată clapele. M-am aşezat pe scaunul căptuşit cu piele roşcată şi ruptă pe la margini şi am ascultat ore în şir sunetul pianului mângâiat de degetele mele îngheţate.

Peste casa Tănăsiu iarna trecu ca o clipă, însă peste doamna Lidia clipa păru să aibă o sută de ani. Începuse să albească şi-i dispăruse aproape complet nobleţea fină de pe chip. O durere adânca îi măcinase orice urmă de bucurie iar lumina tainică şi caldă din ochii ei de sidef pălise şi Ilenii i se părea deseori că soacra sa nu mai vede. Primul Paşti din viaţa tinerei familii Tănăsiu vine peste o săptămână, în prima duminecă din aprilie. Mirosul de pământ proaspăt săpat şi de frunze mucegăite, se amestecă cu parfumul fin al mâțișorilor de catifea verde crud al florilor de salcie. Sub castanii năpădiţi de muguri roşcaţi, printre frunzele

ascuţite de zambile, razele soarelui se topesc pe albul imaculat al ghioceilor. Doar un zumzet de albine lipseşte. E dumineca Floriilor.

- Să luăm o mâna de rămurele. Se opreşte bunica Caterina în poartă. Ştii ce-am păţit anul trecut. Nu ţi-am spus? Întreba ea mirată pe mătuşa Paraschiva. Doamne lumea asta nu-i în toate minţile. S-au aruncat către masa din faţa altarului încărcată cu rămurele sfinţite de salcie gata să-l răstoarne pe popa Stan cu odăjdiile în cap. Din pridvor Ileana nu mai aude restul conversaţiei celor trei femei care tocmai ieșiră din curte. În mintea ei sărbătorile Floriilor, mai noi sau mai vechi, din satul de pe valea Techei, dintre dealurile domoale botezate cine ştie când de oameni ai locului, cu nume orientale, au rămas vii si bine conturate. Singură, după plecarea celor trei femei la biserica, se regăseşte cu uşurinţă în ele. Pe la opt nouă ani când deja desluşi tainele casei şi ale urbei, în ajunul Floriilor, spre seară, mergea să se spovedească. „Am păcate de care trebuie să scap, se destăinuie ea mătuşii Paraschiva care ţinu mult timp locul mamei sale. Pot să am încredere în părintele Coşug? Părintele o primi vesel. „Vino aici fluturaş.” Aşa-i spunea părintele Coşug şi ea era plină de bucurie. „Trei ouă ajung?” „O, sigur că da. Pune-le acolo pe masă. Nu, nu îngenunchea că te dor picioruşele. Stai aici pe scaun, în faţa mea.” Părintele îi pune patrahirul pe cap. „Ai ceva să-mi mărturiseşti?” „Da părinte!” „Ai furat cireşe de la baba Mariţa?” „Nuu! „ „Ai ocărât-o pe lelea Domnica? Mă calcă şi pe mine deseori pe nervi.” „Nuuu! „”Ai bătut păpuşile?” Râd sub patrahir. „Părinte, n-am avut niciodată păpuși.” „Atunci? Mă întreabă părintele supărat. „Ce păcate ai?” „M-am logodit”Răspund eu cu teamă. N-a auzit. „Nu aud, vorbeşte mai tare. Nu suntem decât noi şi

Dumnezeu aici.” „M-am logodit!” Părintele râde. „Ei aş! Cu cine? E din sat, îl cunosc?” Mi se pare că mă ia peste picior şi scot capul de sub patrahir cu ochii în lacrimi. „Iartă-mă fluturaş. Pune patrahirul la loc. Acum spune, te-ascult.” „Nu e din sat, e dintr-o stea pe care o văd în fiecare noapte. Uneori bate în geam să vorbim.” „Și deschizi?” „Nuu, fereastra e blocată.” „Şi cum vorbiţi?” Întreabă părintele cu o voce serioasă. „În gând. Eu îl înțeleg şi el mă înțelege.” Părintele devine curios. „E prinţ, e înger, ce e?” „Nu ştiu, nu l-am întrebat. Acum două săptămâni ne-am logodit în secret.” „Şi ţi-a dat un inel?” „Trebuia? O să-i spun la noapte. Părinte, să-i spun şi lui tătuca?” „Nu, lasă-l, nu-l implica şi pe el. După Paşti o să-mi povesteşti mai multe. Eşti iertată. Să spui îngeraşul de două ori, în fiecare seară până la Paşti. Ai citit cărticica pe care ţi-am dat-o?” „Da! Răspund bucuroasă. O ştiu pe de rost.” Încep să-i recit prima strofă din Luceafărul. Trage patrahirul spre dânsul „Lasă, nu acum, aşteaptă lumea.” „Nu mai este nimeni, sunt ultima”. Şi i-am recitat toate cele nouăzeci şi opt de strofe, chiar dacă la ultimele începuse să sforăie. A doua zi dimineaţa, tătuca, îmbrăcat în straie noi de sărbătoare, mă așteaptă la masa de sub caisul potopit de flori. Am sărit bucuroasă în braţele lui şi l-am sărutat pe obraz. De la moartea mamii nu mai călcase în biserica însă părintele Coşug nu l-a dojenit niciodată. Coana preoteasă în schimb nu-l ierta niciodată oriunde-l întâlnea. „Te-ai păgânit Ioane şi-ai să-ţi creşti şi feciorii fără Dumnezeu.” Tata îşi scotea pălăria şi răspundea de fiecare dată la fel: „Sărut mâna coană preoteasă!” Cu coroniţa din rămurele înmugurite de răchită, împletite cu zambile şi ghiocei, pe cap, îl ţin pe tata strâns de mâna. În spate doua babe şoptesc între ele. „Ăsta nu-i Ion al Anei lu’ Vasile Ifrim? Sărăcuţa de fată creşte fără

mama şi nu ştie să se poarte nici în biserică nici afară.” Mă întorc către ele şi le arăt limba.” Ptiu, drace! Scuipă una din ele în sân. Ţi-am spus eu!” Părintele trece cu tămâierul şi lumea se trage pe margine. Se opreşte în dreptul tatei câteva secunde zvârlind cu tămâie spre el şi-mi face misterios semn cu ochiul. Tocmai când să ajung în faţa altarului să primesc sfânta împărtăşanie, o bătaie în poartă mă smulge din îndepărtata sărbătoare de Florii şi filmul amintirii se rupe. Pierd cu Anuşka un sfert de oră. Mă întorc la rândul din faţa altarului. Îmi place atât de mult momentul când părintele mă cheamă în faţă şi-mi dă împărtășania înaintea babelor. „Lăsaţi copiii să vină întâi. Hai fluturaş!” În poartă, vocea ridicată a bunicii Caterina se amestecă cu alte voci ce-i par Ilenii cunoscute. Vorbesc toate odată. Coboară scările pridvorului şi într-o clipă-s la poartă.

- Nu l-ar răbda Dumnezeu şi Maica Precista. Cu barba aia în două colţuri zici că-i satana nu alta. Coarne-i mai trebuie! Blesteamă bunica Caterina.

- Lasă că nici popa Stan nu-i cheie de biserică. Intervine apăsat madam Tufoi. Îl au ei cu ceva necurat la mână. Mai ştim şi noi câte ceva, că şi Fănică al meu ştie ce ştie.

- Ia să mai taci madam Tufoi cu Fănică al tău. Se repede bunica Caterina împungând-o cu arătătorul în pieptul enorm. Ce ştie Fănică de părintele Stan? Ştim şi noi ce ştim de sfrijitul de Fănică al tău. Şi-apoi vârsta nu-ţi permite să te bagi aşa tam nesam peste mine care vorba aia sunt hoaşcă bătrână şi-l cunosc pe părinte de sute de ani!. Madam Tufoi se dă doi paşi înapoi roşie ca racul. Bunica Caterina continuă: N-o fi uşă de biserică dar el ne-a botezat, el ne îngroapă pe toţi şi noi nu vrem altul.

Mătuşa Paraschiva intră pe poartă după doamna Lidia trăgând-o pe bunica Caterina după ea.

- Ce s-întâmplat? S-a dărmat biserica, ori ce Dumnezeu de aţi venit aşa de repede? Întreb îngrijorată.

- Mai rău! Răspunde bunica Caterina. L-au scos pe popa Stan afară din biserică chiar azi de sfânta slujbă de Florii. Când m-am hotărât şi eu să mă împărtăşesc după atâția ani. De, nu ştii niciodată când te cheamă Cel de Sus şi ce mi-am zis: Caterino, ia spovedeşte-te şi ia oleacă de sfântă împărtăşanie că n-o fi foc.

- Lasă asta bunico! Mă supăr eu, privind la cele trei femei. Cine l-a scos afară din biserică?

- Dracul! Doamne iartă. Se închină cu faţa la cer. Episcopul Teodosie cu zece preoţi şi o cireadă de golani în sutană de la mănăstirea Cocoşu. Ăia călugări? Întreabă spre mătuşa Paraschiva. Un pluton de jandarmi recruţi cu vrejul verde de nu le-a mijit încă mustățile, cu puşcoacele în mâini au flancat aşa ca un gang şi prin mijloc popa Stan împins afară. „Bă satană! Rupe cordonul don' Ştefanoiu, colonelul în rezervă, ciungul. Biserica noi am rădicat-o şi pe popa tot noi l-am ales. Alt popa nu primim." Din spate un jandarm mai plinuţ îl loveşte cu patul puştii în spate. Lumea huiduie şi aruncă cu te miri ce. Colonelul se adună vioi de la picioarele jandarmilor, roşu de mânie." Nu permit! Sunt colonel al armatei Române! Sunt mutilat de război. Îşi ridică braţul ciuntit fluturându-l în faţa tinerilor înarmaţi. Nu permit! Ruşine! Huoo!" Şi lumea de pe margini: Huoo! Şi huooo.!

- Mare păcat! Ofta doamna Lidia.

- Şi părintele Stan, continuă înfierbântată bunica Caterina, săracul de el, făcea semn mulţimii să se potolească şi să asculte de episcop, tartorul bătrân şi

bărbos cu ochii cât cepele. Da de unde, nici dracul nu-i mai putea opri!

- Păcat, păcat… Murmură şi mătuşa Paraschiva închinându-se.

- Să arunci cu ouă crude într-o înaltă faţă bisericească de nu mai ştiai dacă gălbeneaţa de pe odăjdii era din fir de aur sau de gălbenuş, Doamne! Aşa ceva n-am pomenit. Numai unul ca popa Stan o putea păți.

- Mare păcat. Repetă doamna Lidia oftând..

- Aşa este. Încuviință bunica Caterina. Să strici atâtea ouă!

Cele patru femei se aşezară la masa de sub smochin şi o vreme nu mai vorbi nimeni.

- A trecut Anuşka puţin mai devreme. Rupe Ileana tăcerea. I-am dat nişte bani împrumut pentru nunta Nataşei.

- Poate a Liubei. Se simţi doamna Lidia obligată s-o corecteze.

- Nu, nu. S-a întors Nataşa.

- Si sârbul? Sări bunica Caterina de pe scaun.

- Nici un sârb! S-a întors cu o fetiţă dolofana şi bălaie. „Seamănă cu mine, cap tăiat bunică-sa.” Mi-a zis Anuşka. Nikita a venit s-o ceară iar de nevastă şi a luat-o cu el în lotcă, la Maliuc, cu fetiţă cu tot. „Să nu mai fugă iar, zăluda”. Mi-a mai zis Anuşka. Bunica făcu câţiva paşi către pridvor si se închină larg.

- V-am spus eu la Crăciun că Nataşa-i grea şi-n două trei luni o să se-nmulţească? Doamne, câte mi-ai dat să trăiesc într-o singură zi!

După jumătatea lui aprilie vremea se încălzi neobişnuit şi castanii înfrunziră mai devreme. În primele zile din mai înfloriră odată cu tufele de liliac de la rădăcinile

lor şi o undă de pace şi optimism părea să se fi împrăștiat în curte. La masa de sub smochinul înmugurit mătuşa Paraschiva serveşte ceaiul. Uşa întredeschisă a pridvorului se loveşte de peretele de lemn şi în faţa scărilor apare Alex. Cu mișcări nesigure, gata să se prăbușească peste balustradă, coboară cele câteva scări de piatră fără cârje. Se așază pe scaunul liber din dreapta mamei sale şi o fixează pe Ileana cu ochii tulburi şi goi.

- Ţi-ai terminat memoriile? Întreabă rece doamna Lidia.

Alex o privi ironic.

- Mai am doar finalul. Nu m-am decis, sunt câteva variante.

Mătuşa Paraschiva îi pune o ceaşcă de ceai dinainte.

- O carte de memorii are un singur final. Intervine cu blândeţe bunica Caterina. Cel pe care-l trăieşti. Şi privindu-l trist continuă la fel: Tu însă mai ai atâta viaţă în faţă, ai face mai bine s-o trăiești demn ca un adevărat Tănăsiu.

- Şi mă rog, dacă nu vă este cu supărare, ca care Tănăsiu? Întrebă Alex curios, accentuând cacofonia şi bău prima înghiţitură de ceai.

- Ca taică-tu! Îi răspunde doamna Lidia rece.

- Aaa, da! Se lăsă pe spate şi privi pe sub colţul mesei burta rotundă a Ilenii. Da, apropos, se roteşte către doamna Lidia, știți ce s-a întâmplat cu venerabilul nostru Mihai Tănăsiu? Mişulică al nostru. Femeile îl priviră curioase. Ei bine Mişu s-a sinucis!

- Doamne fereşte! Sare bunica Caterina de pe scaun închinându-se. Ce vorbe-s astea? De unde necuratu ştii? Alex se apleacă peste cana cu ceai cercetând fix lichidul verzui.

- Mi-a scris Ivan, începe aproape în şoaptă. L-au dus la dezalcoolizare prin noiembrie, dar după două săptămâni a rupt zăbrelele de la fereastră şi a fugit în toiul nopţii în pădure. L-au găsit în zilele de Paşti agăţat într-un stejar. Camarazii au făcut chetă şi l-au îngropat în curtea spitalului de alcoolici de la Breaza.

Doamna Lidia îşi reazemă fruntea pe dosul palmelor încrucişate. Alex o atinse cu degetul pe umăr. Poate ştie distinsa doamnă Tănăsiu ce motive a avut bietul Mişu să se sinucidă? Nu mai aşteaptă răspunsul. O împunge cu degetul în umăr strigând către ea: Ai vrut un moştenitor la blestemata asta de familie! Se apleacă apoi către Ileana măturându-i cu o mişcare violentă cartoanele de sub braţele delicate. Ce-ai crezut că Mişu s-a îndrăgostit de o ţărăncuţă sfrijită ca tine? Începu să ţipe. Credeai că va lăsa curvele lui rafinate din lupanarele Bucureştiului să-ţi crească ţie plozii? Dosul palmei doamnei Lidia îl lovi fulgerător peste gură. Cana de porţelan se izbi de perete şi căzu în bucăți pe aleea de piatră. Bunica Caterina privi năucită toata scena închinându-se scurt.

Bolborosi mai mult pentru ea:

- Ce necuratul s-a pus la cale în blestemata asta de casă?

Alex se ridică cu greu sprijinindu-se de spătarul înalt al scaunului şi ţipă către doamna Lidia cu faţa schimonosită şi vânătă:

- N-o să recunosc niciodată progenitura lui Mişu. Niciodată!

- Dar ai fost şi tu de acord. Şopti doamna Lidia. Ai fost de acord. Ai fost... Repetă, ascunzându-şi faţa în palmele umezite de lacrimi.

- A lui Mişu? Întrebă aproape în şoapta bunica Caterina. Se ridică şi bate cu palma în masă. Al tău, al lui Mişu, e tot una. E al nostru! Voi fi străbunică.

Ileana își strânse capul între braţele firave. Simţi în gură un gust amar care-i otrăvi într-o clipă creierul şi inima. Îşi privi îngrozită palmele în care Lira i-a citit destinul pe când era încă copilă în casa de pe valea Techei. Nu mai aude ţipetele din jur. În urechi, glasul piţigăiat al ţigăncii, izvorât din măruntaiele întunecate ale minţii, îi provoacă durere. „…Şi curând Dunărea te va primi la sânul ei cald împreună cu nenăscutul tău prunc. Aşa ţi-e scris.” Cuvintele o îngrozesc şi o liniştesc totodată. E scris. E scris! Se ridică de pe scaun şi calcă peste macii însângeraţi de pe cartoanele împrăştiate pe aleea de piatră. Roiuri de fluturi albaştri năvălesc peste ea orbind-o. Pășește prin lalelele înflorite spre poartă şi se trezeşte alergând pe strada ce coboară către fluviu.

CUPRINS

PASĂREA FĂRĂ ARIPI 5
LA VALE PE TECHEA 97
JURNAL DIN VREME DE RĂZBOI 132
IOSIF 158
ANGHILINA 166
MARIA 177
PETREA MAICHII 187
HANS 193
CUPTORUL LUI VÂRLAN 203
DESTINE 211
SCHIŢE CU MACI ŞI FLUTURI ALBAŞTRI 224